

NBP

Narodowy Bank Polski

Kwiecień 2021 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r.

Kwiecień 2021 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r.

Materiał został opracowany przez Departament Systemu Płatniczego
przy współpracy z Departamentem Emisyjno-Skarbcowym,
Departamentem Bezpieczeństwa
i Departamentem Edukacji i Wydawnictw

Spis treści

Synteza	6
Informacje wstępne	14
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie	15
2. Systemy płatności	18
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych	18
2.1.1. System SORBNET2	18
2.1.2. System TARGET2-NBP	24
2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP	30
2.2. Systemy płatności detalicznych	31
2.2.1. System Elixir	31
2.2.2. System Euro Elixir	33
2.2.3. System Express Elixir	38
2.2.4. System BlueCash	42
2.2.5. System BLIK	46
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń	52
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia	57
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	60
3.1. Grupa KDPW	60
3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	60
3.1.2. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.	63
3.2. System SKARBNET4	66
3.3. IRGiT SRF	67
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	68
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	68
4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	69
4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe	71
4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	73
4.2. Schematy płatnicze	75
4.3. Bankomaty	78
4.4. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	83
4.5. Punkty <i>cash back</i>	89
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	92
5.1. Rachunki bankowe	92
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	94
5.2.1. Karty płatnicze	95
5.2.2. Polecenie przelewu	104
5.2.3. Polecenie zapłaty	104
5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego	105

5.2.4.1. Billon	105
5.2.4.2. Revolut	106
5.2.5. Innowacyjne instrumenty płatnicze	108
5.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	115
6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	125
7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	129
7.1. Działania Rady ds. Systemu Płatniczego	129
7.2. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego	129
7.2.1. Charakterystyka rynku obrotu gotówkowego w 2020 r.	129
7.2.2. Działania NBP w zakresie zapewnienia optymalnego obrotu gotówkowego	132
7.2.3. Współpraca z rynkiem w zakresie zaopatrywania w gotówkę	135
7.2.4. Rada do spraw obrotu gotówkowego i Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego	137
7.2.5. Wymiana zużytych i uszkodzonych znaków pieniężnych	139
7.2.6. Działania w zakresie przeciwdziałania fałszowaniu znaków pieniężnych	140
7.2.7. Działania NBP w zakresie bezpieczeństwa fizycznego obrotu gotówkowego	142
7.2.8. Inicjatywa legislacyjna NBP w zakresie zapewnienia akceptacji płatności gotówkowych dokonywanych przez konsumentów	143
7.3. Prace analityczne Narodowego Banku Polskiego dotyczące koncepcji pieniądza cyfrowego banku centralnego	144
7.4. Zagadnienia prawne	145
7.4.1. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych	145
7.4.2. Pakiet dotyczący finansów cyfrowych	147
7.4.2.1. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (DORA)	148
7.4.2.2. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937	148
7.4.2.3. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru (DLT)	151
7.4.3. Prace nad aktami wykonawczymi do nowelizacji rozporządzenia EMIR	153
7.4.4. Zmiana terminu wejścia w życie rozporządzenia w sprawie dyscypliny rozrachunku	154
7.4.5. Prace nad przeglądem i projektem zmian rozporządzenia CSDR	154
7.4.6. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP (projekt rozporządzenia CCPRR)	154
7.4.7. Nowelizacja Rozporządzenia (EU) nr 1409/2013 z dnia 28 listopada 2013 r. w sprawie statystyki płatności (EBC/2013/43)	155
7.4.8. Rozporządzenie delegowane Komisji 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji (rozporządzenie RTS)	156

7.4.9. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty	157
7.4.10. Rozporządzenie Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 13 listopada 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu informacji oraz rodzaju i formy dokumentów dołączanych do wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej	159
7.4.11. Projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa oraz ustawy – Prawo zamówień publicznych	160
7.4.12. Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw	161
7.4.13. Projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej	162
7.4.14. Projekt uchwały w sprawie przyjęcia strategii przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	163
7.4.15. Projekt ustawy o rozpatrywaniu reklamacji i sporów klientów podmiotów rynku finansowego oraz o Funduszu Edukacji Finansowej	164
7.5. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	165
7.5.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji	165
7.5.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych	166
7.6. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego	167
7.6.1. Działania na rzecz zapewnienia dostępu do usług bankowych osobom z niepełnosprawnościami	167
7.7. Działania na rzecz SEPA	168
7.7.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)	168
7.7.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)	170
8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	171
8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	171
8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi	171
8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	172
8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych	173
8.4.1. Wydawanie opinii	173
8.4.2. Pozostałe działania	174
8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i cyberodporności infrastruktury rynku płatniczego	175
9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	176
9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim w podziale na koszty stałe i zmienne	176
9.2. Badanie opinii publicznej dotyczące jakości banknotów powszechnego obiegu w Polsce	177
9.3. Raport PISA 2018 „Umiejętności, postawy i zachowania finansowe młodzieży w Polsce”	180
9.4. Badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym	182

9.5. Badanie pt. „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce. Białe plamy w akceptacji kart płatniczych a wykluczenie finansowe”	183
9.6. Badanie pt. „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2020”	184
9.7. Badanie pt. „Badanie świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków”	185
9.8. Raport pt. „PayTech – innowacyjne rozwiązania płatnicze na rynku polskim”	187
9.9. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2019 r.	188
Wykaz stosowanych skrótów	191
Spis schematów	196
Spis wykresów	197
Spis tabel	202

Synteza

„Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹.

W „Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r.”, zwanej dalej „Oceną”, przedstawiono główne fakty i wydarzenia, które miały miejsce w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2020 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie oraz jego poziom na koniec grudnia 2020 r.²

Wśród najistotniejszych dla systemu płatniczego w II połowie 2020 r. zdarzeń należy wymienić:

1. zapowiedź rozpoczęcia przez NBP prac nad Narodową Strategią Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego, zgodnie z wystąpieniem Prezesa NBP na Kongresie Obsługi Gotówki w dniu 24 listopada 2020 r. Planowane działania skupione będą wokół szeroko rozumianego bezpieczeństwa obrotu gotówkowego, a ich głównym celem będzie przeciwdziałanie eliminacji gotówki z obrotu gospodarczego oraz obrona swobody wyboru instrumentów płatniczych. Do kluczowych filarów bezpieczeństwa obrotu gotówkowego w pracach nad Narodową Strategią należy m. in. powszechna akceptacja płatności gotówkowych.
2. decyzję EBC z dnia 22 lipca 2020 r. o przesunięciu terminu konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S o rok (z listopada 2021 r. na listopad 2022 r.), co miało pośredni wpływ także na przesunięcie planowanego terminu uruchomienia nowego systemu RTGS w złotych z II połowy 2023 r. na I połowę 2025 r.,
3. wejście w życie, z dniem 30 grudnia 2020 r., zmian w uchwale nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski, które wprowadziły do przepisów uchwały możliwość otwarcia i prowadzenia przez NBP dla banku więcej niż jednego rachunku bieżącego w złotych w sytuacji wstąpienia przez taki bank, na podstawie decyzji Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, w miejsce podmiotu w restrukturyzacji w zakresie przejętych praw majątkowych i związanych z nimi zobowiązań, w tym w zakresie umowy rachunku bieżącego w systemie SORBNET2,
4. przedstawienie stanowiska NBP w sprawie emisji pieniądza cyfrowego banku centralnego (*Central Bank Digital Currency*)³, zgodnie z którym wskazano, że na obecnym etapie NBP nie przewiduje emisji CBDC. NBP wskazał na znaczenie skutków prawnych i ekonomicznych wprowadzenia nowej formy pieniądza banku centralnego, których zakres byłby różny w zależności od przyjętego modelu emisji CBDC i konkretnych cech mu nadanych. Brak jest, zdaniem NBP, jednoznacznych dowodów

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 2027.

² Niezależnie od półrocznej Oceny, NBP przygotowuje i publikuje kwartalne informacje: o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych, gdzie są prezentowane informacje i dane dotyczące systemów płatności, oraz o kartach płatniczych.

³ Opinia NBP w sprawie CBDC była przedstawiana w II półroczu 2020 r. dwukrotnie, tj. została przekazana do UKNF na potrzeby prac Zespołu roboczego ds. rozwoju innowacji finansowych (w odniesieniu do bariery dla rozwoju innowacji finansowych w Polsce – „Tokenizacja PLN”), jak również została przesłana do MF w związku z przygotowaniem odpowiedzi na interpelację poselską nr 10470 dotyczącą rządowych planów emisji CBDC: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/interpelacja.xsp?documentId=C6D37D779D333564C12585D7002DCC30>.

na to, że wprowadzenie CBDC będzie rozwiązaniem bardziej efektywnym i tańszym od obecnie istniejących.

5. wyrażenie, w dniu 23 października 2020 r., przez Zarząd Narodowego Banku Polskiego zgody na kontynuowanie przez NBP uczestnictwa w prowadzonym przez EBA Clearing systemie STEP2-T w usłudze *STEP2 SEPA Credit Transfer*, w związku z przejściem tego systemu na nowy model ciągłego rozrachunku brutto (*Continuous Gross Settlement – CGS*), a tym samym kontynuowanie przez NBP roli banku pośredniczącego w dostępie do usługi *STEP2 SEPA Credit Transfer* dla banków - uczestników systemu Euro Elixir prowadzonego przez KIR. W związku z tym rozpoczęto w NBP prace nad przejściem na nowy model rozrachunku w systemie STEP2-T. Model CGS w systemie STEP2-T został operacyjnie uruchomiony w dniu 24 listopada 2020 r., a w przypadającym na lata 2020 – 2022 okresie przejściowym będzie on funkcjonował równolegle do obecnie wykorzystywanego modelu sesyjnego. Zgodnie z nowymi zasadami rozliczanie i rozrachunek będą odbywały się w czasie rzeczywistym z wykorzystaniem rachunku technicznego EBA Clearing w systemie TARGET2.
6. wydanie, w dniu 24 września 2020 r., przez Komisję Europejską komunikatu w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych⁴. W komunikacie podniesiono kwestie związane z rozwojem płatności oraz infrastruktury płatniczej w wymiarze transgranicznym (*cross-border*), zgodnie z polityką KE, zmierzającą do dalszej integracji rynku europejskiego. W komunikacie zwrócono uwagę też na temat dostępu niebankowych dostawców usług płatniczych do systemów płatności wskazanych zgodnie z dyrektywą SFD, a także na ewentualny obowiązek przystąpienia do schematu płatności natychmiastowych SEPA.
7. opublikowanie, w grudniu 2020 r., przez Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA) raportu końcowego w sprawie regulacyjnych i wykonawczych standardów technicznych (RTS i ITS). Raport obejmuje procedury raportowania danych do repozytoriów transakcji (TR), zasady uzgadniania i sprawdzania danych dostępu odpowiednich organów do danych i rejestracji TR. Raport jest w dużej mierze odzwierciedleniem pierwotnych propozycji zawartych w dokumencie konsultacyjnym i koncentruje się również na dalszej harmonizacji wymogów sprawozdawczych jako udoskonalenia procedur CCP i TR w zakresie zapewnienia jakości danych.
8. w zakresie działań dotyczących bezpieczeństwa i cyberodporności infrastruktury rynku płatniczego – w dniu 1 września 2020 r. wznowiono prace nad rozpoczętą oceną zgodności systemowo ważnego systemu płatności SORBNET2 pod kątem realizacji wymogów wynikających z *Wymagań nadzorczych w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego (CROE)*,
9. w zakresie działań dotyczących nadzoru nad systemami płatności wydanie przez Prezesa NBP dwóch decyzji dotyczących zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności detalicznych (tj. systemu płatności Elixir oraz systemu płatności BlueCash),
10. w zakresie działań dotyczących nadzoru nad schematami płatniczymi:
 - zakończono ocenę zasad funkcjonowania schematu płatniczego Visa Europe i schematu płatniczego Mastercard pod kątem zgodności z wymogami odnoszącymi się do zapewnienia rozdzielności w zakresie rachunkowości, organizacji i procedur podejmowania decyzji systemów kart płatniczych i podmiotów obsługujących transakcje. W obu przypadkach stwierdzono, iż zasady obowiązujące w ramach schematów płatniczych zapewniają w

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592&from=EN>

wystarczającym stopniu niezależność schematów płatniczych oraz podmiotów obsługujących transakcje w ww. zakresie oraz sformułowano rekomendacje dotyczące poszczególnych wymogów.

- wydanie przez Prezesa NBP decyzji stwierdzającej wygaśnięcie decyzji wyrażającej zgodę na prowadzenie przez Diners Club Polska sp. z o.o. schematu płatniczego Diners Club w modelu czterostronnym, w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności w tym zakresie.

Równocześnie w II połowie 2020 r. miały miejsce zdarzenia mogące mieć pośredni wpływ na system płatniczy w Polsce oraz podjęto szereg działań, które będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

1. rozpoczęcie prac nad wersją 9.0 systemu SORBNET2, obejmującą szereg zmian usprawniających jego funkcjonowanie, w tym: utworzenie tzw. blokady bankowej na rachunku uczestnika przeznaczonej do jego swobodnej dyspozycji, wydłużenie okresu dostępu do danych archiwalnych, zmiana sposobu wyszukiwania zlecenia historycznego oraz wprowadzenie nowego sposobu autoryzacji przekazywanych do NBP zleceń awaryjnych,
2. kontynuowanie przez NBP prac analitycznych związanych z planowanym uruchomieniem w 2025 r. nowego systemu RTGS w złotych zgodnego ze standardem ISO 20022,
3. kontynuowanie przez NBP prac nad projektem konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S,
4. przedstawienie przez Komisję Europejską pakietu dotyczącego finansów cyfrowych, obejmującego strategię dla UE, a także zestaw projektów legislacyjnych Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w ww. zakresie. W zaprezentowanej strategii sformułowano główne priorytety wyznaczające kierunki działań UE, promujące transformację cyfrową. Natomiast w zestawie legislacyjnym przedstawiono szereg rozwiązań, mających na celu zapewnienie klientom dostępu do innowacyjnych produktów finansowych przy jednoczesnym zagwarantowaniu ochrony konsumentów i stabilności finansowej.
5. kontynuowanie prac nad przeglądem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w UE i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniającego dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (CSDR). Na prośbę Komisji Europejskiej Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA) przeprowadził konsultacje dotyczące określenia zagadnień, które powinny zostać objęte zakresem przeglądu rozporządzenia CSDR.
6. kontynuowanie prac legislacyjnych nad projektem ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw, mającej na celu implementację do polskiego porządku prawnego przepisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML). Ww. projektowana ustawa dotyczy, między innymi, kwestii możliwości akceptowania na terytorium RP płatności dokonywanych z wykorzystaniem anonimowych kart przedpłaconych wydanych w państwach trzecich oraz podwyższenia do kwoty 150 euro limitów dotyczących funkcjonowania instrumentów pieniądza elektronicznego. W dniu 30 marca 2021 r. ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw

została uchwalona przez Sejm (po rozpatrzeniu poprawek Senatu) i w dniu 8 kwietnia 2021 r. została podpisana przez Prezydenta RP.

7. przesunięcie, na dzień 1 lutego 2022 r., zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2021/270 z dnia 23 października 2020 r., terminu wejścia w życie rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku,
8. kontynuowanie prac nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP. Wypracowana w toku negocjacji wersja rozporządzenia jest zgodna z najważniejszymi postulatami strony polskiej. W szczególności doprowadzono do rozszerzenia pierwotnego składu kolegium ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, dzięki czemu w praktyce KNF, NBP oraz wyznaczony w Polsce organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji będą mieć możliwość uczestnictwa w kolegiach ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji tych CCP, których funkcjonowanie jest istotne z punktu widzenia stabilności polskiego rynku finansowego.
9. przyjęcie, w dniu 1 grudnia 2020 r., przez Radę Prezesów Europejskiego Systemu Banków Centralnych Rozporządzenia Europejskiego Banku Centralnego (EU) zmieniającego rozporządzenie Europejskiego Banku Centralnego (EU) nr 1409/2013 w sprawie statystyki płatności (EBC/2013/43). Rozporządzenie to ma zastosowanie do państw należących do strefy euro, jednak Zalecenie EBC z dnia 28 listopada 2013 r. w sprawie statystyki płatności (EBC/2013/44) rekomenduje, aby banki centralne z krajów spoza strefy euro przekazywały dane z zakresu statystyki płatności do EBC i aby dane te były zgodne z zakresem rozporządzenia EBC nr 1409/2013. Zgodnie z powyższą regulacją i zaleceniem Narodowy Bank Polski będzie gromadził dane statystyczne, a następnie przekazywał je do EBC. Aktualizacja rozporządzenia EBC nr 1409/2013 ma na celu objęcie zakresem sprawozdawczości nowych podmiotów na rynku usług płatniczych, wynikających z implementacji dyrektywy PSD2, jak również uzupełnienie dotychczas regulowanych obszarów o nowe dane.

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r. w stosunku do poprzedniego półrocza są następujące:

1. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano:
 - w systemie SORBNET2 wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 2,3% i 17,7%,
 - w systemie TARGET2-NBP wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 13% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 10,1%,
2. w systemach płatności detalicznych odnotowano:
 - w systemie Elixir wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 4,4% i 8,3%,
 - w systemie Euro Elixir wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 14,3% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 0,6%,
 - w systemie Express Elixir, oferującym rozliczenie płatności natychmiastowych, wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 55% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 22%,

- w systemie BlueCash, oferującym rozliczenie płatności natychmiastowych, spadek zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 6% i 3%,
 - w systemie BLIK kolejny wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń, odpowiednio o 44% i 42%,
 - w systemie KSR wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 8% i 7%,
3. w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych odnotowano:
- w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. wzrost liczby operacji o 35,2% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 28,9%,
 - w systemach rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A. wzrost liczby transakcji o 15,6% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 5,5%,
 - w systemie SKARBNET4 prowadzonym przez NBP:
 - spadek liczby transakcji bonami pieniężnymi NBP o 9,3% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 60,4%,
 - spadek zarówno liczby, jak i wartości transakcji bonami skarbowymi NBP odpowiednio o 41,2% i 40,6%,
4. w zakresie pozostałej infrastruktury polskiego systemu płatniczego odnotowano:
- wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze o 4,4% oraz spadek liczby ich placówek o 2,9%,
 - znaczące poszerzenie liczby placówek bankowych bez obsługi kasowej. Na koniec II półrocza 2020 r. 12 banków prowadziło 544 oddziały bez takiej obsługi.
 - utrzymanie liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) na tym samym poziomie, co w I półroczu, tj. 39,
 - wzrost liczby podmiotów MIP (Małe Instytucje Płatnicze) o 18,9%,
 - wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 6,2%,
 - spadek liczby bankomatów o 1,4%,
 - wzrost liczby akceptantów kart płatniczych, umożliwiających realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS i internecie o 5% w stosunku do poprzedniego półrocza,
 - wzrost liczby punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS o 4,3%,
 - wzrost liczby terminali POS o 5,4%,
 - wzrost liczby punktów handlowo - usługowych udostępniających wypłaty sklepowe *cash back* o 5%,
5. w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych odnotowano:
- wzrost liczby rachunków bieżących osób fizycznych prowadzonych przez banki o 1,3%,
 - wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o 14, do 116,5 transakcji, co oznacza istotny wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek o 13,7%,

- wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 0,8% (do poziomu 43,7 mln), przy czym odnotowano spadek liczby wydanych kart kredytowych o 4,3%. Karta płatnicza była najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych, za pośrednictwem której zrealizowano ok. 64,0% wszystkich transakcji bezgotówkowych.
 - wzrost liczby i wartości bezgotówkowych transakcji kartowych (odpowiednio o 17,7% i 17,4%),
 - wzrost liczby transakcji poleceniem przelewu o 12%,
 - spadek liczby transakcji poleceniem zapłaty o 1,1%,
 - wzrost liczby operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi o 1,4% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 4,9% (według danych przekazanych przez banki),
 - spadek średniej wartości transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą o 22%,
6. w zakresie dotyczącym pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego odnotowano:
- wzrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków z poziomu 283,2 mld zł w czerwcu 2020 r. do poziomu 306,7 mld zł w grudniu 2020 r. (wzrost o 8,3%),
 - spadek udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 20,3% w czerwcu 2020 r. do 20,0% w grudniu 2020 r.,
 - wzrost udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 50,8% w czerwcu 2020 r. do poziomu 51,4% w grudniu 2020 r.

Warto podkreślić, iż II półrocze 2020 r. to także okres dynamicznego rozwoju rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym poziomie użycia kart zbliżeniowych na świecie. Na koniec grudnia 2020 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 38,4 mln, tj. była o 0,76 mln większa niż w czerwcu 2020 r. Karty zbliżeniowe stanowiły 87,8% wszystkich kart płatniczych w Polsce, mając coraz wyższy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W II półroczu 2020 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 94,7%. Należy dodać, że od I półrocza 2019 r. 100% terminali POS jest przystosowanych do obsługi kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie oraz stale rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK), stając się coraz bardziej powszechne. System BLIK umożliwia dokonywanie przy użyciu np. telefonów komórkowych czy tabletów płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych (P2P). Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują płatności bezgotówkowych w terminalach POS (wzrost ich liczby o 54% oraz ich wartości o 58%), dużą popularnością cieszą się też płatności typu (P2P), gdyż w ciągu II półrocza 2020 r. bardzo dynamicznie wzrosła ich liczba (o 78%) i wartość (o 75%), co jednoznacznie potwierdza rosnące zainteresowanie tego typu usługą.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r.:

1. systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK i KSR) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków międzybankowych,
2. systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (w tym system prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie,
3. rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
 - rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową,
 - miał miejsce dynamiczny rozwój zarówno systemu płatności natychmiastowych Express Elixir, umożliwiający klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle w kilka – kilkanaście sekund), jak również systemu BLIK rozliczającego płatności mobilne,
4. zmianie uległa liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:
 - zmalała sieć bankomatów, przy jednoczesnym wzroście liczby i wartości wypłat gotówki,
 - wzrosły wypłaty gotówkowe w formach innowacyjnych wobec standardowych wypłat w kasach oddziałów banków lub kartą płatniczą w bankomatach, tj. poprzez wypłaty sklepowe (kartą płatniczą w punktach oferujących usługę *cash back*),
 - wzrosły wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,
5. w zakresie wykorzystania bezgotówkowych instrumentów płatniczych:
 - wzrosła liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową przy jednoczesnym wzroście liczby płatności zbliżeniowych i wzroście ich wartości,
 - systematycznie rosła liczba poleceń przelewu, choć ich udział w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych zmalał w stosunku do I półrocza 2020 r.,
6. miał miejsce wzrost liczby rachunków bankowych, któremu towarzyszył wysoki wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym - związany ze wzrostem liczby transakcji kartowych oraz wzrostem poleceń zapłaty,
7. rósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz miał miejsce kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w internecie w ramach systemu BLIK.

Oprócz ww. głównych faktów i wydarzeń w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2020 r., jak i danych statystycznych odzwierciedlających ten system, należy dodać, że prezentowany materiał zawiera również informacje o wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

W obecnej edycji materiału zostały przedstawione następujące badania i analizy:

- projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim w podziale na koszty stałe i zmienne,

- badanie opinii publicznej dotyczące jakości banknotów powszechnego obiegu w Polsce,
- raport PISA 2018 „Umiejętności, postawy i zachowania finansowe młodzieży w Polsce”,
- badanie nt. metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym,
- badanie pt. „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce. Białe plamy w akceptacji kart płatniczych a wykluczenie finansowe”,
- badanie pt. „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2020”,
- badanie pt. „Badanie świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków”,
- raport pt. „PayTech – innowacyjne rozwiązania płatnicze na rynku polskim”,
- porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2019 r.

Należy dodać, że funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (najważniejsze z nich wskazano w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. w inicjowaniu lub wspieraniu działań wielu innych podmiotów i instytucji w zakresie systemu. Warto jednak pamiętać, iż przyjmując ww. rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego ma ostateczny wpływ.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r. należy ocenić pozytywnie.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2020 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim⁵, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
2. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A., systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. oraz Krajowego Systemu Rozliczeń prowadzonego przez First Data Polska S.A.,
3. systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonych przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP,
4. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
5. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
6. poziomie obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, schematami płatniczymi, systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych oraz usługą acquiringu,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 1810.

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

Uczestnicy systemu płatniczego w rozumieniu obejmującym zarówno systemy płatności, schematy płatnicze jak również systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych są jednym z podstawowych elementów systemu płatniczego.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na:

1. Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji mających za przedmiot środki pieniężne (transakcji płatniczych) lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe (transakcji dotyczących instrumentów finansowych) (przykładowo płatnicy, beneficjenci, akceptanci, inwestorzy),
2. Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) w odniesieniu do transakcji płatniczych, zaś w odniesieniu do transakcji dotyczących instrumentów finansowych firmy inwestycyjne (przykładowo domy maklerskie oraz banki prowadzące działalność maklerską),
3. Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych - ich dostawcami usług płatniczych. Przykładami takich uczestników w Polsce w przypadku transakcji płatniczych jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. i inne podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń (zwani również operatorami systemów płatności), tj. Blue Media S.A., Polski Standard Płatności Sp. z o.o. i Krajowy System Rozliczeń (KSR). Do kategorii takich uczestników zaliczyć można również tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym – w przypadku transakcji dotyczących instrumentów finansowych - m.in. podmioty prowadzące systemy rozliczeń papierów wartościowych (przykładem ich w Polsce jest KDPW_CCP S.A.).
4. Uczestników czwartego poziomu – podmioty przechowujące środki pieniężne dostawców usług płatniczych lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe firm inwestycyjnych oraz przeprowadzające finalny rozrachunek między nimi w sposób bezpośredni (na podstawie zleceń dostawców usług płatniczych/firm inwestycyjnych) lub pośredni (na podstawie zleceń uczestników trzeciego poziomu), a więc podmioty prowadzące systemy płatności lub systemy rozrachunku papierów wartościowych z funkcją rozrachunku, zwane również agentami rozrachunkowymi, np. banki centralne przeprowadzające rozrachunek międzybankowy oraz podmioty prowadzące depozyty papierów wartościowych przeprowadzające rozrachunek na papierach wartościowych. W Polsce przykładami takich uczestników są Narodowy Bank Polski oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawia schemat nr 1.

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego

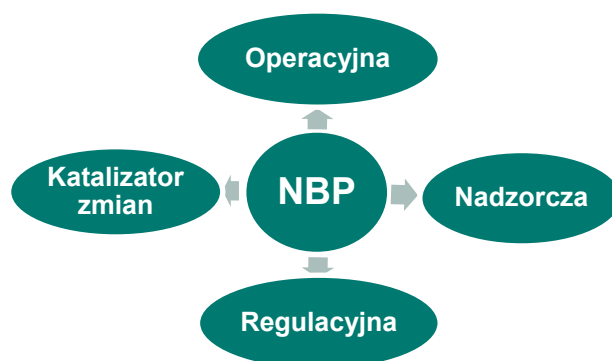

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wyżej wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące, obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (poprzez emisję pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (wydawanie regulacji ograniczonych do banków), rolę nadzorca systemowego, tj. w zakresie nadzoru *oversight* m.in. nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych czy usługą *acquiringu*, oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP (schemat nr 2);

Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym

Źródło: Opracowanie własne DSP

- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organa nadzoru sprawujące nadzór typu ostrożnościowego, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, skok-ami i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- instytucje publiczne oraz podmioty podejmujące działania w zakresie ochrony praw uczestników pierwszego poziomu systemu płatniczego (tj. klientów dostawców usług płatniczych) i pełniące przez to ważną rolę w systemie płatniczym, np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy;
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;
- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze; w przypadku Polski są to m.in. organizacje: Visa, Mastercard, American Express, Diners Club oraz PSP;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego, np. Fundacja Polska Bezgotówkowa.

2. Systemy płatności

Na koniec II półrocza 2020 r. w Polsce funkcjonowało 8 głównych systemów płatności:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a pod względem operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

- 6 systemów płatności detalicznych:

- system Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Euro Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.,
- system BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.,
- system KSR, prowadzony przez First Data Polska S.A.

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

2.1.1. System SORBNET2

W II połowie 2020 r. prowadzono prace nad wersją 9.0 systemu SORBNET2, która zostanie wdrożona na wiosnę 2021 r. Do dnia 15 września 2020 r. członkowie Krajowej Grupy Użytkowników SORBNET2 (KGU SORBNET2) oraz uczestnicy wewnętrzni zgłaszali propozycje zmian do systemu SORBNET2 w ramach procedury zarządzania zmianą. Po dokonaniu stosownych analiz podjęto decyzję o przyjęciu następujących modyfikacji:

- utworzenie blokady bankowej na rachunku uczestnika,
- wydłużenie okresu dostępu do danych archiwalnych oraz zmiana sposobu wyszukiwania zlecenia historycznego,
- wprowadzenie nowego sposobu autoryzacji przekazywanych do NBP zleceń awaryjnych.

Pierwsza zmiana polega na utworzeniu nowego rodzaju blokady, tzw. blokady bankowej, przeznaczonej do dyspozycji uczestnika, co oznacza, że w gestii uczestnika będzie jej zakładanie i rozwiązywanie. Dodanie nowej blokady jest odpowiedzią na potrzeby sektora bankowego i ma na celu ułatwienie monitorowania płynności śróddziennej przez uczestnika.

Druga modyfikacja polega na wydłużeniu okresu dostępu do danych archiwalnych do roku wstecz dla zapytań o historię salda w trybie U2A, co pozwoli użytkownikom systemu samodzielnie pobrać dane w tym zakresie w przypadku zaistnienia takiej potrzeby. Dodatkowo zmieni się także sposób wyszukiwania zlecenia historycznego – dla wyszukiwania zlecenia po wskazanym TRN lub numerze systemowym zlecenie będzie wyszukiwane zarówno w bazie zleceń, jak i zleceń historycznych. Modyfikacja ta zostanie wprowadzona zarówno dla trybu A2A, jak i U2A.

Trzecia zmiana polega na wprowadzeniu bardziej nowoczesnego sposobu składania zleceń awaryjnych, tzn. pocztą elektroniczną w postaci pliku podpisanego kwalifikowanym podpisem elektronicznym, zawierającego zlecenie płatnicze w formacie pdf. Modyfikacja ta pozwoli na szybsze akceptowanie zleceń przez osoby upoważnione bez względu na ich lokalizację oraz na wyeliminowanie bezpośredniego kontaktu.

Pismo informujące o podjęciu przez DSP NBP decyzji o wdrożeniu ww. zmian zostało wystosowane do KGU SORBNET2 w dniu 19 października 2020 r., natomiast w dniu 15 grudnia 2020 r. została przekazana uczestnikom (oraz zamieszczona na stronie internetowej www.nbp.pl w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2⁶) zaktualizowana dokumentacja systemu SORBNET2, tj. „Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników” wraz z załącznikami.

Ponadto, w ramach realizacji zadania „Budowa nowego systemu RTGS w złotych zgodnego ze standardem ISO20022”, prowadzono prace analityczne zmierzające do określenia listy zmian usprawniających funkcjonowanie systemu SORBNET2. Ze względu m.in. na przesunięcie o rok zakończenia konsolidacji T2-T2S z listopada 2021 r. na listopad 2022 r., angażującego po stronie NBP oraz uczestników systemu TARGET2-NBP i SORBNET2 te same zespoły pracowników, dokonano również aktualizacji harmonogramu tego zadania, w wyniku której termin jego zakończenia został przesunięty z II połowy 2023 r. na I połowę 2025 r., co znalazło swoje odzwierciedlenie w *Planie działalności NBP na lata 2021-2023*, uchwalonym przez Zarząd NBP w dniu 29 października 2020 r.

Zmiany w regulacjach systemu SORBNET2

W dniu 30 grudnia 2020 r. weszła w życie zmiana w *Uchwale Nr 9/2013 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 maja 2013 r. w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez Narodowy Bank Polski* (Uchwała nr 66/2020 Zarządu NBP z dnia 29 grudnia 2020 r.), która wprowadziła do przepisów uchwały możliwość otwarcia i prowadzenia przez NBP dla banku więcej niż jednego rachunku bieżącego w złotych w sytuacji wstąpienia przez taki bank, na podstawie decyzji Bankowego Funduszu Gwarancyjnego⁷, w miejsce podmiotu w restrukturyzacji w zakresie przejętych praw majątkowych i związanych z nimi zobowiązań, w tym w zakresie umowy rachunku bieżącego w systemie SORBNET2.

Dane statystyczne – system SORBNET2

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 49 podmiotów, w tym 45 banków, tj. o jeden więcej niż w I półroczu 2020 r.⁸, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowy Bank Polski.

W II półroczu 2020 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 2.179.970 zleceń (średnio dziennie 16.769 zleceń) o łącznej wartości 52.308,9 mld zł. W porównaniu do I półrocza 2020 r., w którym zrealizowano 2.130.636 zleceń (średnio dziennie 17.045 zleceń) o łącznej wartości 44.430,0 mld zł, liczba zrealizowanych

⁶ System płatniczy > Infrastruktura systemu płatniczego > Systemy płatności wysokokwotowych > SORBNET2, link do strony: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/informacja_sorbnet2.html

⁷ Wydaną zgodnie z art. 174 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. z 2020 r. poz. 842).

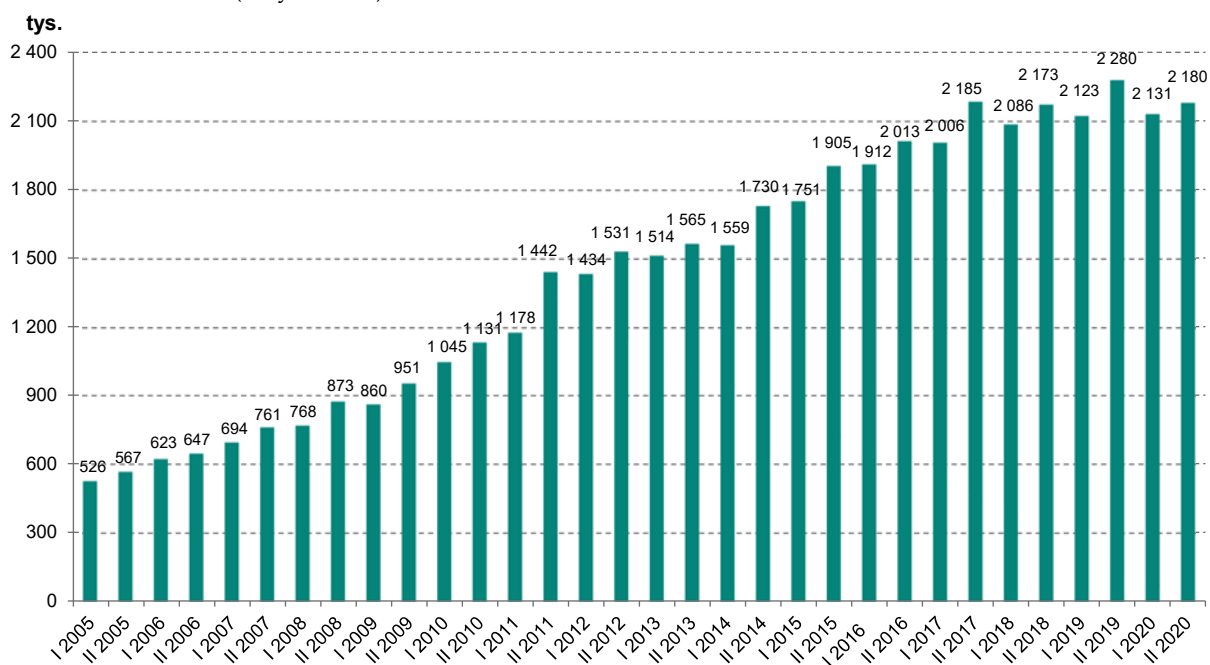
⁸ W dniu 14 grudnia 2020 r. został otwarty rachunek bieżący dla Wielkopolskiego Banku Spółdzielczego.

zleceń wzrosła o 2,3%. Uwzględniając większą o 5 dni liczbę dni operacyjnych w II półroczu 2020 r. (130 dni operacyjnych wobec 125 dni w I półroczu 2020 r.) i jej wpływ na liczbę zrealizowanych zleceń, tj. analizując średnią dzienną liczbę zleceń, należy odnotować, że miał miejsce spadek (o 1,6%) wolumenu rozliczonych transakcji, natomiast dla średniej dziennej wartości obrotów odnotowano wzrost o 13,2%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 23.777 zleceń i odnotowany został w dniu 21 grudnia 2020 r.

Wzrost ogólnej liczby zrealizowanych zleceń (o 2,3%) oraz wzrost ich wartości (o 17,7%) skutkował znacznym wzrostem średniej wartości jednego zlecenia, tj. o 15,1%.

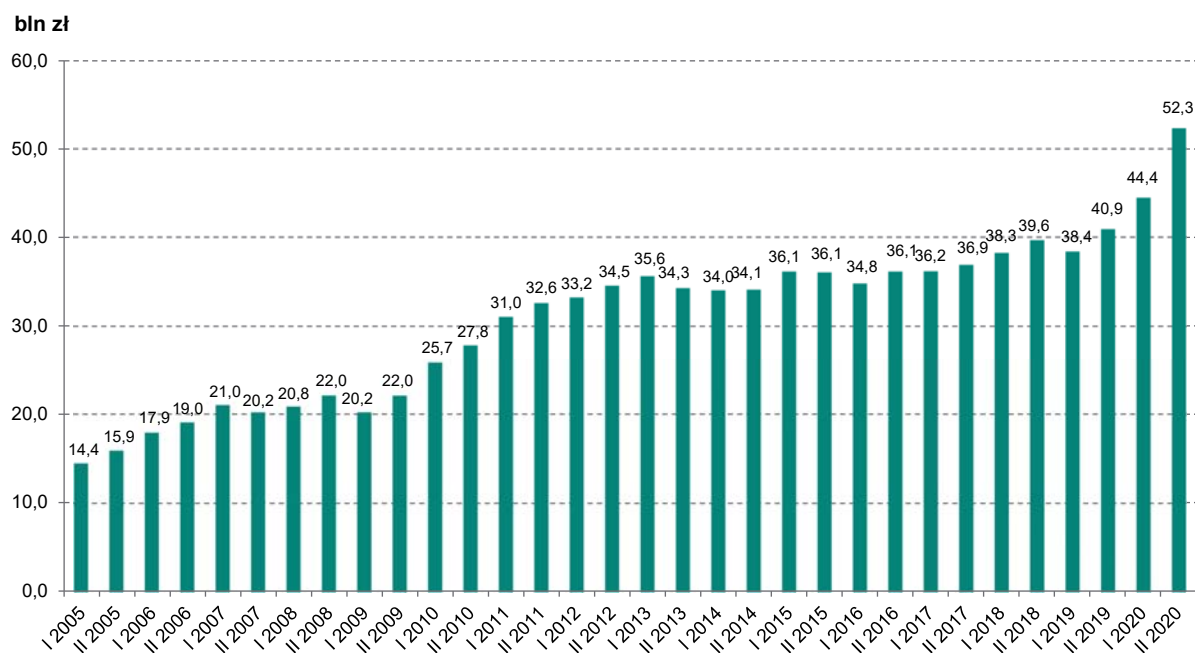
W II półroczu 2020 r. w systemie SORBNET2 wystąpił spadek liczby i wzrost wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych, odpowiednio o 1,6% i 29,6% oraz wzrost liczby i spadek wartości zleceń klientów odpowiednio o 2,6% i 0,7%. Znaczący wzrost wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych wynikał z wyższej o 38,8% wartości zleceń NBP oraz był konsekwencją przeprowadzonych przez NBP operacji na rynku bonów pieniężnych. Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET (do dnia 9 czerwca 2013 r.) i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2005 – 2020 zaprezentowano na wykresach nr 1 i 2, średnie dzienne wartości, tj. średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2, w latach 2005 – 2020 przedstawia wykres nr 3, średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w ww. systemach w latach 2005 – 2020 przedstawia wykres nr 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2020 r. w porównaniu do I półroczu 2020 r., przedstawiono w tabelach nr 1 i 2.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 (w tys. sztuk)

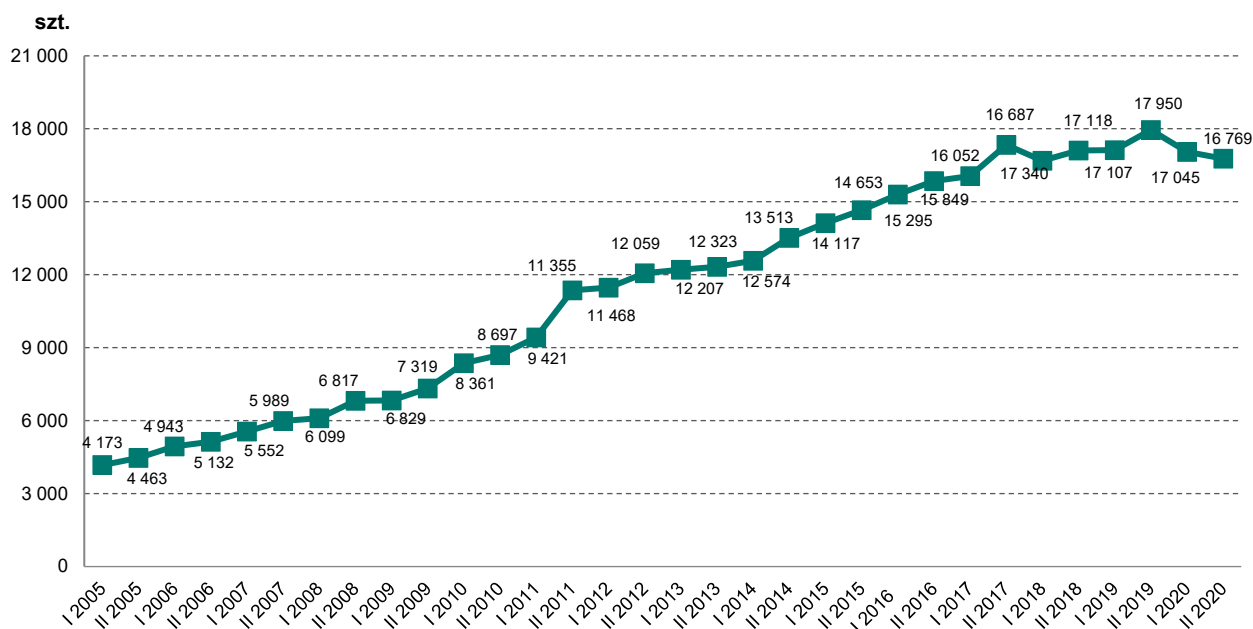
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 (w bln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2020 r.

	I połowa 2020 r.		II połowa 2020 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓŁEM	2 130 636	100%	2 179 970	100%	↑	2,3%
1/ W tym:						
międzybankowe	124 229	5,8%	122 285	5,6%	↓	-1,6%
klientowskie	2 006 407	94,2%	2 057 685	94,4%	↑	2,6%
2/ W tym:						
zlecenia banków	1 998 389	93,8%	2 037 631	93,5%	↑	2,0%
zlecenia KIR	14 599	0,7%	14 768	0,7%	↑	1,2%
zlecenia KDPW i	31 974	1,5%	33 590	1,5%	↑	5,1%
KDPW_CCP	85 674	4,0%	93 981	4,3%	↑	9,7%
zlecenia NBP						
Średnia dzienna liczba zleceń	17 045	-	16 769	-	↓	-1,6%

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2020 r.⁹

	I połowa 2020 r.		II połowa 2020 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział		
OGÓŁEM	44 430,0	100%	52 308,9	100%	↑	17,7%
1/ W tym:						
międzybankowe	27 011,6	60,8%	35 017,8	66,9%	↑	29,6%
klientowskie	17 418,5	39,2%	17 291,2	33,1%	↓	-0,7%
2/ W tym:						
zlecenia banków	16 810,1	37,8%	16 433,9	31,4%	↓	-2,2%
zlecenia KIR	1 201,7	2,7%	1 248,5	2,4%	↑	3,9%
KDPW_CCP zlecenia KDPW i	2 876,5	6,5%	1 954,1	3,7%	↓	-32,1%
zlecenia NBP	23 541,9	53,0%	32 672,4	62,5%	↑	38,8%
Średnie dzienne obroty	355,4	-	402,4	-	↑	13,2%
Średnia wartość jednego zlecenia	20,9 mln zł	-	24 mln zł	-	↑	15,1%

Źródło: Opracowanie własne DSP

Ocena funkcjonowania systemu SORBNET2 w II półroczu 2020 r.

W II półroczu 2020 r. system SORBNET2 funkcjonował w dużej mierze prawidłowo. W tym okresie miała miejsce jedna awaria w infrastrukturze NBP¹⁰, obejmującą również system SORBNET2, która z uwagi na wystąpienie na koniec dnia operacyjnego nie miała jednak wpływu na realizację bieżących płatności w ciągu dnia operacyjnego, jednak skutkowałą brakiem terminowej spłaty kredytu technicznego w złotych. Ponadto, nie było możliwe przekazanie bankom wyciągów z ich rachunków prowadzonych w systemie SORBNET2.

W II półroczu 2020 r. liczba zleceń zrealizowanych w systemie w przypadku zleceń międzybankowych spadła (o 1,6%), natomiast w przypadku klientowskich wzrosła (o 2,6%). Brak jednolitego trendu można było zaobserwować również w przypadku obrotów w obu segmentach zleceń, w których zanotowano odpowiednio wzrost o 29,6% dla zleceń międzybankowych oraz spadek o 0,7% dla klientowskich, przy istotnym wzroście średniej wartości pojedynczego zlecenia, tj. o 15,1%. Istotną przyczyną tego wzrostu był wzrost zarówno liczby, jak i wartości zleceń NBP – odpowiednio o 9,7% oraz 38,8%.

⁹ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Ewentualne niesumowanie się danych szczegółowych w poszczególnych kolumnach do wartości z wiersza „Ogółem” wynika z prezentacji danych w postaci zaokrąglonej.

¹⁰ Przyczyną awarii była dysfunkcja jednej z warstw architektury softwarowej odpowiedzialnej za zarządzanie logiczną organizacją pamięci masowej, bez fizycznego uszkodzenia sprzętu informatycznego, co spowodowało brak dostępu aplikacji do pamięci. W ocenie DIT awaria infrastruktury informatycznej miała charakter zdarzenia losowego.

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, funkcjonowanie systemu SORBNET2 w II półroczu 2020 r. należy ocenić pozytywnie.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadało 20 podmiotów (16 banków oraz NBP, KIR, KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.), tj. tyle samo, co na koniec I półrocza 2020 r.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

Znaczącym kierunkiem rozwoju systemu TARGET2, w obszarze którego toczyły się w II półroczu 2020 r. intensywne prace, był projekt konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S, będący głównym filarem strategicznej wizji Eurosystemu, dotyczącej rozwoju infrastruktury rynkowej w Europie (tzw. Vision 2020).

Podstawową ideą konsolidacji jest scentralizowanie i harmonizacja podobnych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych, i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów. Ważnym jej elementem jest również wprowadzenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w przyszłym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro¹¹ oraz korzystanie z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Rozrachunek płatności w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach zgodnych ze standardem ISO 20022.

W dniu 7 lutego 2019 r. Zarząd NBP zaakceptował wniosek o realizację projektu Konsolidacja T2-T2S, którego celem jest przygotowanie się NBP do nadchodzących zmian w systemie TARGET2. Głównym elementem toczących się w drugim półroczu 2020 r. prac projektowych było doprecyzowanie zmian w systemach informatycznych NBP oraz dalsze prace nad ich implementacją.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S planowana była pierwotnie na listopad 2021 r. Rada Prezesów EBC podjęła jednak w dniu 22 lipca 2020 r. decyzję o przesunięciu o rok terminu realizacji projektu Konsolidacja T2-T2S, tj. na listopad 2022 r.¹² W dniu 24 września 2020 odbyła się telekonferencja EBC Focus Session¹³ w ramach której poinformowano uczestników systemu TARGET2 o zmianach w harmonogramie projektu. Dodatkowo, bardziej szczegółowe informacje w tym zakresie zostały zaprezentowane uczestnikom polskiego środowiska bankowego na telekonferencji zorganizowanej przez NBP, która miała miejsce w dniu 18 listopada 2020 r.¹⁴

¹¹ Taką walutą będzie np. korona duńska. Więcej informacji na ten temat dostępnych jest na stronie internetowej EBC ([Denmark to join Eurosystem's TARGET services \(europa.eu\)](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/20200728/en/html/ecb.mipnews200728.en.html)) oraz stronie internetowej Danmarks Nationalbank ([Danish kroner on new settlement platform \(nationalbanken.dk\)](https://www.natbank.dk/nyheder/2020/09/24/danish-kroner-on-new-settlement-platform-nationalbanken.dk)).

¹² Przesunięcie daty migracji było postulowane przez wiele instytucji finansowych, wskazujących na dwa zewnętrzne uwarunkowania generujące ryzyka i stanowiące realne wyzwania dla terminowej migracji, tj. trudności w prowadzeniu projektu w sytuacji niepewności i ograniczeń związanych z pandemią COVID-19 oraz fakt, iż SWIFT zdecydował się na przesunięcie o rok daty migracji na ISO 20022 w kontekście bankowości korespondenckiej. Decyzja Rady Prezesów EBC została opublikowana na stronie EBC w dniu 28 lipca 2020 r.: <https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/news/html/ecb.mipnews200728.en.html>

¹³ Materiały z sesji dostępne na stronie EBC: <https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/events/html/fs09.en.html>

¹⁴ Prezentacja z tego spotkania dostępna jest na stronie NBP: https://www.nbp.pl/systemplatniczy/target2/Konsolidacja%20T2-T2S_zmiana%20harmonogramu_20201118.pdf

Zgodnie z założeniami EBC, NBP jako bank centralny odpowiedzialny jest za monitorowanie przygotowania polskich uczestników systemu TARGET2-NBP do nadchodzących zmian. Procedura monitorowania uczestników przeprowadzana jest wg uzgodnionych na poziomie europejskim zasad oraz dokumentacji określającej kluczowe etapy przygotowań uczestników wraz z terminami ich realizacji. Ma ona na celu wsparcie środowiska bankowego w złożonym procesie przygotowawczym oraz zminimalizowanie ryzyka braku terminowej gotowości do migracji. W drugim półroczu 2020 r. raportowanie uczestników w dużej mierze polegało na aktualizacji informacji nt. statusu przygotowań uczestników w zakresie minionych już kamieni milowych, jak np. zakończenie analiz dotyczących zmian w systemach informatycznych, utworzenie dokumentacji na bazie przeprowadzanych analiz oraz rozpoczęcie wdrażania zmian w infrastrukturze informatycznej. Zgodnie z otrzymanymi przez NBP informacjami, kilku uczestników identyfikuje pewne ryzyka w projekcie, natomiast żaden z uczestników TARGET2-NBP nie wskazał poziomu ryzyka zagrażającego terminowej migracji.

Działania dotyczące platformy TIPS

W listopadzie 2018 r. została uruchomiona usługa TARGET Instant Payment Settlement (TIPS), w ramach której przeprowadzany jest rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. W grudniu 2018 r. Narodowy Bank Polski z powodzeniem zakończył Przedsięwzięcie Projektowe TIPS-NBP, którego celem było zapewnienie gotowości świadczenia usługi TIPS. Uczestnicy polskiego komponentu systemu TARGET2 mają obecnie otwartą drogę do korzystania z usługi, która pozwala na realizowanie bezpiecznych płatności natychmiastowych w euro oraz wykorzystuje najnowsze rozwiązania opracowane w ramach Europejskiego Banku Centralnego. W 2020 roku Eurosystem we współpracy z przedstawicielami europejskiego rynku płatniczego, m.in. należących do grupy roboczej AMI-Pay (Advisory Group on Market Infrastructures for Payments), działającej przy EBC, prowadził intensywne prace mające na celu dokonanie odpowiednich zmian w usłudze TIPS, które znacząco przyczynią się do zapewnienia paneuropejskiego zasięgu płatności natychmiastowych w schemacie SCT Inst oraz uzyskania interoperacyjności pomiędzy TIPS a innymi systemami płatności natychmiastowych. W dniu 24 lipca 2020 r. Rada Prezesów EBC podjęła decyzję¹⁵, zgodnie z którą wszyscy dostawcy usług płatniczych, będący zarówno uczestnikami schematu SCT Inst, jak również uczestnikami TARGET2, bądź mający do systemu TARGET2 dostęp w innej formie, są zobowiązani do uzyskania dostępu również do TIPS w formie bezpośredniej (otwarcie własnego rachunku TIPS DCA) lub jako tzw. Reachable party (dostęp z wykorzystaniem rachunku TIPS DCA innego podmiotu) w terminie do końca 2021 r. Dodatkowo, wszystkie izby rozliczeniowe, które oferują płatności natychmiastowe SCT Inst, będą musiały zmigrować swoje rachunki techniczne z TARGET2 do TIPS. W dniu 24 września 2020 r. odbyła się telekonferencja EBC Focus Session, w ramach której poinformowano uczestników systemu TARGET2 o nadchodzących zmianach¹⁶.

W celu zapewnienia właściwego i płynnego procesu migracji do TIPS wskazanych wyżej podmiotów, EBC zobowiązał krajowe banki centralne do cyklicznego monitorowania ich gotowości do przejścia do usługi TIPS. W związku z powyższym NBP przeprowadził pod koniec października 2020 r. ankietę wśród uczestników TARGET2-NBP w celu zebrania informacji nt. aktualnych planów przystąpienia uczestników do schematu SCT Inst i do usługi TIPS. Pomimo pewnego zainteresowania ze strony polskiego środowiska

¹⁵ Informacja nt. decyzji EBC jest dostępna na stronie EBC: <https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/news/html/ecb.mipnews200724.en.html>

¹⁶ Materiały z sesji dostępne na stronie EBC: <https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/events/html/fs09.en.html>

bankowego, żaden uczestnik TARGET2-NBP nie wyraził wiążącej decyzji dotyczącej migracji do schematu SCT Inst do końca 2021 r.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

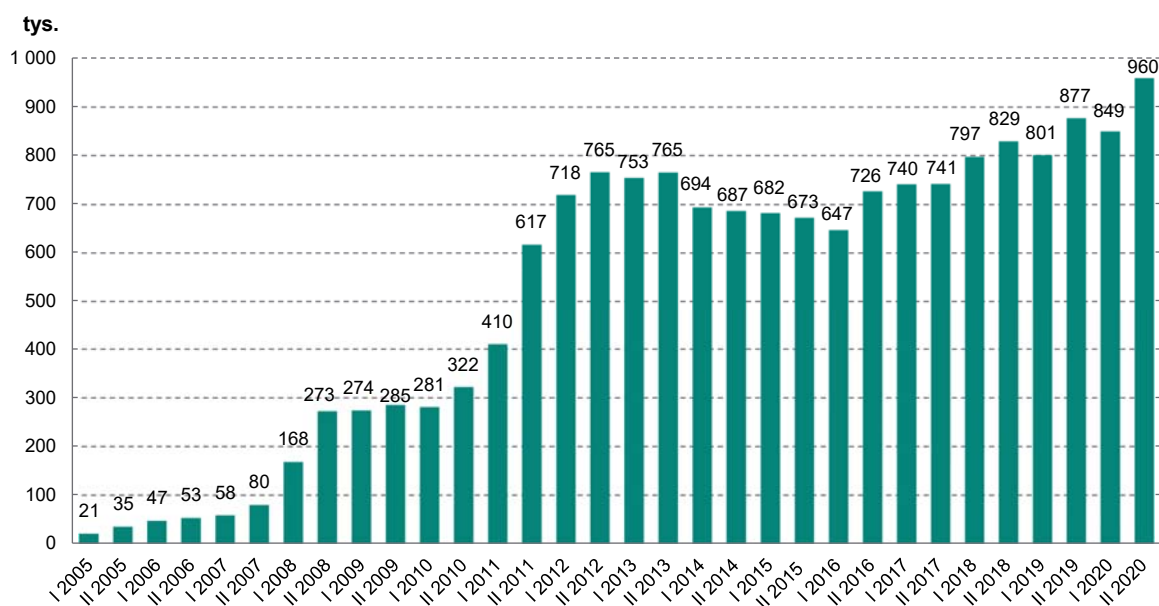
W II półroczu 2020 r., w stosunku do poprzedniego półrocza, w systemie TARGET2-NBP odnotowano¹⁷:

- wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 13%,
- spadek ich wartości o 10,1%.

W II półroczu 2020 r. w systemie TARGET2 było 131 dni operacyjnych, tj. o 5 dni więcej niż w I półroczu 2020 r.

Liczbę, wartość, średnią dzienną liczbę oraz średnią wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET-EURO/TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2020 prezentują wykresy nr 5, 6, 7 i 8. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2020 r. w porównaniu do I półrocza 2020 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

Źródło: Opracowanie własne DSP

¹⁷ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

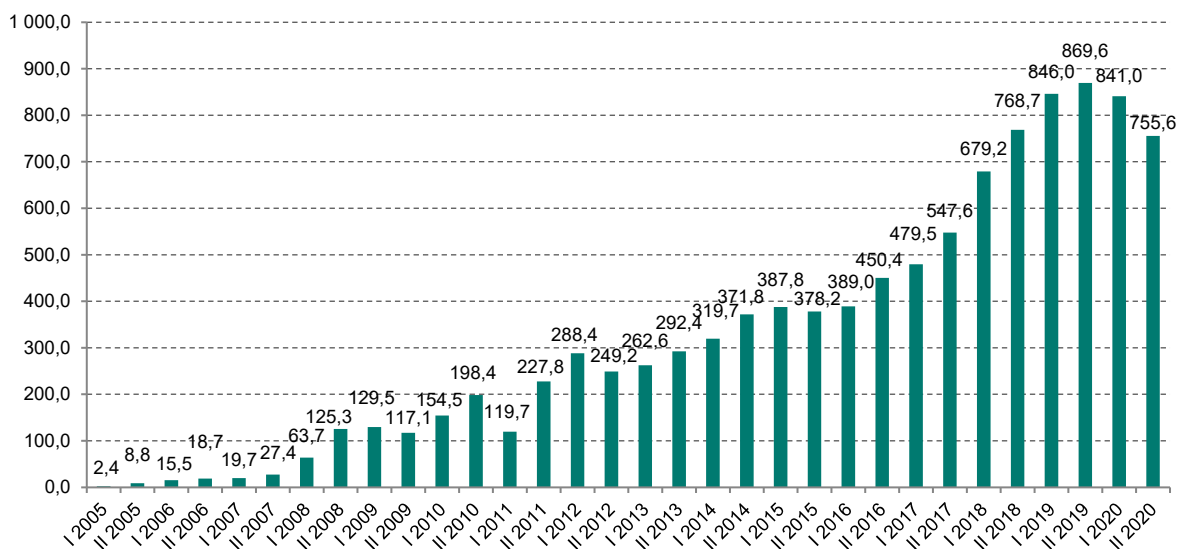
szk.

Źródło: Opracowanie własne DSP

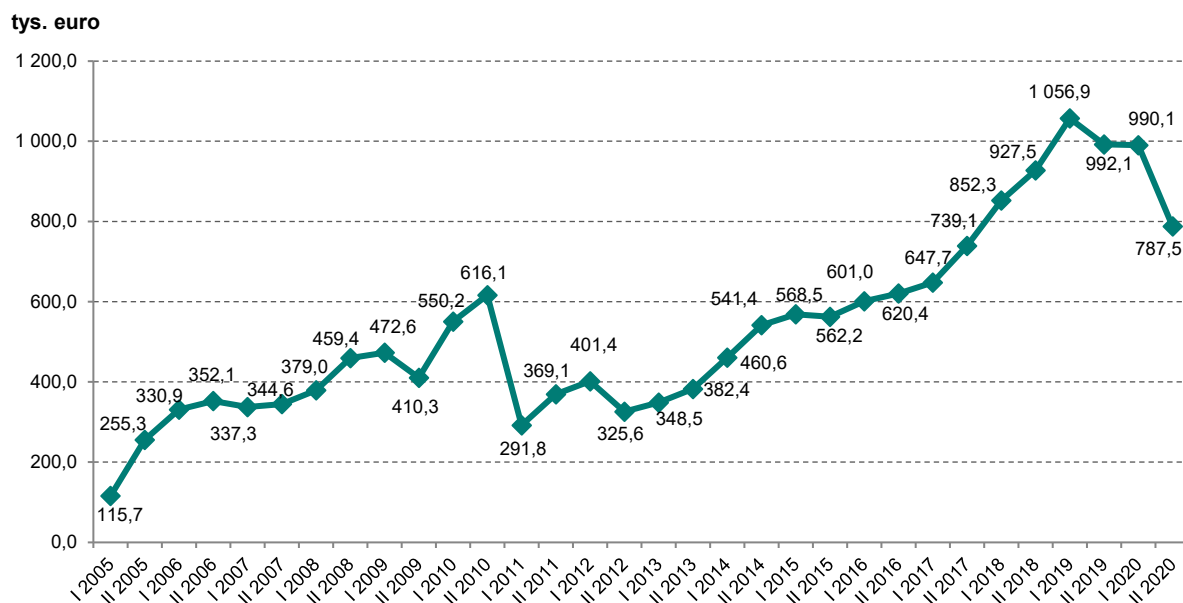
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

mld euro

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2020 r.¹⁸

	I połowa 2020 r.		II połowa 2020 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział	
OGÓŁEM	849.402	100%	959.529	100%	↑ 13,0%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	188.650	22,2%	186.738	19,5%	↓ -1,0%
▪ klientowskie	660.752	77,8%	772.791	80,5%	↑ 17,0%
2/ W tym:					
▪ zlecenia krajowe	155.947	18,4%	182.889	19,1%	↑ 17,3%
▪ zlecenia transgraniczne	693.455	81,6%	776.640	80,9%	↑ 12,0%
▪ wysłane	343.719	40,5%	388.456	40,5%	↑ 13,0%
▪ otrzymane	349.736	41,2%	388.184	40,5%	↑ 11,0%
Średnia dzienna liczba zleceń	6.741	-	7.325	-	↑ 8,7%

Źródło: Opracowanie własne DSP

¹⁸ Wartości w kolumnach „Udział” mogą nie sumować się dla poszczególnych pozycji ze względu na zaokrąglenia.

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2020 r.¹⁹

	I połowa 2020 r.		II połowa 2020 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział		
OGÓLEM	840.974,0	100%	755.620,8	100%	↓	-10,1%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	793.672,3	94,4%	707.438,3	93,6%	↓	-10,9%
▪ klientowskie	47.301,7	5,6%	48.182,5	6,4%	↑	1,9%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	135.768,3	16,1%	138.678,2	18,4%	↑	2,1%
▪ zlecenia transgraniczne	705.205,7	83,9%	616.942,6	81,6%	↓	-12,5%
▪ wysłane	357.224,3	42,5%	313.098,2	41,4%	↓	-12,4%
▪ otrzymane	347.981,4	41,4%	303.844,4	40,2%	↓	-12,7%
Średnie dzienne obroty	6.674,4	-	5.768,1	-	↓	-13,6%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,99	-	0,79	-	↓	-20,5%

Źródło: Opracowanie własne DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowano 959.529 zleceń, co oznaczało wzrost o 13% w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowano 849.402 zleceń. W analizowanym okresie liczba zleceń międzybankowych spadła o 1%, zaś liczba zleceń klientowskich zwiększyła się o 17%.

Najwyższy dzienny wolumen zleceń w II półroczu 2020 r. odnotowano w dniu 12 listopada 2020 r. Wyniósł on 9.846 zleceń i był niższy o 13,5% w stosunku do 11.388 zleceń zrealizowanych w dniu 14 kwietnia 2020 r., stanowiących najwyższy dzienny wolumen zleceń w I półroczu 2020 r.

W II półroczu 2020 r. w porównaniu do I półrocza 2020 r. odnotowany został wzrost liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 17,3%) oraz zleceń transgranicznych (o 12%).

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2020 r. wyniosła 755.620,8 mln euro i spadła o 10,1% w porównaniu do I półrocza 2020 r., w którym wynosiła 840.974,0 mln euro. W obszarze wartości płatności klientowskich odnotowano wzrost o 1,9%, natomiast wartość zrealizowanych płatności międzybankowych spadła o 10,9%. W systemie zwiększyła się wartość zrealizowanych zleceń krajowych (o 2,1%). Natomiast wartość zrealizowanych zleceń transgranicznych spadła, zarówno w obszarze zleceń wysłanych, jak i otrzymanych, łącznie o 12,5%.

Ocena funkcjonowania systemu TARGET2-NBP w II półroczu 2020 r.

W II półroczu 2020 r. prace w obszarze systemu TARGET2-NBP dotyczyły w szczególności przygotowań do konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Obejmowały one zarówno prace wewnętrzne prowadzone przez NBP w ramach Projektu Konsolidacja T2-T2S, jak i udział pracowników NBP w pracach licznych grup roboczych utworzonych na poziomie europejskim. Dodatkowo, istotnym obszarem zaangażowania NBP

¹⁹ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Z uwagi na zaokrąglenia dane szczegółowe mogą nie sumować się w poszczególnych kolumnach.

były czynności związane ze wsparciem i monitorowaniem prac przygotowawczych prowadzonych po stronie uczestników TARGET2-NBP.

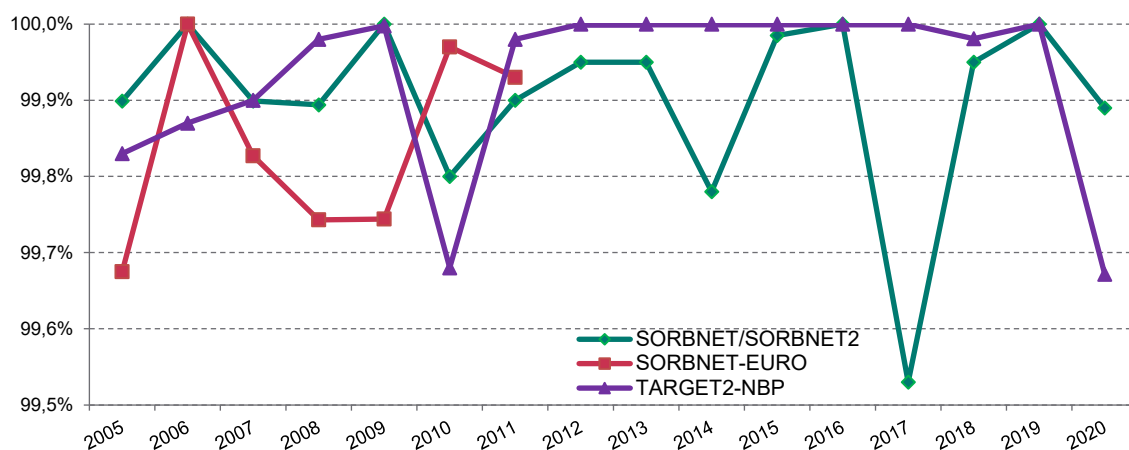
W II półroczu 2020 r. system TARGET2-NBP funkcjonował generalnie prawidłowo mimo istniejącego stanu zagrożenia epidemicznego wywołanego przez koronawirusa SARS-CoV-2. Dzięki przyjętym rozwiązaniom zarówno w ramach Eurosystemu, jak i w NBP, system TARGET2-NBP pracował bez zakłóceń. Jedynie przerwy w dostępności systemu odnotowano w dniu 11 sierpnia oraz w dniu 23 października 2020 r. przy czym miały one techniczny charakter i nie były związane z sytuacją epidemiologiczną²⁰. Tym niemniej, oba przypadki wraz z wcześniejszymi sytuacjami awaryjnymi stały się, zgodnie z decyzją Rady Prezesów EBC, przedmiotem bardzo szczegółowego badania.

Z perspektywy danych statystycznych należy zauważyć spadek wartości zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP (o 10,1%). Natomiast bardzo pozytywnym sygnałem jest dynamiczny wzrost liczby zrealizowanych zleceń (o 13%). Oprócz zleceń międzybankowych, których liczba spadła o 1,0%, wszystkie inne kategorie w zakresie liczby zrealizowanych zleceń odnotowały znaczne wzrosty. Szczególnie wysokie były wzrosty w obszarze liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 17,3%) oraz zleceń klientów (o 17,0%).

2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP

W 2020 r. dostępność systemu SORBNET2 wyniosła 99,89%, natomiast systemu TARGET2-NBP ukształtowała się na poziomie 99,67%. Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres nr 9.

Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2020

Źródło: Opracowanie własne DSP

²⁰ Więcej informacji nt. incydentów w systemie TARGET2 dostępnych jest na stronie EBC pod następującymi linkami: https://www.ecb.europa.eu/paym/target/target2/profuse/calendar/shared/pdf/TARGET2_performance_indicators_for_2020.pdf, [Communication on TARGET incident 23/10/2020 \(europa.eu\)](#), [Communication on TARGET incident from 23/10/2020 - update \(europa.eu\)](#).

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

Według stanu na koniec 2020 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 38 banków (w tym NBP). Na przestrzeni omawianego półrocza lista uczestników uległa zmniejszeniu o jeden podmiot, gdyż z dniem 3 sierpnia 2020 r. został wyłączony z rozliczeń Bank Svenska Handelsbanken AB S.A. Oddział w Polsce.

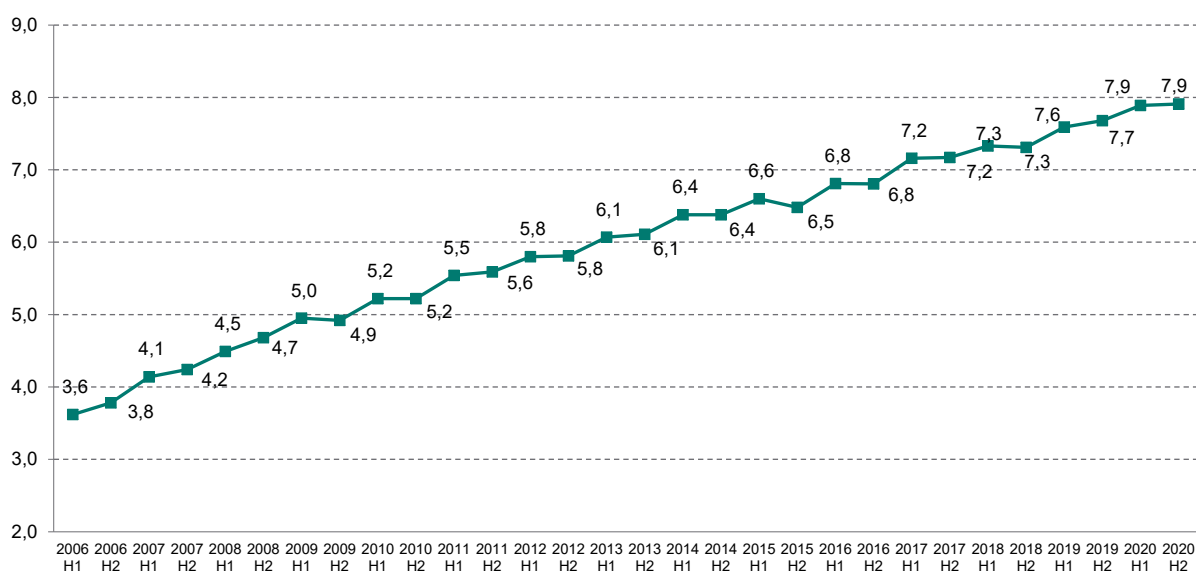
W II półroczu 2020 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany wzrost zarówno liczby zrealizowanych zleceń (wzrost o 4,4%), jak i wartości tych zleceń (wzrost o 8,3%).

Dane statystyczne – system Elixir

W II półroczu 2020 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 3,097 bln zł (w poprzednim półroczu 2,859 bln zł), co oznacza wzrost o 8,3%. Liczba zleceń w omawianym półroczu przekroczyła charakterystyczny próg jednego miliarda i wyniosła 1.028,8 mln szt. (w poprzednim półroczu 985,9 mln), co stanowiło wzrost o 4,4%.

Odnotowano nieznaczny wzrost, tj. o zaledwie 0,3%, średniej dziennej liczby transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 7,91 mln zleceń (w poprzednim półroczu 7,89 mln). Liczba zleceń zrealizowanych średnio dziennie w systemie Elixir, na przestrzeni ostatnich 15 lat, wzrosła ponad 2-krotnie (z poziomu 3,6 mln na 7,9 mln zleceń dziennie). Zmianę wartości omawianego wskaźnika w kolejnych półroczach od 2006 r. przedstawia wykres nr 10.

Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)

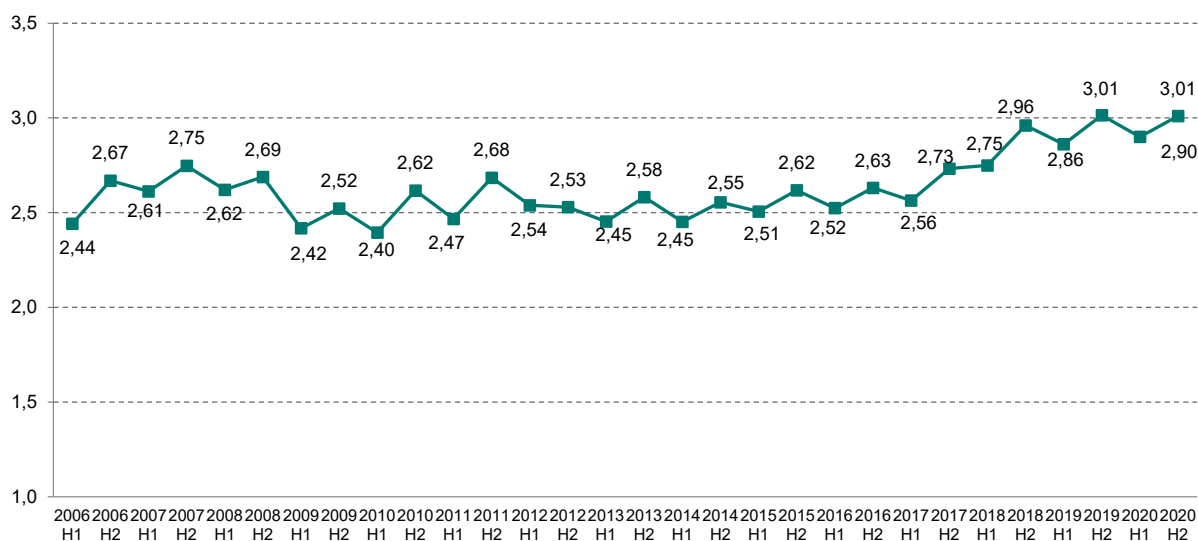

Źródło: Dane KIR

Miesiącem, w którym rozliczono najwięcej transakcji w systemie Elixir, był grudzień 2020 r. Rozliczono w nim 184,3 mln transakcji, czyli o 10,2 mln transakcji więcej niż w marcu 2020 r., czyli miesiącu o najwyższej liczbie transakcji w poprzedzającym półroczu, w którym rozliczono 174,1 mln transakcji.

W II półroczu 2020 r. pojedyncza transakcja w systemie Elixir wyniosła średnio 3.010 zł (w poprzednim półroczu 2.900 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 3,8%. Średnia wartość realizowanych zleceń od 2006 r. zawiera się w przedziale o rozpiętości od 2,4 tys. zł do 3,01 tys. Rekordowo wysoka wartość (tj. 3014 zł) przypadła na II półrocze 2019 r. co przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2020 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I i II półroczu 2020 r.

System Elixir	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba dni roboczych:	125 dni		130 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	2, 859 bln	↗+8,3%	3,097 bln
Średnia miesięczna	477 mld	↗+8,2%	516 mld
Średnia dzienna	22,9 mld	↗+4%	23,8 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	985,9 mln	↗+4,4%	1.028,8 mln
Średnia miesięczna	164,3 mln	↗+4,4%	171,5 mln
Średnia dzienna	7,89 mln	↗+0,3%	7,91 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2 900	↗+3,8%	3 010
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	2.850,6 mld	↗+8,3%	3.088 mld
Udział w obrotach KIR	99,7%	→	99,7%
Liczba transakcji	975,6 mln	↗+4,4%	1.018,6 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	99,0%	→	99,0%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	8,412 mld	↗+4,8%	8,817 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,3%	→	0,3%
Liczba transakcji	10,282 mln	↘-0,5%	10,227 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,0%	→	1,0%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Elixir w II półroczu 2020 r.

System Elixir jest dominującym i najbardziej istotnym systemem płatności detalicznych funkcjonującym w Polsce. Zatem sprawność jego działania ma znaczenie podstawowe dla całego rynku. W II półroczu 2020 r. system Elixir funkcjonował bez zakłóceń.

System Elixir przetwarzał dziennie średnio około 7,9 mln transakcji o dziennej łącznej wartości 23,8 mld zł. W analizowanym okresie odnotowano, w porównaniu do poprzedniego okresu, wzrost liczby rozliczanych transakcji (o 4,4%), przy towarzyszącym mu wzroście wartości obrotów o 8,3%. Pojedyncze zlecenie średnio opiewało na kwotę 3.010 zł, czyli większą o 110 zł niż w poprzednim półroczu (2.900 zł).

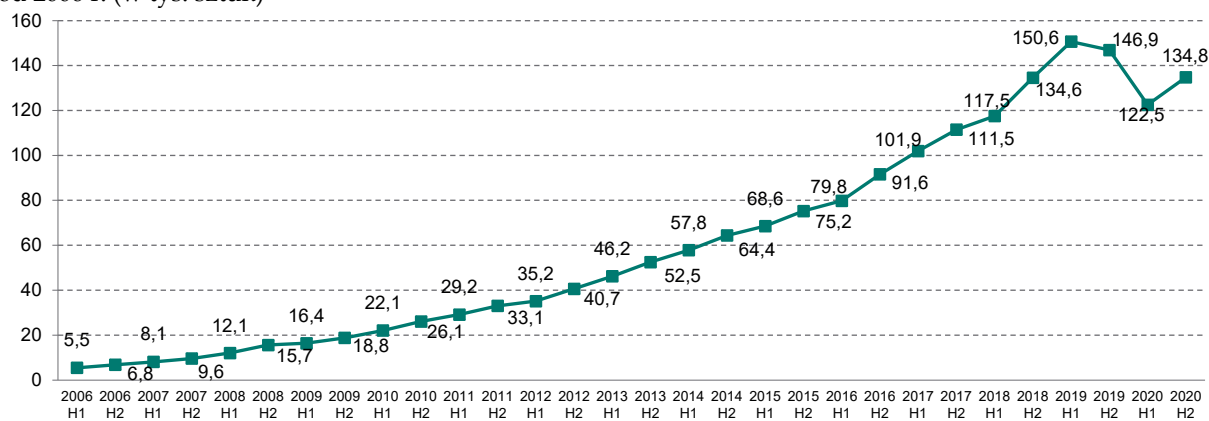
2.2.2. System Euro Elixir

Według stanu na koniec 2020 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Euro Elixir było 19 banków (w tym NBP). Lista uczestników nie uległa zmianie w II półroczu 2020 r.

Dane statystyczne – system Euro Elixir

W II półroczu 2020 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 81,4 mld euro (w poprzednim półroczu 81,9 mld euro), co stanowiło nieznaczny spadek o 0,6%. Łączna liczba przeprowadzonych transakcji wyniosła 17,7 mln szt. (w poprzednim półroczu 15,4 mln), co stanowiło wzrost o 14,3%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie Euro Elixir w omawianym okresie wyniosła 134,8 tys., czyli w stosunku do poprzedzającego półrocza nastąpił wzrost o 10%. Warto zauważyć, iż w ostatnich latach do I półrocza 2019 r. liczba rozliczanych zleceń w ciągu dnia wzrastała systematycznie (aż do osiągnięcia poziomu 150,6 tys. zleceń dziennie). Natomiast od czerwca 2019 r. kolejne dwa półrocza wpisywały się w tendencję spadkową. Wskaźnik w II półroczu 2020 r. znowu osiągnął wartość powyżej 130 tysięcy zleceń dziennie. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. przedstawia wykres nr 12.

Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)

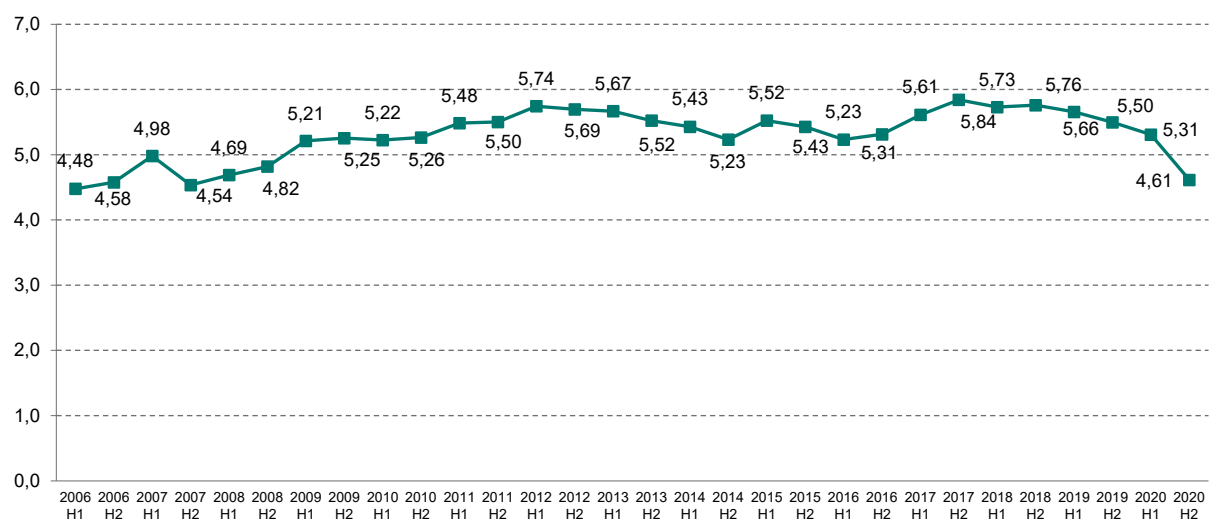

Źródło: Dane KIR

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Euro Elixir rozliczono najwięcej zleceń płatniczych, był grudzień 2020 r. (3,2 mln zleceń). Był to wynik, który przewyższył liczbę zleceń w marcu 2020 r., który był miesiącem największych obrotów (2,7 mln zleceń) w poprzedzającym półroczu.

W II półroczu 2020 r. pojedyncza transakcja w systemie Euro Elixir wynosiła średnio 4.613 euro (w poprzednim półroczu 5.307 euro). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza spadła o 13,1%. Na przestrzeni ostatnich 15 lat średnia wartość realizowanych zleceń zawierała się w przedziale pomiędzy wartościami 4,48 tys. – 5,84 tys. euro. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir przedstawia wykres nr 13.

Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2020 r., przedstawia tabela nr 6.

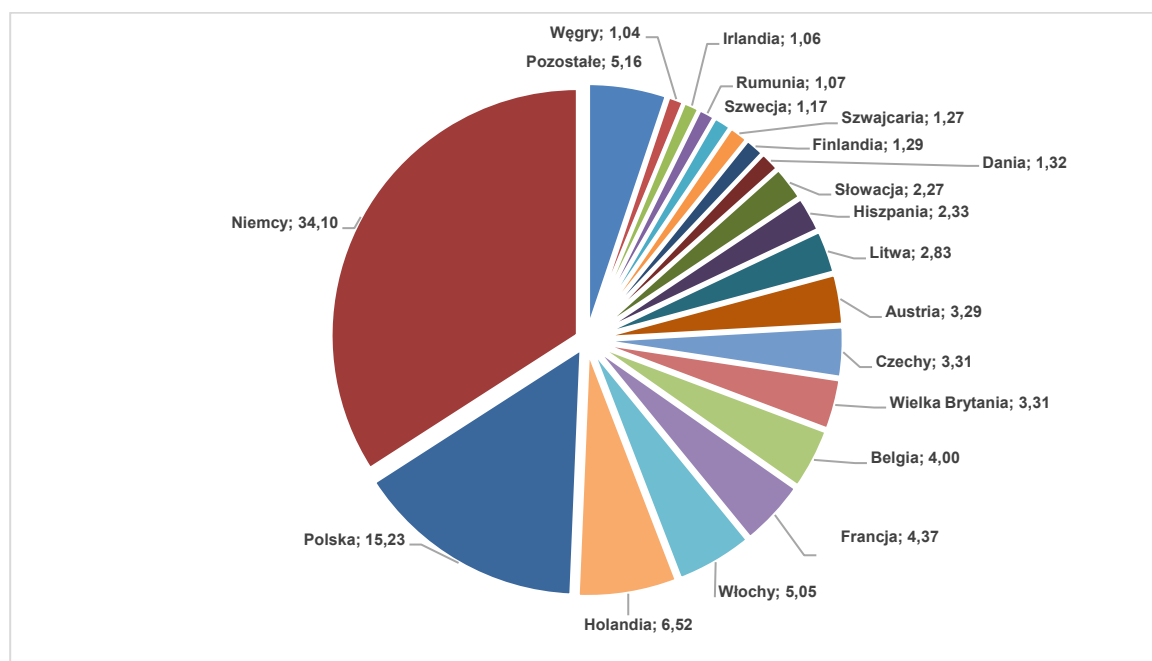
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2020 r.

System Euro Elixir	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba dni roboczych:	126 dni		131 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	81,9 mld	↘ -0,6%	81,4 mld
Średnia miesięczna	13,66 mld	↘ -0,6%	13,57 mld
Średnia dzienna	650,2 mln	↘ -4,4%	621,71 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	15 439 699	↗+14,3%	17 653 733
Średnia miesięczna	2 573 283	↗+14,3%	2 942 289
Średnia dzienna	122 537	↗+10%	134 761
Średnia kwota zlecenia (euro)	5 307	↘ -13,1%	4 613
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	74,5 mld	↘ -0,8%	73,9 mld
Udział w Euro Elixir	91,0%	↘	90,8%
Liczba transakcji	14 090 057	↗+14,2%	16 089 519
Udział w Euro Elixir	91,3%	↘	91,1%
Średnia dzienna liczba transakcji	111 826	↗+9,8%	122 821
Średnia wartość transakcji (euro)	5 290	↘ -13,1%	4 596
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	7,399 mld	↗+1,4%	7,5 mld
Udział w Euro Elixir	9,0%	↗	9,2%
Liczba transakcji	1 349 642	↗+15,9%	1 564 214
Udział w Euro Elixir	8,7%	↗	8,9%
Średnia dzienna liczba transakcji	10 711	↗+11,5%	11 941
Średnia wartość transakcji (euro)	5 482	↘ -12,5%	4 795

Źródło: Dane KIR

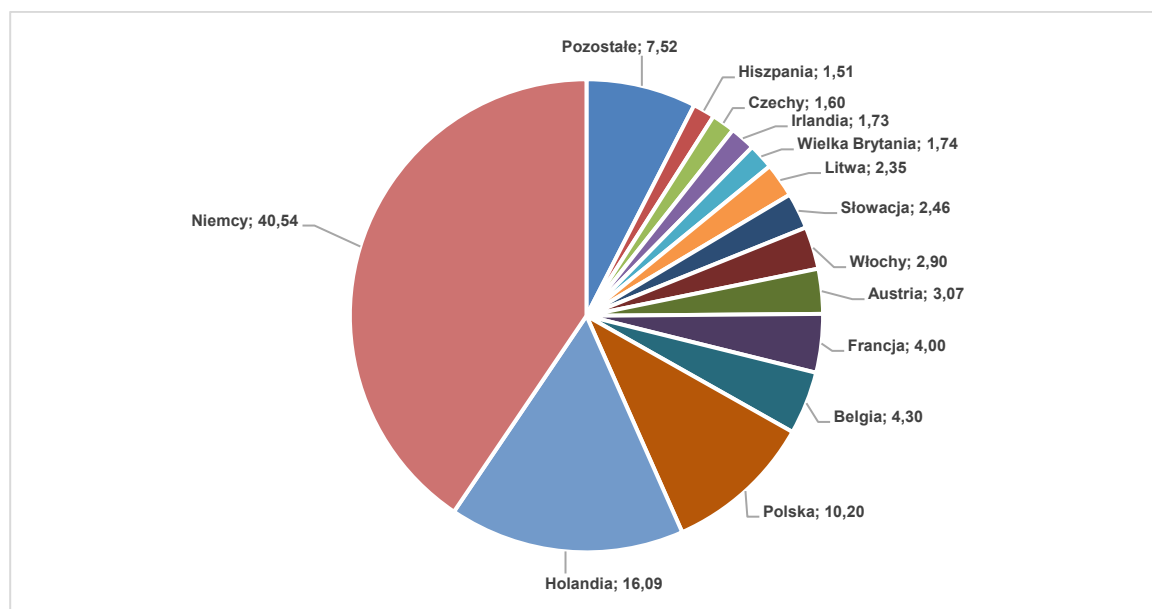
Wykresy nr 14 i 15 obrazują skalę wymiany zleceń płatniczych w euro za pośrednictwem systemu Euro Elixir pomiędzy jego uczestnikami a uczestnikami rynków usług płatniczych poszczególnych krajów Unii Europejskiej. Analiza tych danych wykazuje, że największe obroty uczestników polskiego rynku usług płatniczych, zarówno pod względem wolumenu, jak i wartości, realizowane są przez osoby i podmioty z rynku polskiego z osobami i podmiotami działającymi na rynku niemieckim, co jest analogiczne do okresów poprzednich.

Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%

Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%

Ocena funkcjonowania systemu Euro Elixir w II półroczu 2020 r.

W II półroczu 2020 r. system Euro Elixir funkcjonował bez zakłóceń. System przetworzył w ciągu 131 dni roboczych 17,7 mln transakcji o wartości niemal 81,4 mld euro. W analizowanym okresie odnotowano wzrost liczby transakcji (na poziomie 14,3%), jak i nieznaczny spadek wartości rozliczanych transakcji (na poziomie 0,6%).

2.2.3. System Express Elixir

System rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express Elixir, które podpisały z KIR umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy. Znaczącą część zleceń rozliczanych przez system Express Elixir stanowiły płatności P2P z systemu BLIK.

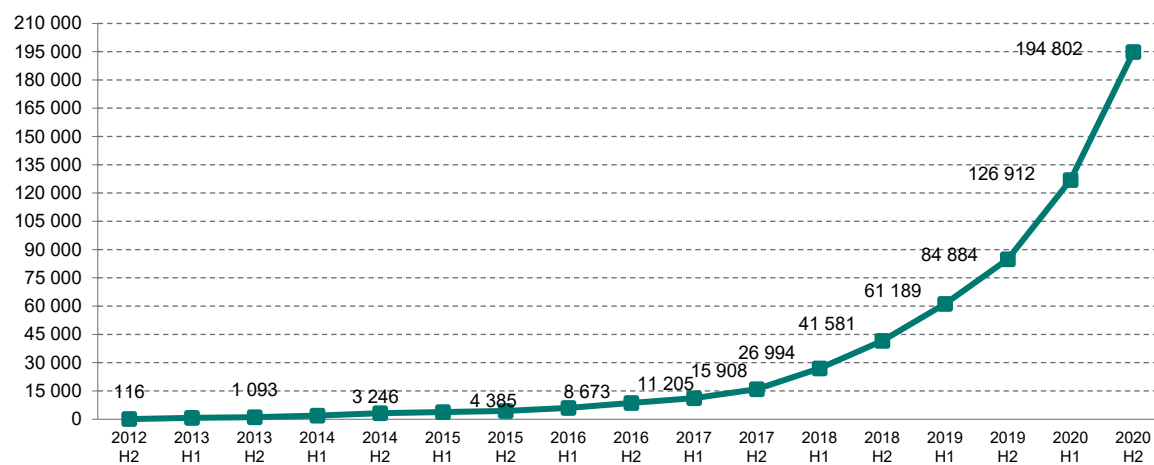
Bezpośrednimi uczestnikami systemu Express Elixir na koniec 2020 r. było 17 banków oraz Narodowy Bank Polski, tzn. od czerwca 2020 r. liczba uczestników nie uległa zmianie.

W II półroczu 2020 r. w systemie Express Elixir obroty wyniosły 35,7 mld zł, czyli były większe o 6,5 mld zł niż w półroczu poprzedzającym (znaczący wzrost o 22%).

W II półroczu 2020 r. liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 35,8 mln szt. W porównaniu do poprzedniego półrocza (23,1 mln) odnotowano znaczący wzrost aż o 55%.

Zwiększyła się także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń z poziomu 126,9 mln do 194,8 mln zleceń dziennie. Stanowiło to wzrost o 53%. Wielkość średniej dziennej liczby zleceń w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 16.

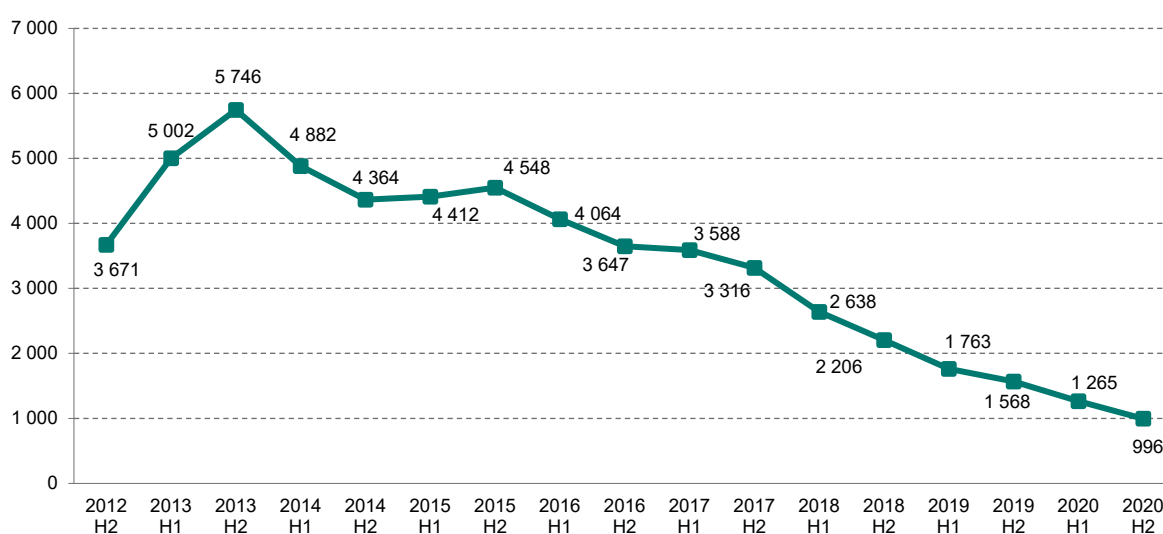
Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.

Źródło: Dane KIR

Równocześnie, przy rosnącej liczbie rozliczanych transakcji, odnotowano spadek średniej wartości pojedynczej transakcji. W II półroczu 2020 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 996 zł, czyli w porównaniu do poprzedniego okresu (1.265 zł) odnotowano spadek o 21%. Był to kolejny odnotowany spadek, który wpisuje się w stałą tendencję rozliczania przez system Express Elixir coraz niższych pod względem kwoty płatności, utrzymującą się od I półrocza 2016 r. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy przedstawia wykres nr 17.

Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)

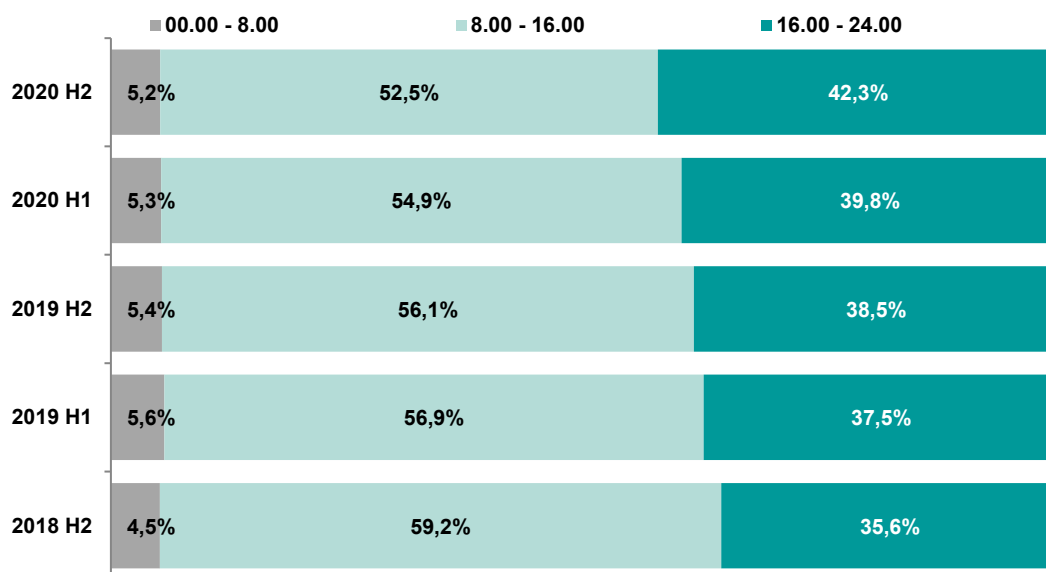

Źródło: Opracowanie własne DSP

System Express Elixir umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od lipca do grudnia 2019 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 52,5% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu odnotowano 54,9%). W porównaniu do poprzedniego półrocza nieznacznie zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w godzinach wieczornych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 42,3% (w poprzednim półroczu 39,8%). Natomiast w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 5,2% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 5,3%). Porównując dane z pięciu ostatnich półroczy, można dostrzec, że klienci coraz częściej - bo aż w 47,5% - realizują transakcje w godzinach postrzeganych dotychczas jako „nietypowych”, tj. poza przedziałem 8.00-16.00. Udostępnienie klientom płatności bez ograniczeń czasowych w warunkach dostępności 24 h na dobę okazało się potrzebnym i wygodnym rozwiązaniem, a klienci coraz powszechniej z niego korzystają.

Rozkład zleceń w systemie Express Elixir w zależności od godzin ich realizacji w kolejnych pięciu ubiegłych półroczach od II półrocza 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 18.

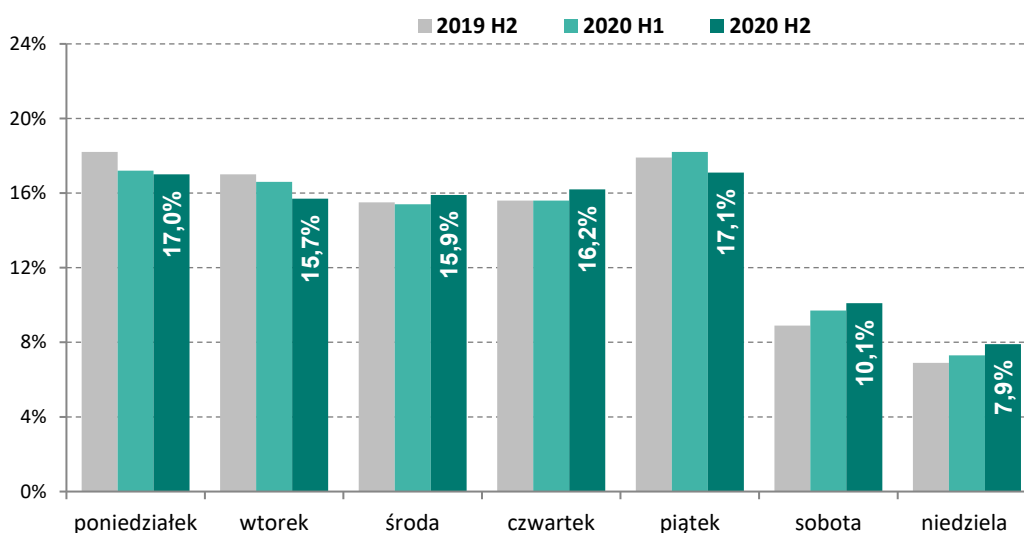
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od II półrocza 2018 r.

Źródło: Dane KIR

W systemie Express Elixir zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2020 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w piątek (17,1%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 15,7% do 17%. Relatywnie mniej zleceń w porównaniu do dni roboczych było realizowanych w dni wolne, tj. w soboty (10,1%) oraz w niedziele (7,9%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia na przestrzeni trzech ostatnich półroczy przedstawia wykres nr 19.

Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2019 r.

Źródło: Dane KIR

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2020 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I i II półroczu 2020 r.

System Express Elixir	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba dni roboczych:	182 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	29,22 mld	↗+ 22%	35,7 mld
Średnia miesięczna	4,87 mld	↗+ 22%	5,95 mld
Średnia dzienna	160,56 mln	↗+ 21%	194,03 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	23 098 039	↗+ 55%	35 843 478
Średnia miesięczna	3 849 673	↗+ 55%	5 973 913
Średnia dzienna	126 912	↗+ 53%	194 802
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 265	↘ -21%	996
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	5,3%	↘	5,2%
w godz. 8.00 – 16.00	54,9%	↘	52,5%
w godz. 16.00 – 24.00	39,8%	↗	42,3%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	17,2%	↘	17,0%
wtorek	16,6%	↘	15,7%
środa	15,4%	↗	15,9%
czwartek	15,6%	↗	16,2%
piątek	18,2%	↘	17,1%
sobota	9,7%	↗	10,1%
niedziela	7,3%	↗	7,9%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Express Elixir w II półroczu 2020 r.

System Express Elixir oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365. W II półroczu 2020 r. liczba transakcji przetwarzanych w systemie Express Elixir wyniosła 35,8 mln (wzrosła o 55%). Wartość łącznych obrotów w systemie wyniosła 35,7 mld zł (wzrost o 22%). W systemie realizowano średnio dziennie 194,8 tys. transakcji, czyli aż o 68 tys. więcej niż w okresie poprzednim (wzrost o 53%). Warto zauważyć, iż dni weekendowe umożliwiły realizację 18% całości obrotów systemu.

2.2.4. System BlueCash

Operatorem systemu płatności natychmiastowych jest firma Blue Media S.A. System płatności BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu.

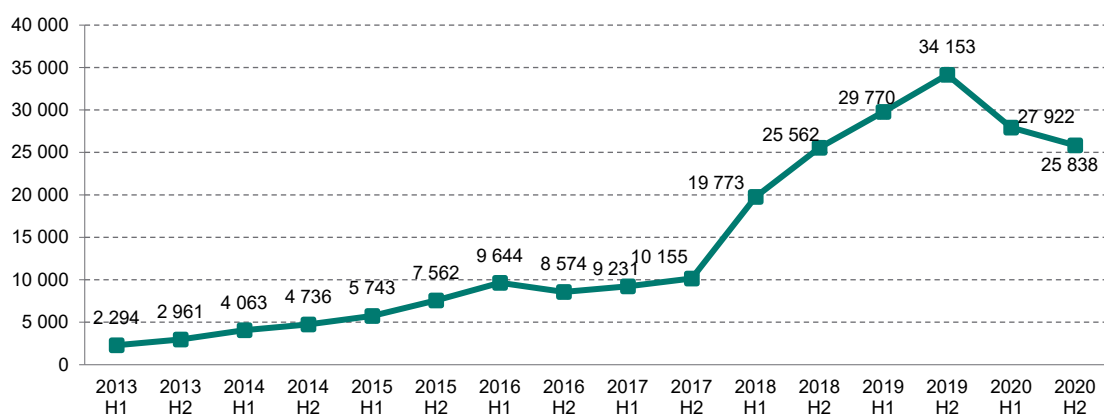
Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec 2020 r. uczestnikami systemu BlueCash było 114 podmiotów, tj.:

- 6 banków komercyjnych (bez zmian w stosunku do poprzedniego półrocza),
- 107 banków spółdzielczych, które stanowiły 95% ogólnej liczby bezpośrednich uczestników systemu (o jeden mniej niż w poprzednim półroczu),
- Blue Media S.A.

W II półroczu 2020 r. odnotowano spadek wartości i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w porównaniu do poprzedniego półrocza. I tak, łączna liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 4,75 mln szt., czyli zrealizowano o 328 tys. transakcji mniej niż w poprzednim półroczu (spadek o 6%). W tym okresie łączne obroty w systemie płatności natychmiastowych BlueCash wyniosły 5,1 mld zł, co oznacza spadek o 3% w porównaniu do poprzedzającego półrocza (w którym obrót wyniósł 5,28 mld zł).

Zmniejszeniu uległa także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń. Wskaźnik ten odnotowano na poziomie 25.838 zleceń dziennie, czyli mniej niż w poprzednim okresie o 2,1 tys. (spadek o 7%), co prezentuje wykres nr 20.

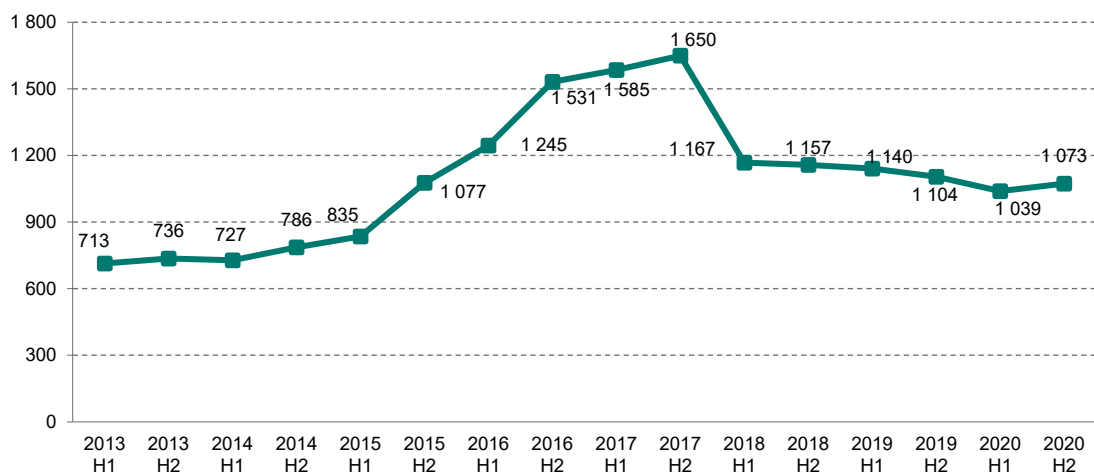
Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2020 r. wyniosła 1.073 zł i w porównaniu do półrocza poprzedniego (1.039 zł) odnotowano wzrost na poziomie 3%. Zmiany średniej wartości pojedynczego zlecenia realizowanego w systemie BlueCash przedstawia wykres nr 21.

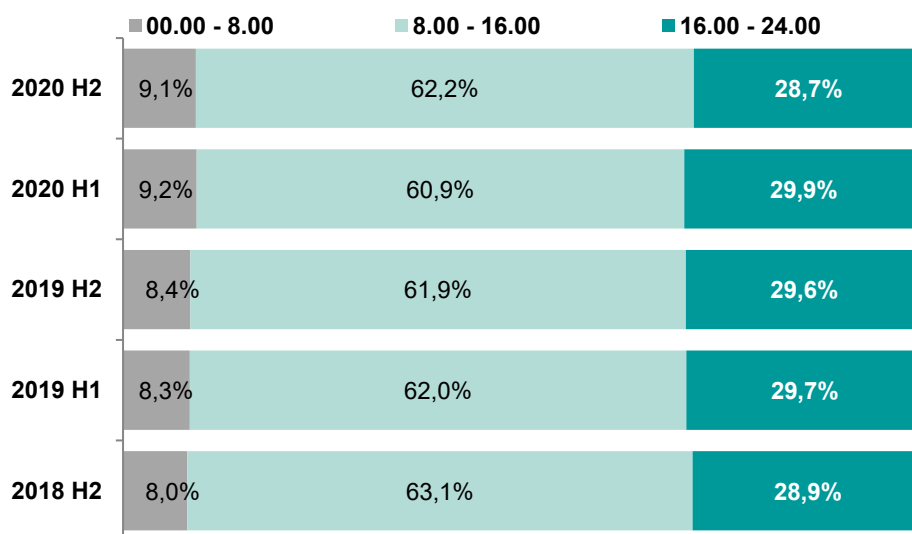
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł)

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych przez 24 godziny na dobę. Na przestrzeni II półrocza 2020 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 62,2% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu 60,9%). W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 28,7%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 9,1% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 9,2%). Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w okresach pięciu ostatnich półroczy przedstawiono na wykresie nr 22.

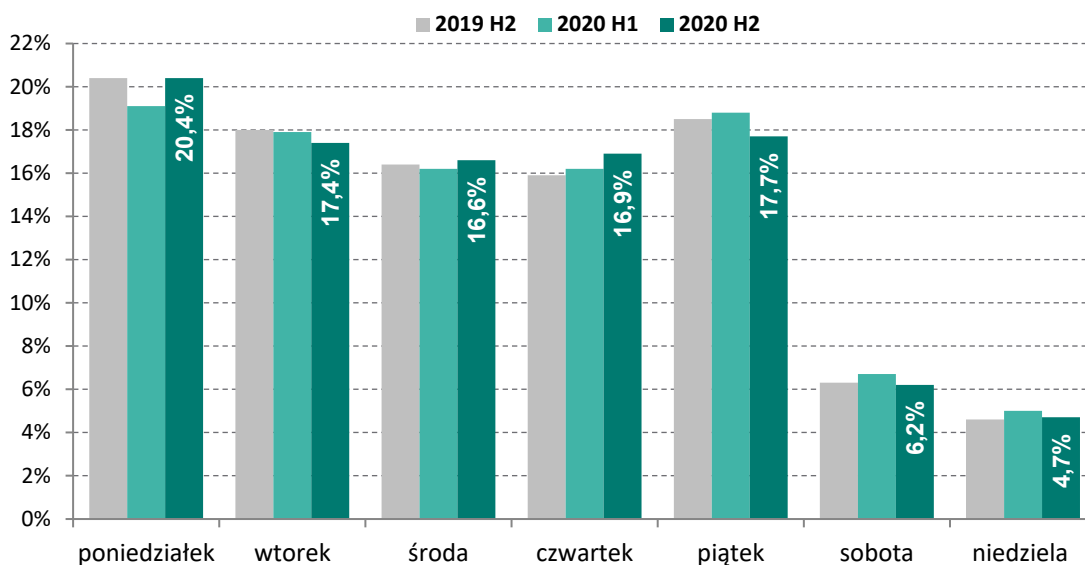
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od II półrocza 2018 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2020 r. najczęściej zleceń zostało rozliczonych w poniedziałki (20,4%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,6% do 17,7%. Znacznie mniej zleceń było realizowanych w dni wolne od pracy, tj. w soboty 6,2% i w niedziele 4,7%. Łączna liczba zleceń realizowanych przez klientów w dni weekendowe wynosi 10,9% całości zleceń w systemie. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 23.

Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2019 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2020 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2020 r.

System BlueCash	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba dni roboczych:	182 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	5,28 mld	↘ -3%	5,1 mld
Średnia miesięczna	0,88 mld	↘ -3%	0,85 mld
Średnia dzienna	29 mln	↘ -4%	27,7 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	5 081 789	↘ -6%	4 754 216
Średnia miesięczna	846 965	↘ -6%	792 369
Średnia dzienna	27 922	↘ -7%	25 838
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 039	↗ + 3%	1 073
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	9,2%	↘	9,1%
w godz. 8.00 – 16.00	60,9%	↗	62,2%
w godz. 16.00 – 24.00	29,9%	↘	28,7%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	19,1%	↗	20,4%
wtorek	17,9%	↘	17,4%
środa	16,2%	↗	16,6%
czwartek	16,2%	↗	16,9%
piątek	18,8%	↘	17,7%
sobota	6,7%	↘	6,2%
niedziela	5%	↘	4,7%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Ocena funkcjonowania systemu BlueCash w II półroczu 2020 r.

System BlueCash jest systemem płatności natychmiastowych. System ten – podobnie jak system Express Elixir - oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365.

W II półroczu 2020 r. w systemie BlueCash odnotowano w porównaniu do półrocza poprzedniego spadek liczby transakcji o 6% i spadek obrotów o 3%. Dzienna liczba transakcji wynosiła 25,8 tys. zleceń, czyli zmniejszyła się o 7%. Wartość pojedynczej transakcji wyniosła 1.073 zł. Udział zleceń zrealizowanych w

weekendy (tj. w soboty i niedziele) stanowił zaledwie 10,9% wszystkich obrotów odnotowanych w systemie BlueCash.

2.2.5. System BLIK

System BLIK²¹ jest prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. Poniżej przedstawiono informacje o usługach płatniczych oferowanych klientom przez banki uczestniczące w systemie BLIK.

System umożliwia dokonywanie przy użyciu urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety) płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami (P2P). Usługa P2P to płatność mobilna dokonywana pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych. Pozwala ona na błyskawiczne przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie poprzez podanie jej numeru telefonu. W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego.

Wykonywanie transakcji przy pomocy przenośnego urządzenia możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec 2020 r. w gronie tym były następujące banki: Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Santander Bank Polska S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Bank Polska Kasa Opieki S.A., Getin Noble Bank S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Credit Agricole Bank Polska S.A., SGB Bank S.A., Bank Polskiej Spółdzielczości S.A., Nest Bank S.A. oraz Bank Pocztowy S.A.

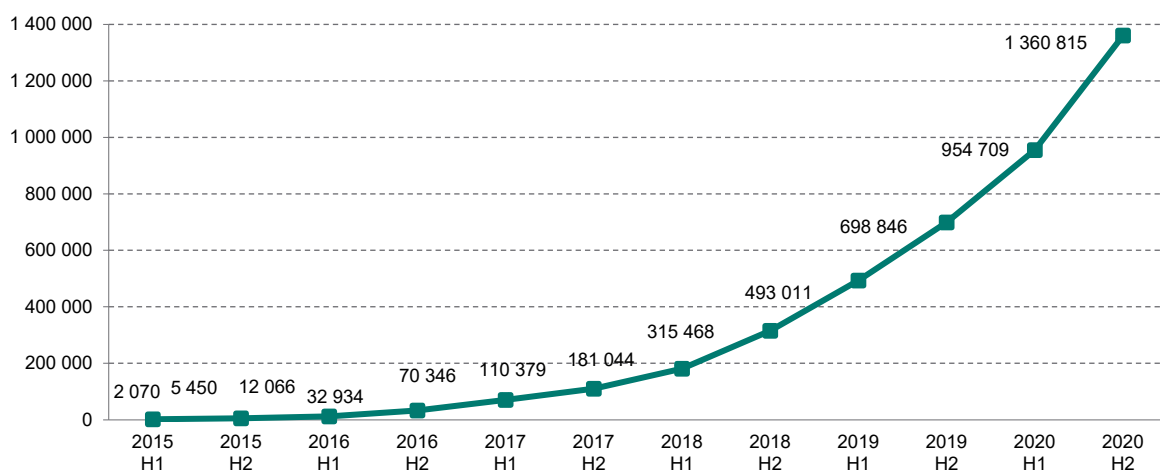
Na koniec 2020 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem:

- 14 banków (w omawianym półroczu przybyło 2 nowych uczestników, tj. Nest Bank S.A. i Bank Pocztowy S.A.),
- 16,9 mln użytkowników (liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych BLIK), tj. o 1 mln więcej niż pół roku wcześniej.

W II półroczu 2020 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie płatności BLIK wyniosła 33,4 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (23,5 mld zł) nastąpił wzrost o 42%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 250,4 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza rozliczono więcej transakcji aż o 76,6 mln (wzrost o 44%).

W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system odnotowano znaczący wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półrocza 2020 r. wyniosła 1,36 mln (w poprzednim okresie wynosiła 0,95 mln), co prezentuje wykres nr 24.

²¹ Przez system BLIK należy rozumieć: (i) system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami oraz (ii) schemat płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

Wykres 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

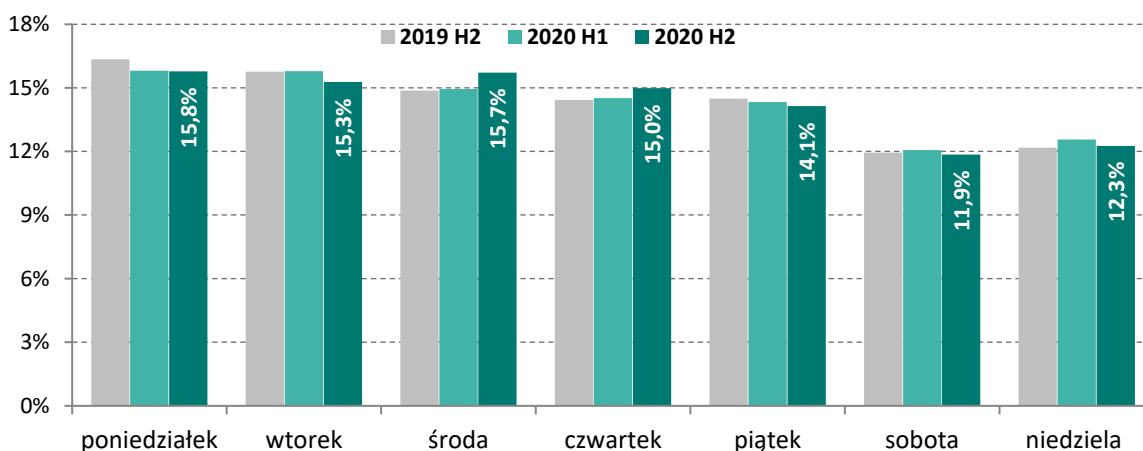
Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2020 r. wyniosła 133 zł, a więc pozostała na podobnym poziomie, co w półroczu poprzedzającym (135 zł) Wielkość średniej na przestrzeni kolejnych lat prezentuje wykres nr 25.

Wykres 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (w zł)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W II półroczu 2020 r. najwięcej transakcji rozliczono w poniedziałki (15,8%). Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 14,1% do 15,7%. Na uwagę zasługuje fakt, iż liczba zleceń realizowanych w soboty wyniosła 11,9%, a w niedzielę 12,3%. Zatem liczba zleceń przeprowadzanych łącznie w dwa dni weekendowe (soboty i niedzielę) to 24,2% wszystkich zleceń realizowanych w systemie, co stanowi prawie 1/4 całości. Rozkład liczby zleceń w poszczególne dni tygodnia przedstawiono na wykresie nr 26.

Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2019 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (73,2%). Zarejestrowano 183,3 mln takich transakcji (czyli aż o 52,7 mln więcej niż w poprzednim półroczu). Średnia wartość pojedynczej transakcji w internecie wyniosła 112 zł.

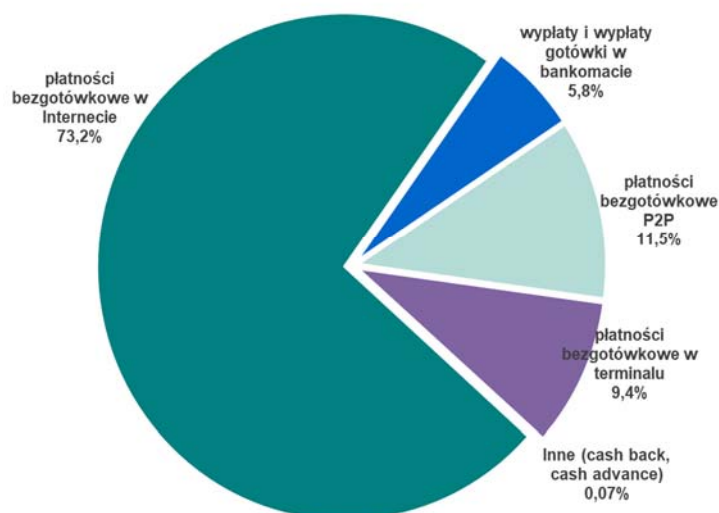
Transakcje typu P2P znalazły się na drugim miejscu w systemie pod względem powszechności (11,5%). Liczba transakcji typu P2P wzrosła w porównaniu do półrocza poprzedzającego o 75%. Na przestrzeni II półrocza 2020 r. przeprowadzono ich 28,8 mln, czyli było ich o 12,6 mln więcej niż w poprzednim półroczu. Ich łączna wartość wyniosła 3,1 mln zł. Średnia wartość tego typu zleceń wyniosła 108 zł.

Transakcje w terminalach znalazły się na trzecim miejscu pod względem powszechności (9,4%). Na przestrzeni II półrocza 2020 r. ich liczba uległa znacznemu wzrostowi, tj. o 54%. Łączna liczba transakcji w terminalach wyniosła 23,6 mln (czyli o 8,3 mln transakcji więcej niż w poprzednim półroczu). Wartość łączna przeprowadzonych transakcji wyniosła 1,3 mld zł, co stanowi wzrost o 58%. Średnia wartość pojedynczej transakcji w terminalu wyniosła 55 zł (wzrosła z poziomu 54 zł).

Znacząco wzrosła liczba i wartość transakcji wypłat oraz wpłat w bankomatach. Pod względem powszechności uplasowały się w systemie na czwartym miejscu (5,8%). Zarejestrowano ich 14,6 mln, czyli w porównaniu do półrocza poprzedzającego było ich aż 2,9 mln więcej (wzrost aż o 25%). Wypłaty oraz wpłaty w bankomatach osiągnęły łączną wartość 8,4 mld zł (wzrost o 33%). Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wyniosła 578 zł (wzrosła z poziomu 541 zł).

Pozostałe typy transakcji obejmują: inne operacje gotówkowe w terminalu (*cash back, cash advance*) oraz płatności powtarzalne. W całości rozliczeń systemu stanowią część ułamkową poniżej 1%. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2020 r. przedstawiono na wykresie nr 27.

Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2020 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Na koniec 2020 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie przekroczyła poziom 16,9 mln, czyli była ona o 1 mln większa niż w czerwcu 2020 r., co stanowiło wzrost o 6%. Użytkownicy aplikacji mobilnych mogą dokonywać transakcji w bankomatach, terminalach płatniczych typu POS i w sklepach internetowych, transakcji typu P2P, jak również płatności powtarzalnych (ang. „auto-payment”).

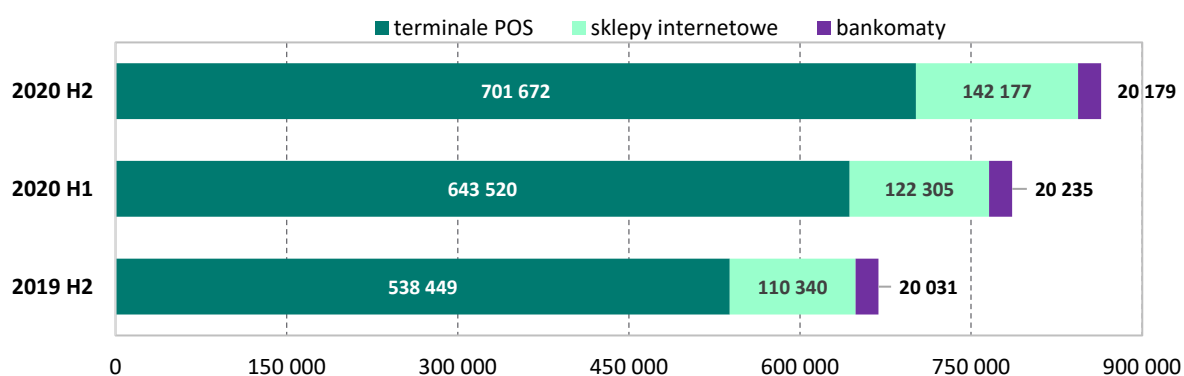
Na koniec 2020 r. było 864 tys. urządzeń akceptujących płatności mobilne i na przestrzeni II półrocza 2020 r. ich liczba wzrosła o 78 tys. (wzrost o 10%).

Na koniec 2020 r. urządzenia obsługujące płatności mobilne BLIK stanowiły:

- terminale POS – 701,7 tys. urządzeń akceptujących, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 58,2 tys. nowych terminali (wzrost o 9%),
- sklepy internetowe – 142,2 tys. podmiotów, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 19,9 tys. podmiotów (wzrost o 16,2%),
- bankomaty – 20.179 urządzeń, tj. na przestrzeni półrocza ubyło 56 bankomatów (spadek o 0,3%).

Liczbę urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 28.

Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2019 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie BLIK, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2020 r., przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I i II półroczu 2020 r.

System płatności mobilnych BLIK	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba dni roboczych:	182 dni		184 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	23,48 mld	↗+42%	33,4 mld
Średnia miesięczna	3,91 mld	↗+42%	5,57 mld
Średnia dzienna	129 mln	↗+41%	181,5 mln
Liczba płatności			
Ogółem	173 757 110	↗+44%	250 389 964
Średnia miesięczna	28 959 518	↗+44%	41 731 661
Średnia dzienna	954 709	↗+43%	1 360 815
Średnia kwota transakcji (zł)	135	↘1%	133
Najpowszechniejsze typy płatności:			
1) Płatności bezgotówkowe w INTERECIE			
Wartość (zł)	14,56 mld	↗+41%	20,55 mld
Udział % w systemie BLIK	62,0%	↘	61,5%
Liczba	130 517 193	↗+ 40%	183 259 813
Udział % w systemie BLIK	75,1%	↘	73,2%
Średnia dzienna liczba płatności	717 127	↗+39%	995 977
Średnia wartość płatności (zł)	112	↗+1%	112
2) Wyплаты i wypłaty gotówkowe w bankomatach			
Wartość (zł)	6,31 mld	↗+33%	8,43 mld
Udział % w systemie BLIK	26,9%	↘	25,2%
Liczba	11 663 179	↗+ 25%	14 583 188
Udział % w systemie BLIK	6,7%	↘	5,8%
Średnia dzienna liczba wypłat	64 083	↗+24%	79 256
Średnia wartość wypłaty w bankomacie (zł)	541	↗+7%	578
3) Płatności bezgotówkowe typu P2P			
Wartość (zł)	1,78 mld	↗+75%	3,10 mld
Udział % w systemie BLIK	7,6%	↗	9,3%
Liczba	16 138 386	↗+78%	28 778 857
Udział % w systemie BLIK	9,3%	↗	11,5%
Średnia dzienna liczba płatności	88 672	↗+76%	156 407
Średnia wartość płatności (zł)	110	↘-2%	108
4) Płatności bezgotówkowe w terminalach POS			
Wartość (zł)	820,2 mln	↗+58%	1,296 mld
Udział % w systemie BLIK	3,5%	↗	3,9%
Liczba	15 320 160	↗+54%	23 595 470
Udział % w systemie BLIK	8,8%	↗	9,4%
Średnia dzienna liczba płatności	84 177	↗+52%	128 236
Średnia wartość płatności (zł)	54	↗+3%	55

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu BLIK w II półroczu 2020 r.

W systemie BLIK odnotowano bardzo dynamiczny wzrost zarówno liczby (o 44%), jak i wartości (42%) przeprowadzanych transakcji. W II półroczu 2020 r. średnio dziennie wykonywanych było 1,36 mln zleceń, czyli o 43% więcej niż w półroczu poprzedzającym, co jednoznacznie potwierdza upowszechnianie się płatności mobilnych BLIK.

Ważnym wskaźnikiem jest odnotowywany systematyczny wzrost sieci akceptacji. Warto zauważyć, że na koniec 2020 r. było to 611,4 tys. punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności BLIK, w których było zainstalowanych 701,7 tys. terminali POS. Na przestrzeni II półroczu 2020 r. sieć akceptacji płatności mobilnych została powiększona o 58,2 tys. terminali POS (wzrost o 9%).

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (73,2%). Zarejestrowano 183,3 mln takich transakcji (czyli więcej aż o 52,7 mln niż w poprzednim półroczu). Bardzo dynamicznie wzrosła liczba i wartość transakcji typu P2P. Przeprowadzono ich 28,8 mln, czyli o 12,6 mln więcej niż w poprzednim półroczu (wzrost o 78%). Wartość transakcji w typu P2P wyniosła łącznie ponad 3,1 mld zł.

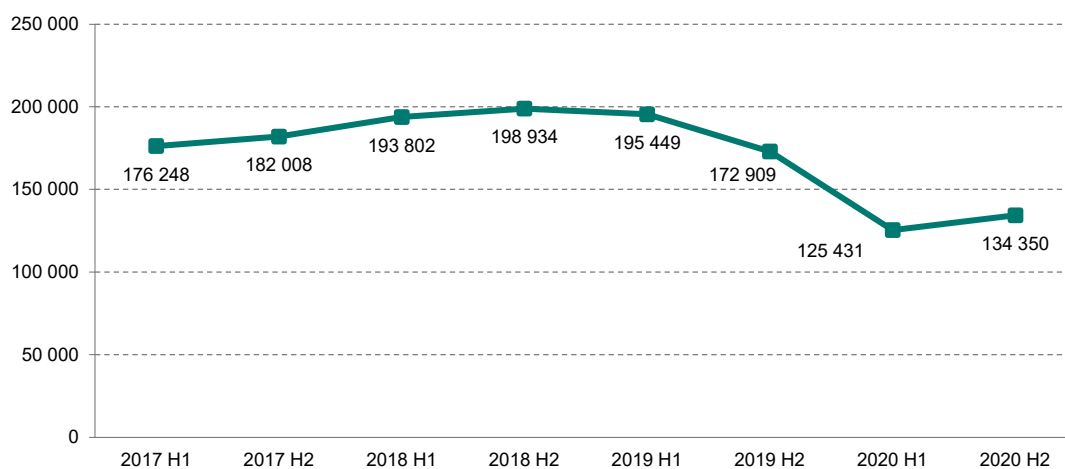
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń

Krajowy System Rozliczeń (KSR) jest prowadzony przez spółkę First Data Polska S.A. System umożliwia kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych oraz wymianę danych pomiędzy podmiotami funkcjonującymi na rynku kart płatniczych w Polsce. Uczestnikami systemu KSR mogą być wszystkie banki wydające karty płatnicze oraz agenci rozliczeniowi. Dostawcy usług płatniczych nieposiadający statusu banku mogą dokonywać rozliczenia transakcji w systemie jedynie za pośrednictwem banku uczestniczącego w systemie.

Na koniec 2020 r. w systemie KSR aktywnymi uczestnikami było 7 banków. W omawianym półroczu liczba uczestników uległa zmniejszeniu o jeden podmiot (DNB Bank Polska S.A.).

W II półroczu 2020 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie KSR wyniosła 6,4 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półroczu odnotowano wzrost o 7%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie KSR wyniosła 24,7 mln szt., czyli więcej o 1,9 mln zleceń w porównaniu do poprzedzającego półroczu (wzrost o 8%). Odnotowano także wzrost średniej dziennej liczby transakcji, która na przestrzeni II półroczu 2020 r. wyniosła 134,4 tys., czyli więcej o 8,9 tys. zleceń niż w poprzednim okresie (wzrost o 7%). Liczbę zleceń rozliczanych dziennie w ostatnich ośmiu półroczach prezentuje wykres nr 29.

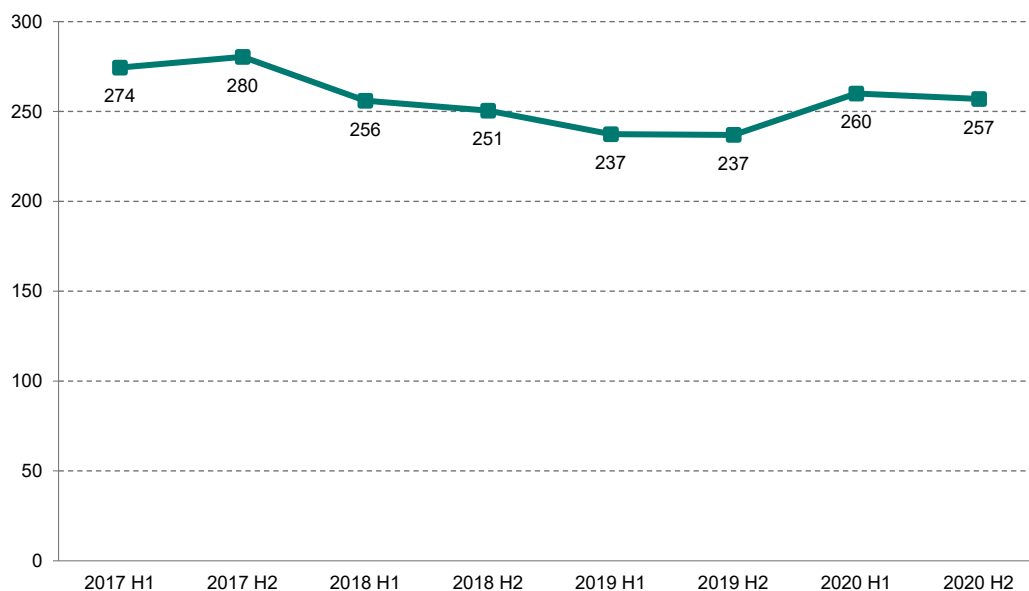
Wykres 29. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2020 r. wyniosła 257 zł, czyli bez istotnej różnicy w porównaniu do poprzedzającego półrocza (260 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich ośmiu półroczy prezentuje wykres nr 30.

Wykres 30. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł)

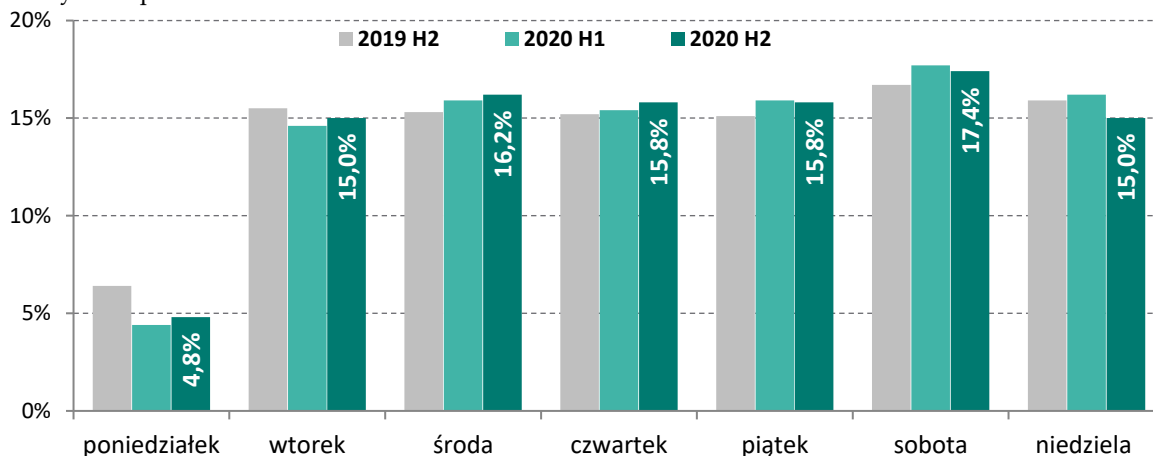

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W II półroczu 2020 r. w systemie KSR najwięcej transakcji zostało rozliczonych w soboty (17,4%) i w niedziele (15%). Warto zauważyć, iż łączna liczba zleceń w dni weekendowe (soboty i niedziele) stanowi niemal 1/4 całości zleceń w systemie.

Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 15% do 16,2%. Udział transakcji poniedziałkowych wynosił 4,8%. Tak jak zaobserwowano w okresach poprzednich, poniedziałek jest dniem, w którym liczba transakcji jest blisko 3-krotnie mniejsza niż w dni pozostałe. Rozkład liczby zleceń w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 31.

Wykres 31. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2019 r.

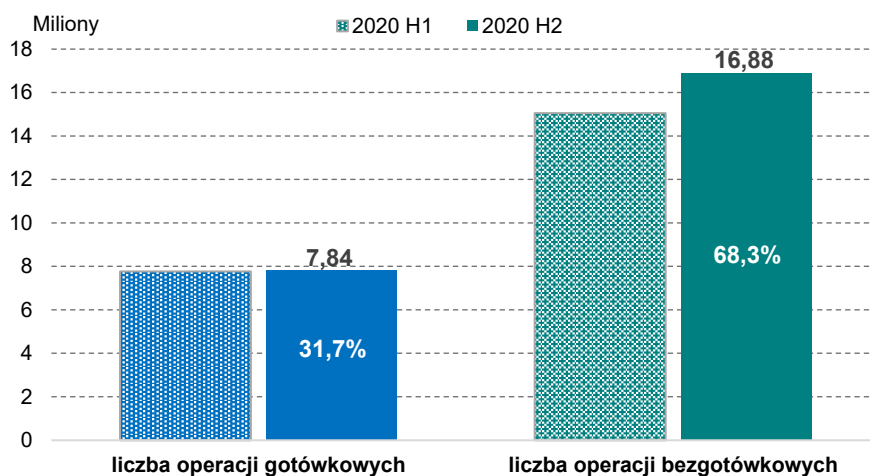
Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W II półroczu 2020 r. w systemie KSR przeprowadzono:

- transakcje bezgotówkowe, tj. 1) płatności w terminalach POS, 2) płatności w internecie, 3) płatności w terminalach POS towarzyszące wypłacie sklepowej (*cash back*) - o łącznej liczbie 16,9 mln transakcji (czyli aż o 1,8 mln więcej niż w półroczu poprzedzającym) oraz łącznej wartości 1,28 mld zł, a zatem średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wynosiła 76 zł,
- transakcje gotówkowe, tj. 1) wypłaty gotówki w bankomatach, 2) wypłaty *cash advance* w terminalu POS, 3) wypłaty sklepowe (*cash back*) - o łącznej liczbie 7,84 mln transakcji (czyli o 67 tys. więcej niż w półroczu poprzedzającym) oraz łącznej wartości 5,1 mld zł, a zatem średnia wartość pojedynczej transakcji gotówkowej wynosiła 647 zł.

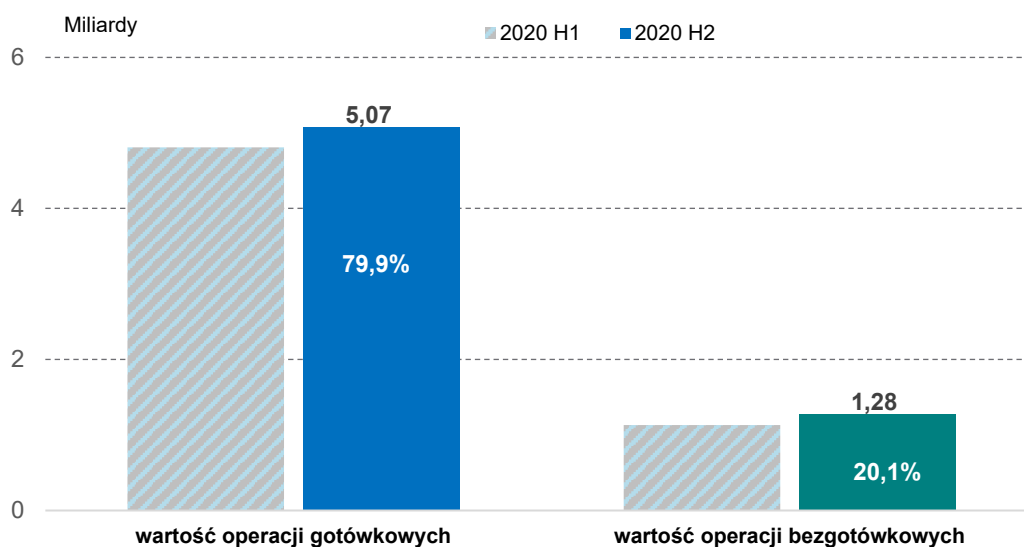
Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie KSR według odnotowanej liczby w obydwu półroczach 2020 r. przedstawiono na wykresie nr 32.

Wykres 32. Liczba oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2020 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Wykres 33. Wartość (w mld zł) oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2020 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie KSR, jakie miały miejsce w obydwu półroczach 2020 r., przedstawia tabela nr 10.

Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w I i II półroczu 2020 r.

System KSR	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba dni roboczych:	182 dni		184 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	5,9 mld	↗+7%	6,4 mld
Średnia miesięczna	990 mln	↗+ 7%	1.059 mln
Średnia dzienna	32,6 mln	↗+6%	34,5 mln
Liczba płatności			
Ogółem	22 828 482	↗+8%	24 720 401
Średnia miesięczna	3 804 747	↗+ 8%	4 120 067
Średnia dzienna	125 431	↗+7%	134 350
Średnia kwota transakcji (zł)	260	↘- 1,2%	257
Poszczególne typy płatności:			
1) Operacje gotówkowe (wyплаты w bankomacie, wypłaty w terminalu, cash back)			
Wartość (w mln zł)	4,81 mld	↗+6%	5,07 mld
Udział % w systemie KSR	81,0%	↘	79,9%
Liczba	7 773 372	↗+1%	7 840 482
Udział % w systemie KSR	34,1%	↘	31,7%
Średnia dzienna liczba transakcji	42 711	↘- 0,2%	42 611
Średnia wartość transakcji	619	↗+5%	647
2) Operacje bezgotówkowe (płatności w terminalu, cash advance, cash back)			
Wartość (w mln zł)	1,13 mld	↗+13%	1,28 mld
Udział % w systemie KSR	19,0%	↗	20,1%
Liczba	15 055 110	↗+12%	16 879 919
Udział % w systemie KSR	65,9%	↗	68,3%
Średnia dzienna liczba płatności	82 720	↗+11%	91 739
Średnia wartość płatności	75	↗+1%	76
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	4,4%	↗	4,8%
wtorek	14,6%	↗	15,0%
środa	15,9%	↗	16,2%
czwartek	15,4%	↗	15,8%
piątek	15,9%	↘	15,8%
sobota	17,7%	↘	17,4%
niedziela	16,2%	↘	15,0%

Źródło: Dane First Data Polska S.A. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu KSR w II półroczu 2020 r.

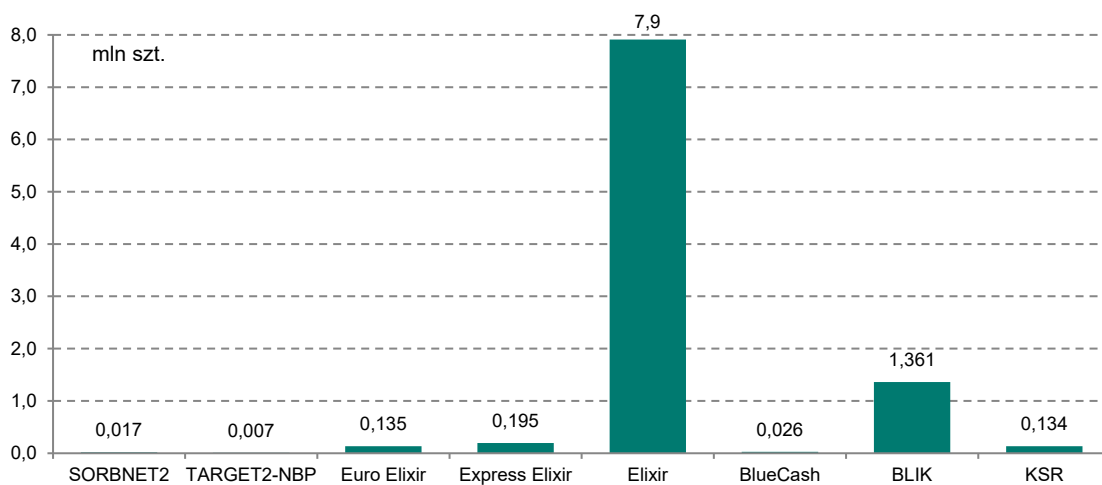
W systemie KSR odnotowano wzrost zarówno liczby (wzrost o 8%), jak i wartości przeprowadzanych transakcji (wzrost o 7%). W II półroczu 2020 r. średnio dziennie wykonywanych było 134,4 tys. zleceń (wzrost o 7%). W systemie KSR zostały zrealizowane w przeważającej części (68,3%) transakcje bezgotówkowe, tj. płatności w terminalach POS, w tym także płatności, którym towarzyszyły wypłaty sklepowe (*cash back*). Zarejestrowano ich 16,9 mln transakcji, czyli więcej o 1,8 mln niż w poprzednim półroczu.

Natomiast transakcje gotówkowe, tj. wypłaty gotówki w bankomatach, wypłaty w terminalu typu *cash advance* oraz wypłaty sklepowe (*cash back*), stanowiły 31,7% liczby wszystkich transakcji. Zarejestrowano ich 7,8 mln (analogicznie jak w poprzedzającym półroczu).

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Na wykresie nr 34 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w systemach płatności w II półroczu 2020 r.

Wykres nr 34. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Średnią wartość zlecenia płatniczego rozliczanego w systemach w II półroczu 2020 r. przedstawiono na wykresie nr 35.

Wykres nr 35. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2020 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Podsumowanie

W II półroczu 2020 r. na rynku polskim funkcjonowało osiem głównych systemów płatności. Największe wzrosty średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odnotowano w systemie Express Elixir i w systemie BLIK. W II półroczu 2020 r., w stosunku do I półrocza 2020 r., średnia dzienna liczba realizowanych zleceń płatniczych w tych systemach wzrosła odpowiednio o 53% i 43%.

W II półroczu 2020 r. w systemie Euro Elixir (prowadzącym rozliczenia w euro) odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 10%. Wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń (o 0,3%) odnotowano również w systemie Elixir (prowadzącym rozliczenia w złotych).

W systemie KSR (umożliwiającym kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych) odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 7%. Natomiast w systemie Blue Cash odnotowano spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 7%.

Analizując dane dotyczące polskich systemów RTGS w minionym półroczu, w systemie SORBNET2, tj. systemie wysokokwotowym, w którym przeprowadzane są rozrachunki międzybankowe w złotych, zanotowano spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 1,6%. Natomiast w systemie TARGET2-NBP, przeprowadzającym rozrachunek w euro, średnia dzienna liczba realizowanych zleceń wzrosła o 8,7%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2020 r. przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2020 r.

Systemy płatności	I połowa 2020 r.	ZMIANA	II połowa 2020 r.
Elixir	7,89 mln	↑ 0,3%	7,91 mln
BLIK	954.709	↑ 43%	1,36 mln
Express Elixir	126.912	↑ 53%	194.802
Euro Elixir	122.537	↑ 10%	134.761
KSR	125.431	↑ 7%	134.350
BlueCash	27.922	↓ -7%	25.838
SORBNET2	17.045	↓ -1,6%	16.769
TARGET2-NBP	6.741	↑ 8,7%	7.325

Źródło: Opracowanie własne DSP

Analizując dane dotyczące systemów detalicznych, spadki średniej wartości realizowanego zlecenia odnotowano w czterech systemach (tj. w Express Elixir, Euro Elixir, KSR i BLIK). W II półroczu 2020 r., w stosunku do I półrocza 2020 r., średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w systemach tych zmalała odpowiednio o 21%, 13,1%, 1,2% i 1%. Natomiast w systemie Elixir i w systemie Blue Cash średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego wzrosła odpowiednio o 3,8% i 3%.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 odnotowano wzrost średniej wartości realizowanego zlecenia o 15,1%. Natomiast w systemie TARGET2-NBP odnotowano spadek średniej wartości realizowanego zlecenia o 20,5%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2020 r. przedstawiono w tabeli nr 12.

Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2020 r.

Systemy płatności	I połowa 2020 r.	ZMIANA	II połowa 2020 r.
SORBNET2 (zł)	20,9 mln	↑ 15,1%	24 mln
TARGET2-NBP (euro)	990 tys.	↓ -20,5%	790 tys.
Euro Elixir (euro)	5.307	↓ -13,1%	4.613
Elixir (zł)	2.900	↑ 3,8%	3.010
BlueCash (zł)	1.039	↑ 3%	1.073
Express Elixir (zł)	1.265	↓ -21%	996
KSR (zł)	260	↓ -1,2%	257
BLIK (zł)	135	↓ -1%	133

Źródło: Opracowanie własne DSP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec II półrocza 2020 r. w Polsce istniało 5 systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

- 1) dwa systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrotu zorganizowanego),
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrotu niezorganizowanego),
- 2) system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,
- 3) system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,
- 4) system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (IRGiT S.A.), który w ocenianym okresie nadal nie rozpoczął jeszcze działalności operacyjnej.

3.1. Grupa KDPW

3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

W II półroczu 2020 r. wprowadzone zostały następujące zmiany w funkcjonowaniu systemów prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.:

- w dniu 5 października 2020 r. w KDPW_CCP S.A. wdrożono obowiązkowe rozliczanie transakcji bezwarunkowych zawieranych na elektronicznym rynku skarbowych papierów wartościowych prowadzonym przez spółkę BondSpot S.A. (rynek TBSP). Transakcje te są przyjmowane do systemu rozliczeń dla obrotu zorganizowanego prowadzonego przez KDPW_CCP S.A., w związku z czym podlegają m.in. kontroli formalnej i merytorycznej, nowacji, mechanizmom pozwalającym na systemowe obniżenie ryzyka niewywiązania się stron ze zobowiązań wynikających z zawartych transakcji, tj. netting w instrumentach finansowych, system gwarantowania rozliczeń oraz pożyczki papierów wartościowych. Transakcje przekazywane są do rozliczenia w godzinach 9.00 - 17.00.
- z dniem 1 grudnia 2020 r. rozszerzono funkcjonalność GUI (*graphical user interface*), dodając narzędzia umożliwiające przekazywanie w formie elektronicznej określonych w ramach tego systemu informacji i oświadczeń, takich jak dyspozycje otwarcia i zamknięcia kont rozliczeniowych, dyspozycje dotyczące zabezpieczeń oraz docelowo dyspozycje dotyczące transferów pozycji. Dotychczas wykorzystywany do komunikacji z uczestnikami system SWI nadal funkcjonuje jako system obowiązkowy, natomiast korzystanie z systemu GUI jest opcjonalne. System GUI w proponowanej formie będzie obsługiwany za pośrednictwem systemu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A.
- z dniem 1 grudnia 2020 r. wprowadzono możliwość wykorzystania w procesie obsługi niewypłacalności podmiotu, będącego uczestnikiem rozliczającym więcej niż jednego systemu rozliczeń organizowanego przez KDPW_CCP, nadwyżek, które:
 - pozostały po rozliczeniu jego zobowiązań wynikających z uczestnictwa w innym systemie organizowanym przez KDPW_CCP,

- stanowią jego środki własne oraz
- zostały przez niego wcześniej wniesione w celu zabezpieczenia wykonania wszystkich transakcji rozliczanych przez tego uczestnika lub transakcji zawartych i rozliczanych na jego własny rachunek. W takim przypadku KDPW_CCP powinien, zgodnie z zaleceniem ESMA, wykonać zobowiązania wynikające z rozliczeń transakcji przy wykorzystaniu również ww. środków własnych uczestnika, a nie dokonywać ich zwrotu i wykorzystywać wpłaty pozostałych uczestników, które zostały przez nich wniesione do danego funduszu. W tym celu nadwyżki te z dniem ich wniesienia na właściwy rachunek prowadzony na rzecz KDPW_CCP S.A. będą stanowiły jednocześnie zabezpieczenie finansowe wniesione do każdego z systemów tytułem wstępnego depozytu rozliczeniowego.
- w związku z ogłoszonym na terytorium kraju stanem zagrożenia epidemicznego, znaczna część realizowanych procesów wykonywana była w ramach rotacyjnej pracy zdanej pracowników. W związku z tym w dniu 1 grudnia 2020 r. weszły w życie regulacje określające zasady komunikacji w szczególnych okolicznościach, w tym w przypadku zagrożenia epidemicznego. Nowe przepisy umożliwiają odstępstwo od formy komunikacji określonej w Regulaminie rozliczeń transakcji lub regulacji wydanej na jego podstawie za obopólną zgodą KDPW_CCP S.A. i uczestnika. Zarząd KDPW_CCP S.A. będzie też mógł w drodze uchwały określić przypadki, w których przekazanie oświadczenia lub informacji powinno nastąpić w postaci elektronicznej za pośrednictwem systemu SWI, systemu GUI lub w formie pisemnej.
- z dniem 22 grudnia 2020 r. weszły w życie zmiany w Szczegółowych Zasadach Prowadzenia Rozliczeń Transakcji (obróć zorganizowany), mające na celu skorygowanie zasad obliczania wyrównania do rynku wartości depozytu zabezpieczającego.

Dane statystyczne

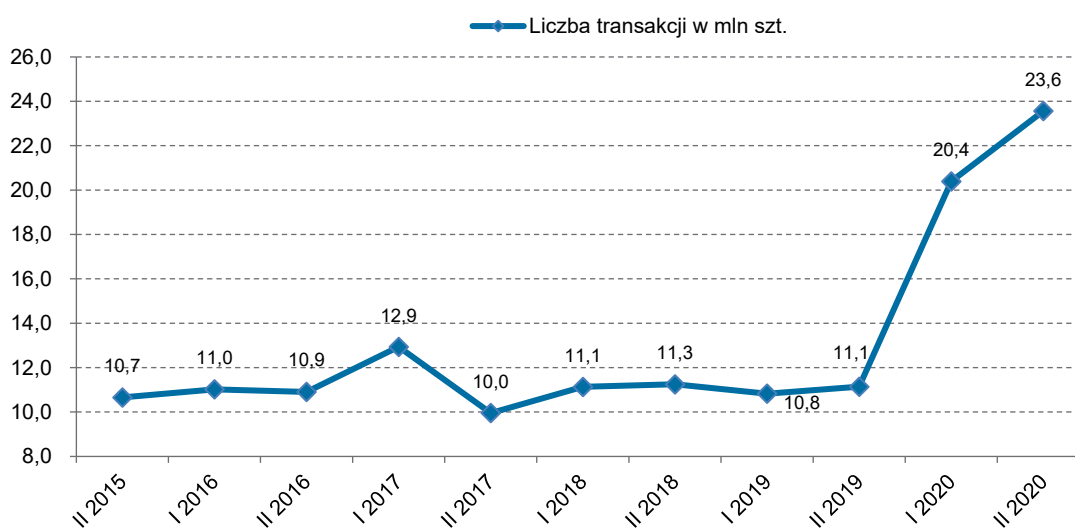
Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., uczestniczyły 32 podmioty (w porównaniu z 33 podmiotami na koniec poprzedniego półrocza)²².

W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. przetworzono 23.567 tys. transakcji o wartości 408,0 mld zł (w I półroczu 2020 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 20.392 tys. transakcji oraz 431,6²³ mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to wzrost liczby transakcji o 15,6% oraz spadek wartości transakcji o 5,5%.

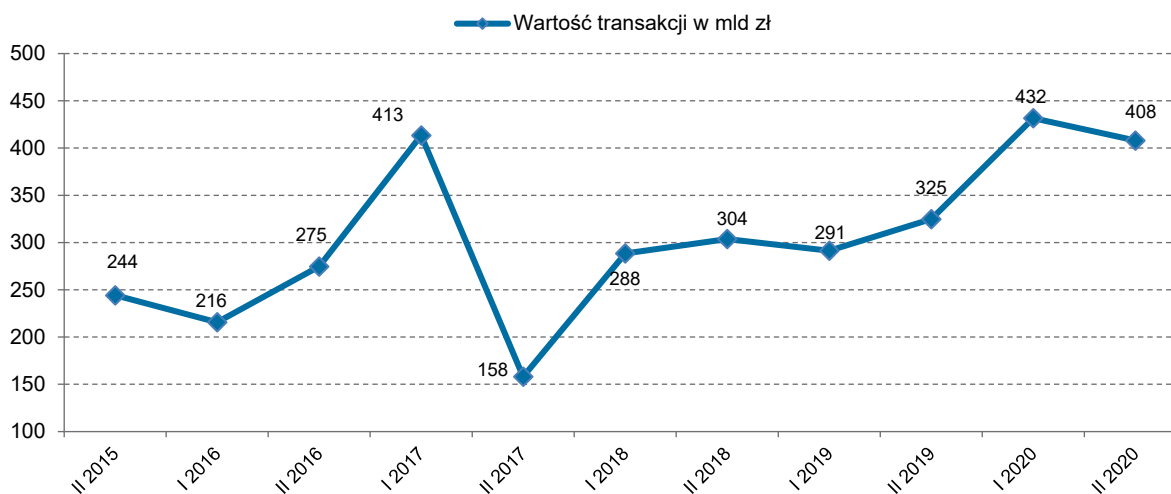
Na wykresie nr 36 i 37 przedstawiona została liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW_CCP S.A. transakcji w podziale na okresy półroczne.

²² Wykreślono: Copernicus Securities S.A.

²³ W porównaniu do danych przedstawionych w Ocenie funkcjonowania systemu płatniczego w I półroczu 2020 r. – wartość skorygowana przez KDPW_CCP.

Wykres nr 36. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2020

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 37. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2020

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Analizując dane od początku monitorowania tych wielkości, należy zauważyć, że po okresie względnej stabilizacji w zakresie liczby rozliczonych transakcji, która trwała od I półrocza 2018 r. do II półrocza 2019 r., w obu półroczach 2020 r. miały miejsce znaczące wzrosty liczby transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. Jednocześnie trend wzrostowy wartości rozliczonych transakcji, występujący w okresie od I półrocza 2019 r. do I półrocza 2020 r., został załamany w II półroczu 2020 r.

3.1.2. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.

W II półroczu 2020 r. wprowadzone zostały następujące zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku prowadzonego przez KDPW S.A.:

- w dniu 5 października 2020 r. w KDPW_CCP S.A. wdrożono obligatoryjne rozliczanie transakcji bezwarunkowych zawieranych na elektronicznym rynku skarbowych papierów wartościowych prowadzonym przez spółkę BondSpot S.A. (rynek TBSP). Zlecenia rozrachunku tych transakcji, przekazywane do KDPW S.A. przez KDPW_CCP S.A., jako partnera centralnego, podlegają procesowi nettingu w papierach wartościowych i są objęte funduszem zabezpieczającym w alternatywnym systemie obrotu. Transakcje warunkowe repo i sell/buy-back zawierane na TBSP pozostają poza tymi rozliczeniami, a ich rozrachunek dokonywany jest w systemie KDPW na dotychczasowych zasadach na podstawie zgodnych zleceń rozrachunku przekazanych przez BondSpot S.A. i uczestników KDPW.
- w dniu 9 listopada 2020 r. wdrożono nowe funkcjonalności dotyczące zawiesznień rozrachunku transakcji, które obejmowały:
 - wprowadzenie zasady FIFO (*first in first out*) w procesie kontroli pokrycia, tj. metody najwcześniejszej daty transakcji kierowanej do rozrachunku. Rozrachunek transakcji o wcześniejszej zamierzonej dacie rozrachunku ma pierwszeństwo realizacji przed rozrachunkiem transakcji o późniejszej zamierzonej dacie rozrachunku.
 - rozszerzenie zakresu stosowania rozrachunku w częściach (RwC). Zmiany w obszarze wyrażania zgody na stosowanie tego mechanizmu dotyczą obligatoryjnego stosowania rozrachunku w częściach dla instrukcji przekazywanych przez KDPW_CCP S.A. Zgodę na dokonywanie rozrachunku w częściach wyraża KDPW_CCP S.A. w treści zlecenia rozrachunku, o ile zlecenie rozrachunku dotyczy transakcji zabezpieczonej funduszem rozliczeniowym. Oprócz istniejącego dotychczas rozrachunku w częściach w przypadku zidentyfikowania braku papierów wartościowych na koncie ewidencyjnym uczestnika, wprowadzono również możliwość przeprowadzenia częściowego rozrachunku w przypadku braku wystarczających środków na rachunku pieniężnym uczestnika.

Rozwiązania te powinny prowadzić do zwiększenia optymalizacji doboru transakcji do rozrachunku oraz wzrostu wolumenu i wartości transakcji rozrachowanych w terminie.

- do innych działań, wpływających na rozwój systemu płatniczego można zaliczyć ustalenie z Izbą Domów Maklerskich oraz Radą Banków Depozytariuszy podziału prac, związanych z wdrożeniem zasad dyscypliny rozrachunku zgodnie z rozporządzeniem CSDR, na dwa etapy:
 - I etap obejmie zmiany/dostosowania w zakresie niektórych funkcjonalności wspomagających rozrachunek (limity tolerancji w EUR, odwoływanie zleceń rozrachunku przez uczestnika będącego stroną rozrachunku, w którego imieniu podmiot trzeci przekazał instrukcję do rozrachunku, oraz rozrachunek w częściach) – wdrożenie w dniu 19 kwietnia 2021 r.,
 - II etap obejmie wszystkie pozostałe funkcjonalności (w tym nowy system naliczania kar pieniężnych za nieterminowy rozrachunek, zmiany w obszarze mechanizmu hold-release) – wdrożenie w dniu 1 lutego 2022 r.;
- w ramach obszaru niezwiązanego bezpośrednio z rozrachunkiem transakcji, KDPW S.A. wprowadziła w dniu 3 września 2020 r. oraz w dniu 9 listopada 2020 r. zmiany związane z

implementacją rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2018/1212 dotyczącego w szczególności identyfikacji akcjonariuszy spółek giełdowych, przekazywania informacji i ułatwiania wykonywania praw akcjonariuszy.

Ponadto w II półroczu 2020 r. KDPW S.A. we współpracy z NBP rozpoczęła prace zmierzające do dostosowania polskiego rynku do opracowanych przez działającą przy EBC grupę doradcą AMI-SeCo (Advisory Group on Market Infrastructures for Securities and Collateral) standardów harmonizacyjnych w zakresie zarządzania zabezpieczeniami (standardy SCoRe) w obszarze zdarzeń korporacyjnych w odniesieniu do instrumentów dłużnych i procesów fakturowania. W związku z tym w dniu 19 października 2020 r. odbyło się spotkanie inicjujące działanie Krajowej Grupy Interesariuszy AMI-SeCo NSG_PL (powstałej z przekształcenia Krajowej Grupy Użytkowników T2S-NUG_PL), zrzeszającej środowisko uczestników rynku pod przewodnictwem KDPW S.A. Celem działania grupy AMI-SeCo NSG_PL ma być zapewnienie forum współpracy dla uczestników rynku w zakresie kwestii dotyczących instrumentów finansowych i zabezpieczeń, w tym m.in. przygotowania planów wdrożenia ww. standardów SCoRE oraz monitorowania procesu ich implementacji, a także prowadzenie w tym zakresie współpracy z EBC.

Dane statystyczne

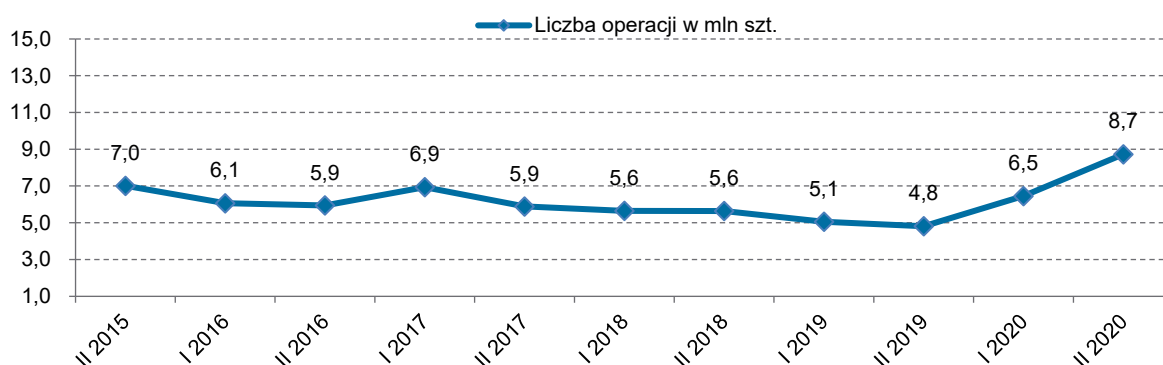
Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. uczestniczyło w sposób bezpośredni 81 podmiotów (w porównaniu do 83 podmiotów w poprzednim półroczu)²⁴.

W omawianym okresie w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. zostało zaewidencjonowanych 8.727 tys. operacji o łącznej wartości 3.780,4 mld zł (w I półroczu 2020 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 6.453 tys. operacji oraz 5.321,0 mld zł²⁵). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to, iż nastąpił wzrost liczby operacji o 35,2%, przy jednoczesnym spadku wartości o 28,9%.

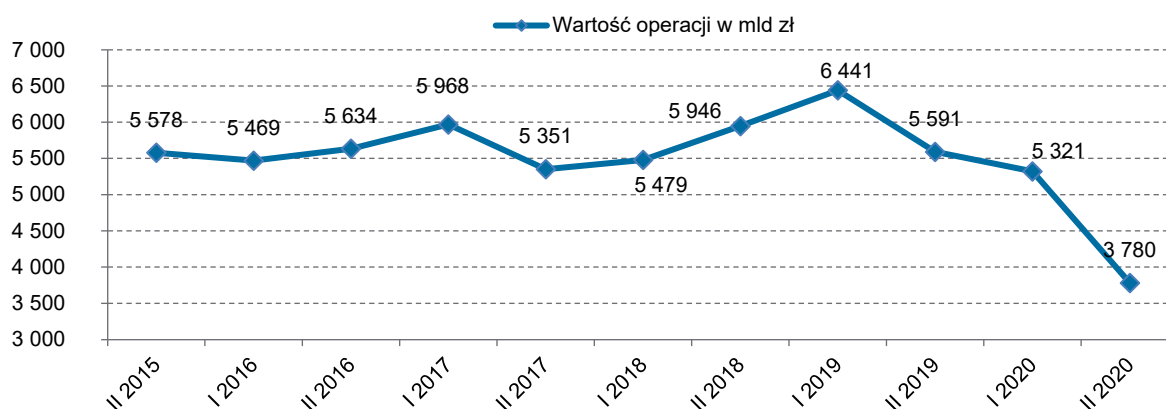
Na wykresach nr 38 i 39 przedstawiona została liczba oraz wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne.

²⁴ Wykreślono z listy: Santander Bank Polska S.A. (0806), BM BNP Paribas Bank Polska S.A. (0841). Ponadto, Pekao Investment Banking S.A. zmienił nazwę na Bank Polska Kasa Opieki S.A. (0929).

²⁵ Liczba i wartość zostały skorygowane w porównaniu do danych przedstawionych w Ocenie funkcjonowania systemu płatniczego w I półroczu 2020 r.

Wykres nr 38. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2020

Źródło: Dane KDPW S.A.

Wykres nr 39. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2020

Źródło: Dane KDPW S.A.

W II połowie 2020 r. kontynuowany był trend wzrostu liczby rozrachowanych operacji w KDPW S.A. rozpoczęty w poprzednim półroczu. Liczba operacji przeprowadzonych na rynku regulowanym wzrosła w II połowie 2020 r. o 24% wobec I półrocza 2020 r. W II połowie 2020 r. transakcje rynku kasowego stanowiły 67% udział w łącznej liczbie operacji zaewidencjonowanych w systemie KDPW, co stanowi wzrost o 5 p.p. w stosunku do I połowy 2020 r. Udział wartości transakcji z rynku regulowanego w II półroczu 2020 r. zanotował wzrost w porównaniu do I półrocza 2020 r. do ok. 7% wartości wszystkich transakcji przetworzonych w KDPW (w I półroczu 2020 r. udział ten wynosił 4%).

Udział operacji dla rynku nieregulowanego, tj. OTC, w łącznej liczbie operacji zaewidencjonowanych w KDPW spadł w II połowie 2020 r. do 1% w porównaniu do 2% analogicznego udziału w I półroczu 2020 r. Jednak pod względem wartości operacji rozrachunku przeprowadzonych przez KDPW największe znaczenie miały transakcje z rynku OTC, które stanowiły ok. 83% wartości wszystkich operacji, ale w stosunku do I półrocza 2020 r. notowały spadek udziału o 7 p.p. W II półroczu 2020 r. nastąpił spadek wartości tych transakcji o 34% w stosunku do I półrocza 2020 r.

3.2. System SKARBNET4

W II półroczu 2020 r. nie wystąpiły żadne istotne zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez NBP.

Dane statystyczne

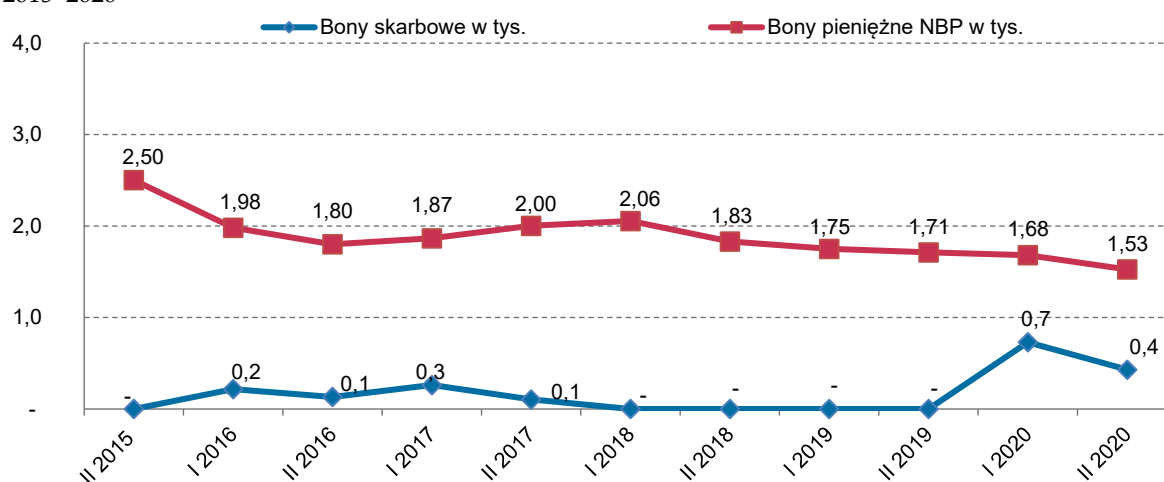
Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. w systemie SKARBNET4 uczestniczyło 41 podmiotów rozliczających bony skarbowe i 40 podmiotów rozliczających bony pieniężne (w porównaniu do odpowiednio 40 i 39 podmiotów w poprzednim półroczu)²⁶.

W omawianym okresie, w systemie SKARBNET4 przetworzono łącznie 1.526 szt. transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 9.484,9 mld zł (w I półroczu 2020 r. przetworzono 1.682 szt. transakcji o wartości 5.913,8 mld zł). Oznacza to, iż w II półroczu 2020 r. nastąpił spadek liczby przetworzonych transakcji bonami pieniężnymi NBP o 9,3%, natomiast wartość ich wzrosła o 60,4%.

W II półroczu 2020 r. zostało przetworzonych 430 transakcji bonami skarbowymi o łącznej wartości 64,4 mld zł (w porównaniu do 731 transakcji o wartości 108,3 mld zł w I półroczu 2020 r.). Oznacza to, iż w II półroczu 2020 r. nastąpił spadek liczby i wartości przetworzonych transakcji bonami skarbowymi o odpowiednio 41,2% oraz 40,6%.

Na wykresach nr 40 i 41 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w systemie SKARBNET4²⁷ w podziale na okresy półroczne.

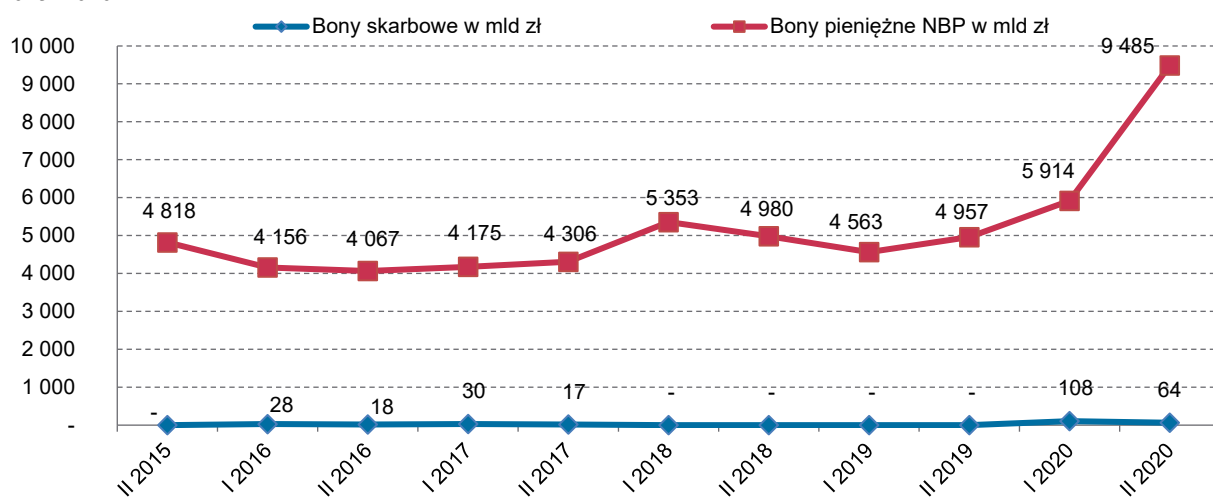
Wykres nr 40. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2020

Źródło: Dane DOK NBP

²⁶ Nowym uczestnikiem systemu SKARBNET4 został Wielkopolski Bank Spółdzielczy z siedzibą w Poznaniu.

²⁷ Do dnia 12 kwietnia 2015 r. transakcje przetworzone w systemie RPW a od dnia 13 kwietnia 2015 r. w systemie SKARBNET4.

Wykres nr 41. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2020

Źródło: Dane DOK NBP

Analizując dane w zakresie wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, można zauważyć trend wzrostowy rozpoczęty w II półroczu 2019 r. z wyraźnym wzrostem dynamiki w II półroczu 2020 r.

3.3. IRGiT SRF

W II półroczu do systemu IRGiT SFR przystąpił jeden nowy uczestnik. W grudniu dwóch uczestników zostało dopuszczonych do działalności na rynku terminowym praw majątkowych prowadzonym przez Towarową Giełdę Energii S.A. (TGE) w ramach Zorganizowanej Platformy Obrotu (OTF).

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji.

Ocena funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych w II półroczu 2020 r.

W II półroczu 2020 r. na rynku polskim funkcjonowało w sumie 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych (przy czym jeden nie rozliczył żadnej transakcji z zakresu instrumentów finansowych).

Należy zwrócić uwagę, iż II półrocze 2020 r. wciąż było nietypowe ze względu na panującą epidemię wirusa SARS-CoV-2. Potrzeba pokrycia zwiększonych wydatków budżetowych miała wpływ m.in. na dokonywanie transakcji bonami skarbowymi (transakcje bonami skarbowymi pojawiły się w poprzednim analizowanym okresie), których zadaniem jest zaspokojenie popytu państwa na pieniądź i regulowanie podaży pieniądza w gospodarce.

Dalszy wzrost liczby transakcji przetworzonych w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW i KDPW_CCP wynikał z utrzymujących się na wysokim poziomie obrotów na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. W II półroczu 2020 r. wolumen obrotu na rynku kasowym GPW (z uwzględnieniem pozostałych systemów notowań) wyniósł 8.729,6 mln (w porównaniu do 9.340,3 mln w I półroczu 2020 r., tj. spadek o 6,5%), a wolumen obrotu na rynku terminowym wyniósł 5,6 mln (w porównaniu do 5,8 mln w I półroczu 2020 r., tj. spadek o 3,4%).

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r.²⁸, które od października 2012 r. zostały objęte nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- agenci rozliczeniowi, których działalność została, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF we współpracy z Prezesem NBP.
- pozostałe krajowe instytucje płatnicze (KIP), oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność krajowej instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- małe instytucje płatnicze (MIP), prowadzące działalność w zakresie którejkolwiek z usług płatniczych, innej niż usługa inicjowania transakcji płatniczej lub usługa dostępu do informacji o rachunku. Podjęcie tej działalności wymaga uzyskania wpisu do rejestru dostawców usług płatniczych i wydawców pieniądza elektronicznego, prowadzonego przez KNF. Mała instytucja płatnicza, będąca rozwiązaniem dla przedsiębiorców chcących uprzednio sprawdzić w praktyce - ale w ograniczonym zakresie - funkcjonowanie planowanych rozwiązań na regulowanym i nadzorowanym rynku finansowym, jest uprawniona do prowadzenia działalności wyłącznie na terytorium RP, a całkowita kwota transakcji płatniczych²⁹ nie może przekraczać kwoty stanowiącej równowartość 1 500 000 euro miesięcznie.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków pieniężnych otrzymywanych od użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

²⁸ Dz. U. z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.

²⁹ Całkowita kwota transakcji płatniczych miesięcznie liczona jako wartość średnia całkowitej kwoty transakcji płatniczych z poprzednich 12 miesięcy.

- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.
- Poczta Polska S.A. wykonująca, na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”³⁰ oraz zgodnie ze statutem Spółki, niektóre czynności bankowe, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Przekaz pocztowy jest usługą umożliwiającą nadawanie i odbieranie środków pieniężnych z wykorzystaniem bezgotówkowych instrumentów płatniczych, w tym płatności internetowych i mobilnych (zdecydowana większość przekazów pocztowych jest nadawana w formie bezgotówkowej, a część odbiorców decyduje się na złożenie dyspozycji przekazywania kwot z nich wynikających na wskazany rachunek bankowy). Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego głównym akcjonariuszem jest Poczta Polska S.A.
- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który, będąc dostawcą usług płatniczych jako organ administracji publicznej na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, umożliwia każdemu płatnikowi opłacenie kilku składek łącznie w formie jednego przelewu (np. na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych) na prowadzone przez siebie rachunki płatnicze płatników.

Wykaz numerów i identyfikatorów instytucji świadczących usługi płatnicze, takich jak banki i niebankowi dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunki płatnicze i uczestniczący w systemach płatności, w tym informacja o numerach rozliczeniowych oraz o danych identyfikujących te instytucje, jest dostępny na stronie internetowej www.ewib.nbp.pl.

4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w II półroczu 2020 r. liczba banków komercyjnych pozostała na tym samym poziomie, tj. 30. Jednocześnie wystąpił spadek liczby banków spółdzielczych działających na terenie kraju o 3 banki, tj. do poziomu 530. Liczba oddziałów instytucji kredytowych wzrosła o 3 do poziomu 36 oddziałów.

Zanotowano spadek oddziałów banków z 5.877 na koniec czerwca 2020 r. do 5.546 na koniec grudnia 2020 r., tj. o 5,6%. Ponadto nastąpił spadek liczby placówek i filii bankowych z 3.073 do 2.869, czyli o 6,6%.

Pozostałe dane za II półrocze 2020 r. wykazują w porównaniu do I półrocza 2020 r.:

- wzrost liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 5,4% (z 699 do 737),
- wzrost placówek Poczty Polskiej o 0,2% (z 6.874 do 6.886),
- utrzymanie się liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) na tym samym poziomie (39),

³⁰ Dz. U. UE L 2164.

- wzrost liczby podmiotów MIP (Małe Instytucje Płatnicze) o 18,9% (z 53 do 63),
- wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 6,2% (z 1.293 do 1.373).

W omawianym półroczu wystąpił wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze z 2.007 do 2.095 (wzrost o 4,4%) oraz spadek liczby placówek z 16.523 do 16.038 (spadek o 2,9%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek wg stanu na koniec czerwca 2020 r. i grudnia 2020 r. przedstawia tabela nr 13.

Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2020 r. i grudnia 2020 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	VI 2020	XII 2020
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	30	30
Liczba banków spółdzielczych	533	530
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	33	36
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	5 877	5 546
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	3 073	2 869
SKOK-i		
Liczba instytucji	25	23
Liczba placówek	699	737
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	6 874	6 886
Krajowe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji (dane z rejestru KNF – za II półrocze 2020 r.)	39	39
w tym: (dane z Informacji o sytuacji KIP, MIP i BUP na dzień 30 IX 2020 r.)		
Liczba podmiotów świadczących usługę acquiringu	24	25
Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze (inne niż acquiringu)	5	7
Liczba podmiotów świadczących wyłącznie usługę przekazu pieniężnego	8	7
Małe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji*	53	63
Biura Usług Płatniczych		
Liczba instytucji*	1 293	1 373
RAZEM		
Liczba instytucji	2 007	2 095
Liczba placówek**	16 523	16 038
*wg Raportu KNF (Informacja o sytuacji KIP, MIP i BUP)		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, Poczty Polskiej, SKOK

Dynamiczny rozwój technologiczny oraz duża otwartość polskiego społeczeństwa i instytucji finansowych na innowacje spowodowały, że na rynku polskim banki zwiększyły liczbę swoich placówek bez obsługi kasowej. Z dostępnych danych wynika, że na koniec II półrocza 2020 r. 12 podmiotów prowadziło 544 oddziałów bezgotówkowych³¹. Zamiast obsługi kasowej wpłaty i wypłaty gotówki były jednak możliwe w

³¹ Szacunki NBP na podstawie: *Raport PRNews.pl: Liczba bankowych placówek bezgotówkowych – IV kw.2020*: <https://prnews.pl/raport-prnews-pl-liczba-bankowych-placowek-bezgotowkowych-iv-kw-2020-457406> oraz *Banki z Polski mają prawie 550 oddziałów bezgotówkowych. Nowe dane cashless.pl*: <https://www.cashless.pl/9594-oddzialy-bezgotowkowe-4-kw-2020>

tych oddziałach za pośrednictwem umiejscowionych w nich wplatomatów i bankomatów (w tym bankomatów z funkcją wplaty gotówki).

4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wplat na rachunki bankowe

Dane przekazane do NBP przez podmioty przyjmujące wplat na rachunki bankowe za II półrocze 2020 r. pokazują, że na koniec grudnia 2020 r. funkcjonowały 762 takie podmioty, które dysponowały siecią 33.224 punktów. W II półroczu 2020 r. wystąpił spadek liczby pośredników o 4, przy jednoczesnym wzroście liczby placówek o 1 557. W II półroczu 2020 r. pośrednicy przyjęli 31,6 mln wplat gotówkowych o łącznej wartości 6,1 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2020 r. o 3,1% oraz wzrost wartości transakcji o 9,1%. Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wplat na rachunki bankowe od 2013 roku prezentuje tabela nr 14 oraz wykresy nr 42, 43 i 44.

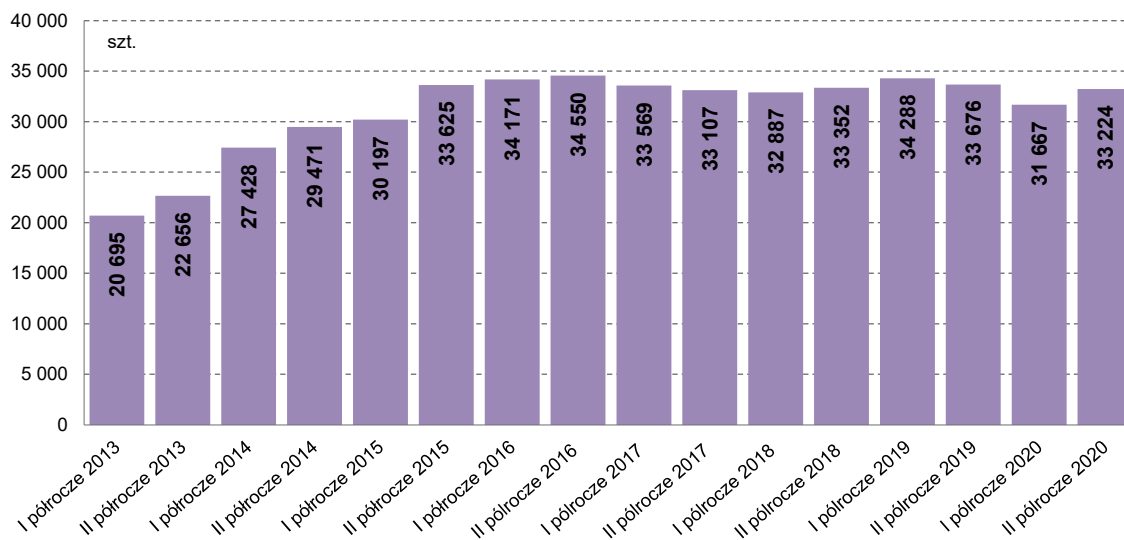
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wplat na rachunki bankowe, liczba i wartość wplat dokonanych w latach 2013 – 2020

Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wplaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/	
2013	I półrocze	904	20 695	41 974 665	6 107 977 948	145,5
	II półrocze	955	22 656	41 871 167	6 076 962 566	145,1
	Razem 2013	x	x	83 845 832	12 184 940 515	145,3
2014	I półrocze	952	27 428	42 009 189	7 375 158 773	179,9
	II półrocze	1008	29 471	38 887 265	5 809 218 176	149,4
	Razem 2014	x	x	80 896 454	13 184 376 949	165,0
2015	I półrocze	958	30 197	40 462 419	6 282 122 762	155,3
	II półrocze	933	33 625	39 506 736	6 354 151 381	160,8
	Razem 2015	x	x	79 969 155	12 636 274 143	158,0
2016	I półrocze	950	34 171	41 038 968	6 707 659 076	163,5
	II półrocze	918	34 550	39 279 438	6 410 674 800	163,2
	Razem 2016	x	x	80 318 406	13 118 333 876	163,3
2017	I półrocze	877	33 569	40 839 315	6 740 979 094	165,1
	II półrocze	909	33 107	40 518 315	6 710 426 336	165,6
	Razem 2017	x	x	81 357 630	13 451 405 430	165,3
2018	I półrocze	915	32 887	40 986 264	7 179 736 327	175,2
	II półrocze	820	33 352	39 270 740	6 935 480 488	174,7
	Razem 2018	x	x	80 257 004	14 115 216 815	176,6
2019	I półrocze	850	34 288	38 287 831	6 865 341 930	179,3
	II półrocze	781	33 676	35 437 999	6 254 491 500	176,5
	Razem 2019	x	x	73 694 163	13 114 655 664	178,0
2020	I półrocze	766	31 667	32 602 977	5 563 123 674	170,6
	II półrocze	762	33 224	31 601 379	6 066 880 213	191,9
	Razem 2020	x	x	64 204 356	11 630 003 887	181,1

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

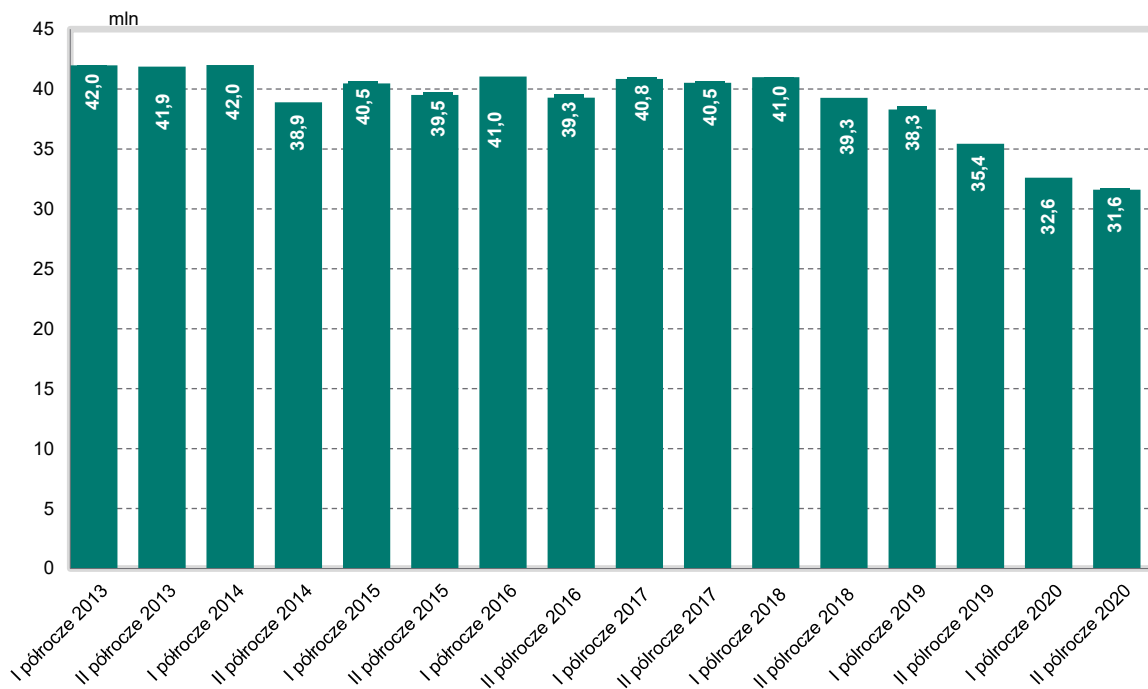
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 42. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2020

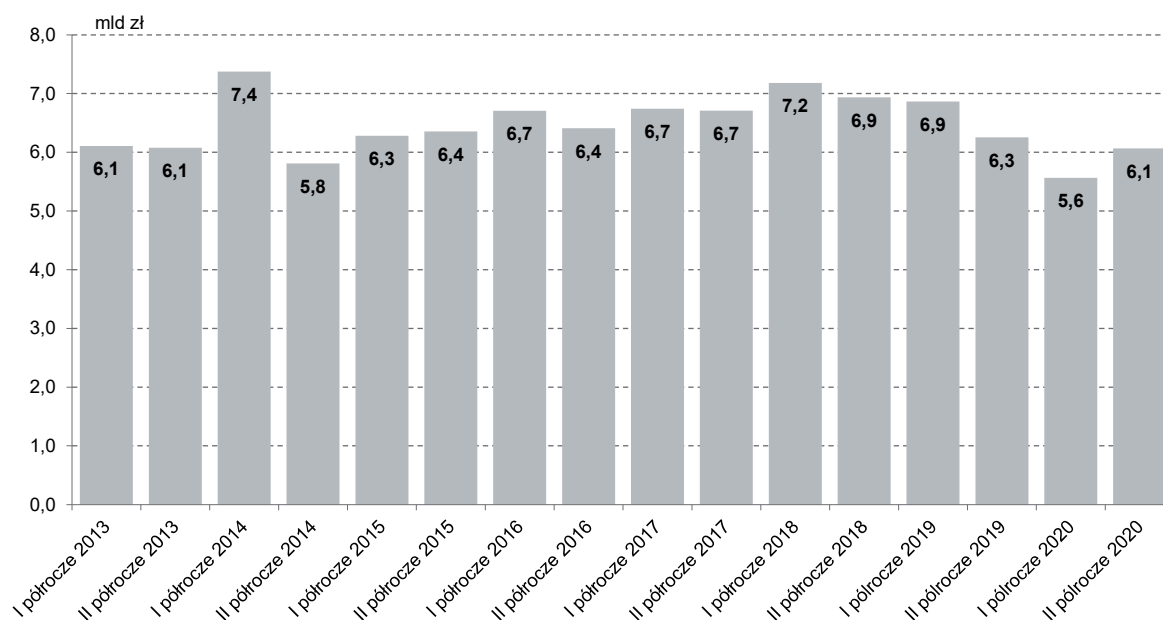

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 43. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2020

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 44. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2020

Źródło: Opracowanie własne DSP

4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

Dane za II półrocze 2020 r. przekazało do NBP 37 podmiotów pośredniczących w przekazach transgranicznych. W II półroczu 2020 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 571.505 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2020 r. o 8,2%, przy jednoczesnym wzroście wartości transakcji wysłanych z 3,8 mld zł do 4,3 mld zł, tj. o 13,5%. Zanotowano także wzrost liczby transakcji otrzymanych o 76.119 szt. do poziomu 815.019 tys. i wzrost wartości transakcji otrzymanych o 495 mln zł do poziomu 4,8 mld zł, co oznacza odpowiednio wzrost w liczbie transakcji otrzymanych o 10,3% i wzrost wartości o 11,5% w porównaniu do I półrocza 2020 r.

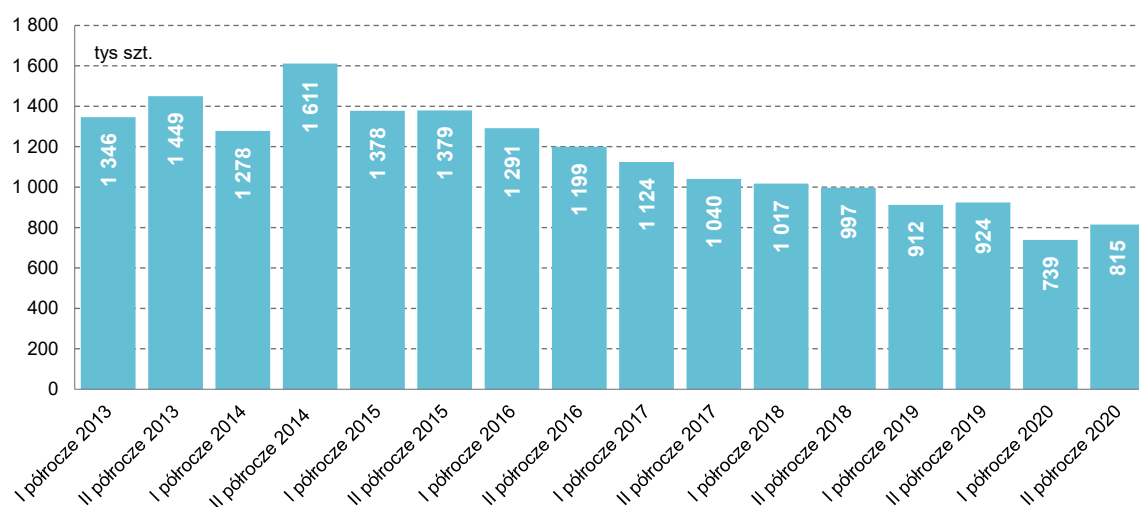
Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2013 roku prezentuje tabela nr 15 oraz wykresy nr 45 i 46.

Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2020

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2013	202 498	436 512 051	1 345 552	1 683 940 618
II półrocze 2013	229 368	448 673 142	1 449 204	1 789 380 503
I półrocze 2014	244 897	787 217 568	1 277 822	1 912 217 556
II półrocze 2014	300 155	1 085 385 289	1 611 361	2 520 635 459
I półrocze 2015	290 392	695 579 338	1 377 722	1 873 735 919
II półrocze 2015	343 505	1 101 672 246	1 379 119	2 525 636 143
I półrocze 2016	383 581	1 142 993 671	1 290 895	2 171 501 094
II półrocze 2016	454 890	851 625 772	1 199 365	2 135 915 983
I półrocze 2017	511 819	761 266 096	1 124 167	1 603 756 913
II półrocze 2017	651 339	816 624 192	1 040 179	1 391 694 002
I półrocze 2018	666 800	789 050 700	1 017 492	1 413 405 571
II półrocze 2018	733 407	1 794 876 664	996 618	1 580 847 422
I półrocze 2019	714 960	2 335 604 216	911 812	1 547 545 626
II półrocze 2019	725 082	2 391 945 875	923 974	2 308 661 228
I półrocze 2020	528 241	3 784 100 841	738 900	4 310 610 082
II półrocze 2020	571 505	4 296 177 243	815 019	4 805 919 178

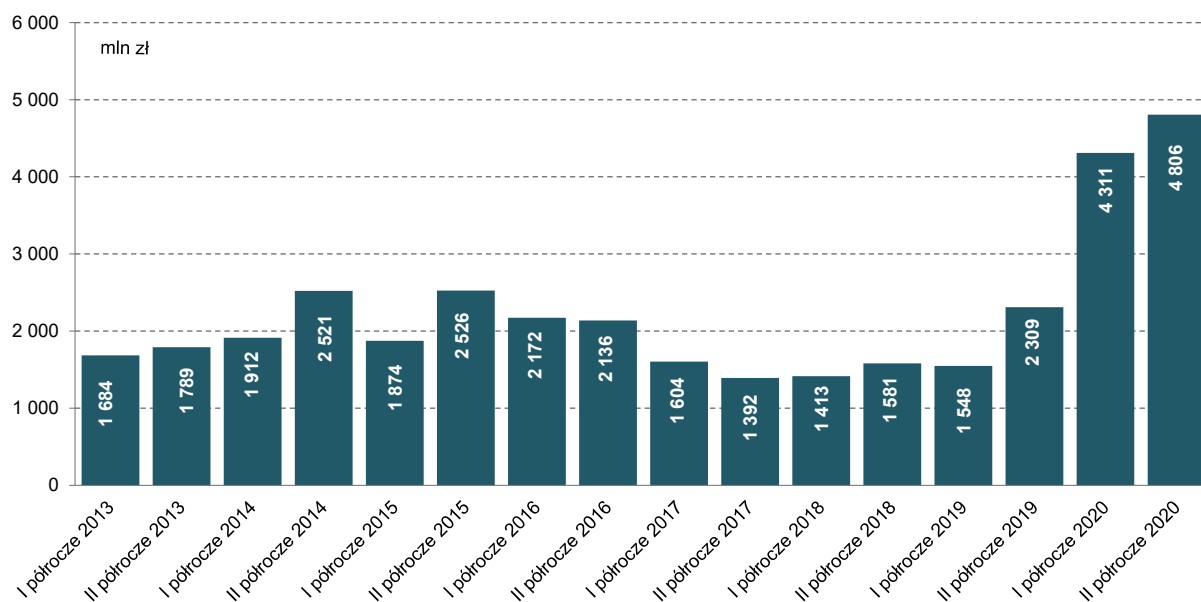
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 45. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2020

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 46. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2020 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Ocena funkcjonowania podmiotów świadczących usługi płatnicze w II półroczu 2020 r.

W omawianym półroczu nieznacznie wzrosła liczba placówek przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Odnotowano, tak jak w poprzednich latach, że część podmiotów, w tym także tych dysponujących dużą siecią punktów na terenie kraju, zamyka swoją działalność, uznając ją za nierentowną, jak również z przyczyn losowych. Jednocześnie w dalszym ciągu powstają nowe podmioty rozpoczynające tego typu działalność. Powyższe sugeruje, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na usługi opłacania rachunków przy użyciu gotówki.

Na podstawie danych otrzymanych od podmiotów pośredniczących w przekazywaniu gotówki w obrocie międzynarodowym można stwierdzić, że wystąpiły wzrosty liczby i wartości transakcji otrzymanych, jak i liczby i wartości transakcji wysłanych (znaczny wzrost wartości transakcji wysłanych i otrzymanych wystąpił w kilku firmach, a jedna z nich sukcesywnie rozszerza swoją działalność, zlecając płatności w imieniu swoich klientów z krajów Europy Środkowo-Wschodniej).

4.2. Schematy płatnicze

Na koniec II półrocza 2020 r. w Polsce funkcjonowało 10 schematów płatniczych, w tym:

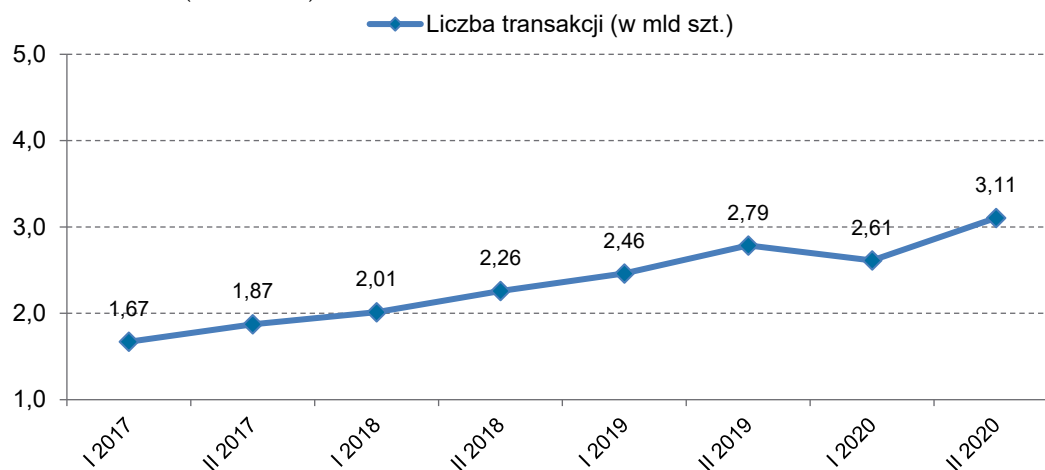
- 4 schematy płatnicze będące systemami kart płatniczych:
 - schemat płatniczy Visa Europe, prowadzony przez Visa Europe Limited;
 - schemat płatniczy Mastercard, prowadzony przez Mastercard Europe S.A.;
 - schemat płatniczy American Express, prowadzony przez American Express Services Europe Limited;

- schemat płatniczy Diners Club, prowadzony przez Diners Club Polska Sp. z o.o.;
2. 6 schematów płatniczych niebędących systemami kart płatniczych:
- Schemat Płatniczy BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.;
 - schemat płatniczy YetiPay, prowadzony przez YetiPay Sp. z o.o.;
 - schemat płatniczy mPay, prowadzony przez mPay S.A.;
 - schemat płatniczy SkyCash, prowadzony przez SkyCash Poland S.A.;
 - schemat płatniczy Smoopay, prowadzony przez Planet Pay Sp. z o.o.;
 - schemat płatniczy Billon, prowadzony przez Billon Solutions Sp. z o.o.

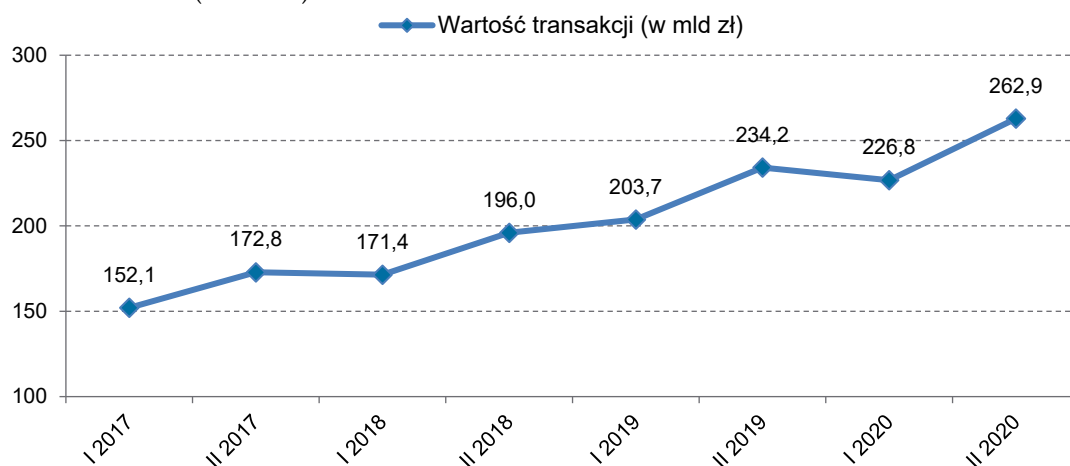
W omawianym okresie łącznie we wszystkich schematach płatniczych zostało zrealizowanych 3,1 mld szt. transakcji płatniczych o wartości 262,9 mld zł (w I półroczu 2020 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 2,6 mld szt. oraz 226,8 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to, iż nastąpił wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji, odpowiednio o 18,9% i 18,0%.

Na wykresach nr 47 i 48 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 47. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

Wykres nr 48. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości transakcji płatniczych³² w podziale na transakcje w terminalach POS, MO/TO/IO i w bankomatach oraz zmian, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2020 r., przedstawia tabela nr 16.

Tabela nr 16. Porównanie liczby i wartości transakcji płatniczych w schematach płatniczych w I i II półroczu 2020 r.

Schematy płatnicze	I półrocze 2020 r.	ZMIANA	II półrocze 2020 r.
Liczba transakcji płatniczych			
Ogółem	2 612,4 mln	↗+ 18,9%	3 105,4 mln
Terminale POS	2 299,1 mln	↗+ 18,0%	2 712,1 mln
MO/TO/IO	203,0 mln	↗+ 34,4%	272,8 mln
Bankomaty	110,4 mln	↗+ 9,1%	120,4 mln
Wartość transakcji płatniczych (w zł)			
Ogółem	226,8 mld	↗+ 15,9%	262,9 mld
Terminale POS	141,1 mld	↗+ 17,8%	166,3 mld
MO/TO/IO	23,1 mld	↗+ 33,6%	30,8 mld
Bankomaty	62,6 mld	↗+ 5,2%	65,8 mld

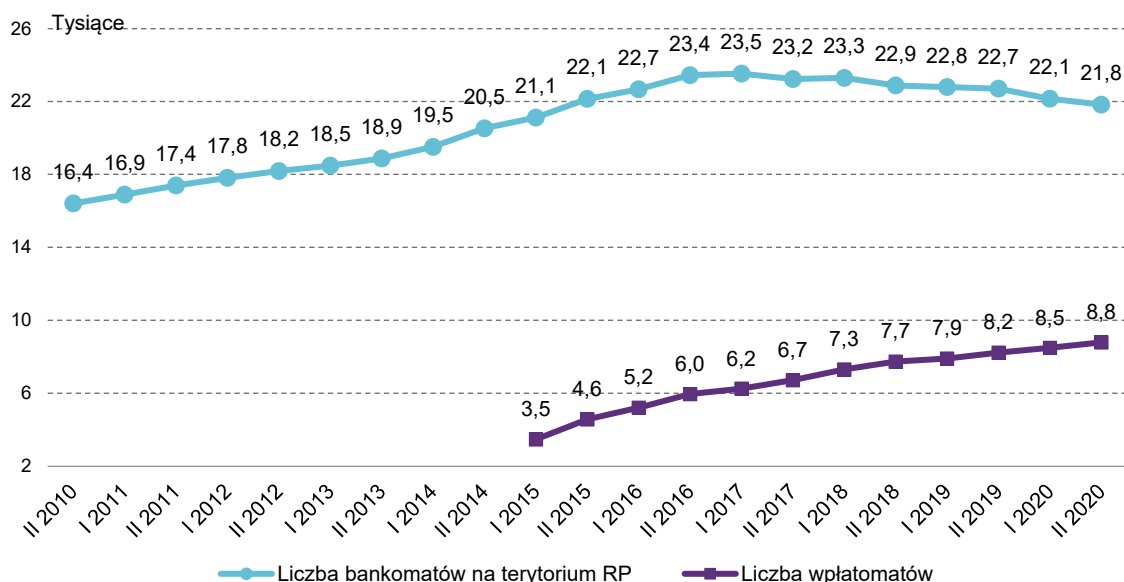
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

³² Prezentowane dane obejmują transakcje krajowe, zrealizowane instrumentami płatniczymi wydanymi w Polsce, dokonane na terenie Polski, przetworzone i rozliczone w schematach płatniczych (w tym w systemach kart płatniczych). Dane nie obejmują transakcji dokonanych kartami płatniczymi rozliczanych w ramach jednej instytucji finansowej (transakcje typu „on-us”).

4.3. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec grudnia 2020 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 21 829, czyli było ich o 320 szt. mniej niż w czerwcu 2020 r., co oznacza spadek o 1,4%. Spadek ten oznacza kontynuację tendencji spadkowej w liczbie funkcjonujących bankomatów w Polsce, którą zanotowano po raz pierwszy w II półroczu 2017 r. Od I półrocza 2015 r. NBP gromadzi również dane dotyczące liczby wplatomatów, tj. urządzeń umożliwiających zarówno wypłatę, jak i wplacenie gotówki (recyclery) oraz urządzeń umożliwiających jedynie wplacenie gotówki (wplatomaty). Od I półrocza 2015 r. (3,5 tys. urządzeń) liczba wplatomatów powiększyła się ponad dwukrotnie, osiągając w II półroczu 2020 r. liczbę blisko 8,8 tys. urządzeń. Liczbę bankomatów oraz wplatomatów przedstawia wykres nr 49³³.

Wykres nr 49. Liczba bankomatów oraz wplatomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2020 r. transakcje w bankomatach³⁴ zostały zrealizowane w liczbie ponad 291,7 mln sztuk i było ich o 14,4 mln więcej w porównaniu do I półrocza 2020 r., co oznacza wzrost o 5,2%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2020 r. do analogicznego okresu w roku 2019 oraz 2018, odnotowano odpowiednio spadek o 16,8% oraz o 17,5%. Sama liczba wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w II półroczu 2020 r. 255,3 mln i była większa o 9,8 mln w porównaniu do I półrocza 2020 r. (wzrost o 4%). Udział transakcji wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejszyła się systematycznie, począwszy od II półrocza 2012 r. (wyniósł on wówczas 99,4%). W II półroczu 2020 roku

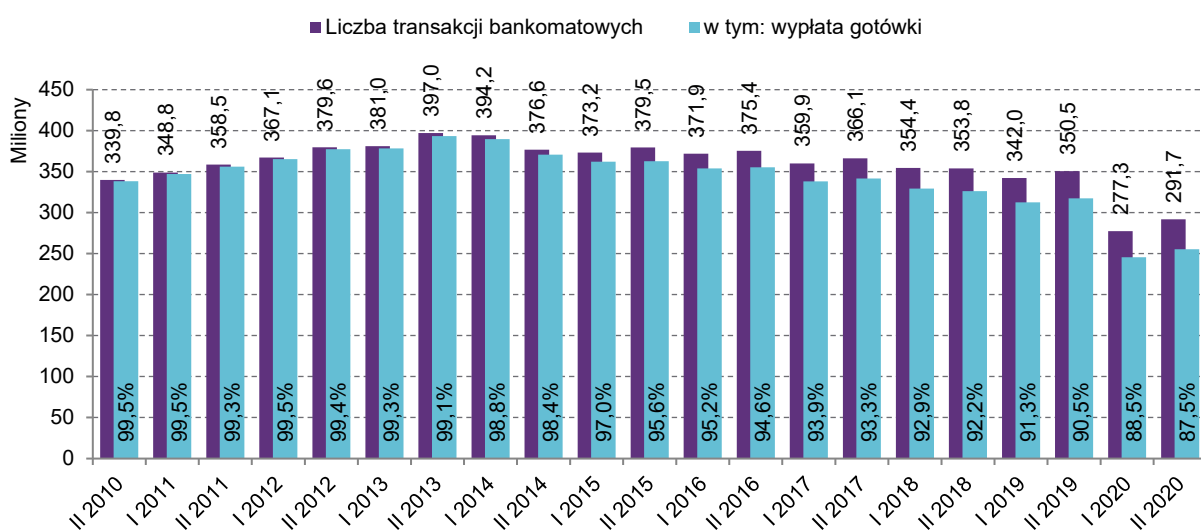
³³ Warto zaznaczyć, że na spadek liczby urządzeń, jak i liczby i wartości transakcji w analizowanym półroczu istotny miała wpływ sytuacja pandemii COVID-19, a w szczególności działania podjęte przez rządy wielu państw, w tym rząd Polski, mające na celu zminimalizowanie ryzyka zakażenia, poprzez wprowadzanie m.in. różnego rodzaju obostrzeń w podróżowaniu czy też prowadzeniu działalności gospodarczej, np. w galeriach handlowych, gdzie funkcjonuje duża część bankomatów.

³⁴ Do transakcji w bankomatach zalicza się wypłaty gotówki, depozyty gotówkowe, przelewy oraz zakup towarów/usług.

udział ten wyniósł 87,5%. Spadek tego udziału spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez bankomaty, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. liczba wpłat depozytów wynosiła niewiele ponad 1,7 mln, podczas gdy w II półroczu 2020 r. było to już 36,2 mln takich operacji.

Liczbę przeprowadzonych transakcji bankomatowych oraz udział transakcji wypłaty gotówki w kolejnych półroczach przedstawiono na wykresie nr 50.

Wykres nr 50. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2010 r. (w mln)

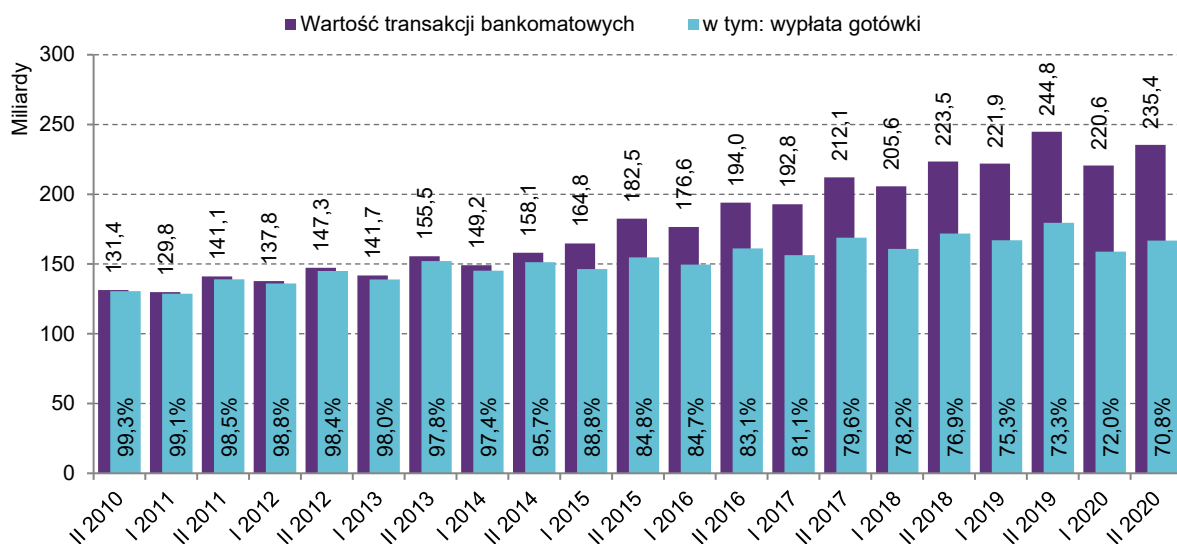

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2020 r. odnotowano wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 235,4 mld zł, co oznacza wzrost o 6,7% w stosunku do poprzedniego półrocza (220,6 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji bankomatowych w II półroczu 2020 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2019 i 2018, zaobserwowano spadek o 3,8% w stosunku do roku 2019 i wzrost o 5,3% w stosunku do roku 2018. Z kolei sama wartość wypłat gotówki w bankomatach wyniosła w II półroczu 2020 r. 166,8 mld zł i była większa o 7,9 mld zł w porównaniu do I półrocza 2020 r. (wzrost o 5%). Tak jak w przypadku liczby transakcji, udział wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych systematycznie spada, również od II półrocza 2012 r. Warto jednak zaznaczyć, że tempo tego spadku jest zdecydowanie szybsze niż w przypadku liczby transakcji. W II półroczu 2012 r. udział wypłat gotówki we wszystkich transakcjach bankomatowych wynosił 98,4%, natomiast w II półroczu 2020 r. udział ten wyniósł już tylko 70,8%. Również w przypadku wartości transakcji główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność wpłat depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. wartość wpłat depozytów wynosiła niespełna 2 mld zł, podczas gdy w II półroczu 2020 r. wartość ta wyniosła już 68,7 mld zł.

Wartość wszystkich transakcji przeprowadzanych w bankomatach oraz udział wypłat gotówkowych na przestrzeni kolejnych półroczy od 2010 roku przedstawiono na wykresie nr 51.

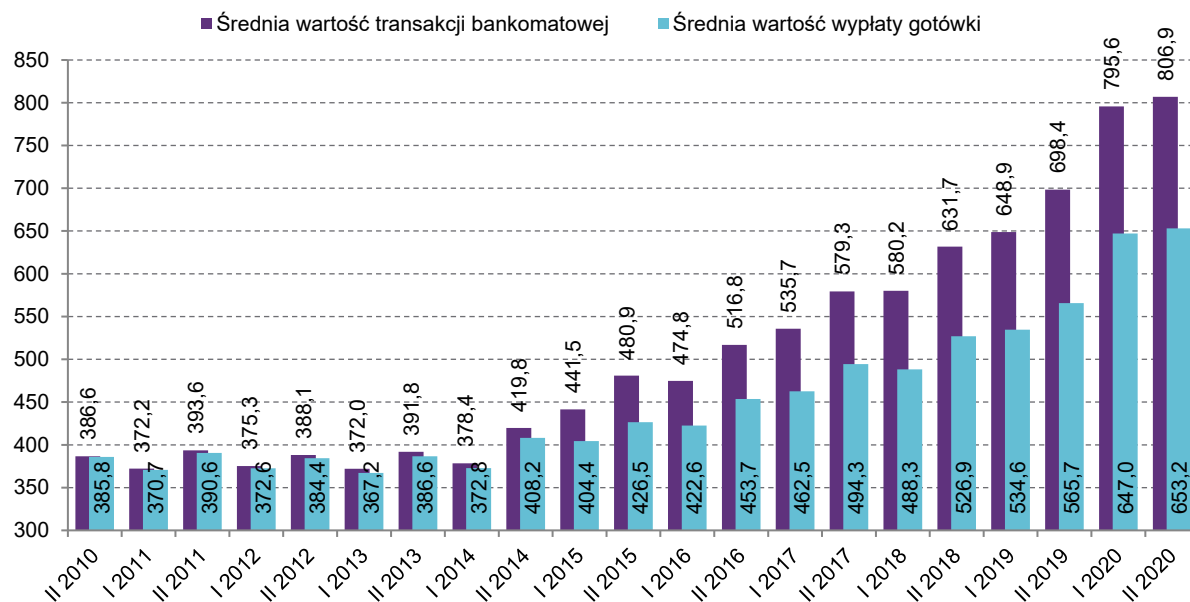
Wykres nr 51. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2010 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2020 r. wartość średnia transakcji bankomatowej wynosiła 806,9 zł (wykres nr 52), co oznacza wzrost o 1,4% w stosunku do średniej wartości pojedynczej transakcji odnotowanej w poprzednim półroczu. Należy jednak zaznaczyć, że pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość takiej transakcji wynosiła w II półroczu 2020 r. 653,2 zł, co w porównaniu z poprzednim półroczem jest kwotą wyższą o 6,2 zł (wzrost o 1%). Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej (806,9 zł) a średnią wartością wypłaty gotówki (653,2 zł) w II półroczu 2020 r. wynosiła 153,8 zł i wynikała ze stosunkowo dużego udziału transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o wysokiej średniej wartości na poziomie 1 894 zł w II półroczu 2020 r. (w poprzednim półroczu wynosiła ona 1 954 zł).

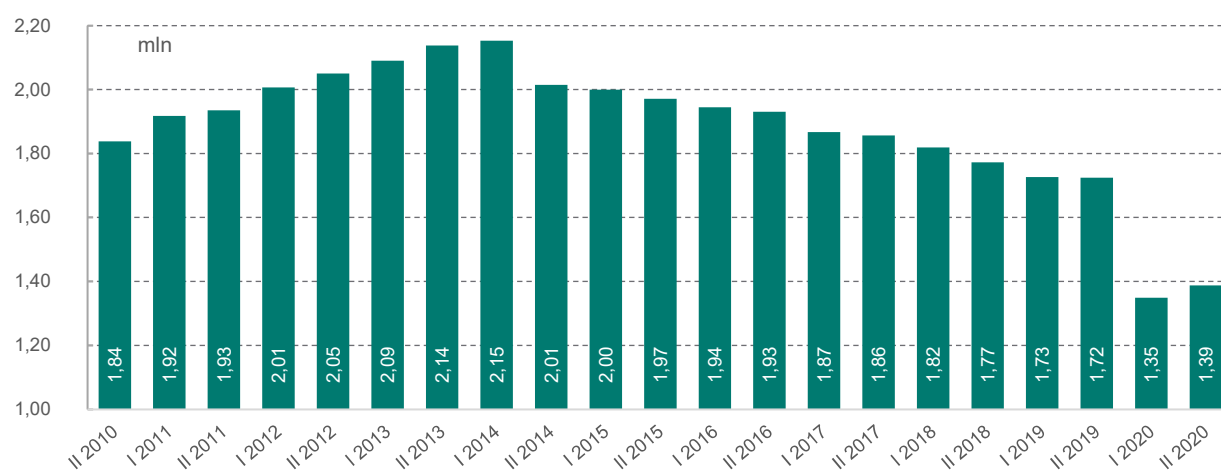
Wykres nr 52. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2010 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2020 r. wyniosła 1,39 mln i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 2,9%. Trend spadkowy utrzymuje się od II półrocza 2014 r. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach została przedstawiona na wykresie nr 53.

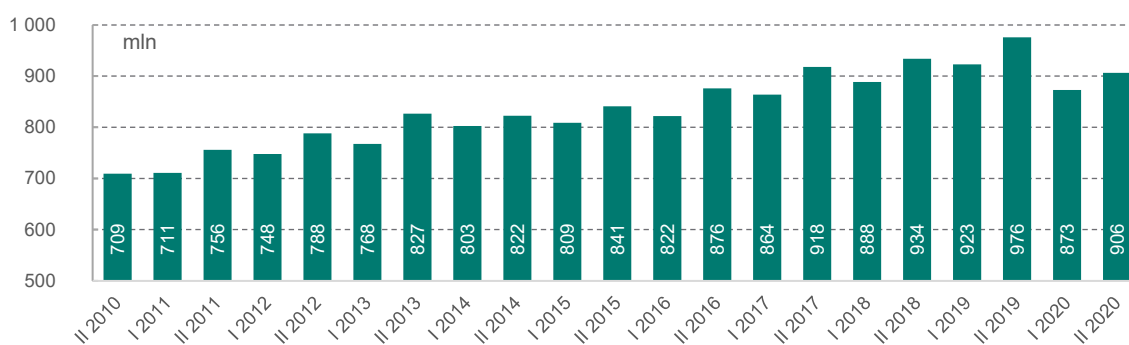
Wykres nr 53. Średnia dzienna liczba transakcji wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2010 - 2020 (w mln)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2020 r. wynosiła 906 mln zł i zwiększyła się w stosunku do I półrocza 2020 r. o 3,8%. Średnią dzienną wartość wypłat gotówkowych w bankomatach przedstawiono na wykresie nr 54.

Wykres nr 54. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2010-2020 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

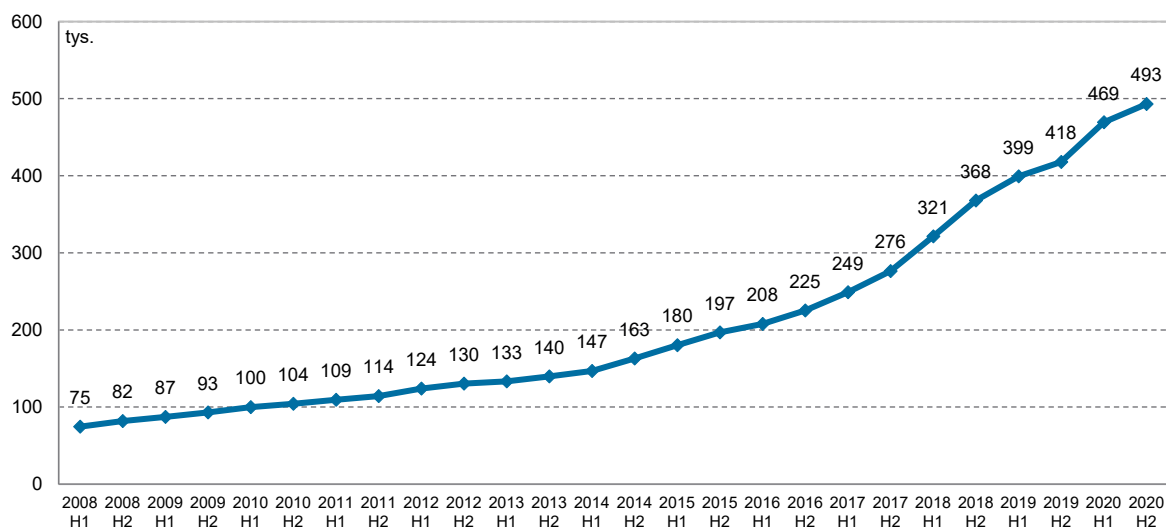
Ocena funkcjonowania bankomatów w II półroczu 2020 r.

Rynek bankomatowy pod względem liczby urządzeń rozwijał się od wielu lat równomiernie, aż do II półrocza 2017 r., kiedy to odwróciła się tendencja wzrostowa i liczba urządzeń zaczęła spadać (wyjątek stanowi I półrocze 2018 r., kiedy to zanotowano nieznaczny wzrost liczby urządzeń). Od I półrocza 2017, kiedy to liczba urządzeń była najwyższa w historii, liczba urządzeń spadła o 1 699 szt. i osiągnęła w II półroczu 2020 r. poziom 21 829 szt. W II półroczu 2020 r. liczba transakcji bankomatowych wzrosła w porównaniu do poprzedniego półrocza o 5,2%, natomiast wartość transakcji o 6,7%. Warto zauważyć, że od 2014 r. liczba transakcji bankomatowych systematycznie obniża się, podczas gdy wartość transakcji bankomatowych rośnie, notując niewielkie wahania. Wskazuje to na zmieniające się na przestrzeni ostatnich kilku półroczy zachowania Polaków, tj. zwiększenie kwot jednorazowych wypłat gotówkowych w bankomatach. W ostatnich dwóch półroczach zjawisko to zostało spotęgowane przez panującą pandemię COVID-19. W II półroczu 2020 r. średnia wartość transakcji wypłaty gotówki wyniosła 653,2 zł (wzrost o 1% w stosunku do poprzedniego półrocza). Ponadto, jak wskazano na wykresie prezentującym średnie wartości transakcji bankomatowej oraz średnie wartości wypłaty gotówki w ostatnich latach, można zaobserwować powiększającą się różnicę pomiędzy tymi dwoma kwotami, co przede wszystkim wynika z rosnącej popularności depozytów gotówkowych, których liczba i wartość w ostatnich kilku półroczach była zdecydowanie wyższa niż w poprzednich okresach. Powyższe dane wskazują ponadto, że w ostatnich latach mamy do czynienia generalnie z tendencją spadkową liczby transakcji gotówkowych dokonywanych w bankomatach, co może być spowodowane ciągle rosnącą popularnością płatności bezgotówkowych, w szczególności niskokwotowych płatności zbliżeniowych oraz coraz bardziej popularnych płatności mobilnych.

4.4. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec 2020 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 493 tys. akceptantów kart płatniczych, którzy oferowali swoim klientom możliwość realizacji płatności kartą płatniczą przy użyciu terminala POS bądź sieci internet. W II półroczu 2020 r. w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba akceptantów zwiększyła się o 23,7 tys., tj. wzrosła o 5%. Liczba akceptantów w kolejnych półroczach systematycznie rośnie. Porównując liczbę akceptantów w II półroczu 2020 r. z analogicznymi okresami w roku 2019 oraz 2018, odnotowano przyrosty odpowiednio o 75,2 tys. nowych akceptantów (wzrost o 18%) oraz 125,1 tys. nowych akceptantów (wzrost o 34%). Liczbę akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 55.

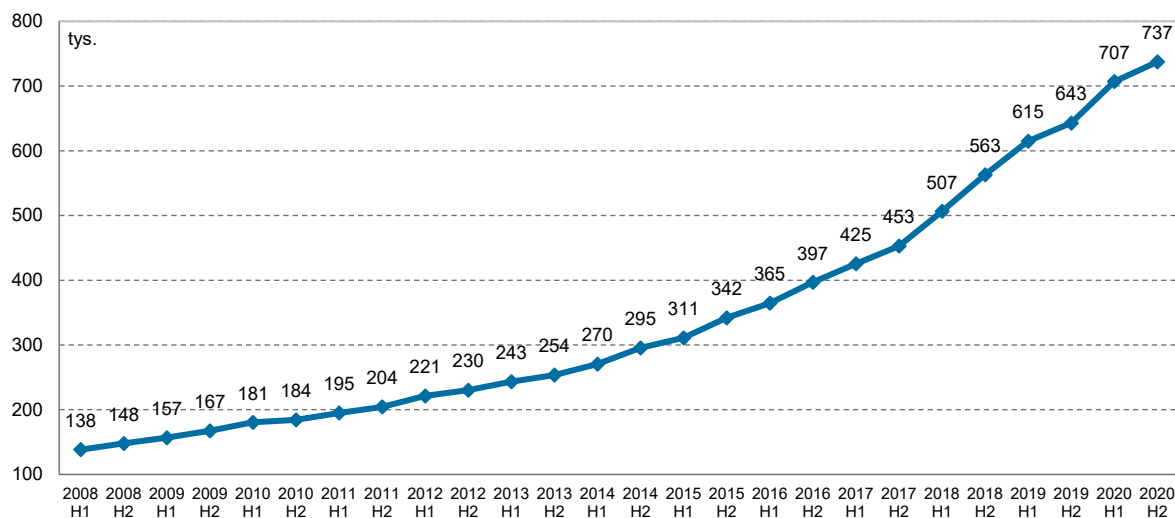
Wykres nr 55. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2020 r. na rynku funkcjonowało 737,4 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS w stosunku do poprzedniego półrocza zwiększyła się o 30,4 tys. placówek, co stanowi wzrost o 4,3%. Wzrost sieci sklepów przyjmujących płatności bezgotówkowe jest obserwowany na przestrzeni ostatnich lat. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 94,6 tys. placówek (wzrost o 14,7%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 174,5 tys. placówek (wzrost o 31%). Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 56.

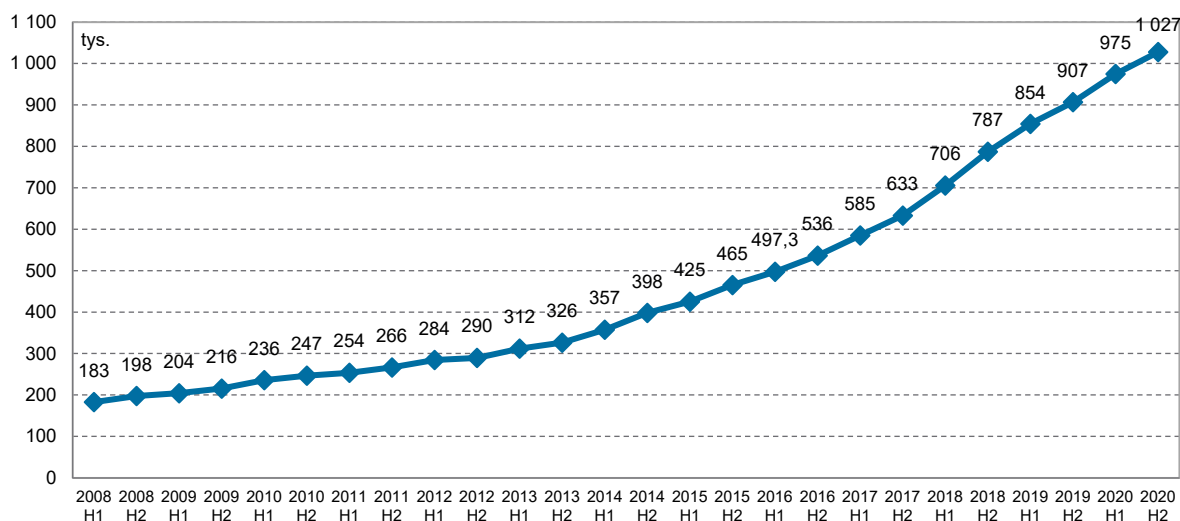
Wykres nr 56. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półrocy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2020 r. na polskim rynku funkcjonowało 1,03 mln terminali POS i w porównaniu do czerwca 2020 r. było ich więcej o 53 tys. szt., co stanowiło wzrost o 5,4%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu miesięcy przybyło 120,9 tys. nowych terminali (wzrost o 13,3%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat przybyło 240,6 tys. nowych terminali (wzrost o 30,6%). Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półrocy od 2008 r. przedstawia wykres nr 57.

Wykres nr 57. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półrocy od 2008 r.

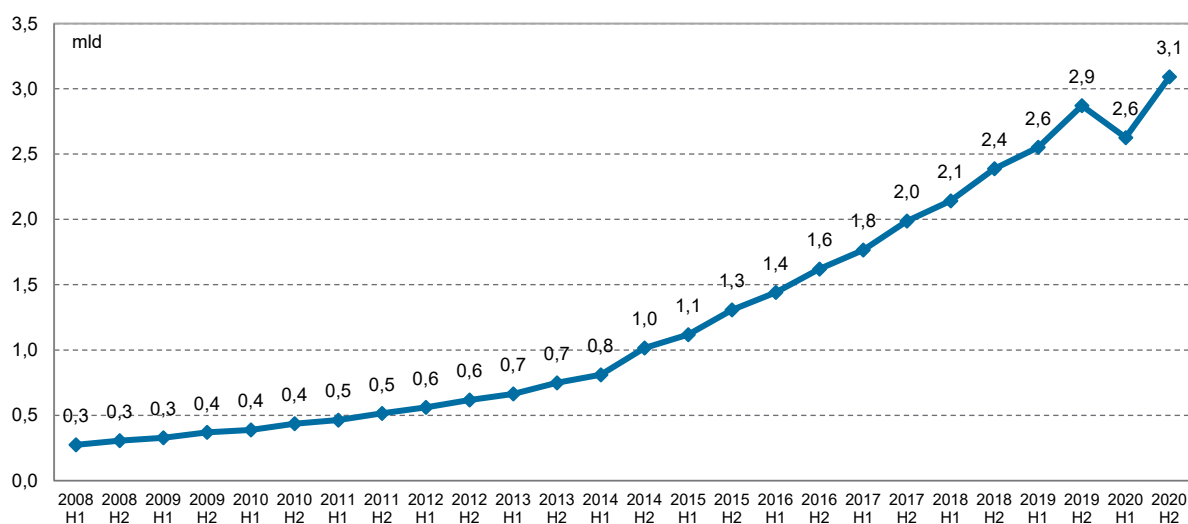

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Od końca I kwartału 2019 r. 100% terminali działających w Polsce jest przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Wskaźnik ten jednoznacznie potwierdza pełne przystosowanie polskiego rynku do powszechnego użycia kart zbliżeniowych.

W II półroczu 2020 r. klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 3,1 mld transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli o 465,1 mln transakcji więcej niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 17,7%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2020 r. do analogicznego okresu w roku 2019 oraz 2018, odnotowano odpowiednio wzrost o 7,7% oraz 29,5%. Obserwowana w obu półroczach 2020 r. duża zmienność liczby transakcji wynikała z wprowadzonych w Polsce obostrzeń w obrocie gospodarczym oraz ze zmiany zachowań konsumenckich i płatniczych, które nastąpiły w wyniku pandemii COVID-19.

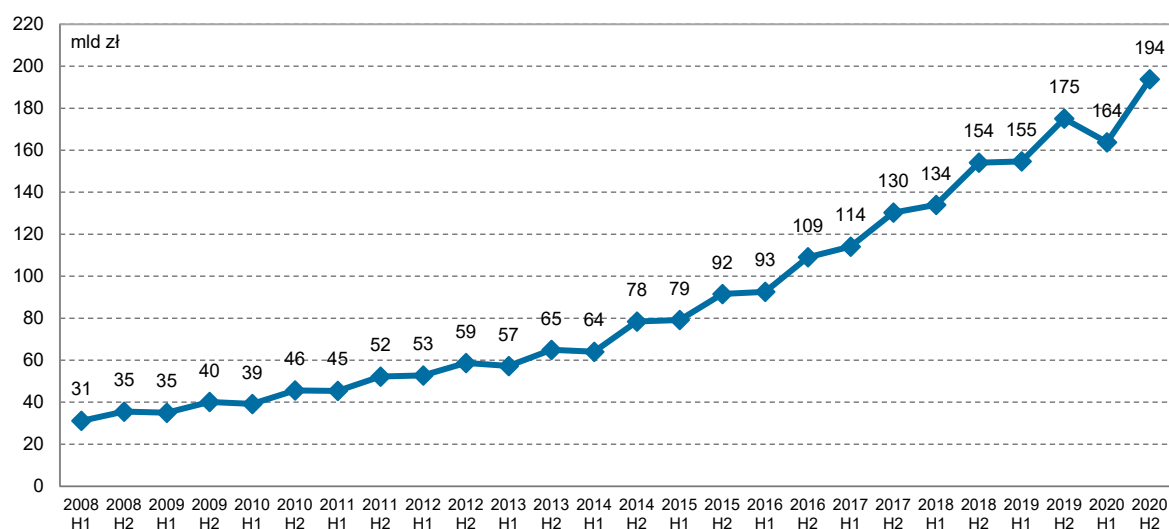
Wykres nr 58. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2020 r. wartość transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do ubiegłego półroczu również uległa zwiększeniu. Dokonano transakcji na łączną kwotę 193,8 mld zł, czyli o 30 mld zł więcej niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 18,3%. Dokonując porównania z analogicznymi okresami w roku 2019 oraz 2018, zaobserwowano wzrosty odpowiednio o 10,7% oraz 25,8%. Wartość płatności dokonywanych kartami płatniczymi w terminalach POS przedstawia wykres nr 59.

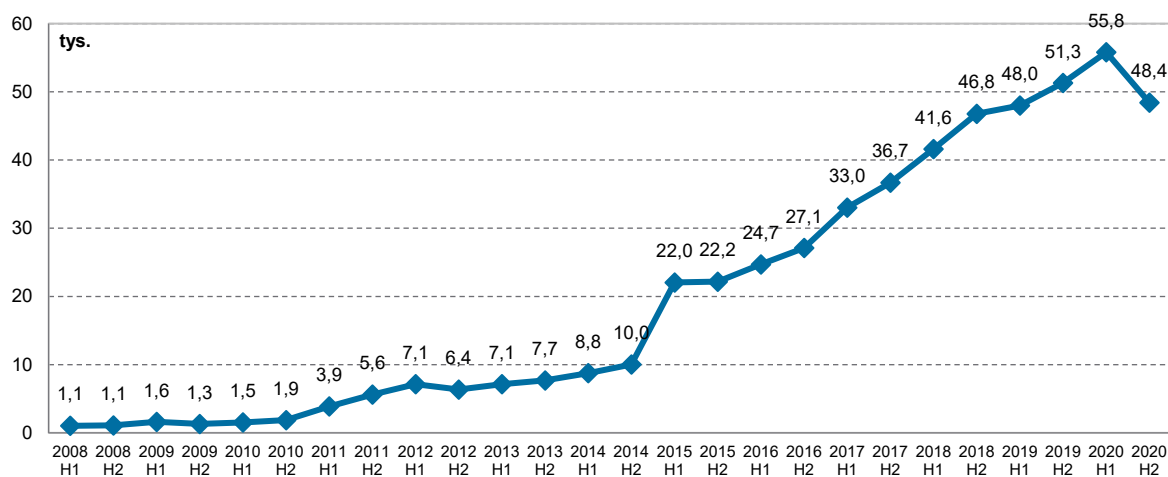
Wykres nr 59. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Możliwość płacenia kartą oferuje swoim klientom coraz więcej sklepów internetowych. Na koniec grudnia 2020 r. tego typu placówek było 48,4 tys. W porównaniu do końca czerwca 2020 r. liczba sklepów internetowych zmniejszyła się o 7,4 tys., co stanowiło spadek na poziomie 13,2%³⁵. Liczbę punktów sprzedaży w sieci internet, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 60.

Wykres nr 60. Liczba punktów sprzedaży w sieci internet na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

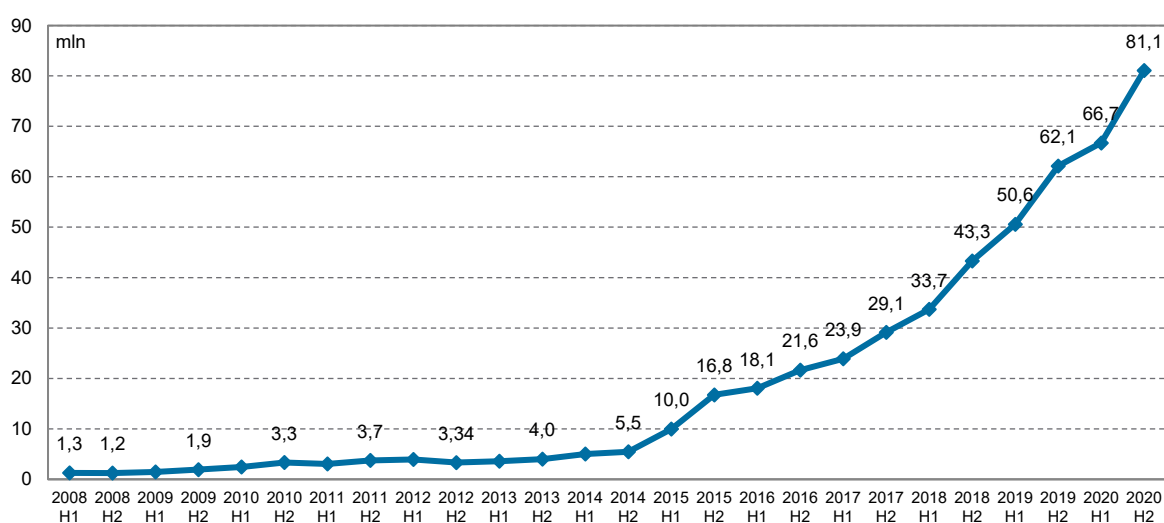
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

³⁵ Spadek liczby sklepów internetowych, w których możliwe jest dokonywanie płatności kartami płatniczymi, wynikał przede wszystkim – zgodnie z danymi od podmiotów raportujących – z usunięcia z końcem 2020 r. nieaktywnych podmiotów z systemów/baz danych niektórych agentów rozliczeniowych.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji przeprowadzanych w sklepach internetowych. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2020 r. rozliczono ich 81,1 mln. Oznacza to wzrost w porównaniu z I półroczem 2020 r. o 14,4 mln, czyli o 21,6%.

Liczba transakcji kartami w internecie stale rośnie. I tak, w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej liczba ta zwiększyła się o 19 mln transakcji (wzrost o 30,5%). W ciągu dwóch ostatnich lat wzrosła o 87,3% (o 37,8 mln transakcji). Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 61.

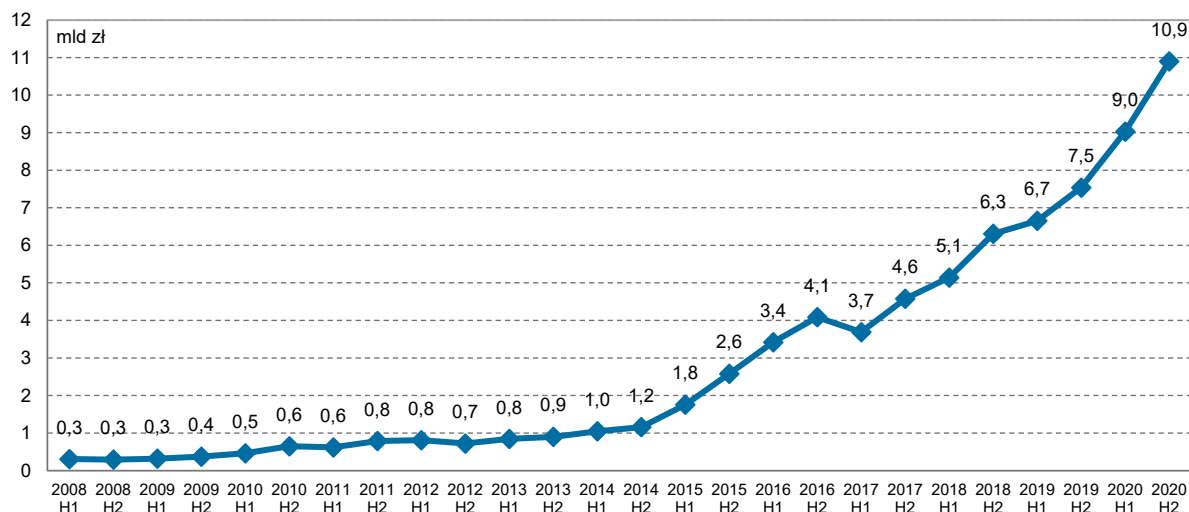
Wykres nr 61. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wzrosła także znacznie wartość transakcji przeprowadzanych w sieci internet z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2020 r. rozliczono transakcje na kwotę 10,9 mld zł. Transakcje internetowe z wykorzystaniem karty płatniczej zwiększyły się o 1,9 mld zł w porównaniu do poprzedniego półrocza, czyli łączna wartość transakcji bez fizycznej obecności karty wzrosła o 20,7%. Porównując wartość przeprowadzonych transakcji na przestrzeni omawianego półrocza do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 44,6% i 72,8%. Przedstawia to wykres nr 62.

Wykres nr 62. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Ocena funkcjonowania sieci akceptacji kart płatniczych w II półroczu 2020 r.

Analizując powyższe dane, można zauważyć stałą tendencję wzrostową w liczbie akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy sieć akceptacji wzrosła o 120,9 tys. nowych terminali, a łączna liczba terminali w Polsce przekroczyła próg 1 mln urządzeń. Tak znaczący wzrost sieci akceptacji kart płatniczych wynika między innymi z rozpoczętej na początku 2018 r. działalności Fundacji Polska Bezgotówkowa, dzięki której do Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego do końca 2020 r. przystąpiło ponad 250 tys. przedsiębiorców, u których funkcjonowało ponad 350 tys. terminali POS.

W II półroczu 2020 r. zanotowano gwałtowny wzrost liczby i wartości transakcji kartami płatniczymi, które realizowane były w fizycznych punktach handlowo-usługowych. Wzrost ten nastąpił po spadkach zanotowanych w I półroczu 2020 r., które z kolei nastąpiły w wyniku wprowadzenia ograniczeń aktywności gospodarczej, co miało na celu zmniejszenie rozprzestrzeniania się koronawirusa.

Klienci dokonują coraz częściej zakupów w internecie. W II półroczu 2020 r. liczba płatności przeprowadzonych kartami w tym kanale przekroczyła poziom 80 mln transakcji, a ich wartość opiewała łącznie na kwotę 11 mld zł, czyli o 1,9 mld zł więcej niż w poprzednim półroczu. Jednocześnie klienci mogli korzystać nadal z szerokiej sieci sklepów internetowych, których na koniec II półrocza 2020 r. było ok. 48,4 tys. W porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił spadek o 7,4 tys. nowych placówek, co wynikało z korekty danych dokonanej na koniec 2020 r. przez niektóre podmioty raportujące. Odnotowane wzrosty w zakresie liczby i wartości transakcji świadczą pozytywnie o mającym miejsce rozwoju sprzedaży w internecie.

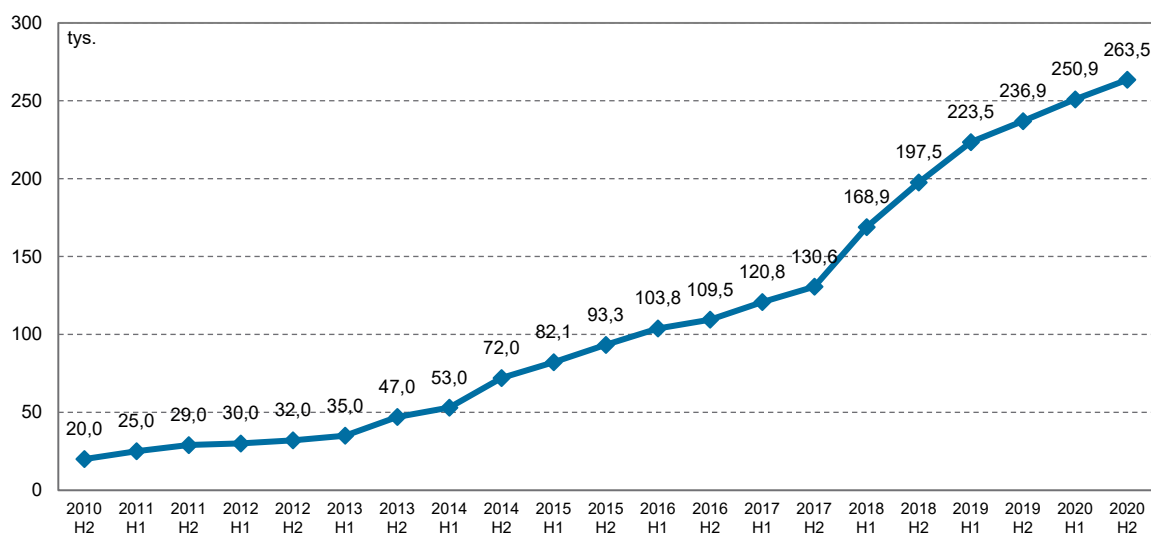
4.5. Punkty *cash back*

Na rynku polskim jest dostępna usługa wypłaty sklepowej (ang. *cash back*), która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu³⁶, niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Usługę tę oferowało na koniec grudnia 2020 r. około 263,5 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe), co przedstawiono na wykresie nr 63.

Na przestrzeni sześciu miesięcy usługę tę udostępniło klientom 12,7 tys. kolejnych placówek. Odnotowany w II półroczu 2020 r. wzrost sieci o 5% sprzyja łatwiejszemu dostępowi i większej popularności tej usługi.

Wykres nr 63. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - *cash back* w kolejnych półroczach od 2010 r.

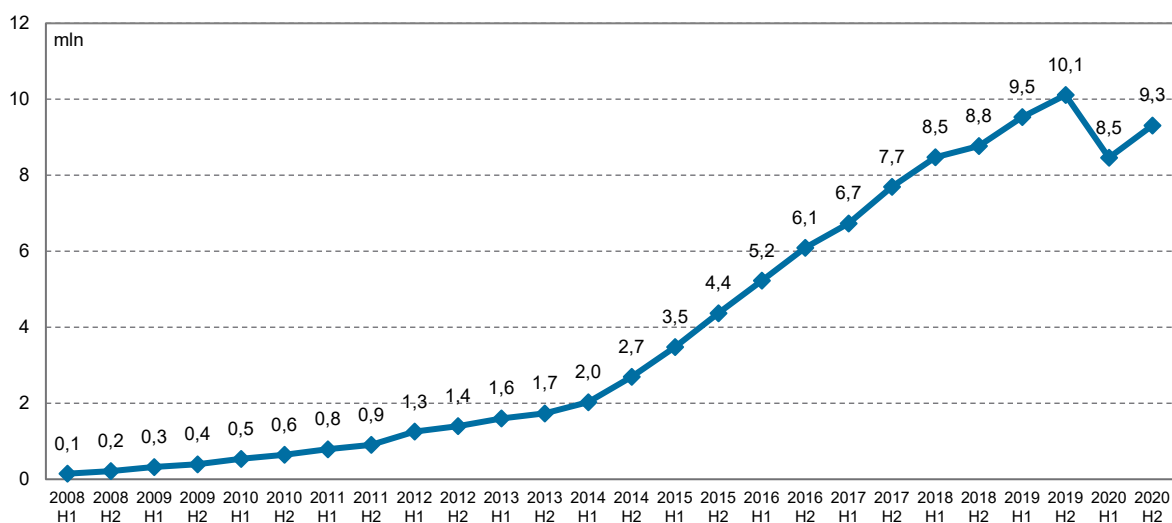

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2020 r. dokonano 9,3 mln wypłat sklepowych. Odnotowano zatem wzrost o 10% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2020 r. do analogicznego okresu w roku 2019 i 2018, odnotowano spadek o 7,9 i wzrost o 6,2%. Liczbę przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy zaprezentowano na wykresie nr 64.

³⁶ Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu (górnym limitem to dla kart Mastercard 500 zł, zaś dla kart Visa 300 zł), niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

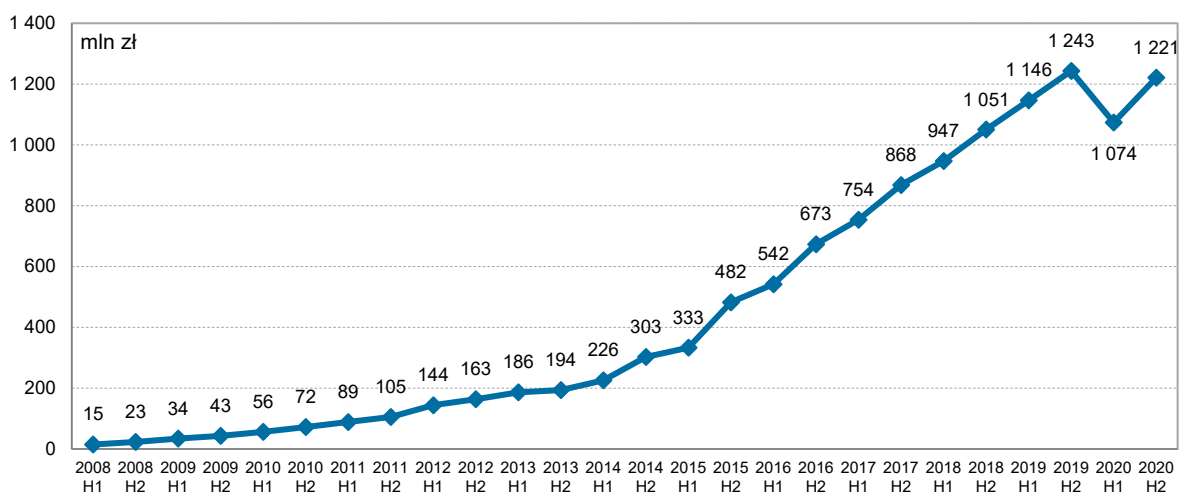
Wykres nr 64. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2020 r. dokonano wypłat sklepowych o łącznej wartości 1,2 mld zł. Wartość wypłat sklepowych w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 147,4 mln zł (wzrost o 13,7%). Porównując wartość transakcji dokonanych w II półroczu 2020 r. do analogicznego okresu w roku 2019 oraz 2018, odnotowano odpowiednio spadek o 1,8% oraz wzrost o 16,2%. Wartość przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 65.

Wykres nr 65. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

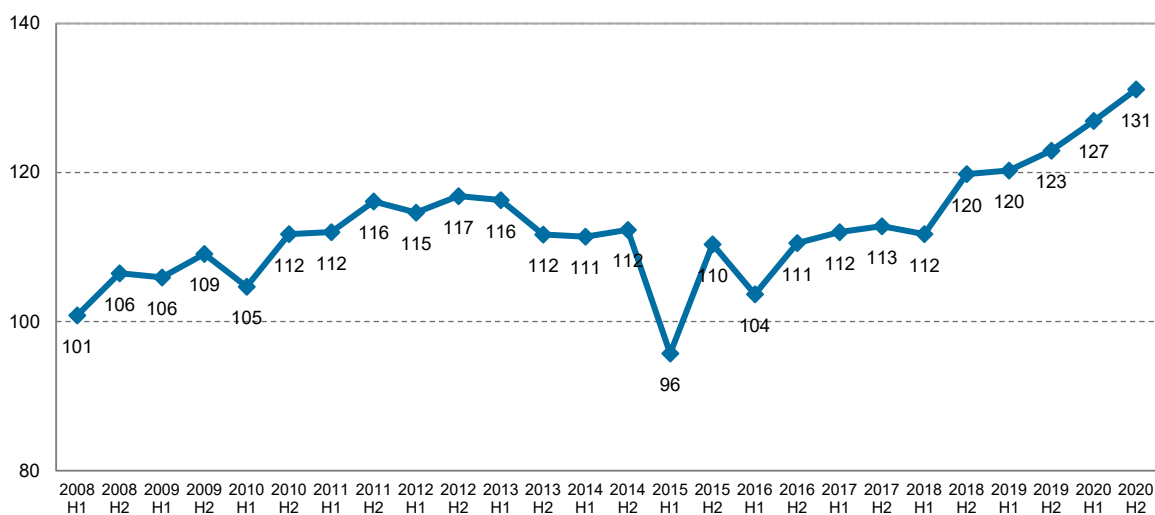

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2020 r. wartość pojedynczej wypłaty sklepowej dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 131 zł, czyli była o 4 zł wyższa niż w półroczu poprzednim (127 zł), co przedstawiono na wykresie

nr 66, i jest najwyższą wartością odnotowaną, od kiedy dane dotyczące usługi *cash back* są zbierane. Wartość tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat oscylowała w granicach od 96 zł do 131 zł. Potwierdza to zaobserwowaną prawidłowość, iż klienci decydujący się na wypłatę sklepową nie dokonują zazwyczaj wypłat w górnej granicy wyznaczonych limitów.

Wykres nr 66. Średnia wartość (w zł) transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Ocena funkcjonowania sieci wypłat sklepowych (*cash back*) w II półroczu 2020 r.

Podsumowując zmiany, jakie zaszły w II półroczu 2020 r., można stwierdzić, że w półroczu tym miał miejsce dalszy wzrost punktów, w których klienci mogą dokonać wypłat gotówkowych przy okazji płatności bezgotówkowej. Na koniec 2020 r. około 263,5 tys. placówek handlowych w skali całego kraju oferowało tę usługę, co oznacza, że na przestrzeni sześciu miesięcy ponad 12,6 tys. nowych punktów handlowych udostępniło klientom usługę wypłaty sklepowej, zwiększając tym samym ogólną dostępność do gotówki.

Pozytywną zmianą jest też coraz powszechniejsze wykorzystanie wypłat sklepowych. W II półroczu 2020 r. liczba wypłat wzrosła do poziomu 9,3 mln transakcji. W ślad za wzrostem liczby wypłat wzrosła również ich wartość (o 147,4 mln, tj. o 13,7%). W II półroczu 2019 r. średnia wartość pobieranych jednorazowo środków wyniosła 131 zł.

Porównując dane nt. wypłat sklepowych (*cash back*) z danymi dotyczącymi wypłat gotówki w bankomatach, zaprezentowanych w Rozdziale 4.3, warto wskazać, że o ile pod względem dostępności usługa *cash back* jest świadczona w już 12-krotnie większej liczbie punktów niż liczba bankomatów, o tyle nadal liczba i wartość wypłat sklepowych w stosunku do wypłat gotówki w bankomatach jest odpowiednio 27-krotnie i 136-krotnie mniejsza, stanowiąc nadal uzupełniające, choć rosnące udziałowo, źródło dostępu do gotówki.

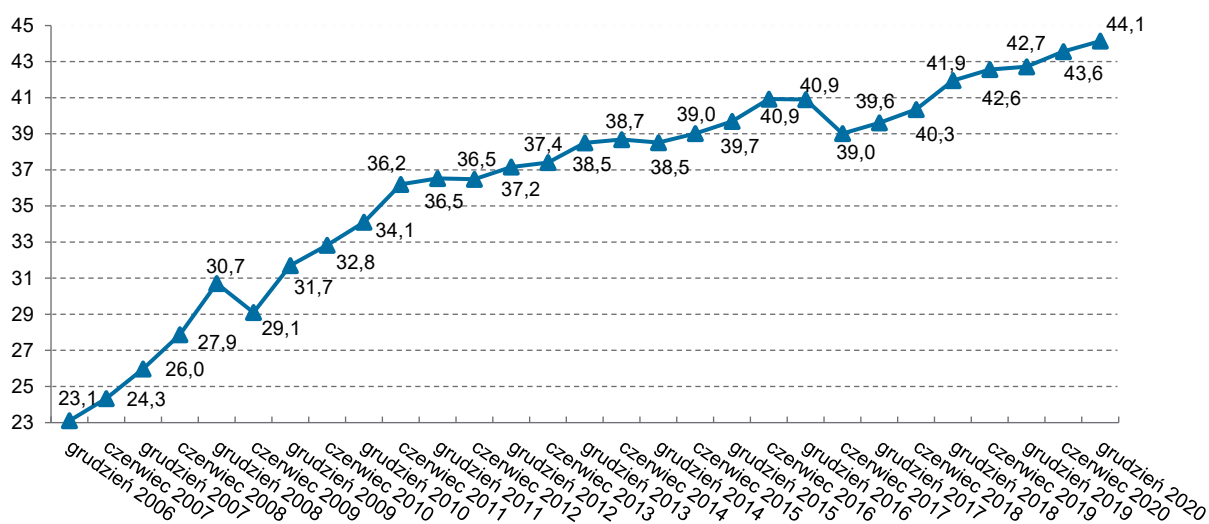
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

5.1. Rachunki bankowe

Jednym z podstawowych wskaźników służących do oceny stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego jest liczba rachunków prowadzonych przez banki dla osób fizycznych. Znaczenie tego wskaźnika wynika z faktu, że transakcje płatnicze z wykorzystaniem rachunku bankowego stanowią podstawę dla dokonywania większości usług płatniczych. Dlatego liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych³⁷, prowadzonych przez banki, pomaga w dostarczeniu podstawowych informacji służących do oszacowania ogólnego poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Drugim podstawowym wskaźnikiem w tym zakresie jest opisana w dalszej części średnia liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden taki rachunek, która pozwala wnioskować o średniej aktywności posiadaczy tych rachunków.

Według danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od grudnia 2006 r. kształtuje się następująco (wykres nr 67):

Wykres nr 67. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie grudzień 2006 r. – grudzień 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec grudnia 2020 r. wyniosła 44,1 mln i w porównaniu do liczby rachunków na koniec czerwca 2020 r. (43,6 mln) wzrosła o 0,6 mln, czyli o 1,3%. Dokonując oceny w kontekście rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce, zjawisko

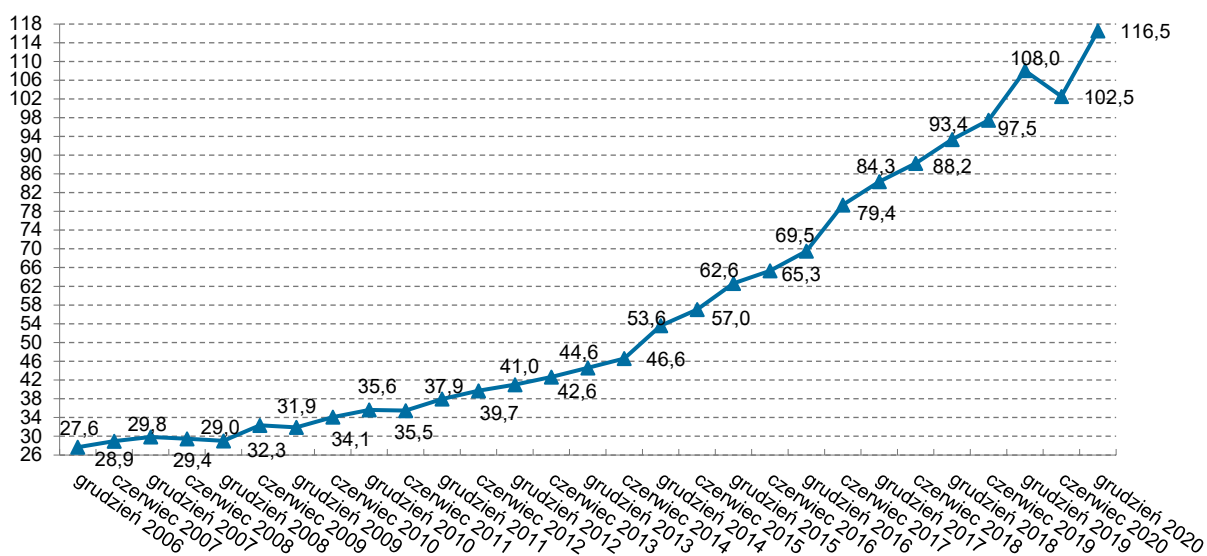
³⁷ Za osoby fizyczne rozumie się osoby prywatne, rolników indywidualnych i przedsiębiorców indywidualnych.

to należy uznać za pozytywne. Jednakże tempo przyrostu tej wielkości było niższe w porównaniu do poprzedzającego półrocza, w którym przyrost wyniósł 2% (przyrost o 0,8 mln rachunków).

Wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł z poziomu 102,5 transakcji w I półroczu 2020 r. do poziomu aż 116,5 transakcji w II półroczu 2020 r. Zatem wzrosła liczba rachunków bankowych o 0,6 mln, czyli o 1,3% (vide wykres nr 67), towarzyszył równocześnie wysoki wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, który wyniósł 14 transakcji, czyli o 13,7%. Na taki wzrost liczby transakcji główny wpływ miał istotny wzrost liczby transakcji kartowych oraz wzrost liczby poleceń przelewu. Warto również zwrócić uwagę na odbicie tej wartości po spadku w pierwszym półroczu 2020 r.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od grudnia 2006 r. do grudnia 2020 r. w podziale na poszczególne półrocza została przedstawiona na wykresie nr 68.

Wykres nr 68. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie grudzień 2006 – grudzień 2020

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2010-2020 przedstawia tabela nr 17.

Tabela nr 17. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2020

Okres	Przelewy*		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
I 2010	712 999	63,64	100	0,009	395 995	35,35	11 203	1,00	1 120 297
II 2010	755 522	62,17	91	0,007	448 239	36,88	11 390	0,94	1 215 242
2010	1 468 521	62,88	191	0,008	844 234	36,15	22 593	0,97	2 335 539
I 2011	789 874	61,41	53	0,004	484 669	37,68	11 547	0,90	1 286 143
II 2011	834 980	60,15	55	0,004	541 330	39,00	11 736	0,85	1 388 100
2011	1 624 854	60,76	108	0,004	1 025 999	38,37	23 283	0,87	2 674 244
I 2012	858 238	59,20	51	0,004	579 851	40,00	11 633	0,80	1 449 773
II 2012	879 050	57,59	54	0,004	635 736	41,65	11 619	0,76	1 526 460
2012	1 737 288	58,37	105	0,004	1 215 587	40,84	23 252	0,78	2 976 232
I 2013	918 335	57,07	41	0,003	679 313	42,22	11 450	0,71	1 609 139
II 2013	928 990	54,33	56	0,003	769 257	44,99	11 715	0,69	1 710 018
2013	1 847 325	55,66	97	0,003	1 448 570	43,64	23 165	0,70	3 319 157
I 2014	969 488	53,65	52	0,003	825 971	45,71	11 577	0,64	1 807 088
II 2014	1 010 672	48,84	53	0,003	1 046 695	50,58	12 012	0,58	2 069 433
2014	1 980 160	51,08	106	0,003	1 872 666	48,31	23 589	0,61	3 876 521
I 2015	1 028 051	46,29	51	0,002	1 180 724	53,16	12 180	0,55	2 221 006
II 2015	1 107 583	44,38	52	0,002	1 375 499	55,11	12 738	0,51	2 495 871
2015	2 135 634	45,28	103	0,002	2 556 223	54,19	24 918	0,53	4 716 878
I 2016	1 139 577	42,61	51	0,002	1 521 627	56,91	13 028	0,49	2 674 283
II 2016	1 200 703	41,48	49	0,002	1 680 696	58,06	13 467	0,47	2 894 915
2016	2 339 947	42,02	99	0,002	3 202 323	57,50	26 496	0,48	5 569 198
I 2017	1 256 887	40,61	43	0,001	1 823 909	58,94	13 916	0,45	3 094 756
II 2017	1 284 632	38,46	44	0,001	2 041 548	61,11	14 343	0,43	3 340 567
2017	2 541 519	39,49	87	0,001	3 865 457	60,07	28 260	0,44	6 435 323
I 2018	1 332 412	37,42	41	0,001	2 213 100	62,16	14 979	0,42	3 560 531
II 2018	1 403 126	35,83	41	0,001	2 498 373	63,80	14 446	0,37	3 915 986
2018	2 735 537	36,59	82	0,001	4 711 473	63,02	29 425	0,39	7 476 517
I 2019	1 454 083	35,05	37	0,001	2 680 348	64,61	14 053	0,34	4 148 522
II 2019	1 561 297	33,82	37	0,001	3 040 499	65,87	14 094	0,31	4 615 927
2019	3 015 380	34,40	74	0,001	5 720 847	65,27	28 147	0,32	8 764 448
I 2020	1 638 964	36,83	24	0,001	2 797 142	62,85	14 161	0,32	4 450 290
II 2020	1 836 287	35,70	27	0,001	3 293 520	64,03	14 003	0,27	5 143 837
2020	3 475 250	36,22	51	0,001	6 090 662	63,48	28 164	0,29	9 594 127

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków, KIR i Blue Media S.A., PSP Sp z o. o.

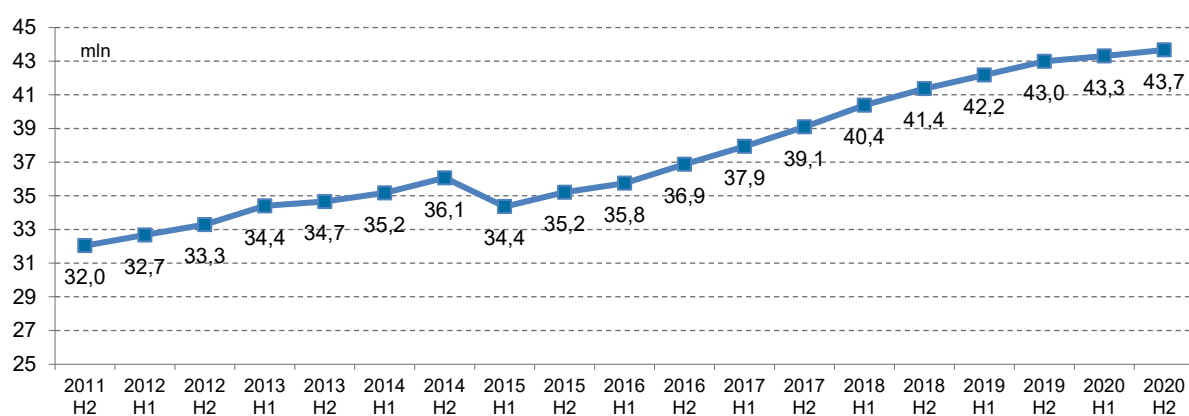
* polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

5.2.1. Karty płatnicze

Karty płatnicze, od II półrocza 2014 r. czyli przez ostatnie 6 lat, są najczęściej wykorzystywanym przez Polaków bezgotówkowym instrumentem płatniczym. Na rynku kart płatniczych w II półroczu 2020 r. - zgodnie z danymi statystycznymi zebranymi od wydawców kart płatniczych - odnotowano następujące zmiany:

1. Nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych do poziomu 43,7 mln szt., czyli w okresie sześciu miesięcy liczba kart uległa zwiększeniu o ponad 367 tys. szt., co oznacza wzrost o 0,8%. Przedstawia to wykres nr 69.

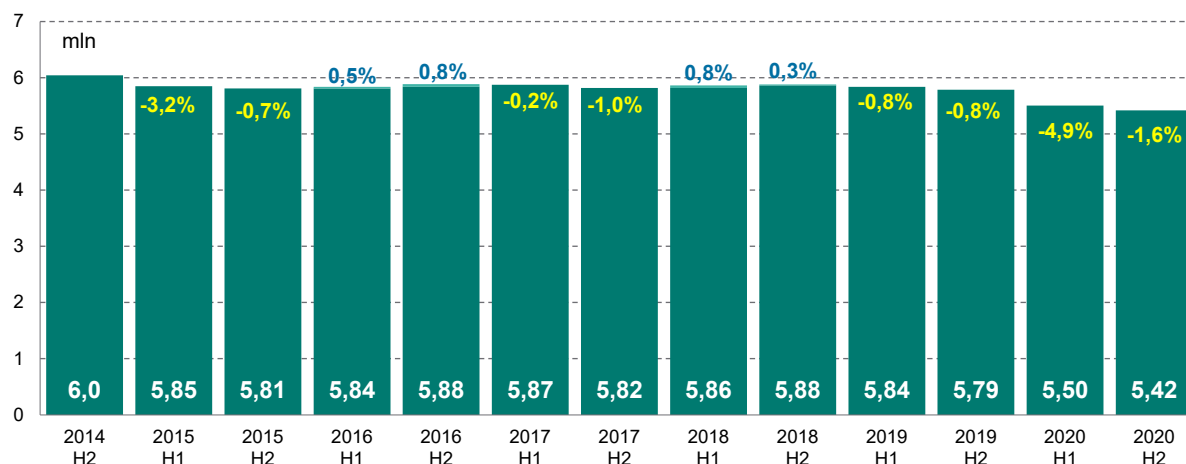
Wykres nr 69. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2. Na koniec II półrocza 2020 r. odnotowano spadek liczby kart kredytowych. Było ich łącznie 5,42 mln szt., czyli mniej o 85,8 tys. sztuk, co stanowi spadek o 1,6% w porównaniu do I półrocza 2020 r. Tendencja spadkowa, która została zapoczątkowana na początku 2010 r., zakończyła się w 2015 r. i od tego czasu do końca 2019 r. liczba kart utrzymywała się na stałym poziomie w przedziale 5,8 – 5,9 mln kart. W obu półroczach 2020 r. liczba kart kredytowych oscylowała w granicach 5,4 – 5,5 mln szt. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2014 r. przedstawia wykres nr 70.

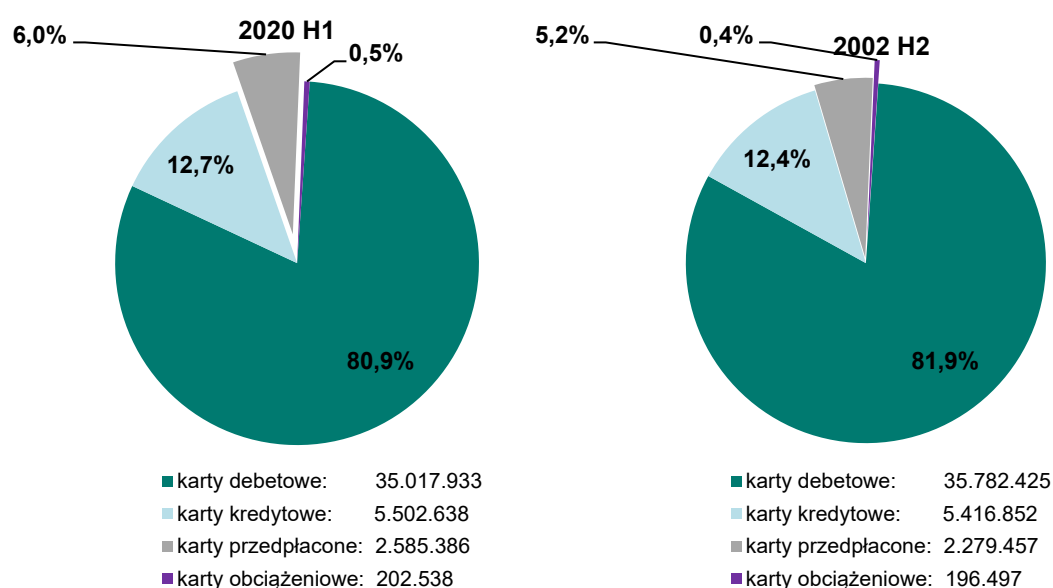
Wykres nr 70. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Struktura wydanych w Polsce kart płatniczych nie uległa znaczącej zmianie. Na koniec grudnia 2020 r. udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych wyniósł 81,9%, co oznacza, że w ciągu poprzednich sześciu miesięcy uległ on nieznacznemu wzrostowi (z poziomu 80,9%). Równocześnie udział kart kredytowych wyniósł 12,4%, co oznacza, że na przestrzeni omawianego półrocza zmniejszył się o 0,3 p.p. (z poziomu 12,7%). Zmianę struktury rynku kart płatniczych, jaka miała miejsce na przestrzeni ostatnich pięciu lat, prezentuje wykres nr 71.

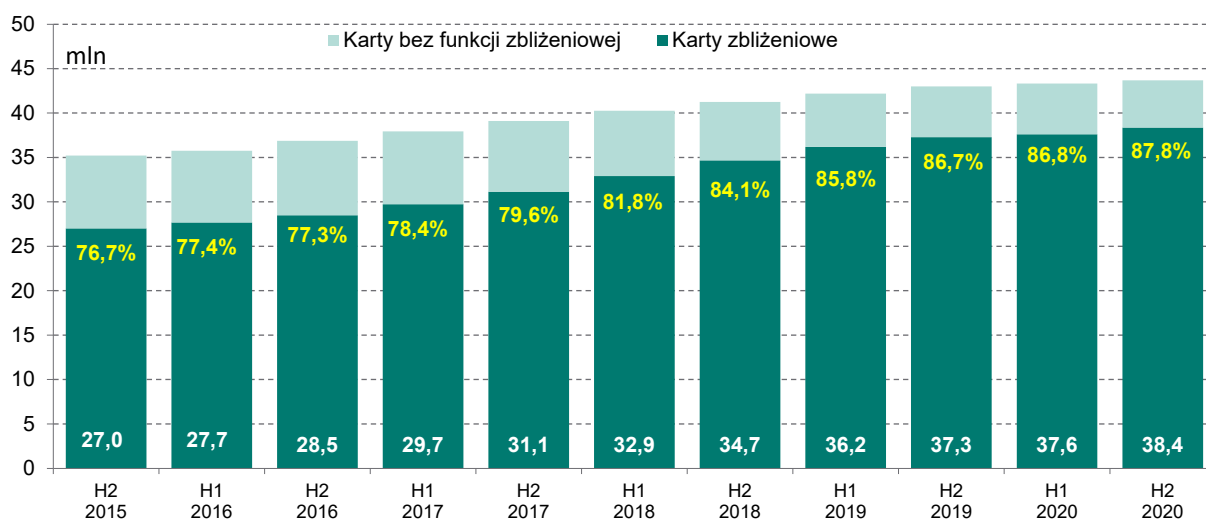
Wykres nr 71. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe, obciążeniowe i przedpłacone na koniec I półrocza 2020 r. oraz II półrocza 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

3. Od kilku lat na rynku funkcjonują karty płatnicze z funkcją zbliżeniową. Transakcje zbliżeniowe odbywają się bezstykowo. Sytuacja wywołana stanem epidemiologicznym na skalę całego kraju przyczyniła się do zmiany zasad korzystania z tego typu kart. W trosce o bezpieczeństwo posiadaczy kart płatniczych korzystających z formy płatności zbliżeniowych i dążąc do ograniczenia ryzyka zakażenia przy korzystaniu z terminali, w marcu 2020 r. został podniesiony limit dla kwoty pojedynczej transakcji zbliżeniowej niewymagającej podawania kodu z PIN z 50 zł do 100 zł. Na rynku polskim na koniec grudnia 2020 r. było w obiegu 38,4 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowiło 87,8% wszystkich kart płatniczych. Liczba kart zbliżeniowych, w porównaniu do poprzedniego półrocza, wzrosła o 0,76 mln szt. Udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich wydanych kart prezentuje wykres nr 72.

Wykres nr 72. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2015 r.

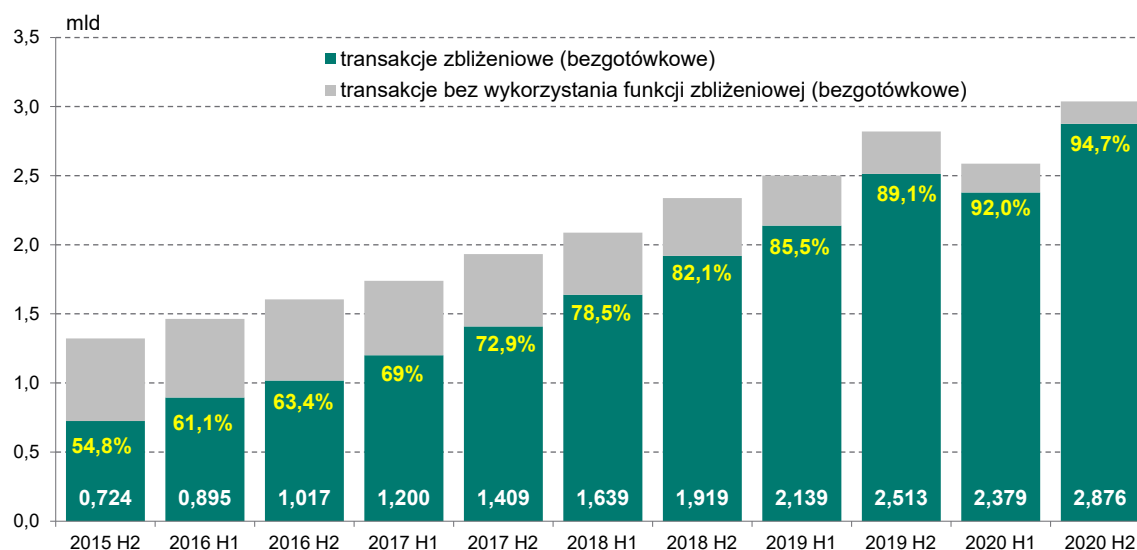

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2020 r. kartami zbliżeniowymi dokonano 2,9 mld transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości wynoszącej 170,1 mld zł. Warto podkreślić, że udział płatności kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych w II półroczu 2020 r. wyniósł aż 94,7% (co jest wskaźnikiem rekordowo wysokim). Dane dotyczące liczby transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych na terytorium RP w kolejnych półroczach prezentuje wykres nr 73³⁸.

³⁸ Od I półrocza 2019 r. udział transakcji zbliżeniowych jest liczony jako odsetek transakcji realizowanych w terminalach POS na terytorium RP, bez uwzględniania transakcji w internecie. Natomiast transakcje zbliżeniowe ujmują transakcje dokonane przy użyciu tradycyjnych (plastikowych) kart płatniczych, kart zainstalowanych w telefonie oraz innych nośników umożliwiających dokonywanie płatności zbliżeniowych (np. gadżetów i stickerów). Wprowadzona zmiana dotyczy wszystkich okresów prezentowanych na wykresach nr 73 i 74.

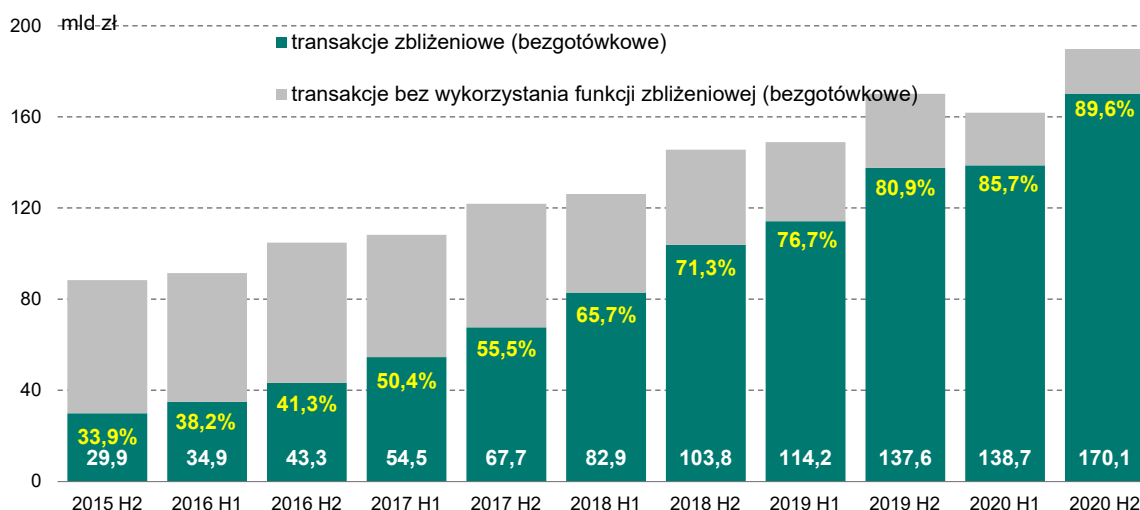
Wykres nr 73. Liczba transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Łączna wartość płatności zbliżeniowych przeprowadzonych przy użyciu kart w II półroczu 2020 r. wyniosła 170,1 mld zł i była większa o 31,33 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 22,6%. Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami wyniósł 89,6%. Szczegółowe dane dotyczące wartości transakcji prezentuje wykres nr 74³⁹.

Wykres nr 74. Wartość transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r.

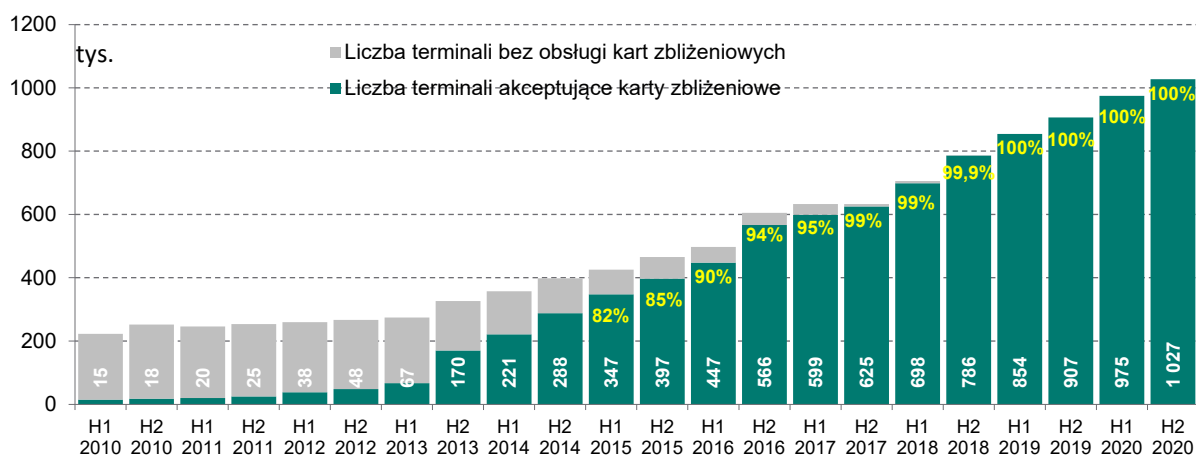

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

³⁹ Jw.

Upowszechnienie transakcji zbliżeniowych w Polsce jest między innymi konsekwencją stworzenia i udostępnienia klientom szerokiej infrastruktury dla obsługi transakcji zbliżeniowych. Liczba terminali POS przystosowanych do realizacji transakcji dokonywanych w trybie zbliżeniowym systematycznie rosła. Należy dodać, że w Polsce od 2 lat liczba terminali przystosowanych do obsługi płatności kartami zbliżeniowymi wynosi 100%. Oznacza to, że na terenie naszego kraju klienci powszechnie i bez wyjątków mogą realizować transakcje zbliżeniowe w ramach dostępnej sieci autoryzacji. Na koniec II półrocza 2020 r. na rynku funkcjonowało 1 027 tys. takich terminali (w poprzednim półroczu było dostępnych 975 tys. terminali zbliżeniowych), a zatem po raz pierwszy w historii liczba terminali przekroczyła milion urządzeń. Szczegółowe dane zaprezentowano na wykresie nr 75.

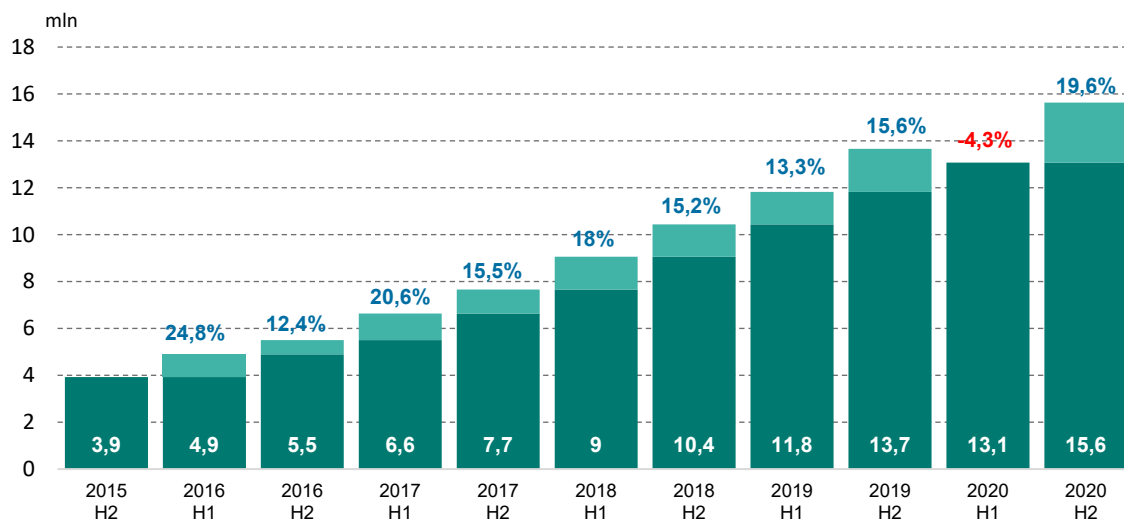
Wykres nr 75. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Średnią dzienną liczbę transakcji zbliżeniowych odnotowano w II półroczu 2020 r. na poziomie 15,6 mln transakcji dziennie. Wskaźnik ten w stosunku do poprzedniego półrocza był wyższy aż o 19,6% (wówczas wyniósł 13,1 mln transakcji). Odnotowany duży wzrost był m.in. konsekwencją wcześniejszego spadku dziennej liczby płatności zbliżeniowych w I półroczu 2020 r., co wynikało z wprowadzonych ograniczeń w działalności handlowo-usługowej wywołanych epidemią COVID-19 i zmianą zachowań klientów, którzy zrealizowali mniejszą liczbę transakcji płatniczych w I półroczu 2020 r. Średnią dzienną liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie nr 76.

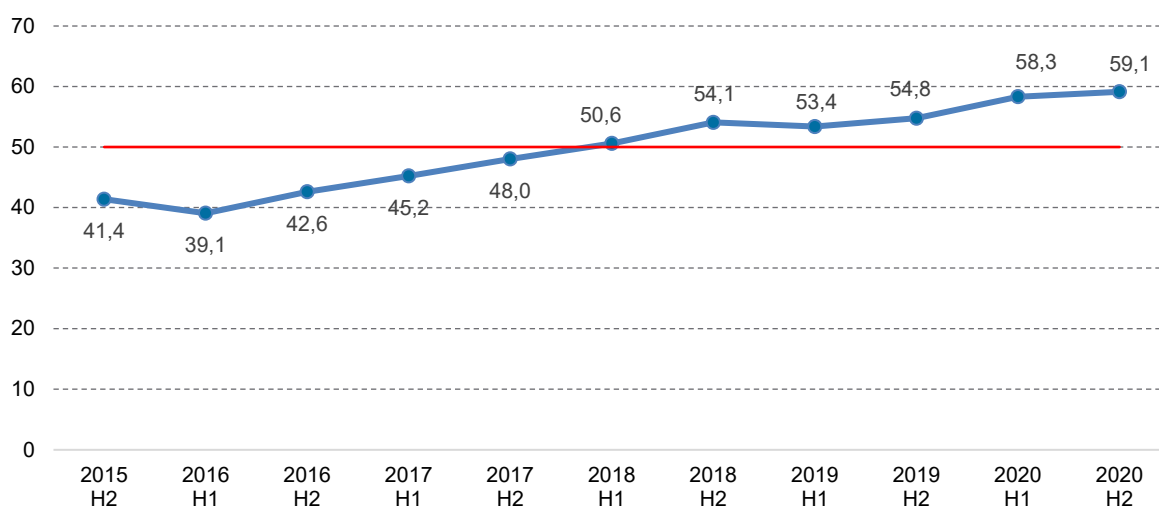
Wykres nr 76. Średnia dzienna liczba (w mln) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r. oraz procentowy wskaźnik zmiany w porównaniu do poprzedzającego półrocza

Źródło: Opracowanie własne DSP

Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w II półroczu 2020 r. wyniosła 59,1 zł, czyli wzrosła o 0,8 zł w stosunku do I półrocza 2020 r. Warto zaznaczyć, że wartość ta od 2018 przekraczała próg 50 zł – obowiązujący jeszcze w II półroczu 2019 r. jako kwota transakcji zbliżeniowej, po przekroczeniu której konieczne było użycie kodu PIN w celu potwierdzenia transakcji. Średnią wartość transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie nr 77.

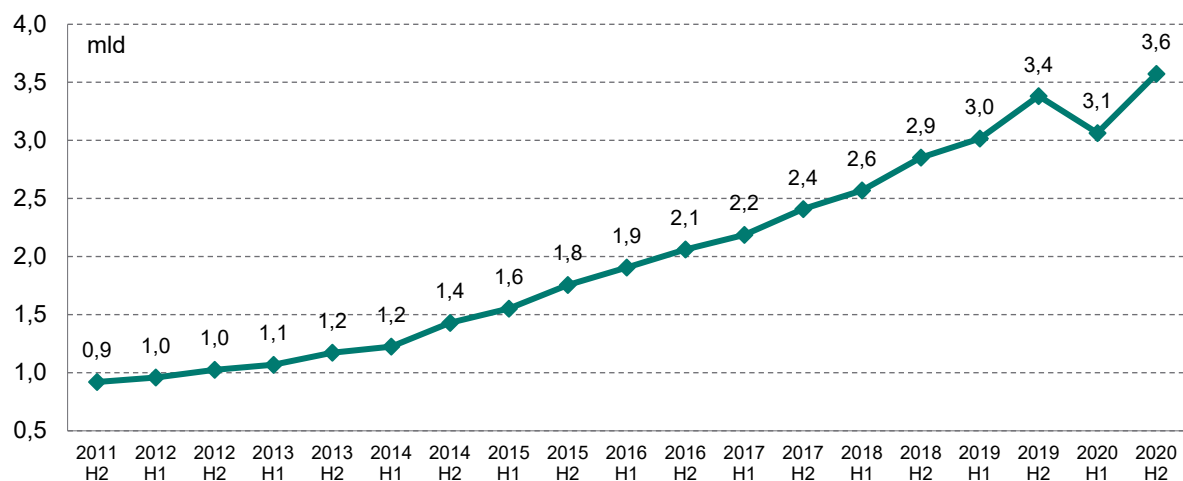
Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

4. W porównaniu do półrocza poprzedzającego, liczba transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych) zwiększyła się. W II półroczu 2020 r. zrealizowano przy użyciu kart 3,6 mld transakcji, czyli o 510 mln transakcji więcej niż w I półroczu 2020 r. (wzrost o 16,7%). Łączną liczbę transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2011 roku przedstawia wykres nr 78.

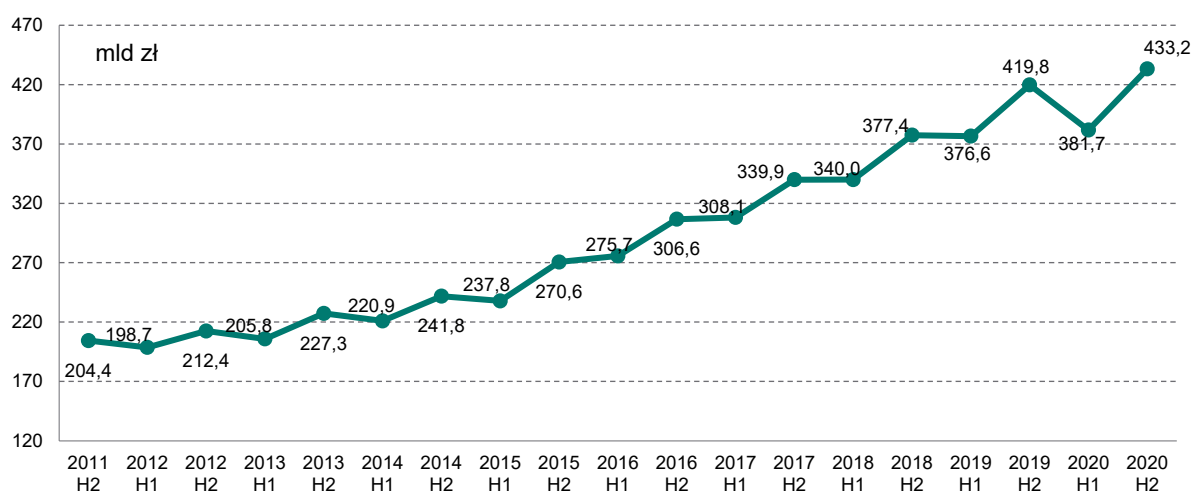
Wykres nr 78. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Karty płatnicze posłużyły w II półroczu 2020 r. do przeprowadzenia transakcji o łącznej wartości 433,2 mld zł, co oznacza wzrost o 13,5% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Wartość transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od II półrocza 2011 roku przedstawia wykres nr 79.

Wykres nr 79. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.

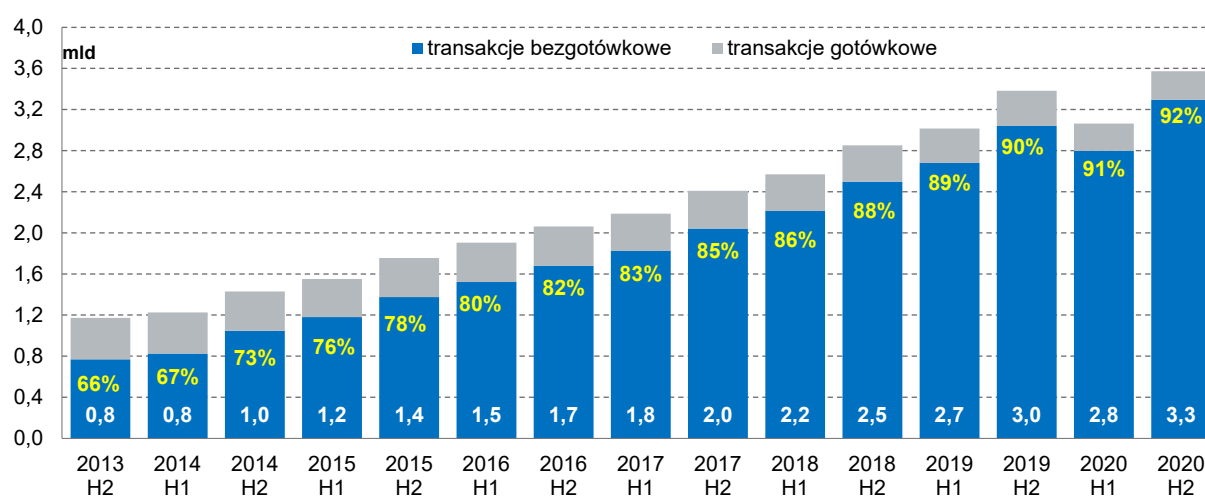

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5. W II półroczu 2020 r. wzrosła zarówno liczba, jak i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Liczba transakcji bezgotówkowych w II półroczu 2020 r. wyniosła 3,3 mld, czyli był większa o 496 mln transakcji niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 17,7%).

Należy równocześnie podkreślić, iż udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wyniósł 92%. Oznacza to, że posiadacze kart płatniczych w przeważającej części preferują formę płatności bezgotówkowych realizowanych przy użyciu kart niż transakcje gotówkowe tymi kartami, np. w formie wypłat z bankomatu. Udział ten systematycznie zwiększa się od wielu lat, co przedstawia wykres nr 80. Do rosnącej popularności transakcji bezgotówkowych przyczyniły się przede wszystkim karty zbliżeniowe, które umożliwiają przeprowadzanie płatności w formie relatywnie najwygodniejszej i najszybszej dla posiadacza karty.

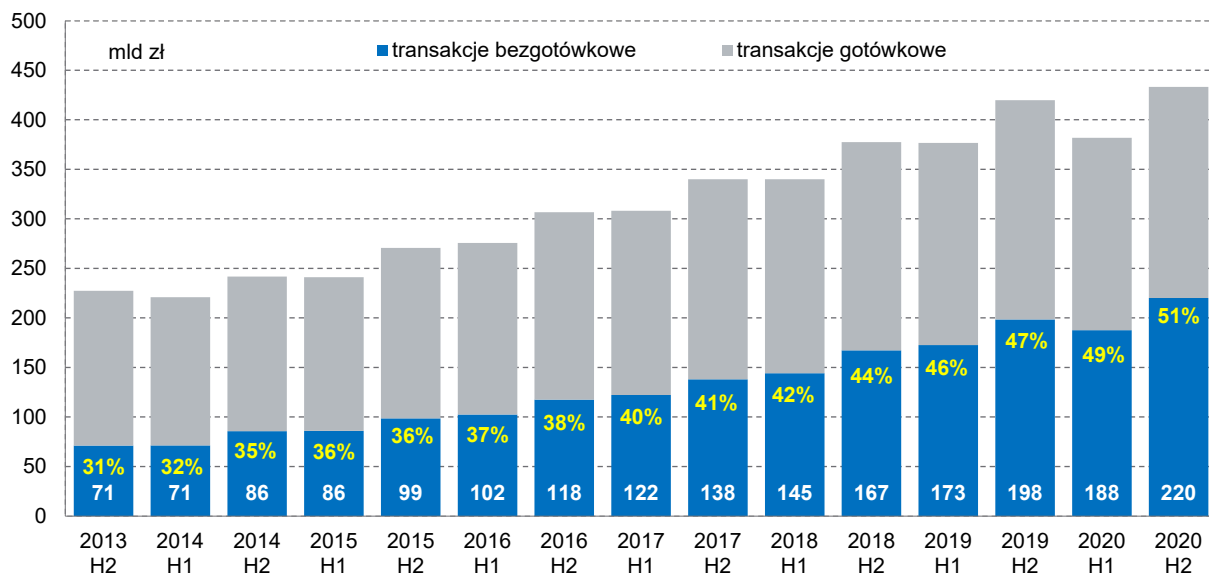
Wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w II półroczu 2020 r. przy użyciu kart wyniosła 220 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza była większa o 32,6 mld (wzrost o 17,4%). Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi w omawianym półroczu 2020 r. po raz pierwszy przekroczył próg 50% i osiągnął poziom 51%, co przedstawia wykres nr 81.

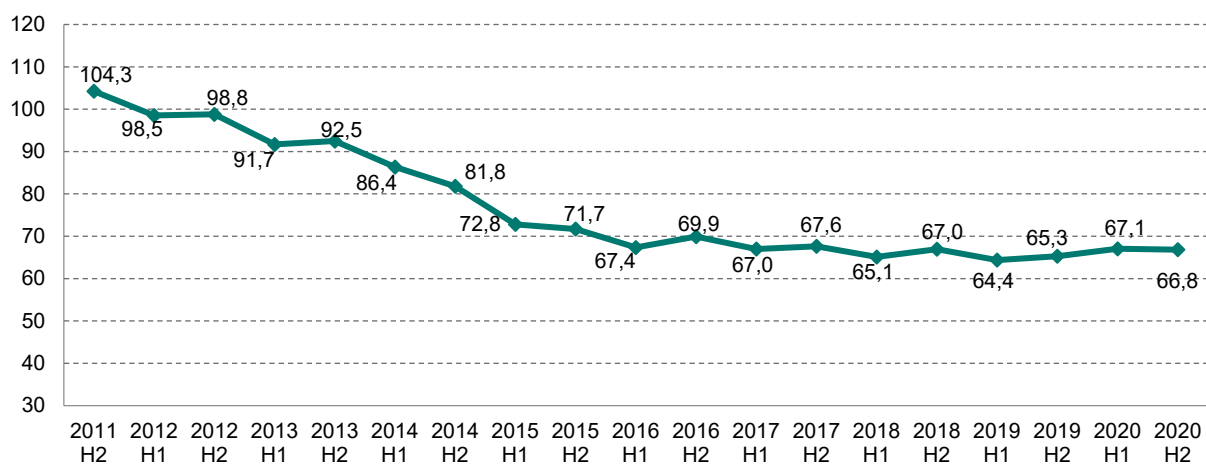
Wykres nr 81. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2020 r. średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 66,8 zł. W porównaniu do okresu poprzedniego, wartość średnia uległa nieznacznemu spadkowi (z poziomu 67,1 zł). Wartość tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2011 roku prezentuje wykres nr 82.

Wykres nr 82. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2011 r.

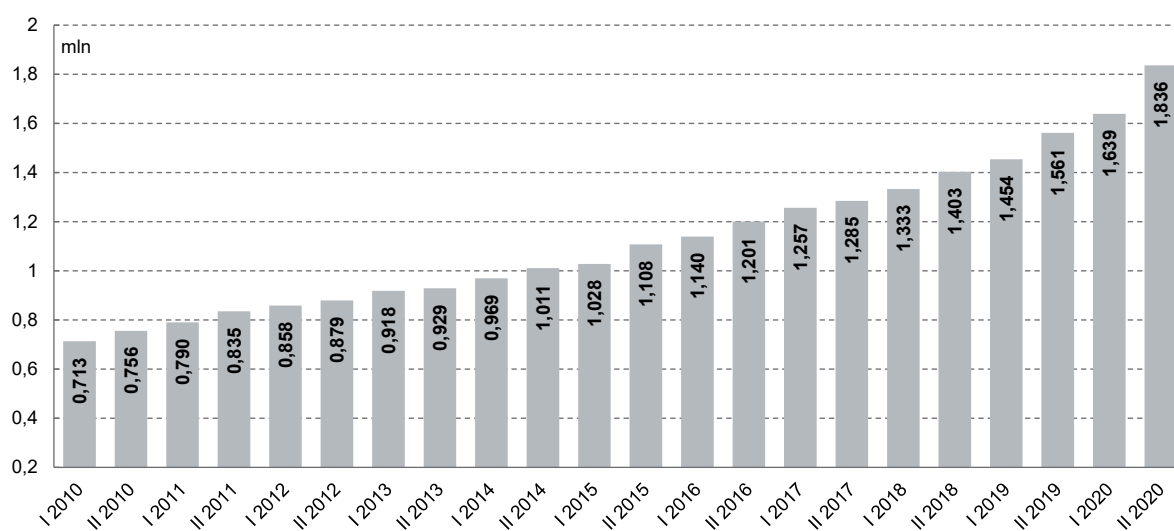

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2.2. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest (od II półrocza 2014 r.) drugim, po kartach płatniczych, najczęściej wykorzystywanym instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, jednak udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie malał do II półrocza 2019 r. W I półroczu 2020 r. był widoczny wzrost udziału polecenia przelewu w liczbie transakcji bezgotówkowych o 3,01 p.p., co było głównie spowodowane spadkiem liczby transakcji kart płatniczych (i w konsekwencji spadkiem udziału kart płatniczych w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych) wywołanym przez ograniczenia w obrocie gospodarczym w związku z sytuacją epidemiczną w kraju. W II półroczu 2020 r. polecenie przelewu stanowiło 35,7% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych, a jego udział spadł o 1,1 p.p. w stosunku do I półrocza 2020 r. W II półroczu 2020 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 1,836 mld, co stanowi wzrost o 12% w stosunku do I półrocza 2020 r. (wykres nr 83).

Wykres nr 83. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

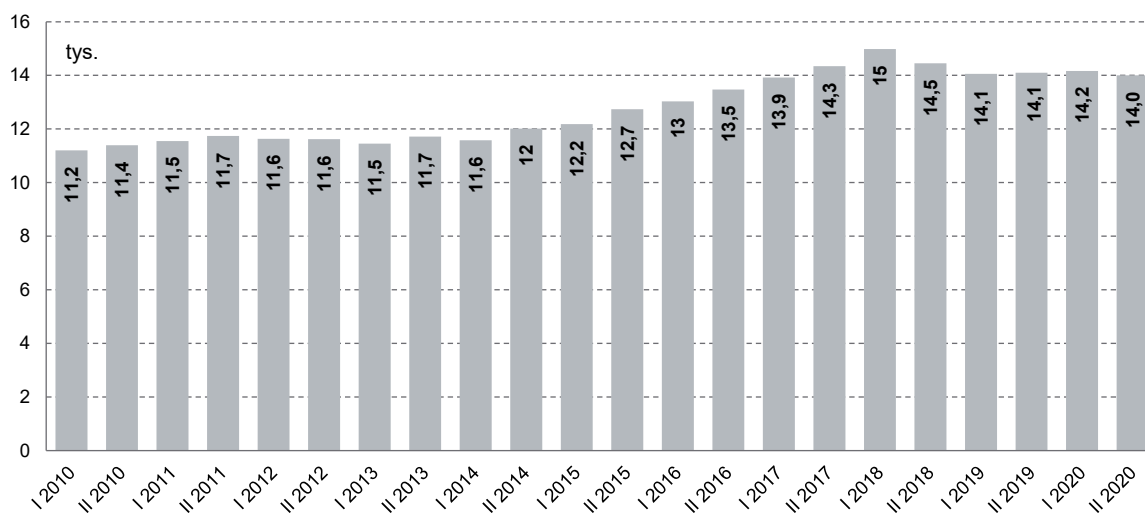
5.2.3. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, telefon czy opłata abonamentowa za usługi telekomunikacyjne (internet, telewizja). Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W II półroczu 2020 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 14 mln szt. i była niższa o 1,1% w stosunku do I półrocza 2020 r. (wykres nr 84). Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,3% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Możliwą przyczyną małej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu

wykorzystania tego instrumentu wydaje się być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego.

Wykres nr 84. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego

5.2.4.1. Billon

W dniu 23 kwietnia 2019 r. spółka Billon Solutions Sp. z o.o. otrzymała od Komisji Nadzoru Finansowego pierwszą w Polsce licencję instytucji pieniądza elektronicznego. Aplikacja stworzona przez Billon Solutions przeznaczona jest do wydawania pieniądza elektronicznego oraz wykonywania transakcji z udziałem pieniądza elektronicznego. System, na którym został oparty Billon, wykorzystuje technologię blockchain⁴⁰ drugiej generacji, umożliwiającą m.in. dokonywanie płatności z użyciem regulowanych walut oraz przesyłanie i przechowywanie danych.

Proces wydawania pieniądza elektronicznego i wykonywanie transakcji z jego udziałem wygląda w następujący sposób. Użytkownik, który posiada rachunek pieniądza elektronicznego i zamierza zakupić pieniądź elektroniczny, dokonuje transferu środków pieniężnych z rachunku płatniczego prowadzonego przez bank komercyjny na rachunek płatniczy spółki Billon Solutions. System Billon odnotowuje wpływ na konto, a następnie emituje pieniądź elektroniczny w kwocie odpowiadającej równowartości przekazanych środków. Pieniądź elektroniczny przekazywany jest na rachunek pieniądza elektronicznego użytkownika. Z kolei usługa wykupu pieniądza elektronicznego polega na umorzeniu określonej kwoty pieniądza elektronicznego przechowywanego na rachunku pieniądza elektronicznego użytkownika, a następnie dokonaniu przelewu odpowiedniej kwoty – równowartości pieniądza elektronicznego na rachunek w banku

⁴⁰ Łańcuch bloków udostępniany w środowisku rozproszonym za pomocą mechanizmów Peer-to-Peer.

komercyjnym użytkownika lub wypłacie tych środków w bankomacie za pośrednictwem aplikacji oferowanej przez jeden z podmiotów współpracujących. W trakcie tego procesu spółka Billon Solutions każdorazowo dokonuje weryfikacji dostępnych środków na koncie użytkownika, zgodności danych użytkownika, a następnie umorzenia wykupionego pieniądza elektronicznego.

W drugiej połowie 2019 r. Billon rozbudowywał swoją działalność związaną z technologią rozproszonych rejestrów, nawiązał współpracę m.in. z FIS, największym na świecie producentem bankowych systemów IT (który technologię blockchain oferowaną przez Billon wykorzystuje do natychmiastowych transakcji w różnych krajach), z Biurem Informacji Kredytowej⁴¹ (system oparty o technologię prywatnego blockchajna umożliwiający cyfrową dystrybucję dokumentów bankowych), czy też bankiem Raiffeisen w Austrii (testowe rozwiązanie systemu do rozliczeń polegające na stworzeniu cyfrowego odpowiednika euro zapisanego w blockchainie)⁴².

Spółka rozpoczęła działalność operacyjną polegającą na wydawaniu pieniądza elektronicznego i wykonywaniu transakcji z jego użyciem w I kwartale 2020 r.

Ponadto, Billon Group⁴³ podjęło również współpracę z Ergo Hestia w zakresie rozwiązania umożliwiającego natychmiastowe przekazywanie klientom towarzystwa ubezpieczeń pieniędzy bez znajomości numerów ich kont bankowych. Zastępuje je znajomość ich numerów telefonów. Rozwiązanie to oparte jest na technologii blockchain zapewnianej przez spółkę Billon Solutions⁴⁴. W II półroczu 2020 r. trwał pilotaż tej usługi⁴⁵.

5.2.4.2. Revolut

Od lipca 2015 r. brytyjska spółka Revolut Ltd prowadzi działalność na rynku usług płatniczych, która polega m.in. na prowadzeniu mobilnego rachunku (obecnie w 30 dostępnych walutach, w tym w złotych) oraz na umożliwieniu dokonywania różnego rodzaju transakcji, w tym także transakcji płatniczych. Do tej pory świadczenie usług przez spółkę Revolut odbywało się jedynie za pośrednictwem aplikacji mobilnej⁴⁶, lecz we wrześniu 2020 r. została uruchomiona pierwsza webowa wersja aplikacji dla klientów indywidualnych⁴⁷, która następnie została ulepszona do pełnej wersji w grudniu 2020 r.⁴⁸

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Revolut Ltd funkcjonuje w ramach tzw. działalności transgranicznej, na podstawie art. 132y ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz.

⁴¹ <https://mamstartup.pl/podsumowanie-2019-roku-billon>

⁴² <https://www.cashless.pl/6674-billon-raiffeisen>

⁴³ <https://billongroup.com/en/ergo-hestia-pilots-instant-premium-refunds-to-insurance-customers-via-billon-dlt/>

⁴⁴ <https://itbiznes.pl/uslugi/ergo-hestia-blockchain-billon-group-szybkie-przelewy/>

⁴⁵ <https://www.cashless.pl/8612-blockchain-ergo-hestia-billon>

⁴⁶ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/zaczynamy!/dodawanie-pieniedzy-na-konto-revolut/karta/jakie-karty-i-waluty-sa-obsługiwane>

⁴⁷ <https://www.cashless.pl/8509-Revolut-web-app-nowosc>

⁴⁸ <https://blog.revolut.com/introducing-the-revolut-web-app/>

2003, z późn. zm.)^{49,50,51}. Na polskim rynku firma oficjalnie obecna jest od marca 2018 r. i choć oferowane przez nią rozwiązania w oparciu o licencję pieniądza elektronicznego (Revolut Payments) na początku stanowiły alternatywę dla tradycyjnej bankowości, to od października 2020 r. Revolut rozpoczął w Polsce działalność bankową w oparciu o Revolut Bank funkcjonujący na Litwie od maja 2020 r. Klienci w Polsce dzięki temu zyskali konta objęte gwarancjami litewskiego rządowego systemu ubezpieczeń inwestycji i depozytów. W II połowie 2020 r. Revolut zapowiadał poszerzenie oferty na rynku w Polsce o nowe usługi, w tym produkty kredytowe⁵². Revolut planował również dalszą ekspansję na inne rynki w Europie Środkowej i Wschodniej (Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Estonia, Grecja, Łotwa, Malta, Rumunia, Słowacja, Słowenia)⁵³.

Rachunek płatniczy w Revolucie umożliwia zarówno otrzymywanie przelewów z innych banków (poprzez tradycyjny przelew lub kartę płatniczą), jak i wykonywanie przelewów na rachunki w innych bankach lub dokonywanie płatności pomiędzy użytkownikami aplikacji, a także za pośrednictwem serwisów społecznościowych, e-maili lub smsów. Zasadniczym elementem rozwiązania Revolut jest wydawana do rachunku płatniczego multiwalutowa karta płatnicza jednej z dwóch organizacji kartowych o zasięgu globalnym (tj. Visa lub Mastercard)⁵⁴, zapewniająca możliwość dokonywania płatności lub wypłaty środków z bankomatu praktycznie na całym świecie. Płatność kartą jest realizowana w ramach środków pieniężnych w walucie wcześniej wymienionej w aplikacji płatniczej (jednej z 30 w ramach prowadzonego rachunku) albo w ramach konwersji środków w czasie rzeczywistym w trakcie płatności (wówczas możliwe jest dokonanie płatności w jednej z ponad 150 walut), bez dodatkowych prowizji⁵⁵.

W maju 2020 r. w Polsce z aplikacji Revolut korzystał 1 mln użytkowników⁵⁶ (w lipcu 2019 r. było 500 tys. użytkowników⁵⁷).

W grudniu 2020 r. Revolut wprowadził nowy pakiet korzyści różnicowany poziomami odszkodowania w poszczególnych trzech planach taryfowych. Ubezpieczeniem objęte są przedmioty, które w rok od transakcji nabycia zostaną skradzione lub przypadkowo uszkodzone. Ponadto, aplikacja oferuje ochronę przed odmową zwrotu towaru w ciągu 90 dni od daty zakupu, a także zwrot kosztów za niewykorzystane bilety na wydarzenia⁵⁸.

⁴⁹ Revolut jest spółką posiadającą upoważnienie Urzędu ds. Postępowania Finansowego w Wielkiej Brytanii na mocy ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych z 2011 roku (FCA nr: 900562) do emisji pieniądza elektronicznego.

⁵⁰ Spółka Revolut Ltd znajduje się w prowadzonym przez KNF zestawieniu notyfikacji dotyczących działalności transgranicznej unijnych instytucji pieniądza elektronicznego na terytorium RP; https://www.knf.gov.pl/podmioty/wyszukiwarka_podmiotow#849668

⁵¹ P. Dziubak, *Revolut uruchomił bank. Z nowych usług może skorzystać 300 tys. osób*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/7673-Revolut-bank-Litwa-kiedy-w-Polsce>

⁵² <https://www.cashless.pl/8748-revolut-bank-polska>

⁵³ <https://blog.revolut.com/revolut-bank-expands-into-10-european-markets/>

⁵⁴ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/zaczynamy!/dodawanie-pieniedzy-na-konto-revolut/karta/jakie-karty-i-waluty-sa-obsługiwane>

⁵⁵ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/przewodnik-po-revolut/placenie/w-jakich-walutach-moge-dokonac-platnosci-karta-revolut>

⁵⁶ P. Dziubak, *Revolut ma w Polsce milion klientów. Z tej okazji tylko na Cashless konkurs i konto Metal do wygrania*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/7679-Revolut-milion-klientow-konkurs-cashless-metal-konto>

⁵⁷ <https://www.money.pl/gospodarka/revolut-w-polsce-bije-kolejne-rekordy-firma-stawia-na-nowe-uslugi-i-rozwoj-krajowego-biura-6407785469225089a.html>

⁵⁸ <https://blog.revolut.com/new-and-improved-plans/>

5.2.5. Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, nieopisanych wcześniej w niniejszym opracowaniu, które zostaną poniżej krótko przedstawione.

▪ Google Pay

Działanie aplikacji Google Pay polega na przechowywaniu danych o zarejestrowanych kartach płatniczych użytkownika i wykorzystywaniu tych danych podczas transakcji płatniczej. Dane karty dodanej do Google Pay są szyfrowane, a każda skonfigurowana karta jest tokenizowana i otrzymuje numer VAN (Virtual Account Number) przechowywany w urządzeniu. Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane akceptantom. Dzięki takiemu rozwiązaniu żaden podmiot trzeci, m.in. sklep, w którym dokonana jest płatność, nie pozna numeru karty, czyli nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto również wspomnieć, że firma Google nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co również podnosi poziom bezpieczeństwa. Aplikacja pracuje w tle, co oznacza, że w celu dokonania płatności użytkownik nie musi uruchamiać aplikacji, a wystarczy jedynie odblokować telefon i zbliżyć go do terminala umożliwiającego akceptację płatności zbliżeniowych. Warunkiem koniecznym do wykonania transakcji jest telefon wyposażony w moduł NFC oraz system operacyjny Android w wersji co najmniej 4.4 KitKat. Tak jak w przypadku kart zbliżeniowych, dokonywanie transakcji Google Pay do kwoty 50 zł nie wymaga żadnego potwierdzenia ze strony płatnika. Proces dodawania do aplikacji danych kart płatniczych jest prosty i potwierdza się go, wykorzystując komunikację w formie SMSa z banku. Usługa Google Pay jest obecnie dostępna w następujących bankach: Alior Bank S.A., Bank Ochrony Środowiska S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Bank Handlowy S.A., Credit Agricole S.A., Envelo Bank S.A., Getin Bank S.A., Bank BPS S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Nest Bank S.A., Plus Bank S.A., Pekao S.A., Idea Bank S.A., Bank Pocztowy S.A., Santander Bank Polska S.A., SGB Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Spółdzielczy Rzemiosła w Krakowie, Krakowski Bank Spółdzielczy, Bank Spółdzielczy w Brodnicy oraz Podkarpacki Bank Spółdzielczy. Ponadto z usługi tej mogą korzystać użytkownicy Curve, Di Pocket, Edenred, Monese, N26, Revolut, Sodexo, Kompakt finanse, TransferWise, Twisto Payments, Viva Wallet oraz Paysafe Financial Services Limited.

▪ Apple Pay

Od czerwca 2018 r. użytkownicy telefonów z systemem operacyjnym iOS mają możliwość dokonywania płatności mobilnych swoimi smartfonami poprzez aplikację Apple Pay, która jest dedykowana wyłącznie użytkownikom iPhone'ów i wybranych innych urządzeń firmy Apple. Usługa Apple Pay pozwala na dokonywanie płatności zbliżeniowych w sklepach stacjonarnych poprzez przyłożenie do terminala smartfona marki iPhone oraz w aplikacjach i witrynach internetowych. Proces uruchamiania usługi na telefonie, w tym dodawanie karty płatniczej do wirtualnego portfela w smartfonie jest podobny jak w przypadku usługi Google Pay. Zmianą w stosunku do istniejących na rynku rozwiązań jest brak wymogu potwierdzenia transakcji (niezależnie od jej kwoty) kodem PIN. Apple Pay wykorzystuje do tego rozwiązania biometryczne typu: TouchID (czytnik linii papilarnych) oraz FaceID (system rozpoznawania twarzy) lub też tzw. passcode (kod odblokowujący iPhone'a), co znacznie podnosi poziom bezpieczeństwa transakcji. Innym elementem podnoszącym poziom bezpieczeństwa usługi Apple Pay jest to, że w systemie Apple na podstawie numeru karty generowany jest token DAN (Device Account Number), który służy do identyfikacji

karty po stronie banku wydawcy i który jest przechowywany wyłącznie na urządzeniu w tzw. bezpiecznym elemencie (specjalny certyfikowany chip zaprojektowany do bezpiecznego przechowywania informacji o płatnościach). Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane sprzedawcom, dzięki czemu żaden podmiot trzeci nie pozna numeru karty i nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto dodać, że firma Apple nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co zwiększa poziom bezpieczeństwa rozwiązania. Należy także podkreślić, że zarówno Apple Pay, jak i Google Pay są rozwiązaniami opartymi na kartach płatniczych, w związku z tym w przypadku wystąpienia oszustwa poszkodowani klienci mogą ubiegać się o zwrot utraconych środków w ramach procedury chargeback. Usługa Apple Pay jest obecnie dostępna w następujących bankach: Alior Bank S.A., Bank Pekao S.A., Santander Bank Polska S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Credit Agricole S.A., Getin Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Nest Bank S.A., PKO Bank Polski S.A., Bank Millennium S.A., Bank of America (Polska) S.A., SGB Bank S.A., Bank Pocztowy S.A., Bank BPS S.A., Bank Spółdzielczy w Brodnicy, FNAC (CaixaBank Payments&Consumer), Krakowski Bank Spółdzielczy oraz Bank Handlowy S.A. Ponadto korzystać z niego mogą użytkownicy Edenred, Monese, N26, Revolut, Curve, DiPocket, TransferWise, Twisto, Viva Wallet, Walleto, iCard, Zen oraz Zen.com.

▪ **Garmin Pay oraz Fitbit Pay**

W marcu 2018 r. Santander Bank Polska S.A. wraz z firmą Mastercard oraz producent sprzętu Garmin uruchomili na polskim rynku usługę płatności mobilnych Garmin Pay. Usługa umożliwia dokonywanie płatności zbliżeniowych za pomocą smartwatcha firmy Garmin. Zasada działania jest podobna do działania zbliżeniowych kart płatniczych. Posiadacze zegarków Garmin przed rozpoczęciem korzystania z nowej usługi muszą najpierw zainstalować dedykowaną aplikację na swoim smartfonie, połączyć zegarek z aplikacją, a następnie dodać kartę płatniczą do aplikacji oraz ustanowić kod PIN. Warto dodać, że wprowadzanie kodu PIN nie jest konieczne przy każdej transakcji. Przez 24 godziny od wprowadzenia kodu PIN kolejne transakcje można dokonywać bez jego podawania, pod warunkiem że zegarek nie był zdejmowany z ręki (w czym pomaga funkcja monitorowania tętna)⁵⁹. Zgodnie z informacjami zawartymi na stronie producenta zegarków, karty płatnicze dodane do aplikacji są objęte procesem tokenizacji, co oznacza, że numer posiadanej karty nie jest przechowywany na urządzeniu i serwerach oraz nie jest przekazywany akceptantowi podczas dokonywania płatności. Obecnie z systemu Garmin Pay mogą korzystać klienci następujących banków: Alior Bank S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Bank Pekao S.A., Banki Spółdzielcze SGB, BPS S.A., Credit Agricole S.A., Getin Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., PKO Bank Polski S.A., Santander Bank Polska S.A., Nest Bank S.A., Bank Millennium S.A., Bank Pocztowy S.A., mBank S.A. oraz użytkownicy Revolut, Curve i TransferWise.

Poza rozwiązaniem Garmin Pay, na rynku polskim istnieje również Fitbit Pay. Użytkownicy zegarków firmy Fitbit (modeli Ionic i Versa) mogą dokonywać płatności zbliżeniowych przy użyciu swoich zegarków na podobnej zasadzie co Garmin Pay. Proces instalacji aplikacji, dodawania karty oraz autoryzacji transakcji jest analogiczny, jak w przypadku systemu Garmin Pay. Obecnie z płatności Fitbit Pay mogą korzystać klienci następujących banków: Santander Bank Polska S.A., Bank Pekao S.A., mBank S.A., Alior Bank S.A., Nest Bank S.A., Banki Spółdzielcze SGB, Credit Agricole S.A. oraz użytkownicy Revolut, Curve, T-Mobile Usługi Finansowe, bunq i Trensferwise.

⁵⁹ Maciej Kazimierski, *Garmin Pay w Polsce – co trzeba o nim wiedzieć?*, direct.money.pl, 2018, <https://direct.money.pl/artykuly/porady/garmin-pay-w-polsce-8211;-co-trzeba-o-nim,79,0,2401871.html>

▪ Visa Direct

Visa Direct jest innowacyjną usługą oferowaną przez organizację płatniczą Visa, która za pośrednictwem rozwiązania VisaNet⁶⁰ umożliwia transfery pieniężne bezpośrednio z karty na kartę lub wpłacanie gotówki na kartę odbiorcy⁶¹.

Usługa Visa Direct jest obecnie dostępna w 200 krajach, w ponad 160 walutach i obsługuje około 99% rachunków bankowych. Platforma ta jest adaptowana do płatności w systemach podmiotów współpracujących (dotychczas m.in. TransferWise, Western Union, Remitly), dzięki czemu znacząco wzrosła liczba dokonywanych za jej pośrednictwem transferów w czasie rzeczywistym w 2020 r. (60% r/r; wzrost o 500% w grudniu 2020 r.)⁶². Visa Direct nawiązała partnerstwa strategiczne w II połowie 2020 r. z amerykańskim podmiotem PayPal, co umożliwiło jego klientom (również innych usług grupy PayPal, tj.: Venmo, Xoom, Braintree, Hyperwallet, iZettle) globalne i natychmiastowe transfery pieniężne (przelewy krajowe i międzynarodowe w ramach usługi Instant Transfer) w konfiguracji P2P, B2B oraz B2C. Docelowo trafiają one na konta powiązane z wydanymi do nich kartami Visa. Rozwiązanie to przyczynia się do poprawy płynności finansowej klientów w czasach pandemii⁶³.

Podobnie brytyjski FinTech TransferGo wdrożył rozwiązanie oparte na platformie Visa Direct i zaferował swoim klientom realizowanie transgranicznych przelewów pieniężnych w czasie zbliżonym do rzeczywistego na ich karty płatnicze bez konieczności korzystania z bankowości internetowej albo wprowadzania IBAN. Usługa ta dostępna jest w 32 krajach, w tym m.in. w Polsce, a w przyszłości może zostać rozszerzona na blisko 180 rynków (m.in. Wielką Brytanię, Włochy, Nigerię)⁶⁴.

Dotychczas w Polsce funkcjonuje ona m.in. w postaci usługi wypłat nagród Lotto bezpośrednio na kartę płatniczą zwycięzcy⁶⁵.

⁶⁰ Visa.pl, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>.

⁶¹ Wśród dostępnych funkcjonalności można wyróżnić: płatności dwustronne typu P2P, zwrot środków, płatności za rachunki lub przelewy zagraniczne bezpośrednio na kwalifikującą się kartę debetową lub kartę przedpłaconą. Mogą być one realizowane przykładowo w modelach: B2C (np. wypłata odszkodowania z tytułu ubezpieczenia, wypłata wygranej), B2B (np. płatności do kontrahentów i partnerów biznesowych), G2C (np. zwrot podatków). Transfery Visa Direct dokonywane są za pomocą tzw.: transakcji finansowania konta (AFT - transakcja stosowana do "pobierania" środków z konta karty w celu ich "przekazania" w transakcji OCT na inne konto należące do posiadacza karty lub osoby trzeciej; źródło: Visa.pl, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>) lub pierwotnej transakcji kredytowej (OCT - transakcja "przekazania" środków na kwalifikujący się rachunek, dzięki czemu środki te są dostępne na koncie posiadacza karty; źródło: Visa.pl, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>). Pieniądze przekazywane są w standardzie czasu rzeczywistego (tzw. push payments), który opiera się na czterech zasadach: szybkich środków (wydawca karty udostępnienia środki na rachunku w ciągu 30 minut od momentu ich otrzymania), wygody (możliwość dokonywania płatności 365/7/24), globalnego zasięgu (międzynarodowy standard realizacji płatności), bezpieczeństwa (ramy zarządzania ryzykiem uzupełniające wymogi firmy Visa; źródło: Visa.pl, <https://www.visa.pl/prowadz-swoja-firme/visa-direct/issuers.html>).

⁶² <https://www.borndigital.com/2021/01/29/visa-direct-grows-by-60-as-contactless-payments-surge>

⁶³ <https://www.cashless.pl/8495-paypal-instant-transfer-visa-direct>

⁶⁴ <https://usa.visa.com/about-visa/newsroom/press-releases.releaseId.17336.html>, <https://www.cashless.pl/8753-transfergo-visa-direct-polska>

⁶⁵ Współpraca Visa, sieci terminali płatniczych eService i Totalizatora Sportowego od września 2019 r. Wdrożenie jest dostępne w 900 kolekturach Lotto i jest to pierwsza tego typu platforma w Polsce i jedna z pierwszych w Europie i na świecie (źródło: Visa.pl, <https://www.visa.pl/o-korporacji-visa/newsroom/press-releases.2912496.html>).

Oprócz Visa Direct, firma uruchomiła również usługę Visa Commercial Pay (partnerstwo z Conferma Pay), funkcjonującą na zasadzie wirtualnej karty kredytowej i mającą na celu ułatwienie płatności B2B. Visa poszerzyła również swoje partnerstwo z TransferWise w celu udostępnienia usług FinTechom z globalnej sieci przetwarzania Visa (VisaNet) za pośrednictwem Visa Cloud Connect⁶⁶.

▪ Płatności internetowe

Na terenie polski swoją działalność rozwija od lipca 2018 r. czeski podmiot Twisto oferujący odroczone płatności w Internecie⁶⁷. W II połowie 2020 r. PayTech zmienił strategię bezpłatnego oferowania swoich produktów na dwa plany taryfowe - bezpłatny i odpłatny. Twisto uzasadnia takie działanie względami pandemii⁶⁸. Co ciekawe, po zmianie domyślnym planem taryfowym jest opcja odpłatna, dlatego brak zadeklarowania wyboru taryfy bezpłatnej skutkowało obciążeniem takich klientów opłatą⁶⁹.

Twisto poinformowało, że w sierpniu 2020 r. z możliwości przesunięcia płatności na później niż 45 dni skorzystało 45% posiadaczy konta Twisto. Średnia wartość przesuniętego rachunku wyniosła około 700 zł⁷⁰. W październiku 2020 r. podmiot udostępnił płatności Apple Pay. W wyniku weryfikacji stosowanego modelu scoringowego, PayTech zaoferował ponad połowie swoich użytkowników podwojenie limitu wydatków, w efekcie czego średni miesięczny limit wyniósł 2900 zł. W grudniu 2020 r. Twisto wprowadziło funkcję „Podziel na 3”, która umożliwia dzielenie płatności w popularnych sklepach internetowych (m.in. Allegro) na trzy bezpłatne raty⁷¹.

▪ Lidl Pay

Firma Lidl udostępniła klientom w 2019 r. w swojej aplikacji mobilnej Lidl Plus (ponad 6 mln użytkowników w sierpniu 2020 r.⁷²), jako pierwsza sieć sklepów w Polsce, możliwość dokonywania płatności za pomocą funkcji Lidl Pay. Testy nowego rozwiązania miały miejsce od połowy marca 2020 r. w wybranych sklepach Lidl, a jego wdrożenie w całej sieci nastąpiło pod koniec kwietnia 2020 r.⁷³ W przeciwieństwie do aplikacji płatniczych firm technologicznych opartych o technologię NFC (np. Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay, Fitbit Pay) rozwiązanie to nie opiera się na współpracy z bankiem. Podmiotem kluczowym w procesie płatności jest agent rozliczeniowy, który tokenizuje podaną w aplikacji kartę płatniczą, a następnie obciąża

⁶⁶ <https://www.borndigital.com/2021/01/29/visa-direct-grows-by-60-as-contactless-payments-surge>

⁶⁷ Klienci korzystający z Twisto mają 21 dni na otrzymanie, sprawdzenie oraz zapłacenie za produkt, po tym czasie naliczane są opłaty na rzecz czeskiego fintecha. Założenia systemu przypominają istniejącą już na rynku usługę PayU Płace później, z tym że Twisto, w przeciwieństwie do rozwiązania PayU, nie opiera swojej oceny ryzyka i zdolności kredytowej na analizie behawioralnej oraz analizie danych transakcyjnych PayU, a na algorytmach analizujących dane (system Nikita służący do zarządzania ryzykiem, który dzięki wykorzystaniu technologii big data oraz machine learning ocenia zdolność kredytową klientów w czasie mierzonym w milisekundach), pozostawiane przez klientów w sklepach internetowych. Dzięki regulowaniu przez klientów zobowiązań, algorytm może podnieść limit dokonywanych zakupów. We wrześniu 2018 r. ING Bank Śląski S.A. wdrożył pierwsze w Polsce płatności internetowe o nazwie imoje, w ramach których m.in. nawiązał współpracę z Twisto (jako udziałowiec tego rozwiązania) i zaoferował usługę odroczonej płatności. Rozwiązanie imoje oferuje wszystkie najważniejsze metody płatności, tj. płatność kartą, przelewem oraz BLIK, ponadto udostępniając dodatkową opcję odroczonej płatności Twisto. W II połowie 2019 roku funkcja odroczonej płatności została wdrożona do Allegro przy współpracy z PayPo (źródło: Uryniuk J., Allegro wprowadza płatności odroczone. Partnerem platformy jest jeden z młodych polskich fintechów, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/6382-allegro-paypo-odroczone-płatności>).

⁶⁸ <https://www.cashless.pl/8149-ile-koszuje-twisto>

⁶⁹ <https://www.cashless.pl/8512-twisto-aktualizacja-plan-darmowy>

⁷⁰ <https://alebank.pl/twisto-juz-45-proc-posiadaczy-konta-przesunelo-płatność-na-kolejny-miesiac-jak-ze-splacalnoscia/?id=340059&catid=33333>

⁷¹ <https://blog.twisto.pl/twisto-w-2020/>

⁷² <https://www.portalspozywczy.pl/handel/wiadomosci/lidl-uruchomil-tysieczna-kase-samoobsługowa,188295.html>

⁷³ <https://direct.money.pl/artykuly/porady/przetestowalem-lidl-pay-i-pokaze-ci-jak-nim-placic-na-zakupach.html>

ją. Rozwiązanie nie wymaga wyposażenia kasy w terminal płatniczy i opiera się na podaniu w kasie sklepu wygenerowanego w aplikacji Lidl Pay kodu QR. Jednocześnie w kodzie tym zapisane są informacje o przysługujących użytkownikowi kuponach zniżkowych. Korzystanie z Lidl Pay uzależnione jest od podania w aplikacji mobilnej Lidl Plus danych źródłowej karty płatniczej oraz ustalenia sposobu uwierzytelnienia płatności (kod PIN lub biometria: odcisk palca lub skan twarzy)⁷⁴.

W listopadzie 2020 r. Lidl zorganizował we współpracy z firmą Visa akcję promocyjną zachęcającą swoich klientów do korzystania z płatności Lidl Pay. Za zakupy dokonane w Lidlu i opłacone aplikacją Lidl Plus z podpętą kartą Visa klienci otrzymywali szansę wygranej m.in. 10 000 zł na zakupy w tej sieci handlowej⁷⁵.

▪ Żappka Pay

Sieć sklepów Żabka udostępniła swoim klientom w 2019 r. aplikację mobilną żappka, z której w połowie 2020 r. korzystało prawie 3 mln użytkowników⁷⁶. W czerwcu 2020 r. uruchomiono nową funkcję Żappka Pay, służącą do dokonywania płatności za zakupy w całej sieci sklepów Żabka. Została ona przetestowana w drugiej połowie maja 2020 r. w trzech sklepach Żabka w Poznaniu i dwóch w Warszawie przez kilkudziesięciu pracowników sieci, firmy współtworzące to rozwiązanie oraz wybranych klientów⁷⁷. Obsługą technologiczną Żappka Pay zajmuje się firma First Data należąca do Fiserv. Korzystanie z tej funkcjonalności wymaga potwierdzenia numeru telefonu użytkownika, podania danych karty płatniczej (zacztywanie poprzez NFC, zdjęcie aparatem lub potwierdzenie przy kasie) w aplikacji mobilnej żappka oraz ich zabezpieczenia właściwym sposobem uwierzytelnienia (kod PIN lub biometria: odcisk palca lub skan twarzy). Płatność, podobnie jak zbieranie punktów lojalnościowych oraz korzystanie z promocji, jest dokonywana poprzez zeskanowanie kodu kreskowego z aplikacji Żappka przez kasjera w sklepie i potwierdzenie płatności przez klienta w aplikacji jednym z ww. sposobów uwierzytelnienia⁷⁸. Warto dodać, że sama płatność jest realizowana na takiej samej zasadzie, jak w przypadku wyżej opisanego rozwiązania Lidl Pay.

We wrześniu 2020 r. również Żabka zrealizowała wraz z firmą Visa kampanię promującą płatności za pośrednictwem oferowanej swoim klientom aplikacji. W celu uzyskania 1000 punktów lojalnościowych (tzw. żappsów) należało dodać kartę Visa do Żappka Pay i w ten sposób zapłacić przy użyciu tej aplikacji za zakupy w sklepie Żabka⁷⁹.

▪ Rozwiązania SoftPOS

Od 2018 r. trwają w Polsce pilotażowe programy wdrożeń rozwiązań typu SoftPOS, czyli aplikacji mających rozszerzyć funkcjonalność smartfonów i tabletów wyposażonych w moduł NFC o możliwość przyjmowania transakcji kartami płatniczymi. Umożliwia to akceptantowi na przyjmowanie płatności za pośrednictwem zbliżeniowej karty płatniczej lub aplikacji płatniczej zainstalowanej na urządzeniach mobilnych z funkcją NFC bez konieczności stosowania dodatkowego sprzętu (np. osobnego czytnika kart, urządzenia do autoryzacji płatności). Wczesne rozwiązania tego typu posiadały rozwiązania tego typu nie miały

⁷⁴ <https://www.lidl.pl/lidl-plus/lidl-pay>

⁷⁵ <https://www.najlepszekonto.pl/loteria-lidl-pay-10000-zl-visa>

⁷⁶ <https://www.zabka.pl/biuro-prasowe/wczesniej-niz-zakladano-3-mln-uzytownikow-aplikacji-mobilnej-zappka>

⁷⁷ <https://businessinsider.com.pl/finanse/handel/zappka-pay-nowy-sposob-platnosci-w-sklepach-zabka/48vsjx1>

⁷⁸ <https://www.zabka.pl/aplikacja-zappka/jak/placic-wygodnie-z-zappka-pay>

⁷⁹ <https://www.cashless.pl/8490-zappka-pay-visa-promocja>

możliwości przyjmowania transakcji o kwocie powyżej limitu transakcji zbliżeniowej, których nie trzeba było autoryzować PINem (do marca 2020 r. była to kwota 50 zł, obecnie 100 zł) – do tego typu rozwiązań należy rozwiązanie wdrożone przez Polskie ePłatności oraz firmę Mobeewave właśnie w 2018 r. Obecnie testowane są również rozwiązania z technologią *PIN on Mobile*, która pozwala na autoryzowanie transakcji PINem na ekranie urządzenia akceptanta, które zainstalowaną ma stosowną aplikację. Do przykładów takich rozwiązań należą rozwiązania: (i) Polskich ePłatności oraz firm Mastercard i kanadyjskiego Mobeewave⁸⁰, (ii) eService oraz firmy Mypinpad⁸¹, (iii) First Data Polska oraz firmy Samsung i PayCore⁸².

Ponadto, firma Softpos (polski PayTech założony przez managerów spółki Payarto) we współpracy z firmą Wordline (w Polsce m.in. pod marką SIX Payment Services) testuje możliwość wdrożenia mobilnego terminalu aplikacyjnego⁸³. Kluczowymi cechami tego rozwiązania są⁸⁴: (i) silne procedury zabezpieczeń i zapewnienie procesowania zgodnie ze standardem EMV (bezpieczeństwo potwierdzone certyfikatami od Mastercard i Visa), (ii) przyjmowanie płatności zbliżeniowych do 100 zł kartą i bez ograniczeń portfelem cyfrowym (np. Google Pay, Apple Pay), (iii) techniczna gotowość na transakcje z PIN-em (Online PIN CVM). Rozwiązanie to zostało wyróżnione tytułem „Najlepszego Rozwiązania Płatniczego Roku 2020” w ramach konkursu „FinTech & InsurTech Awards”⁸⁵.

Plany rozwijania swojego rozwiązania softPOS ogłosił również brytyjski podmiot Phos we współpracy z firmami Mastercard oraz Paynetics (posiada licencję instytucji pieniądze elektronicznego wydaną w Bułgarii). W efekcie tego 12 tys. małych i średnich firm z 12 krajów Europy, w tym z Polski, ma zyskać możliwość korzystania z tego rozwiązania. Druga faza testów ma objąć również polski rynek. Rozwiązanie to ma docelowo umożliwić akceptację płatności zbliżeniowych kartami lub systemami mobilnymi (m.in. Apple Pay, Google Pay) za pośrednictwem technologii NFC⁸⁶.

▪ Płatności z wykorzystaniem biometrii

Na coraz większą skalę następuje komercjalizacja i popularyzacja rozwiązań biometrycznych, które są wdrażane w szczególności przez instytucje finansowe i organizacje płatnicze. Obecnie dostawcy nowoczesnych urządzeń mobilnych z wbudowaną funkcją autoryzacji biometrycznej i modułem NFC oferują sprzętowi możliwość inicjowania płatności za pośrednictwem zainstalowanej aplikacji natywnej banku lub „nakładkowej” BigTechu (np. Wallet w systemie iOS, GooglePay w systemie Android).

Na polskim rynku dostępne są również inne rozwiązania opierające swoje funkcjonowanie na biometrycznych metodach autoryzacji transakcji płatniczych. Jednym z nich jest rozwiązanie Mastercard Identity Check, przy pomocy którego posiadacz karty weryfikuje swoją tożsamość za pośrednictwem jednej z 3 dostępnych metod: skanera linii papilarnych, technologii rozpoznawania twarzy, czy funkcji skanowania

⁸⁰ <https://www.cashless.pl/8268-apple-mobeewave>

⁸¹ <https://www.cashless.pl/8525-soft-pos-eservice-mypinpad>

⁸² <https://www.cashless.pl/7179-pin-on-mobile-soft-pos-visa-first-data-fiserv>

⁸³ <https://www.cashless.pl/8238-softpos-payarto-transakcja-produkcyjna>

⁸⁴ <https://www.six-payment-services.com/pl/shared/products/terminals/softpos.html>

⁸⁵ <https://www.six-payment-services.com/pl/shared/news/2020/softpos.html>

⁸⁶ <https://www.cashless.pl/8401-softpos-phos>

tęczówki oka⁸⁷. Inne rozwiązanie oferowane w usłudze NuData opiera się na tzw. biometrii behawioralnej, a więc weryfikacji sposobu zachowania użytkownika w zakresie trzymania telefonu czy korzystania z klawiatury⁸⁸.

Z kolei polski FinTech PayEye jako pierwszy na świecie zaproponował komercyjne wykorzystanie analizy uwzględniającej 256 unikatowych cech zeskanowanej tęczówki oka użytkownika do autoryzacji jego transakcji płatniczej. Proces jest obsługiwany przez autorskie terminale POS wykorzystujące algorytmy analizy wyglądu tęczówki względem wzorca biometrycznego (tzw. *payeye code*)⁸⁹. Jest on przypisany do profilu użytkownika w serwisie internetowym PayEye, gdzie można również dokonać zasilenia swojego konta systemowego środkami pieniężnymi. Inicjacja płatności nie wymaga posiadania przez klienta jakiegokolwiek urządzenia⁹⁰. Usługa PayEye została uruchomiona w czerwcu 2020 r., a w listopadzie 2020 r. korzystać z niej można było w 66 punktach handlowo-usługowych we Wrocławiu i jego okolicach⁹¹.

Ocena bezgotówkowych instrumentów płatniczych w II półroczu 2020 r.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji dokonywanych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi. W II półroczu 2020 r. kartami zrealizowano 3,6 mld transakcji, co w stosunku do poprzedniego półrocza oznacza wzrost o 17%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat niezmiennie wzrastał i w II półroczu 2020 r. wyniósł 92%. Ponadto udział płatności kartowych we wszystkich płatnościach bezgotówkowych w II połowie 2020 r. wyniósł 64,0%, co oznacza, że podobnie jak w poprzednich półroczach (począwszy od II połowy 2014 r.) karty przewyższają udział przelewów w ogólnej liczbie płatności bezgotówkowych. Liczba transakcji poleceniem przelewu wzrosła o 12%, choć należy zauważyć, że udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych konsekwentnie maleje. W II półroczu 2020 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą płatniczą wyniosła 66,8 zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza (67,1 zł) wartość ta nieznacznie spadła. W II półroczu 2020 r. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 0,8%, do poziomu 43,7 mln kart. Liczba kart zbliżeniowych wzrosła o 0,8 mln i stanowiła 87,8% wszystkich kart płatniczych w Polsce. Rosnąca popularność kart zbliżeniowych przyczynia się do dokonywania transakcji bezgotówkowych przez posiadaczy kart na coraz niższe kwoty, co zwiększa liczbę transakcji bezgotówkowych.

Na polskim rynku coraz większego znaczenia nabierają innowacyjne instrumenty i usługi, takie jak Google Pay oraz Apple Pay. Ich popularność wśród klientów banków szybko rośnie (w I połowie 2020 r., wg dostępnych danych osiągnęła poziom 3,3 mln⁹²). Dzieje się tak za sprawą bardzo dobrze rozwiniętej sieci akceptacji płatności zbliżeniowych (już 100% terminali POS w Polsce akceptuje płatności zbliżeniowe).

⁸⁷ Mastercard, *Zwiększony poziom bezpieczeństwa transakcji Twoich klientów*, <https://www.mastercard.pl/pl-pl/punkty-handlowo-uslugowe/bezpieczenstwo/mastercard-identity-check.html>.

⁸⁸ NuData Security, A Mastercard Company, *Behavioral Analytics*, <https://nudatasecurity.com/behavioral-analytics/>.

⁸⁹ M. Szeligowski, *Wrocławianie z PayEye zrobili to pierwsi na świecie. Takie spojrzenie na płatności to rewolucja*, spidersweb.pl, <https://spidersweb.pl/bizblog/payeye-polski-startup-płatności/>.

⁹⁰ M. Sikorski, *Szybko rośnie sieć partnerska PayEye. Spojrzeniem można już płacić w kilkudziesięciu miejscach*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/8058-payeye-rosnie-siec-partnerska>.

⁹¹ PayEye, *Lista partnerów* (26-11-2020), payeye.pl, <https://payeye.com/lista-partnerow/>.

⁹² Uryniuk J., *Apple Pay i Google Pay w Polsce. Ze zbliżeniowych płatności mobilnych korzysta już ponad 3,3 mln osób*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/8427-liczba-uzytkownikow-apple-pay-google-pay-w-polsce-2-kw-2020>

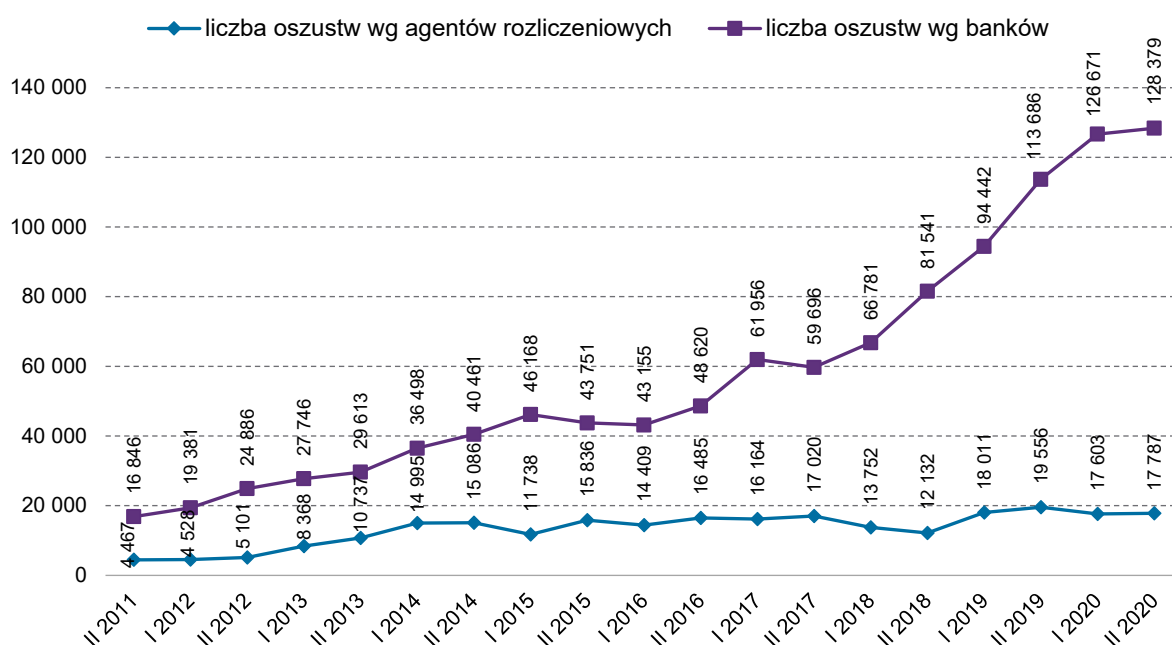
Dostępność usługi Apple Pay i Google Pay w ofercie banków stale się powiększa i może stawać się powoli jednym z kryteriów podczas wyboru banku. Poza płatnościami mobilnymi coraz większą popularnością cieszą się płatności odroczone, które dostępne są na polskim rynku za sprawą współpracy integratorów płatności oraz banków z fintechami. Zagraniczne fintechy wchodzące na rynek są przyjmowane przez coraz szersze grono polskich klientów, na co może wskazywać coraz większa dostępność płatności mobilnych oferowanych przez podmioty niebędące tradycyjnymi bankami, np. Monese, N26, Revolut, Curve, DiPocket, iCard czy TransferWise. Wszystko to może świadczyć o tym, że Polacy bardzo entuzjastycznie reagują na nowości technologiczne ze świata płatności, co z kolei może powodować zarówno wchodzenie na rynek coraz większej liczby nowych rozwiązań, jak i rozwój już istniejących na polskim rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, oferowanych przez krajowych i zagranicznych dostawców usług płatniczych.

5.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2020 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 128,4 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 17,8 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 85.

Wykres nr 85. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2011 – 2020

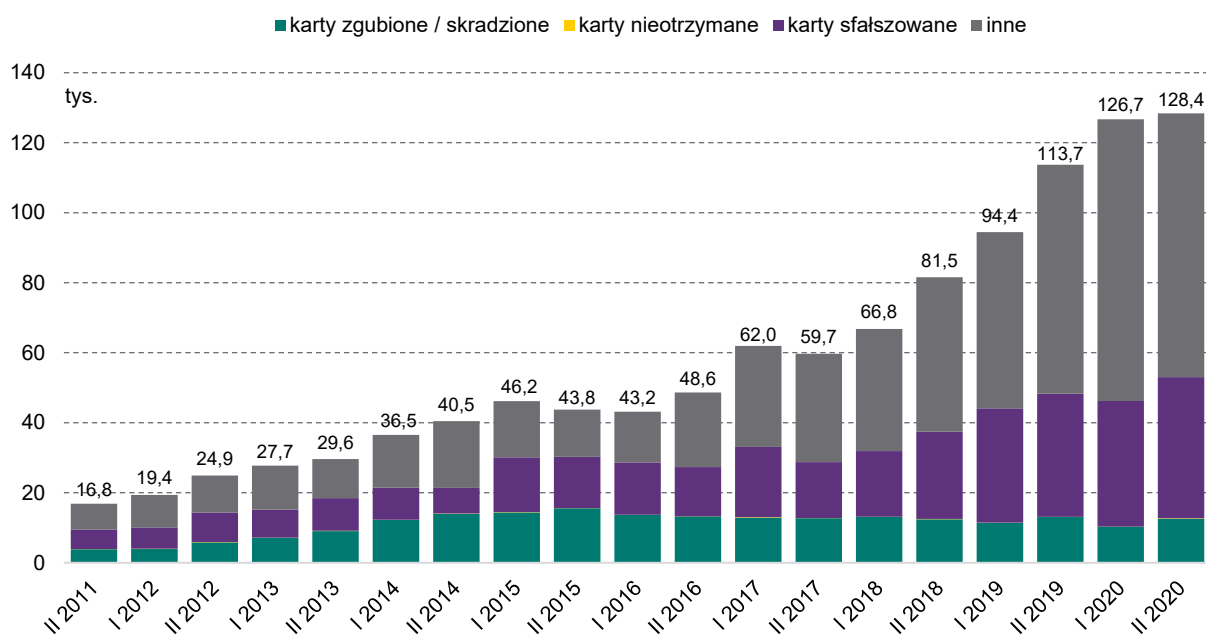
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, w sposób naturalny od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują bowiem transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach, które z kolei są objęte sprawozdawczością od agentów rozliczeniowych.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2020 r. (128,4 tys.) zwiększyła się o 1,4% w porównaniu do I półrocza 2020 r. (126,7 tys.). Warto wskazać, że tempo wzrostu liczby operacji oszukańczych w II półroczu 2020 r. było najniższym tempem wzrostu od II półrocza 2017 r.

Na wykresie nr 86 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

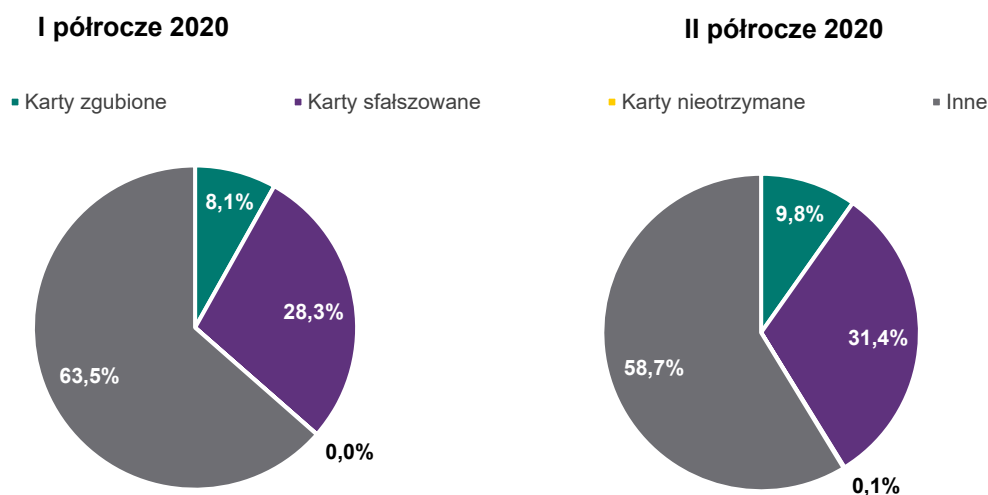
Wykres nr 86. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie nr 87 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r.

Wykres nr 87. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków

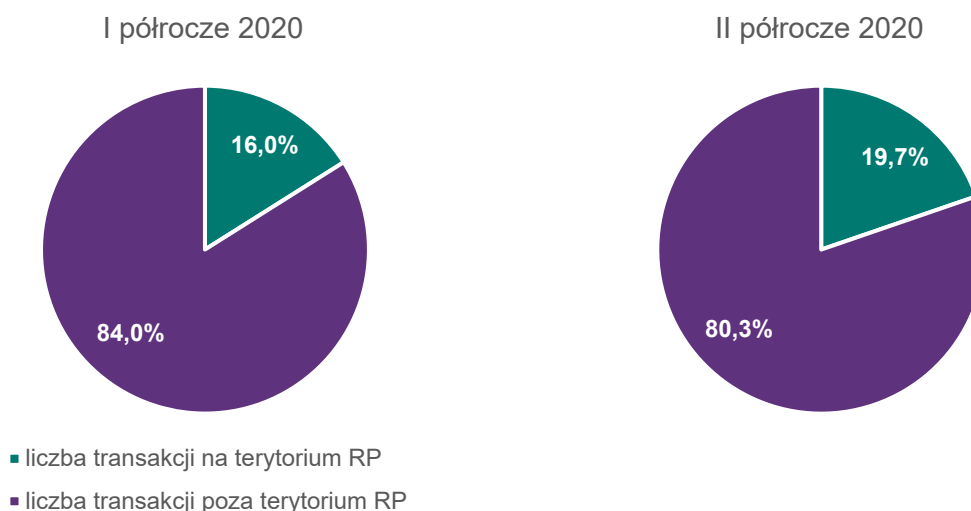

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2020 r. najczęściej transakcji oszukańczych pod względem liczby wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział transakcji w kategorii Inne w ogólnej liczbie wyniósł 58,7%, czyli w stosunku do poprzedniego półrocza (w którym wynosił 63,5%) zmniejszył się o 4,8 p.p. Kolejną kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfalszowanymi (31,4%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (9,8%). W II półroczu 2020 r. największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii karty nieotrzymane, w ramach której dokonano 135 oszustw (w I półroczu 2020 r. dokonano 4 oszustw tego typu), co oznacza wzrost liczby tych operacji o 131, czyli o 3275% w porównaniu do poprzedniego półrocza.

Zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonanych w II półroczu 2020 r. przy użyciu kart wydanych w Polsce była realizowana poza terytorium RP (80,3%). W I półroczu 2020 r. odsetek ten był nieco wyższy i wynosił 84,0%. W przypadku transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przeważały transakcje typu *card not present* (w II połowie 2020 r. było to 96,4% transakcji dokonanych za granicą). W II półroczu 2020 r. w transakcjach oszukańczych na terenie naszego kraju (19,7% wszystkich transakcji oszukańczych) nieznacznie przeważały transakcje CNP (56,8%), które zostały zakwalifikowane głównie do kategorii Inne. Wykres nr 88 prezentuje strukturę operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby transakcji.

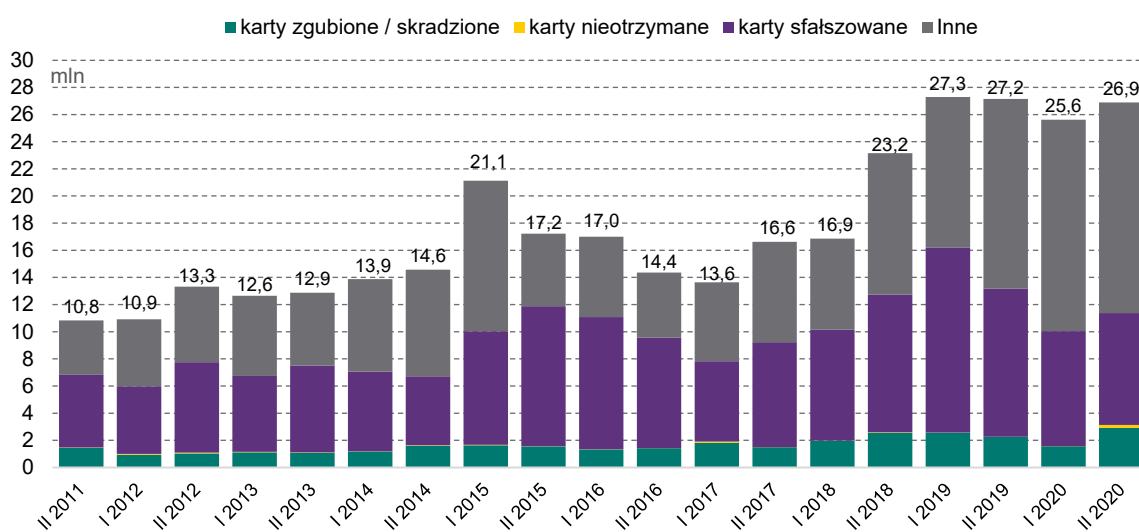
Wykres nr 88. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I półroczu 2020 oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

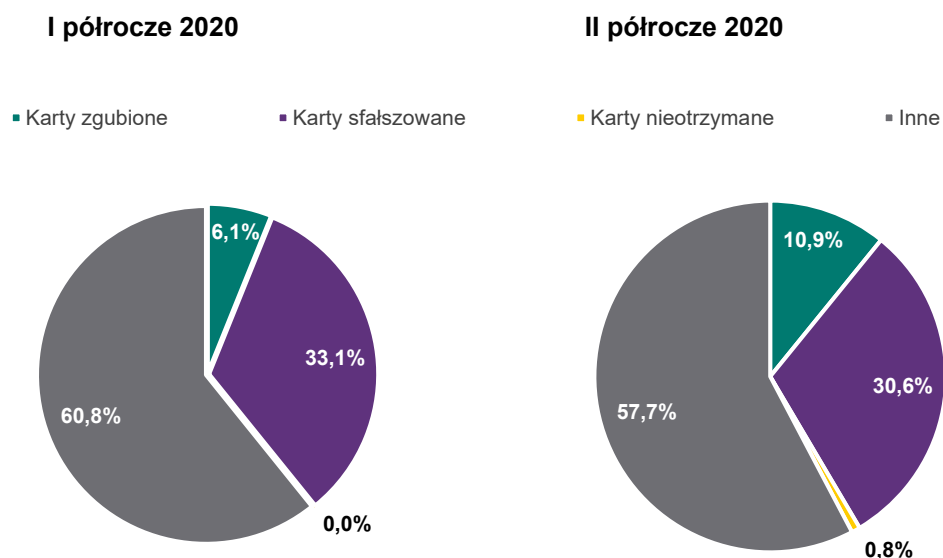
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie nr 89, a na wykresie nr 90 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 89. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 90. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków

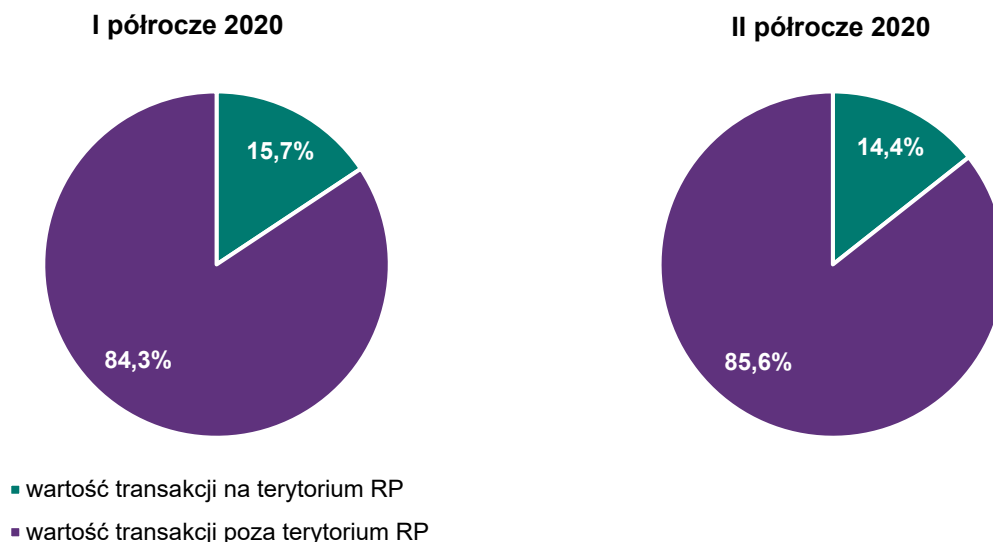

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2020 r. wyniosła 26,9 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 4,9% (25,6 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w transakcjach z kategorii Inne (57,7%).

Podobnie jak w przypadku liczby transakcji, zdecydowana większość transakcji oszukańczych pod względem wartości miała miejsce poza terytorium RP. W II półroczu 2020 r. było to 85,6% wszystkich transakcji oszukańczych (w I półroczu 2020 r. wskaźnik ten wyniósł 84,3%). Tak jak w przypadku liczby transakcji w II półroczu 2020 r., największą wartość transakcji oszukańczych na terytorium Polski stanowiły transakcje CNP (58,8%), które dominowały również za granicą (88,3%).

Wykres nr 91. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków

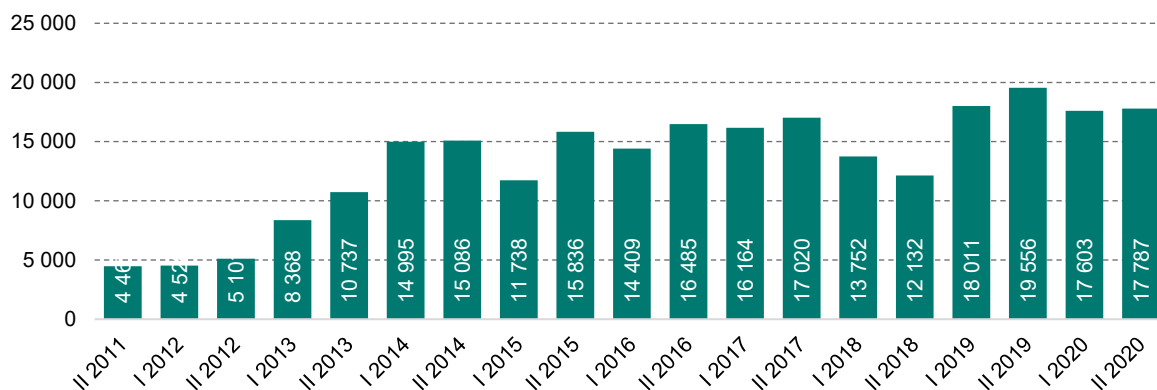
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2020 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 209,5 zł i była wyższa o 3,6% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła ona 202,3 zł). Warto dodać, że od początku 2010 r. widoczna jest tendencja spadkowa średniej wartości transakcji oszukańczej. Najwyższą średnią osiągnęła w II półroczu 2009 r. i była ona wyższa prawie 4-krotnie (782,4 zł) niż w analizowanym półroczu.

W II półroczu 2020 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,004% liczby i 0,006% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzednim półroczu zanotowano odpowiednio 0,004% i 0,007%), co sprawia, że pod tym kątem Polska może pochwalić się jednym z najniższych w UE poziomem fraudów w stosunku do ogólnej liczby i wartości transakcji kartowych.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w II półroczu 2020 r. dokonano 17,8 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres nr 92), co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 1,0%.

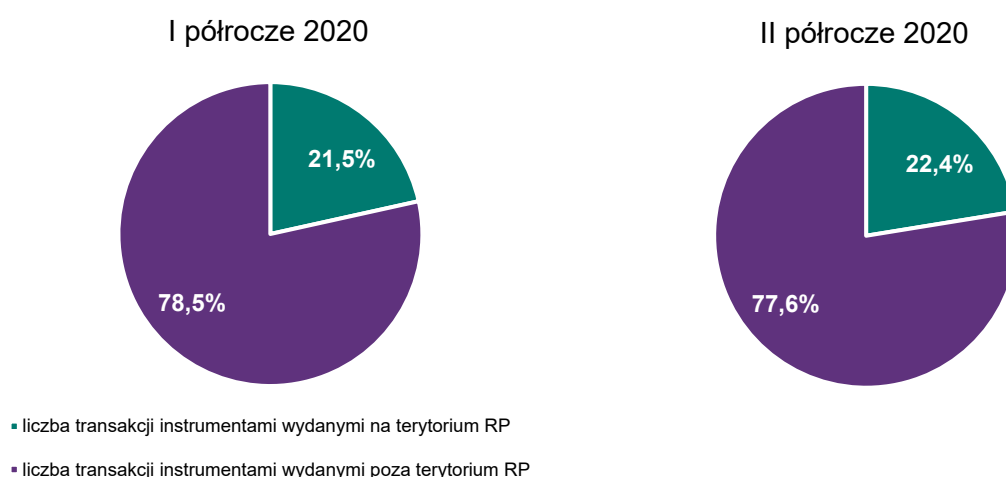
Wykres nr 92. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Według danych od agentów rozliczeniowych większość transakcji oszukańczych jest dokonywanych instrumentami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2020 r. liczba transakcji dokonanych zagranicznymi kartami wyniosła 77,6% wszystkich transakcji oszukańczych, natomiast w I półroczu 2020 r. wskaźnik ten wynosił 78,5%. Transakcje oszukańcze realizowane kartami wydanymi w Polsce dokonywane były częściej w środowisku internetowym - CNP (53,1%), tak samo jak karty wydane za granicą (79,3%). Wykres nr 93 przedstawia strukturę operacji oszukańczych wg agentów rozliczeniowych.

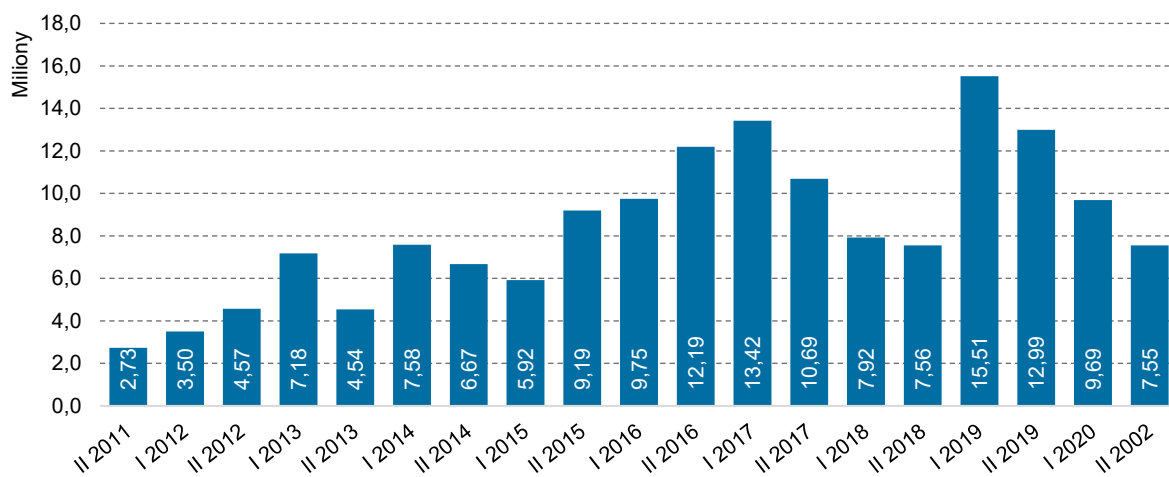
Wykres nr 93. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2020 r. wyniosła 7,6 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 2,1 mln zł, tj. o 22,0% (wykres nr 94).

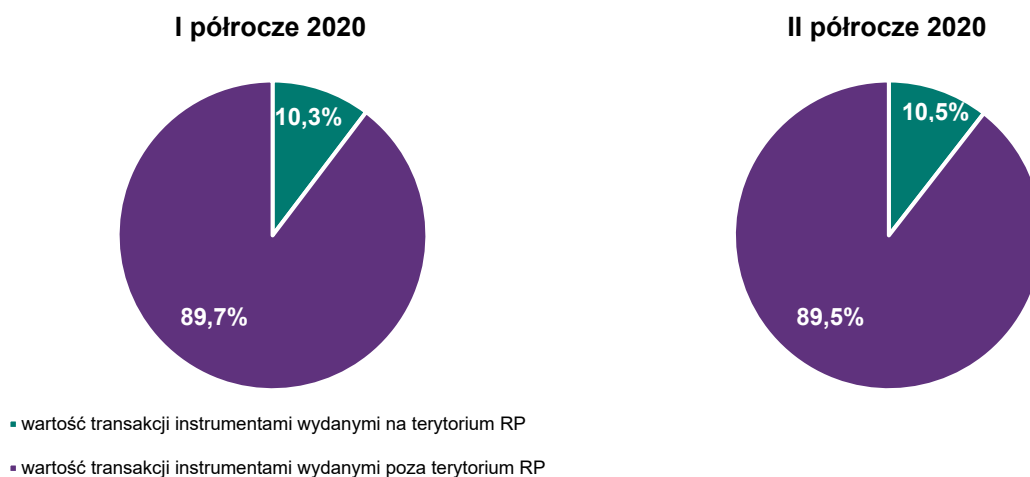
Wykres nr 94. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Struktura wartości transakcji oszukańczych dokonywanych kartami wydawanymi w Polsce oraz poza granicami Polski zaprezentowana została na wykresie nr 95. Zdecydowaną przewagę transakcji oszukańczych stanowią transakcje dokonywane kartami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2020 r. było to aż 89,5%, z czego 67,5% to transakcje CNP. Wśród transakcji dokonywanych polskimi kartami (10,5%) większość to także transakcje CNP (69,8%).

Wykres nr 95. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od agentów

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2020 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 424,5 zł i była niższa o 22,9% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła 550,3 zł).

Transakcje oszukańcze według danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,0006% ogólnej liczby i 0,004% wartości transakcji kartami płatniczymi, obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych (w poprzednim półroczu było to 0,0007% ogólnej liczby i 0,006% wartości transakcji).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 7.801 takich przypadków w porównaniu do 5.806 w poprzednim półroczu. Najwięcej oszustw pod względem liczby, jak i wartości transakcji przy użyciu polecenia przelewu dokonano w ramach bankowości internetowej. Transakcje oszukańcze realizowane za pośrednictwem polecenia przelewu są często wynikiem infekowania komputera przez złośliwe oprogramowanie. Pozwala ono przestępcom przejąć kontrolę nad komputerem klienta, co może skutkować wyprowadzeniem środków z rachunku klienta na rachunek, z którego przestępca pobiera środki. Przykładem takich operacji oszukańczych jest np. zmiana numeru rachunku bankowego, na który powinien być wykonany przelew lub wykonanie przelewu zdefiniowanego przez przestępcę dzięki poznananiu loginu i hasła do bankowości internetowej czy przejęcie rachunku klienta, wyrobienie nowej karty SIM i przechwycenie kodów SMS. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 7.152 zł do 4.789 zł. W II półroczu 2020 r. nie odnotowano żadnej operacji oszukańczej przy użyciu czeku oraz polecenia zapłaty. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

Ocena poziomu oszustw dokonywanych instrumentami płatniczymi w II półroczu 2020 r.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2020 r. wyniosła 128,4 tys., czyli zwiększyła się o 1,4% w porównaniu do I półrocza 2020 r. Największy procentowy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii karty nieotrzymane. W analizowanym okresie największy udział oszustw dokonanych kartami płatniczymi pod względem liczby transakcji, wg danych przekazanych przez banki, wystąpił w transakcjach w kategorii Inne. Udział tych oszustw wyniósł 58,7%. Wartości transakcji oszukańczych dokonanych kartami, raportowanych przez banki, wzrosła w II półroczu 2020 r. o 4,9%.

Warto zauważyć, że według danych od wydawców kart, zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonywana była poza granicami naszego kraju, co świadczy o wysokim poziomie zabezpieczeń polskiego systemu płatniczego, w tym infrastruktury płatniczej. Liczba i wartość transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przy użyciu kart płatniczych wydanych w Polsce stanowiła odpowiednio 80,3% i 85,6% w II półroczu 2020 r.

Według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba transakcji oszukańczych w II półroczu 2020 r. wyniosła 17,8 tys. i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 1,0% (17,6 tys.), a wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2020 r. wynosiła 7,6 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 22,0% (czyli o 2,1 mln zł).

Według danych od agentów większość transakcji dokonywanych jest instrumentami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2020 r. liczba transakcji oszukańczych kartami zagranicznymi stanowiła 77,6%, a wartość tych transakcji aż 89,5%.

Należy dodać, iż skala oszustw z użyciem kart jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi wg danych z banków zaledwie 0,004% liczby i 0,006% wartości tego obrotu. Warto podkreślić, iż wg ostatnich porównywalnych danych za 2018 r., Polska, osiągając wskaźniki oszustw na poziomie 0,005% dla wartości i 0,002% dla liczby transakcji, tj. odpowiednio 7,4 razy mniej i 11,5 razy mniej niż średnia w całym obszarze SEPA, była na 1. miejscu w rankingu najbardziej bezpiecznych pod tym kątem krajów.⁹³ Należy również podkreślić, że zdecydowana większość oszustw kartami wydanych w Polsce dokonywana była za granicą Polski, a w przypadku oszustw odnotowanych przez agentów rozliczeniowych dominowały transakcje kartami wydanych poza Polską. Można przypuszczać, że transgraniczny schemat dokonywania oszustw ma najprawdopodobniej na celu utrudnienie organom ścigania i zlokalizowania przestępców oraz powoduje konieczność podejmowania współpracy z zagranicznymi organami ścigania, co może dodatkowo komplikować i wydłużać prowadzenie postępowań.

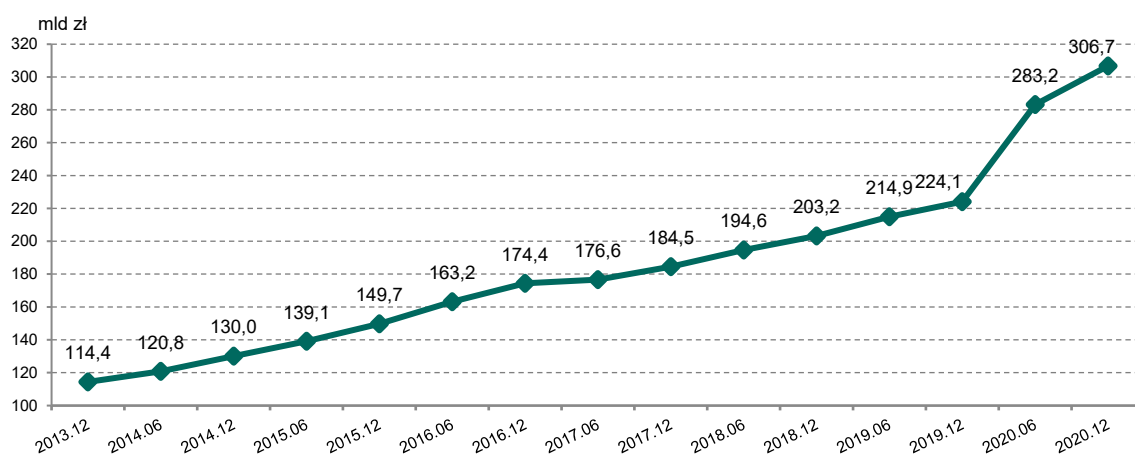
⁹³ Sixth report on card fraud, ECB, 2020;
<https://www.ecb.europa.eu/pub/cardfraud/html/ecb.cardfraudreport202008-521edb602b.en.html#toc13>

6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, będący sumą wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od grudnia 2013 r. do grudnia 2020 r. według stanów na koniec danego półrocza przedstawiono na wykresie nr 96.

Wykres nr 96. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2013-2020 (w mld zł)

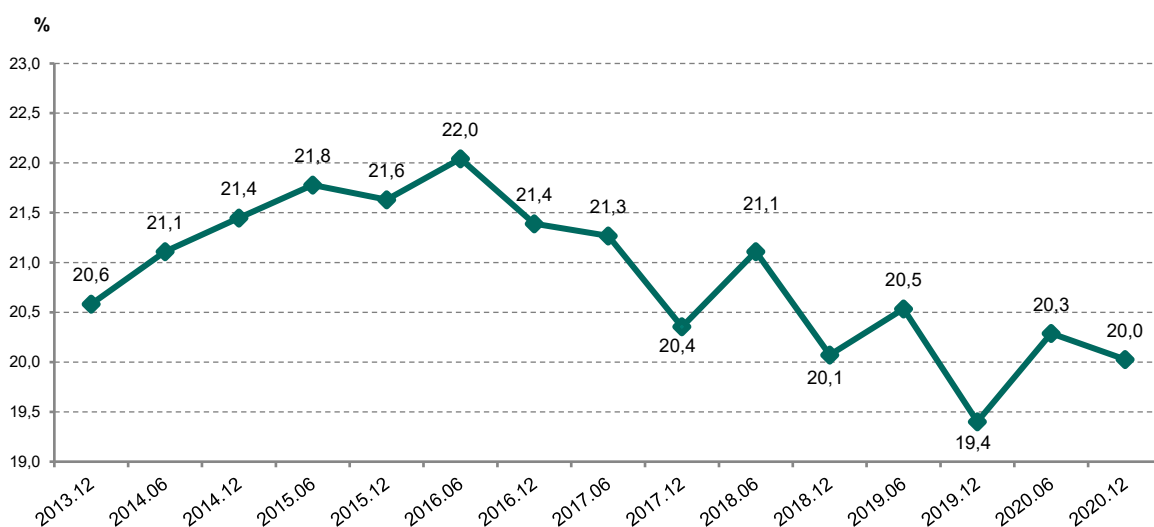
Źródło: Opracowanie własne DSP

W II połowie 2020 r. odnotowano przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków o 23,5 mld zł. Jego zasób zwiększył się w analizowanym okresie z 283,2 mld zł w czerwcu 2020 r. do poziomu 306,7 mld zł w grudniu 2020 r., tj. wzrósł o 8,3%. Największy przyrost gotówki w analizowanym półroczu został odnotowany w październiku i listopadzie 2020 r. (odpowiednio 7,9 mld zł i 5,5 mld zł), wraz z nastaniem drugiej fali pandemii COVID-19. Gromadzenie większych zasobów gotówki, jak się wydaje, miało charakter przezornościowy i tezauryzacyjny.

Od grudnia 2013 r. obserwowany jest systematyczny przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu. Przyczyną stałego wzrostu gotówki należy upatrywać m.in. w bardzo niskim oprocentowaniu depozytów bankowych. Tempo zmian pieniądza gotówkowego w obiegu w okresie ostatnich 7 lat było jednak różne. W grudniu 2020 r. roczne tempo wzrostu gotówki w obiegu było niewspółmiernie wysokie i wyniosło 36,9%. Dla porównania, 12-miesięczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wynosiło 10,3% w grudniu 2019 r., 10,2% w grudniu 2018 r., 5,8% w grudniu 2017 r. i 16,5% w grudniu 2016 r.

Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1, który ilustruje wykres nr 97, obniżył się w ostatnim półroczu o 0,3 p.p., osiągając poziom 20,0% w grudniu 2020 r. w stosunku do 20,3% w czerwcu 2020 r. Warto zwrócić uwagę, iż w ostatnich czterech latach (od grudnia 2016 r. do grudnia 2020 r.) udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1 systematycznie spadał i wahał się w przedziale +/- 1 p.p. od wartości 20,4% (min. 19,4% - max. 21,4%).

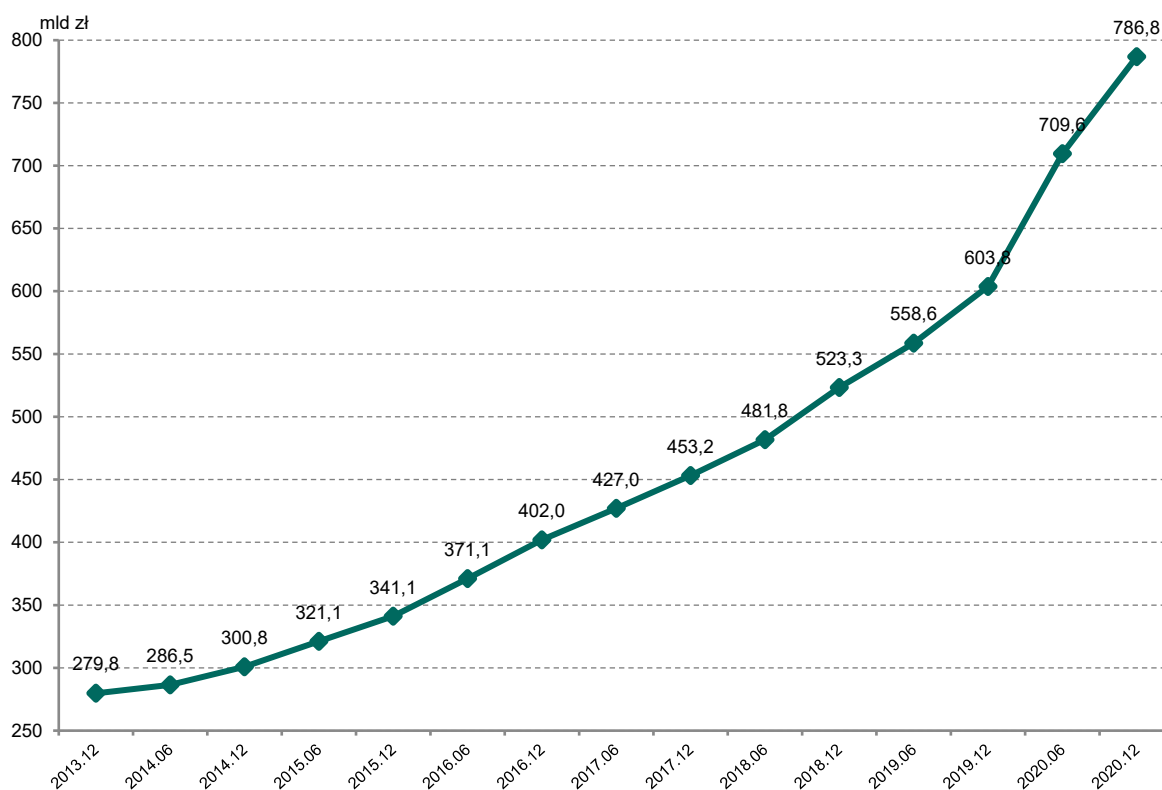
Wykres nr 97. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2013-2020 (w %)

Źródło: Opracowanie własne NBP

Wielkość depozytów na żądanie w agregacie podaży pieniądza M1 jest miarą pieniądza bezgotówkowego, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych płatnych na żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie nr 98.

Wykres nr 98. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2013 - 2020 (w mld zł)

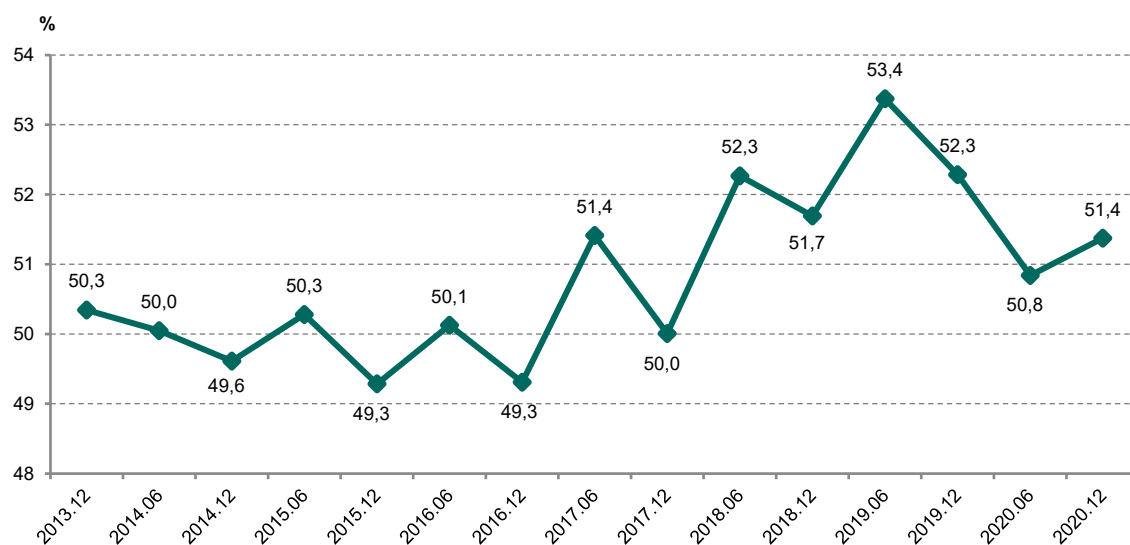
Źródło: Opracowanie własne NBP

W II połowie 2020 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wzrosła o 77,2 mld zł, do poziomu 786,8 mld zł na koniec grudnia 2020 r., tj. o 10,9% w stosunku do 709,6 mld zł w czerwcu 2020 r.

Od grudnia 2013 r. odnotowuje się stały przyrost depozytów na żądanie gospodarstw domowych. Należy przy tym zaznaczyć, że tempo 12-miesięcznego wzrostu wielkości tych depozytów było różne w poszczególnych latach. W grudniu 2020 r. wyniosło ono 30,3%. Dla porównania, w grudniu 2019 r. 12-miesięczny wzrost wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych osiągnął poziom 15,4%, w grudniu 2018 r. 15,5%, w grudniu 2017 r. 12,7%, a w grudniu 2016 r. 17,9%. Warto przy tym odnotować, że w okresie ostatnich kilku lat napływ środków na rachunki na żądanie gospodarstw domowych następował pomimo utrzymującego się bardzo niskiego oprocentowania depozytów bankowych lub w ogóle braku takiego oprocentowania. Największy przyrost depozytów gospodarstw domowych w II połowie 2020 r. został odnotowany w grudniu (27,1 mld zł). Mogła się to tego przyczynić m.in. wypłata różnego typu nagród i premii świątecznych.

Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty na żądanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, w omawianym okresie prezentuje wykres nr 99.

Wykres nr 99. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2013 - 2020 (w %)

Źródło: Opracowanie własne NBP

W grudniu 2020 r. odnotowany został wzrost udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie M1 w stosunku do czerwca 2020 r. o 0,6 p.p. Nie jest to typowe zjawisko. W ostatnich 7 latach poziom wskaźnika cyklicznie spadał w II połowie każdego roku. Poziom odnotowany w grudniu 2020 r., tj. 51,4%, był zbliżony do poziomu sprzed dwóch lat (51,7% w grudniu 2018 r.). Warto zauważyć, że pomijając przejściowy spadek wskaźnika w I połowie 2020 r. w związku z pandemią, udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, począwszy od grudnia 2016 r., wykazuje kierunkowo tendencję wzrostową.

Ocena funkcjonowania pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego w II półroczu 2020 r.

Przedstawione wyżej zmiany dla II półroczu 2020 r. zarówno w zakresie pieniądza gotówkowego, jak i bezgotówkowego, różniły się od wyników z lat ubiegłych. Pieniądz gotówkowy w obiegu stale się zwiększa pod względem nominalnym, ale udział gotówki w M1 od grudnia 2016 r. stopniowo maleje. Na koniec grudnia 2020 r. wielkość pieniądza gotówkowego poza kasami banków wyniosła 306,7 mld zł, a jego udział w agregacie M1 wyniósł 20,0%.

Obserwowany jest stały dynamiczny wzrost pieniądza bezgotówkowego, mierzonego wielkością depozytów na żądanie gospodarstw domowych ulokowanych na rachunkach bankowych, który od grudnia 2016 r. stopniowo przekłada się na zwiększony udział tej formy pieniądza w agregacie M1. Na koniec grudnia 2020 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wyniosła 786,8 mld zł, a ich udział w agregacie M1 wyniósł 51,4%.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Działania Rady ds. Systemu Płatniczego

W II połowie 2020 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady ds. Systemu Płatniczego w formie telekonferencji (w dniu 12 października oraz w dniu 18 grudnia 2020 r.)⁹⁴. W trakcie dyskusji zostały poruszone następujące tematy:

- ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2020 r.,
- działalność KIR w zakresie planowanych przez Izbę zmian, tj.: uruchomienia usługi płatności natychmiastowych w euro (Euro Express Elixir) oraz rozwoju narzędzi dla uwierzytelnienia elektronicznego i zdalnego podpisu (mojeID i mSzafir),
- plany KIR i ZBP dotyczące uruchomienia sektorowego centrum usług wspierających przeciwdziałanie praniu pieniędzy,
- zmiany w systemie Euro Elixir wynikające z planów wdrożenia w systemie STEP2-T mechanizmu ciągłego rozrachunku brutto (*Continuous Gross Settlement*),
- dostosowania Grupy Kapitałowej KDPW S.A. do zmian w regulacjach europejskich (CSDR, SRD II, SFTR) oraz ocena zasadności dołączenia KDPW S.A. do paneuropejskiej platformy rozrachunkowej TARGET2-Securities (T2S) z rozrachunkiem w złotych i euro,
- innowacyjne rozwiązania płatnicze na rynku polskim (PayTech).

Ponadto, w II połowie 2020 r. Rada monitorowała m.in. stopień wprowadzenia przez polskie banki standardu interfejsu komunikacyjnego Polish API oraz kwestie związane z cyberbezpieczeństwem banków.

7.2. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego

7.2.1. Charakterystyka rynku obrotu gotówkowego w 2020 r.

W Polsce w ostatnich latach wartość banknotów i monet w obiegu rok do roku wzrastała średnio od kilku do kilkunastu procent. Rok 2020 okazał się pod względem przyrostu wartości pieniądza w obiegu szczególny. W porównaniu do 2019 r. wartość pieniądza w obiegu wzrosła o 34,8%, tj. o 83 mld zł, i wyniosła na koniec 2020 r. 321,5 mld zł. Równolegle w tym samym czasie odnotowano istotny wartościowy wzrost udziału w obiegu banknotów o najwyższych nominałach, tj. 200 i 500 zł, które osiągnęły odpowiednio 36% (wzrost o 5 p.p.) oraz 6% (wzrost o 2 p.p.) wartości obiegu banknotów, co ilustrują poniższe wykresy.

⁹⁴ Komunikaty z posiedzeń Rady ds. Systemu Płatniczego dostępne są pod adresem: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/rada/komunikaty.html>

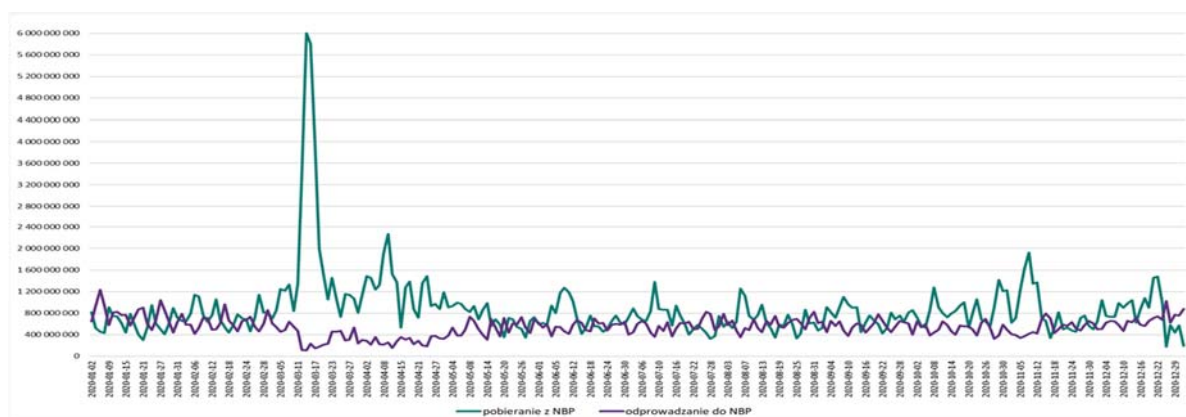
Wykres nr 100. Wartościowy udział poszczególnych nominałów banknotów w obiegu banknotów

Źródło: opracowanie własne DES

W 2020 r. zaobserwowano gwałtowny wzrost zapotrzebowania na pieniądź gotówkowy przejawiający się w formie rekordowych pobrań waluty polskiej z NBP przez banki i Poczty Polską S.A. przy jednocześnie niskim poziomie odprowadzeń do NBP. W 2020 r. w porównaniu do 2019 r. wartość pobrań waluty polskiej z NBP była wyższa o 9,5%, zaś wartość odprowadzeń była niższa o 24,1%. Szczególnie wysoki poziom pobrań przypadł na przełom marca i kwietnia 2020 r. oraz października i listopada 2020 r. Kulminacja pobrań miała miejsce w dniu 13 marca 2020 r., kiedy to oddziały okręgowe NBP wydały bankom i Poczcie Polskiej S.A. banknoty o wartości 6 mld zł, tj. 7-krotność średniego dziennego zapotrzebowania. Łącznie w 2020 r. pobrano z NBP 223 mld zł, a odprowadzono 140 mld zł, co świadczy nie tylko o znacznym zapotrzebowaniu na pieniądź gotówkowy, ale i o niezmiennym zaufaniu do gotówki jako instrumentu emitowanego przez NBP. Szczegółowe dane w zakresie zaopatrywania przedstawia poniższy wykres.

Wykres nr 101. Kształtowanie się wartości pobrań waluty polskiej z NBP i odprowadzeń waluty polskiej do NBP w 2020 r.

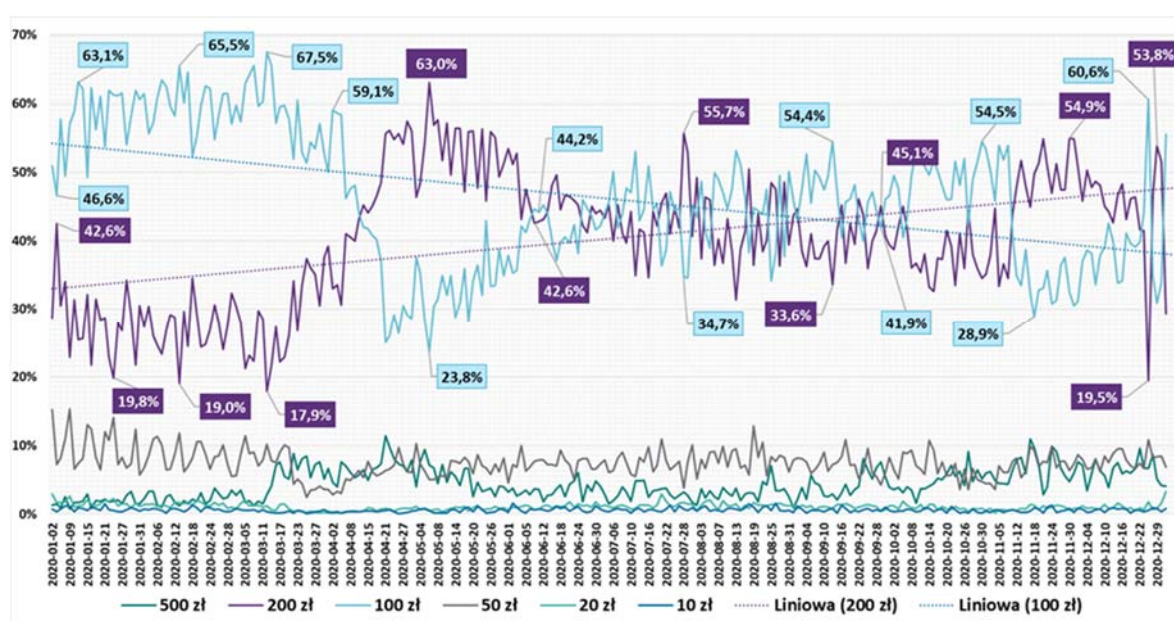

Źródło: Opracowanie własne DES

Struktura nominalowa pobrań banknotów z NBP w trakcie 2020 r. stopniowo ulegała zmianie. W okresach nasilonego popytu na pieniądź gotówkowy występował niespotykany wzrost popytu na banknot 100 zł, tj. zwiększenie jego udziału w strukturze nominalowej banknotów pobranych z NBP. W wyniku współpracy banku centralnego z rynkiem obrotu gotówkowego, mającej na celu umożliwienie uczestnikom rynku dostępu do banknotów w pełnej strukturze nominalowej, rosło znaczenie banknotu o nominale 200 zł, a malało znaczenie banknotu 100-złotowego.

Zmiany w zakresie struktury nominalowej pobrań banknotów z Narodowego Banku Polskiego w trakcie 2020 r. zilustrowano na poniższym wykresie.

Wykres nr 102. Struktura nominalowa wartości banknotów w pobraniach z NBP w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne DES

Doświadczenia wynikające z wpływu pandemii koronawirusa na rynek obrotu gotówkowego bezspornie potwierdziły jak istotnym elementem infrastruktury płatniczej jest pieniądź gotówkowy. W czasie pandemii koronawirusa kwestiami niezwykle istotnymi stały się powszechny dostęp do gotówki oraz akceptacja pieniądza gotówkowego. Według wstępnych wyników badania pn. „Zwyczajne płatnicze w Polsce, w 2020 r.”, przeprowadzonego na zlecenie Departamentu Systemu Płatniczego w 2020 r., 11,5% dorosłych mieszkańców Polski nie posiadało własnego rachunku płatniczego lub konta bankowego, zaś 18,3% nie posiadało karty płatniczej, co oznacza, że niemal co piąty respondent mógł dokonywać płatności jedynie w formie gotówkowej. Ponadto 8,3% respondentów zadeklarowało, że doświadczyło w czasie pandemii COVID-19 problemów z dokonywaniem płatności gotówkowych w stacjonarnych punktach handlowo-usługowych (polegających np. na odmowie przyjęcia płatności w gotówce).

Zasadniczym zadaniem w tej kwestii jest zatem zagwarantowanie zarówno wolności wyboru metody płatności, jak i zapobieganie wykluczeniu finansowemu i społecznemu tych, którzy z różnych względów nie posiadają konta bankowego, a tym samym korzystają wyłącznie z gotówki.

Jednocześnie w okresie pandemii aż 9% ankietowanych przez NBP Polaków spotkało się z brakiem akceptacji pieniądza gotówkowego w codziennych transakcjach⁹⁵. Najczęściej zdarzało się to w supermarketach, hipermarketach, restauracjach, urzędach oraz stacjach benzynowych. Przykłady braku akceptacji płatności w formie gotówkowej były również w ówczesnym okresie sygnalizowane w mediach i dotyczyły oprócz przedsiębiorców również organów administracji publicznej. Wyniki ww. badania przedstawiono szczegółowo w Rozdziale 9. Bezpieczeństwo obrotu gotówkowego oraz zagwarantowanie szerokiego dostępu do banknotów i monet będących prawnym środkiem płatniczym w Polsce jest jednym z priorytetowych obszarów działań banku centralnego, a w dobie pandemii zyskało jeszcze większe znaczenie.

7.2.2. Działania NBP w zakresie zapewnienia optymalnego obrotu gotówkowego

Zaopatrywanie banków w walutę polską przez NBP wynika z art. 68 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1896 z późn. zm.) i jest realizacją art. 37 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tj. Dz.U. z 2020 r. poz. 2027). Znaki pieniężne, pobrane z oddziałów okręgowych NBP przez banki lub firmy CIT działające w imieniu banków, trafiają do centrów gotówkowych banków lub firm CIT zajmujących się procesowaniem gotówki w imieniu banków, a następnie do konsumentów za pośrednictwem oddziałów banków, sieci bankomatów oraz sieci detalicznych. Odwrotną drogę banknoty i monety pokonują, powracając do banku centralnego. Za pośrednictwem dużych sieci detalicznych i urzędzeń samoobsługowych strumień gotówki trafia od konsumentów, do centrów gotówkowych banków lub firm CIT zajmujących się procesowaniem gotówki w imieniu banków. Zostaje tam rozdzielony na znaki pieniężne nadające się do obiegu i nienadające się do obiegu. Część znaków pieniężnych nadających się do obiegu jest ponownie wprowadzana do obrotu zgodnie z potrzebami banków i ich klientów. Nadmiar znaków pieniężnych jest odprowadzany do NBP.

Szczegółowo zaopatrywanie w walutę polską jest uregulowane w Zarządzeniu nr 19/2016 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 17 sierpnia 2016 r. *w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki* (tj. Dz. Urz. NBP z 2020 r. poz. 28), zwanym dalej „Zarządzeniem nr 19/2016”, wydanym na podstawie art. 68 pkt 2 ustawy Prawo bankowe. Banki i Poczta Polska S.A. (z uwagi na art. 15 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”) zawierają z Narodowym Bankiem Polskim umowy o warunkach pobierania i odprowadzania waluty polskiej. Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r. zawartych było 18 umów⁹⁶, w ramach których 16 oddziałów okręgowych NBP zaopatrywało w gotówkę w systemie podstawowym 316

⁹⁵ Badanie opinii publicznej dotyczące jakości banknotów powszechnego obiegu w Polsce. Raport z badań ilościowych. Openfield na zlecenie NBP, wrzesień 2020 r.

⁹⁶ 17 umów z bankami (w tym z trzema bankami spółdzielczymi) oraz jeden z Poczta Polską S.A.

jednostek organizacyjnych banków i Poczty Polskiej S.A., a w systemie lub depozytowym⁹⁷ 42 jednostki organizacyjne tych podmiotów.

Bezpieczeństwo znaków pieniężnych będących w obiegu, a tym samym wszystkich uczestników rynku, to jeden z kluczowych elementów prawidłowego funkcjonowania cyklu gotówkowego.

W ostatnich latach nastąpił wzrost roli firm zajmujących się profesjonalnie obsługą gotówki w procesie sortowania znaków pieniężnych (w szczególności banknotów) pozostających w obiegu oraz automatyzacja czynności związanych z obrotem gotówkowym (np. przenoszenie obsługi gotówkowej klientów z oddziałów banków do urządzeń samoobsługowych, rozwój sieci wpłatomatów, recyklerów, itp.). Obserwuje się także tendencję do oddelegowywania zadań przez banki do innych podmiotów. W celu zapewnienia, że do obiegu trafiają banknoty autentyczne i odpowiedniej jakości od dnia 1 lipca 2018 r. Zarządzeniem nr 19/2016, NBP wprowadził:

- kryteria jakości obiegu banknotów ponownie wprowadzanych do obrotu przez banki zgodnie z określonymi kryteriami;
- wymogi wobec urządzeń do banknotów obsługiwanych przez klienta oraz obsługiwanych przez personel;
- obowiązek wykonywania przez banki co najmniej raz w roku testów urządzeń procesujących gotówkę i dokonujących klasyfikacji jakościowej banknotów;
- obowiązek przekazywania przez banki, z którymi NBP posiada zawarte umowy o warunkach pobierania i odprowadzania waluty polskiej, do NBP kwartalnych informacji sprawozdawczych, zawierających w szczególności dane o: rodzaju urządzeń, liczbie przeliczonych, posortowanych i sprawdzonych pod kątem autentyczności banknotów lub monet, liczbie banknotów ponownie wprowadzonych do obrotu, odprowadzonych do NBP oraz znajdujących się na stanie banku (przedsiębiorcy).

W celu usprawnienia procesów przeliczania gotówki po stronie profesjonalnych uczestników obrotu gotówkowego również w przepisach ww. Zarządzenia umożliwiono:

- sortowanie banknotów wieloorientacyjnie, czyli układanie banknotów w paczce w dowolnym kierunku;
- odprowadzanie banknotów do NBP w jednym strumieniu, tj. łącznie nadających się i nienadających się do obiegu, i obowiązek wydzielania banknotów nienadających się do maszynowego sortowania;
- odprowadzanie monet do NBP w workach luzem, w jednym strumieniu, tj. łącznie monet nadających się i nienadających się do obiegu;
- a także wprowadzono standaryzację zawartości opakowań banknotów (opakowania zawierające 20 tys., 10 tys. lub 5 tys. sztuk banknotów).

⁹⁷ Waluta polska złożona jako depozyt NBP stanowi własność NBP i jest przechowywana w pomieszczeniach skarbcowych jednostki organizacyjnej banku, pod warunkiem, że depozyt NBP jest odpowiednio zabezpieczony oraz oddzielony od banknotów i monet będących własnością tego banku. Z systemu depozytowego korzysta część banków. Limity kwotowe dot. przechowywania depozytów NBP są indywidualnie ustalane w umowach z NBP.

Następnie, w celu podniesienia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego wprowadzono od dnia 1 stycznia 2020 r. konieczność przeliczania, sortowania oraz sprawdzania autentyczności banknotów za pomocą urządzeń (np. sorterów) w przypadku ich przeznaczenia do urządzeń obsługiwanych przez klientów (np. bankomatów).

Ponadto, dążąc do dalszej optymalizacji procesów przeliczania, w ramach wdrażanych zmian w Zarządzeniu 19/2016 w drugiej połowie 2020 r. wprowadzono zmiany skutkujące rezygnacją z wyodrębniania kategorii banknotów nienadających się do maszynowego sortowania i ich włączenie do jednego strumienia odprowadzeń banknotów z banków i Poczty Polskiej S.A. Zmiana ta weszła w życie od dnia 1 października 2020 r.

Mając na względzie optymalizację i standaryzację procesu przepływu banknotów i monet oraz ich przemieszczania w całym łańcuchu, wraz z zapewnieniem elektronicznej wymiany informacji w jednolitym standardzie, NBP wdrożył od 2020 r. kolejne zmiany w ramach przepisów Zarządzenia nr 19/2016. Zmiany te wynikały z wprowadzania kodów kreskowych w standardzie GS1-128 na opakowania banknotów i monet waluty polskiej. Wdrożenie standardów GS1 w procesach obrotu banknotów i monet umożliwia w szczególności standaryzację procesów pobierania i odprowadzania banknotów i monet poprzez:

- automatyczne wprowadzanie do systemu informatycznego informacji o dostarczonych opakowaniach banknotów i monet oraz aktualizację danych w systemie informatycznym;
- ograniczenie pracy manualnej oraz eliminację większości dokumentacji papierowej przekazywanej obecnie pomiędzy NBP a bankami;
- ograniczenie ryzyka popełnienia błędów wynikających z manualnego wprowadzania danych do systemów;
- płynny transfer danych pomiędzy uczestnikami rynku obrotu gotówkowego;
- ujednolicenie oznaczeń opakowań banknotów i monet oraz formatu danych.

Od stycznia 2020 r. kody kreskowe w standardzie GS1-128 są stosowane przez NBP na opakowaniach banknotów i monet powszechnego obiegu oraz przez producenta banknotów na opakowaniach banknotów powszechnego obiegu. W 2020 r. prowadzono dalsze prace mające na celu wdrożenie oznaczania opakowań w standardzie GS1-128, których efektem było wdrożenie, od kwietnia 2021 r., zmian umożliwiających oznaczanie opakowań monet powszechnego obiegu dostarczanych przez producenta monet.

W drugim półroczu 2020 r. prowadzono również prace pilotażowe w zakresie wprowadzenia kodów kreskowych przez wybrane banki i Poczta Polską S.A. Jednak z uwagi na okres pandemii testy pilotażowe miały ograniczony zakres.

Wdrożenie wyżej opisanych zmian o charakterze prawnym i systemowym wpisuje się w katalog działań NBP mających na celu zapewnienie optymalnego poziomu bezpieczeństwa zarówno w procesach realizowanych wewnątrz NBP, jak i w relacjach z uczestnikami obrotu gotówkowego.

7.2.3. Współpraca z rynkiem w zakresie zaopatrywania w gotówkę

Narodowy Bank Polski ściśle współpracuje z uczestnikami rynku obrotu gotówkowego. Współpraca jest realizowana nie tylko poprzez bieżące kontakty z bankami i Poczta Polska S.A., ale także cykliczne spotkania poświęcone zagadnieniom wymagającym szczególnej uwagi, np. wymianie doświadczeń w obszarze zaopatrywania w dobie pandemii. Współpraca i wymiana informacji następuje również poprzez prowadzoną sprawozdawczość w zakresie obrotu gotówkowego oraz powtarzane corocznie od 2018 r. badania ankietowe.

a) Sprawozdawczość kwartalna banków i Poczty Polskiej S.A.

Od dnia 1 lipca 2018 r. banki oraz Poczta Polska S.A., mające z NBP umowę, określającą warunki pobierania i odprowadzania waluty polskiej, są zobligowane, zgodnie z Zarządzeniem nr 19/2016 do przekazywania NBP kwartalnych sprawozdań, zawierających informacje o liczbie urzędzeń obsługiwanych przez klientów (np. wpłatometry, recyklery) oraz urzędzeń obsługiwanych przez personel banku lub przez personel przedsiębiorcy, któremu bank powierzył procesowanie banknotów (np. sortery), a także przeliczaniu oraz sortowaniu banknotów i monet, a następnie ich ponownym wprowadzaniu do obrotu.

W ramach działań sprawozdawczych, począwszy od III kwartału 2018 r., banki oraz Poczta Polska S.A. przekazują do NBP za pośrednictwem portalu SIS kwartalne informacje dotyczące obrotu gotówkowego oraz urzędzeń wykorzystywanych do procesowania gotówki. Przesyłane do NBP sprawozdania zawierają w szczególności dane dotyczące procesowania i ponownego wprowadzania do obrotu banknotów oraz monet według struktury nominałowej, a także informacje nt. liczby znaków pieniężnych przechowywanych w skarbcach banków, Poczty Polskiej S.A. lub firm CIT w imieniu banków. Otrzymywane dane liczbowe służą m.in. do oceny skali recyrkulacji znaków pieniężnych, czyli wprowadzania ich ponownie do obrotu przez banki i Poczta Polska S.A. bez udziału NBP. Analizie podlega również skala procesowania banknotów i monet oraz wykorzystania do tego celu wyspecjalizowanych urzędzeń, a zaobserwowane zjawiska interpretowane są zarówno pod kątem mikro (tj. indywidualnego banku) oraz makro (czyli całego rynku).

Od początku prowadzenia sprawozdawczości zauważalna jest tendencja wzrostu znaczenia banków i Poczty Polskiej S.A. w recyrkulacji znaków pieniężnych. W 2020 r. udział sektora komercyjnego w przeliczaniu i sortowaniu banknotów pochodzących z rynku wyniósł 84%. Pozostałe 16% banknotów podlegało sortowaniu w oddziałach okręgowych NBP. Tendencja ta nasiliła się w porównaniu do zbiorczych danych za 2019 r. Wówczas sortownie banków i firm CIT procesowały 73% banknotów, zaś do banku centralnego z rynku trafiało 27% banknotów do sortowania.

Zbiorcze dane wskazują, że w 2020 r. banki i Poczta Polska S.A. procesowały średnio 2,1 mld szt. banknotów co kwartał, tj. aż o 53% więcej niż wynosiła średnia otrzymana za 2019 r. Podobnie, w tym samym czasie średnia kwartalna liczba banknotów ponownie wprowadzanych do obrotu wyniosła w 2020 r. blisko 1,5 mld szt., podczas gdy rok wcześniej była o 47% niższa.

Monitorowanie stanu znaków pieniężnych ponownie wprowadzanych do obrotu przez banki i Poczta Polska S.A. nabiera szczególnego znaczenia w kontekście głębszej analizy skali recyrkulacji⁹⁸ banknotów i monet w krajowym obrocie gotówkowym. Kalkulacja częstotliwości powrotu waluty polskiej do oddziałów okręgowych NBP z rynku wskazuje, że banknoty i monety coraz rzadziej powracają do sortowni banku centralnego, co obrazuje wskaźnik rotacji w cyklach⁹⁹ oraz w dniach¹⁰⁰. Jeszcze w I kwartale 2018 r. przeciętnie banknot powracał do NBP raz w roku, natomiast na koniec 2020 r. częstotliwość powrotu spadła dwukrotnie. Częstotliwość powrotu banknotów do sortowni podmiotów komercyjnych jest kilkukrotnie większa, przy czym kształtuje się różnie dla poszczególnych nominałów, co ilustruje poniższa tabela.

Tabela nr 18. Wskaźnik rotacji banknotów w NBP i na rynku na koniec 2020 r.

Nominał	NBP		Rynek	
	Wskaźnik rotacji (cykle)	Wskaźnik rotacji (dni)	Wskaźnik rotacji (cykle)	Wskaźnik rotacji (dni)
500 zł	0,11	3 438	1,18	309
200 zł	0,44	832	1,91	191
100 zł	0,49	749	3,16	116
50 zł	1,41	258	6,47	56
20 zł	0,91	403	3,17	115
10 zł	0,64	573	3,21	114
Ogółem	0,58	629	3,18	115

Źródło: Opracowanie własne DES

Pozyskiwane dane wykorzystywane są m. in. do analizy strumieni gotówkowych funkcjonujących w ramach struktur bankowych, weryfikacji spełniania wymogu odnośnie przeprowadzania testów urządzeń, jak również do rozpoznawania przyczyn zjawisk zachodzących na rynku. Gromadzenie i interpretowanie powyższych informacji, wspomaga NBP w dążeniu do zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich uczestników rynku obrotu gotówkowego.

b) Badanie ankietowe wśród uczestników rynku obrotu gotówkowego współpracujących z NBP w zakresie zaopatrywania w gotówkę

W ramach monitoringu praktycznego zastosowania zmian wynikających z Zarządzenia nr 19/2016 Prezesa NBP, w październiku 2020 r. wśród uczestników rynku (tj. banków, Poczty Polskiej S.A. i firm CIT) przeprowadzono trzecie badanie ankietowe (poprzednie badania przeprowadzono w 2018 i 2019 r.). Analiza zbiorczych wyników ankiet wskazuje, że pandemia nie wpłynęła na zmianę struktury klientów oraz zmianę

⁹⁸ Recyrkulacja (zwana również rotacją lub recyklingiem) – wprowadzanie do obrotu banknotów nadających się do obiegu – za pośrednictwem kas banków, klientów banków, urządzeń obsługiwanych przez ich klientów (np. bankomatów) – przeprosowanych uprzednio przez bank lub w jego imieniu przez przedsiębiorcę. Proces ten odbywa się bez udziału NBP. Podobnemu procesowi podlegają monety.

⁹⁹ Iloraz liczby banknotów lub monet, które w okresie ostatnich czterech kwartałów wpłynęły do NBP z banków i innych podmiotów oraz średniej liczby banknotów lub monet w obiegu w analogicznym okresie. Wskazuje, ile razy w ciągu ostatnich czterech kwartałów przeciętnie banknot lub moneta powracała do NBP.

¹⁰⁰ Iloraz średniej liczby banknotów lub monet w obiegu w okresie ostatnich czterech kwartałów oraz liczby banknotów lub monet, które w analogicznym okresie wpłynęły do NBP z banków i innych podmiotów, pomnożony przez liczbę dni (365). Wskazuje, co ile dni przeciętnie banknot lub moneta powracała do NBP.

struktury realizowanych operacji na rzecz nowych klientów, jednak miała wpływ na wykorzystanie urządzeń obsługiwanych przez klientów realizowanych w placówkach oraz urządzeń samoobsługowych, a także zmianę wolumenu wypłat gotówkowych realizowanych przez klientów w placówkach i zmianę organizacji procesowania znaków pieniężnych.

Ankietowani zwracali uwagę m.in. na:

- większe znaczenie operacji bezgotówkowych,
- zwiększone zapotrzebowanie na gotówkę w początkowym okresie pandemii,
- obawę przed zakażeniem się wirusem COVID-19,
- medialne nagłośnienie informacji, że dokonywanie płatności gotówką sprzyja rozprzestrzenianiu się wirusa,
- realizowanie płatności kartami płatniczymi i innymi instrumentami bezgotówkowymi,
- panikę i poczucie braku stabilności na rynku pracy.

Jakość banknotów w obiegu, podobnie jak w poprzedniej edycji badania, została oceniona na poziomie dobrym. Jednocześnie dwa najważniejsze defekty: podklejenie i ubytek, dyskwalifikujące banknot pod względem jego jakości, nie straciły na istotności, jednak w stosunku do ankiet z 2018 i 2019 r. nastąpiła zmiana w postaci wytypowania dziury jako trzeciego najistotniejszego defektu w miejsce poprzednio wskazywanego zabrudzenia.

Podobnie jak w ubiegłych latach badanie wskazało, że większość zmian wprowadzonych w Zarządzeniu nr 19/2016 została pozytywnie oceniona przez rynek, w szczególności wieloorientacyjne sortowanie, jeden strumień odprowadzeń do NBP dla banknotów, odprowadzanie monet w jednym strumieniu w workach luzem bez konieczności formowania opakowań podrzędnych. Według deklaracji respondentów 94% z nich stosuje wieloorientacyjne sortowanie banknotów w relacji z klientami. Przeważająca większość ankietowanych wskazywała również kilkuprocentowy udział banknotów przeliczanych ręcznie w ogólnej liczbie procesowanych banknotów. W opinii respondentów, najwyraźniej widoczną zmianą na rynku jest: zmiana w zachowaniach i zwyczajach płatniczych klientów (89%), a także spadek liczby placówek oferujących usługi gotówkowe (77%) oraz wzrost liczby urządzeń samoobsługowych w regionach (53%).

Na kanwie doświadczeń z lockdownu w marcu 2020 r. i zwiększonych przezornościowych wypłat klientów, po raz pierwszy w 2020 r. zapytano o dostosowanie bankomatów do wydawania najwyższych nominałów. Z deklaracji respondentów wynika, że w momencie udzielania odpowiedzi w skali kraju 19,4% bankomatów wydawało klientom banknoty o wartości nominalnej 200 zł, natomiast równocześnie jedynie 0,8% tego typu urządzeń dysponowało banknotami 500-złotowymi.

7.2.4. Rada do spraw obrotu gotówkowego i Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego

W lutym 2019 r. w ramach działań ukierunkowanych na standaryzację funkcjonowania rynku obrotu gotówkowego oraz na zwiększenie jego efektywności i bezpieczeństwa przez włączenie w ten proces także innych niż banki uczestników rynku obrotu gotówkowego, przy Zarządzie NBP została powołana Rada do spraw obrotu gotówkowego (zwana dalej Radą). Do zadań Rady należy m.in. analizowanie obrotu gotówkowego w Polsce oraz rekomendowanie propozycji działań dotyczących minimalizacji ryzyka systemowego obrotu gotówkowego. Pierwotnie w skład tego organu wchodził przedstawiciel Poczty

Polskiej S.A. i banków odgrywających kluczową rolę w zakresie pobierania i odprowadzania waluty polskiej, przedstawiciele organizacji zrzeszających sektor detaliczny, firm, którym banki powierzyły czynności przeliczania oraz sortowania banknotów i monet oraz przedstawiciele NBP.

W ramach Rady we wrześniu 2020 r. utworzono 4 grupy tematyczne dedykowane zagadnieniom związanym z funkcjonowaniem systemu informatycznego wykorzystywanego w procesie zapatrywania banków w gotówkę, planem ciągłości działania dla rynku obrotu gotówkowego, usprawnieniami w procesach, w tym ich standaryzacją, oraz wdrażaniem zmian w zakresie testów urzędzeń.

Dostrzegając potrzebę ustanowienia nowej perspektywy dla gotówki w listopadzie 2020 r., Adam Glapiński, Prezes Narodowego Banku Polskiego, zapowiedział rozpoczęcie prac nad Narodową Strategią Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego. W wystąpieniu na Kongresie Obsługi Gotówki w dniu 24 listopada 2020 r. Prezes NBP podkreślił, że NBP jako emitent narodowej waluty zawsze będzie obrońcą gotówki, polskich banknotów i monet, ponieważ zwłaszcza w trudnych sytuacjach zapewnia ona bezpieczne i nieprzerwane funkcjonowanie gospodarki, pozbawione zewnętrznych wpływów i ryzyka przerwania realizacji zobowiązań. Prezes NBP zaakcentował również, że gotówka w czasach pandemii przestała już być po prostu instrumentem płatniczym, a stała się istotnym elementem stabilizacji infrastruktury całego państwa. Banknoty i monety są znakami pieniężnymi powszechnego obiegu. Dla NBP oznacza to powszechną dostępność i powszechną akceptację gotówki, a także powszechne zrozumienie całego sektora bankowego, że gotówka musi podlegać specjalnej ochronie i nie może być wyłącznie widziana poprzez pryzmat kosztów i zysków. Dodatkowo Prezes NBP zwrócił uwagę, że część obywateli nie posiada konta bankowego, a część wypłaca natychmiast wszystkie swoje środki w celu opłacenia bieżących potrzeb. Są to osoby, które nie mogą być dyskryminowane w żaden sposób. Potrzebują one wsparcia, tak aby państwo gwarantowało im możliwość posługiwania się gotówką. NBP stoi na stanowisku, że wszystkie instrumenty płatnicze powinny być wspierane w równym stopniu, a ich wybór jest wyłącznym prawem konsumentów i obywateli. NBP stoi na straży bezpieczeństwa, stabilności i wiarygodności pieniądza i broni gotówki przed intencjonalnym, często na siłę wprowadzanym obrotem bezgotówkowym.

Planowane działania związane z Narodową Strategią są skupione wokół szeroko rozumianego bezpieczeństwa obrotu gotówkowego, a ich główny cel to przeciwdziałanie eliminacji gotówki z obrotu gospodarczego oraz obrona swobody wyboru instrumentów płatniczych, w tym wypracowanie propozycji zmian legislacyjnych wzmacniających bezpieczeństwo obrotu gotówkowego.

Prace nad Narodową Strategią koncentrują się na kluczowych filarach bezpieczeństwa obrotu gotówkowego, do których zalicza się:

- 1) powszechna akceptacja pieniądza gotówkowego,
- 2) zapewnienie klientom banków wygodnego i niezakłóconego dostępu do ich oszczędności w formie gotówki,
- 3) fizyczne bezpieczeństwo gotówki,
- 4) cyberbezpieczeństwo,
- 5) ciągłość zaopatrywania rynku w gotówkę,
- 6) przeciwdziałanie fałszerstwom,
- 7) zapewnienie odpowiedniego co do wartości i struktury nominalowej zapasu znaków pieniężnych.

W każdym z tych obszarów realizowane są już przedsięwzięcia ukierunkowane na zwiększenie bezpieczeństwa gotówki. Narodowa Strategia ma na celu nadanie odpowiedniej rangi prowadzonym pracom, ich usystematyzowanie, rozwój oraz koordynację obejmowanych inicjatyw.

Mając na względzie zakres prac, niezbędne okazało się rozszerzenie zakresu zadań Rady i włączenie w jej działania również wiodących instytucji publicznych, właściwych kompetencyjnie dla obszarów objętych Narodową Strategią oraz innych kluczowych interesariuszy rynku obrotu gotówkowego. W dniach 18 i 19 stycznia 2021 r. NBP zaprosił do udziału w pracach Rady przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Finansów, Komendy Głównej Policji, Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, Krajowego Związku Banków Spółdzielczych oraz IT Card Centrum Technologii Płatniczych S.A. i Euronet Polska S.A. W lutym 2021 r. pozyskano zgłoszenia przedstawicieli do Rady z zaproszonych instytucji, sformalizowano w wewnętrznym procesie legislacyjnym rozszerzenie składu oraz zadań Rady. Zakres merytoryczny działania Rady został uzupełniony o zadanie dotyczące przedstawienia Zarządowi NBP projektu Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego oraz o analizę skutków wdrożenia tej Strategii. Ponadto, do prac Rady włączono przedstawicieli właściwych kompetencyjnie departamentów NBP. Posiedzenie Rady w rozszerzonym składzie odbyło się w dniu 4 marca 2021 r.

W ramach Rady, poza utrzymaniem funkcjonowania dotychczasowych tematycznych Grup Roboczych, planowane jest powołanie tematycznych Zespołów Zadaniowych, których prace zostaną skupione wokół obszarów związanych z: akceptacją i dostępnością gotówki, ciągłością zaopatrywania rynku w gotówkę, cyberbezpieczeństwem, bezpieczeństwem fizycznym gotówki oraz komunikacją społeczną, a więc zagadnieniami objętymi Narodową Strategią Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego.

7.2.5. Wymiana zużytych i uszkodzonych znaków pieniężnych

Znaki pieniężne będące w obiegu, wykorzystywane m.in. w transakcjach gotówkowych ulegają zużyciu lub zniszczeniu. W celu wyeliminowania ich z obiegu, z uwagi na możliwe trudności, np. z rozpoznawaniem autentyczności czy zacinaniem się urządzeń przyjmujących znaki pieniężne, wprowadzono przepisy regulujące kwestie wymiany zużytych lub uszkodzonych banknotów lub monet. Zostały one określone w *Zarządzeniu nr 31/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej* (tj. Dz. Urz. NBP z 2020 r. poz. 31).

Zgodnie z przepisami ww. zarządzenia banki i oddziały okręgowe NBP wymieniają klientom zużyte lub uszkodzone znaki pieniężne w pełnej wartości nominalnej¹⁰¹ lub za połowę tej wartości¹⁰². Wymianie nie podlegają monety, które zostały uszkodzone przy wykorzystaniu urządzeń przemysłowych stosowanych do deformowania monet.

¹⁰¹ W przypadku banknotów zużytych w jednej części powyżej 75% powierzchni lub 100% powierzchni w kilku częściach (do 9) pochodzących z tego samego banknotu, a w przypadku monet – monety całe lub oba elementy monet dwuelementowych.

¹⁰² W przypadku banknotów - jeżeli zachowały one od 45% do 75% pierwotnej powierzchni w jednym fragmencie, a w przypadku monet bimetalicznych – jeden z ich części: rdzeń lub pierścień.

Znaki pieniężne, które uległy uszkodzeniu w wyniku zadziałania zabezpieczeń zainstalowanych w pojemnikach specjalistycznych lub urządzeniach służących do transportu i przechowywania znaków pieniężnych, przyjmowane są do wymiany wyłącznie w oddziałach okręgowych NBP lub w Centrali NBP. Wymiana znaków pieniężnych, które uległy uszkodzeniu w wyniku zadziałania zabezpieczeń w pojemnikach, jest dokonywana jedynie po otrzymaniu postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa albo informacji o prawomocnym zakończeniu postępowania. Za wymianę znaków pieniężnych uszkodzonych w wyniku zadziałania zabezpieczeń w pojemnikach lub urządzeniach pobierana jest opłata zgodna z taryfą prowizji i opłat bankowych stosowanych przez NBP w wysokości 30 gr za każdy uszkodzony znak pieniężny. Opłaty nie pobiera się, jeżeli znaki pieniężne zostały uszkodzone w wyniku przestępstwa lub karalnego usiłowania przestępstwa na szkodę osoby lub podmiotu przedstawiającego znaki pieniężne do wymiany.

W drugiej połowie 2020 r. zostało wydane Zarządzenie nr 20/2020 Prezesa NBP z dnia 17 września 2020 r. zmieniające Zarządzenie nr 31/2013, które wprowadziło m.in.:

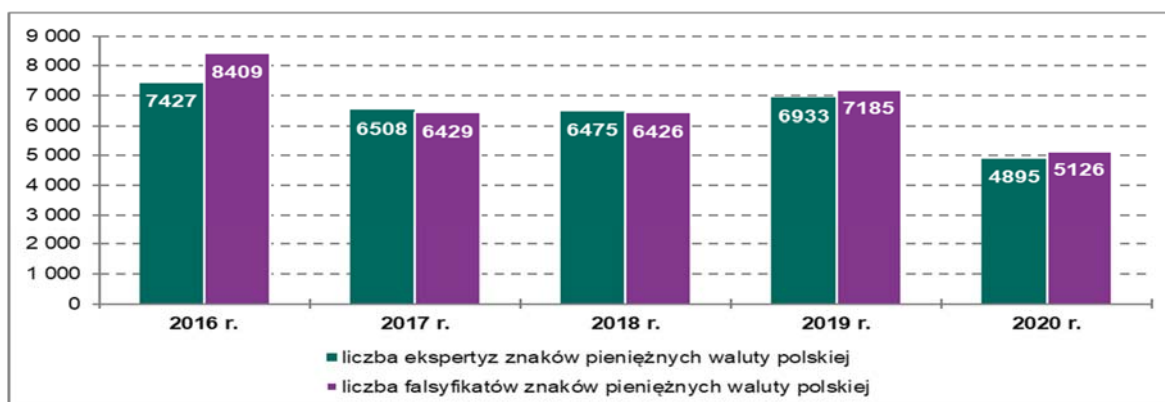
- brak możliwości wymiany monet, co do których zachodzi podejrzenie uszkodzenia przy wykorzystaniu urządzeń przemysłowych;
- próg kwotowy (2 tys. zł), od którego występuje obowiązek pozyskiwania przez oddziały okręgowe NBP danych osoby przedstawiającej te znaki do wymiany i weryfikacji tych danych na podstawie dokumentu tożsamości;
- możliwość wymiany przez Centralę NBP banknotów przedstawianych do wymiany przez bank działający w państwie będącym członkiem Europejskiego Obszaru Gospodarczego albo w państwie trzecim, w którym obowiązują przepisy dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, odpowiadające wymogom wynikającym z przepisów Unii Europejskiej,
- dokonywanie przez Centralę NBP wymiany banknotów przesłanych przez osoby fizyczne przesyłką pocztową albo kurierską, pod warunkiem że łączna wartość tych banknotów nie przekracza kwoty 2 tys. zł.

7.2.6. Działania w zakresie przeciwdziałania fałszowaniu znaków pieniężnych

Filarem bezpieczeństwa obrotu gotówkowego są również szeroko rozumiane działania mające na celu wykrywanie fałszerstw oraz zapobieganie fałszowaniu znaków pieniężnych. Działania Narodowego Banku Polskiego w zakresie zapobiegania fałszowaniu znaków pieniężnych prócz wykonywania ekspertyz znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności, które są kierowane do NBP, obejmują również działania o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, skupione na podnoszeniu świadomości społecznej w zakresie rozpoznawania autentyczności banknotów i monet waluty polskiej oraz walut obcych oraz, postępowania ze znakami podejrzаныmi co do autentyczności.

Tendencją obserwowaną w kilku ostatnich latach jest spadek liczby fałszyfikatów. W 2020 r. do Narodowego Banku Polskiego wpłynęło mniej wniosków o wykonanie ekspertyzy znaków pieniężnych zatrzymanych na rynku (mniej o 34% w stosunku do 2016 r.). W 2020 r. wykryto również mniej fałszyfikatów niż w poprzednich latach (mniej o 39% w stosunku do 2016 r.).

Wykres nr 103. Liczba wykonanych ekspertyz* w NBP i liczba stwierdzonych falsyfikatów znaków pieniężnych w latach 2016-2020

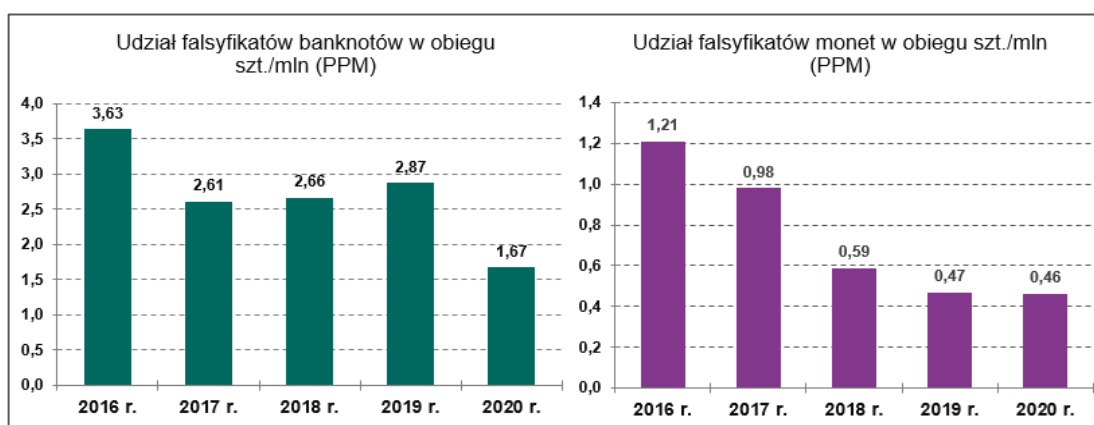
Źródło: Opracowanie własne DES

*Wnioski o wykonanie ekspertyz mogą obejmować więcej niż jeden znak pieniężny.

Należy przypuszczać, że na uzyskany wynik mogły wpłynąć okoliczności, jakie spowodowały rekordowy wzrost wartości obiegu gotówkowego w 2020 r. Mimo iż jednocześnie w 2020 r. wartość pieniądza w obiegu wzrosła o 34,8% r/r, tj. o 83 mld złotych, mniejsza liczba znaków pieniężnych zatrzymywanych jako podejrzane co do autentyczności i kierowanych do ekspertyzy do NBP może wynikać m.in. z ograniczeń w korzystaniu z gotówki w transakcjach handlowych, w szczególności w okresie obostrzeń wprowadzonych w kraju mających na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się koronawirusa.

Analiza wskaźnika PPM¹⁰³, tj. udziału falsyfikatów banknotów lub monet w obiegu, potwierdza, że w 2020 r. miał miejsce istotny spadek tego wskaźnika w stosunku do poprzednich lat (wykres nr 104). W 2016 r. wskaźnik ten wynosił 3,63, a w 2020 r. – 1,67 PPM.

Wykres nr 104. Udział falsyfikatów banknotów lub monet w obiegu (szt./mln) – wskaźnik PPM

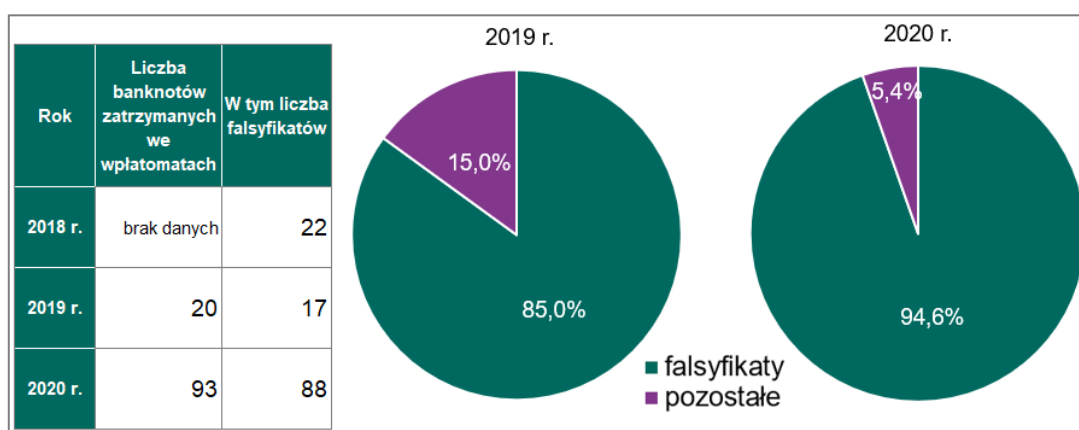

Źródło: Opracowanie własne DES

¹⁰³ Liczba sztuk na milion sztuk znajdujących się w obiegu.

Od 2018 r. Narodowy Bank Polski w ramach analizy danych z wykonywanych ekspertyz wyodrębnia dane o banknotach zatrzymanych w urządzeniach przyjmujących gotówkę, np. wplatomatach. Dotychczasowe statystyki świadczą o niewielkiej liczbie banknotów zatrzymanych w ww. urządzeniach. Jednak udział falsyfikatów w strukturze banknotów zatrzymanych przez urządzenia i skierowanych do ekspertyzy jest wysoki, gdyż w 2019 r. osiągnął 85%, zaś w 2020 r. osiągnął 95%. Z uwagi na sukcesywnie rosnącą liczbę i wartość wpłat realizowanych poprzez urządzenia, dane w zakresie banknotów zatrzymywanych przez urządzenia wymagają stałego monitorowania (wykres nr 105).

Wykres nr 105. Liczba banknotów zatrzymanych we wplatomatach vs liczba stwierdzonych falsyfikatów w latach 2018-2020

Źródło: Opracowanie własne DES

Działania mające na celu podnoszenie świadomości w zakresie rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych w 2020 r. prowadzone przez DES i oddziały okręgowe Narodowego Banku Polskiego obejmują szkolenia z zakresu rozpoznawania autentyczności waluty polskiej oraz waluty euro i dolarów amerykańskich, a w drugiej połowie 2020 r. zakończono prace nad opracowaniem materiałów szkoleniowych dotyczących weryfikacji autentyczności funtów brytyjskich. Prócz szkoleń w formie bezpośredniego kontaktu z uczestnikami, które stanowią najefektywniejszy kanał przekazywania wiedzy o zabezpieczeniach i których realizacja w dobie pandemii była utrudniona, w 2020 r. oferta szkoleniowa została uzupełniona o nowe formy podnoszenia świadomości o zabezpieczeniach i postępowaniu ze znakami podejrzanymi co do autentyczności, realizowane w formule zdalnej (online). Działania edukacyjne kierowane są do zainteresowanych, w tym w szczególności dla pracowników podmiotów zewnętrznych, zajmujących się profesjonalną obsługą gotówki. W drugim półroczu 2020 r. oprócz 2 szkoleń w tradycyjnej formule bezpośredniego kontaktu NBP przeprowadził również 23 działania informacyjno-edukacyjne za pośrednictwem innych kanałów komunikacyjnych.

7.2.7. Działania NBP w zakresie bezpieczeństwa fizycznego obrotu gotówkowego

W 2020 r. przedstawiciele Narodowego Banku Polskiego brali aktywny udział w pracach grup roboczych działających na rzecz bezpieczeństwa fizycznego gotówki przy Związku Banku Polskich oraz Urzędzie Komisji Nadzoru Finansowego. Działania te skupiały się na uczestnictwie w pracach Rady Bezpieczeństwa Banków (ciało kolegialne przy ZBP) oraz Grupy Roboczej ds. Bezpieczeństwa Fizycznego Sektora Bankowego i Urządzeń ATM (ciało kolegialne przy UKNF).

W I kwartale 2020 roku w celu zapewnienia niezakłóconego dostępu do gotówki, Zarząd NBP przyjął uchwałę określającą nowe kryterium kwalifikowania placówek bankowych do obowiązkowej ochrony, podnosząc dwukrotnie limit przechowywanej gotówki w placówkach bankowych zlokalizowanych na obszarze, na którym ogłoszono stan zagrożenia epidemicznego albo stan epidemii lub wprowadzono stan klęski żywiołowej, stan wyjątkowy albo stan wojenny. Umożliwiło to bankom przechowywanie w placówkach bankowych większej ilości gotówki, bez konieczności przeprowadzania długotrwałych uzgodnień formalnych wynikających z obowiązku opracowania planu ochrony.

Z inicjatywy Związku Banków Polskich toczyły się prace nad wypracowaniem wspólnego stanowiska w zakresie uwzględniania w limitach przechowywanych wartości pieniężnych nowoczesnych urządzeń kasjerskich, które zapewniają personelowi placówki bankowej bezpieczny dostęp do gotówki (wpłata/wypłata musi być powiązana z rachunkiem klienta, brak możliwości dostępu do części magazynowej urządzenia przez pracowników banku w godzinach otwarcia placówki). W NBP przygotowano projekt nowego kryterium uwzględniającego propozycje wypracowane przez sektor bankowy. Projekt uzyskał pozytywną opinię UKNF, a obecnie jest przedmiotem konsultacji z Komendą Główną Policji.

Jednocześnie w związku z utrzymującym się wysokim poziomem ryzyka dla urządzeń bankomatowych w ramach prac grupy roboczej przy UKNF, przedstawiciele Narodowego Banku Polskiego brali udział w opracowaniu przepisów regulujących kwestie zabezpieczeń bankomatów. Prace nad projektem docelowej regulacji wciąż trwają.

W ramach prac grupy przy UKNF podniesiono kwestię związaną z realizacją przez banki obowiązku kwalifikowania placówek bankowych do umieszczenia w wykazie obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie, zgodnie z zapisami ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 838.), prowadzonym przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego w stosunku do jednostek podległych, podporządkowanych bądź nadzorowanych.

Niezależnie od trwających prac w grupach roboczych, NBP po raz kolejny zwrócił się do MSWiA z prośbą o zmiany przepisów w odniesieniu do wymagań związanych z transportowaniem monet. Według NBP ryzyko dla transportu monet, ze względu na ciężar ładunku, jego nominalną wartość, trudność wprowadzenia do obiegu dużej liczby monet, jest zdecydowanie niższe niż w przypadku banknotów. Jednocześnie biorąc pod uwagę fakt, że co do zasady w krajach Unii Europejskiej nie stosuje się przepisów odnoszących się do transportów monet i nie odnotowuje się tam ataków na tego typu transporty, należy przyjąć, że polskie regulacje narzucające takie same wymogi jak dla transportów banknotów są zbyt daleko idące. Dlatego NBP postulował zmianę przepisów w kierunku dopuszczenia do transportu monet poza bankowozami, innych pojazdów ciężarowych przy zachowaniu wszystkich pozostałych środków bezpieczeństwa. Przyjęcie takiego rozwiązania znacząco obniżyłoby koszty transportów po stronie NBP.

7.2.8. Inicjatywa legislacyjna NBP w zakresie zapewnienia akceptacji płatności gotówkowych dokonywanych przez konsumentów

Narodowy Bank Polski, jako bank centralny Rzeczypospolitej Polskiej, odpowiada za ustalanie i realizację polityki pieniężnej. Wykonując swoje ustawowe zadania, Narodowy Bank Polski podejmuje działania

zmierzające do utrzymania stabilnego poziomu cen oraz na bieżąco monitoruje zmiany zachodzące w obrocie gospodarczym, w tym także w obszarze rozliczeń pieniężnych, za których prawidłową organizację jest odpowiedzialny. W kontekście powyższego i wobec występowania stanu epidemii na terytorium Polski, w trakcie którego potwierdziła się istotna rola polskiej waluty dla stabilności procesów gospodarczych, zapewnienie sprawnej i efektywnej organizacji rozliczeń pieniężnych stało się zadaniem priorytetowym, w szczególności wobec pojawiających się i przybierających na sile w okresie epidemii koronawirusa działań różnych podmiotów, które odmawiały akceptacji płatności gotówkowych. Z tego względu oraz biorąc pod uwagę istotną dla społeczeństwa rolę gotówki, Narodowy Bank Polski wystąpił w kwietniu 2020 r. do Ministra Finansów z prośbą o rozważenie pilnego podjęcia inicjatywy legislacyjnej, której efektem miało być wprowadzenie zmian w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, mających na celu zapewnienie polskiej walucie powszechnej akceptowalności. Celem nowej regulacji byłoby zapewnienie generalnej ochrony konsumentów przed odmową przyjęcia przez przedsiębiorcę płatności gotówką. Narodowy Bank Polski ponowił wystąpienie w tej materii w styczniu 2021 r. Dodatkowo, propozycja dokonania zmian w powyższym zakresie została zgłoszona przez NBP w ramach uzgodnień i konsultacji publicznych projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych¹⁰⁴ (projekt z dnia 11 stycznia 2021 r.).

7.3. Prace analityczne Narodowego Banku Polskiego dotyczące koncepcji pieniądza cyfrowego banku centralnego

W II połowie 2020 r. NBP przedstawił dwukrotnie stanowisko w sprawie emisji pieniądza cyfrowego banku centralnego (Central Bank Digital Currency - CBDC). Opinia NBP w sprawie CBDC została przekazana do UKNF na potrzeby prac Zespołu roboczego ds. rozwoju innowacji finansowych (w odniesieniu do bariery dla rozwoju innowacji finansowych w Polsce – „Tokenizacja PLN”), jak również została przesłana do MF w związku z przygotowaniem odpowiedzi na interpelację poselską nr 10470 dotyczącą rządowych planów emisji CBDC¹⁰⁵. W obu przypadkach zostało przytoczone negatywne stanowisko NBP w kwestii emisji CBDC, które zostało przyjęte przez Zarząd NBP we wrześniu 2017 r. Na obecnym etapie NBP nie przewiduje możliwości emisji CBDC. W swojej opinii NBP podkreślił, iż pieniądz banku centralnego należy traktować jako dobro publiczne. Jego wprowadzenie powinno być odpowiedzią na narastające potrzeby o charakterze ogólnospołecznym lub istotne problemy mogące powstawać w gospodarce danego państwa, które trudno byłoby w inny sposób rozwiązać, a nie na brak możliwości realizacji ograniczonej grupy modeli biznesowych. NBP wskazał ponadto na znaczenie skutków prawnych i ekonomicznych wprowadzenia nowej formy pieniądza banku centralnego, których zakres byłby różny w zależności od przyjętego modelu emisji CBDC i konkretnych cech mu nadanych. Brak jest jednoznacznych dowodów na to, że wprowadzenie CBDC będzie rozwiązaniem bardziej efektywnym i tańszym od obecnie istniejących.

W opinii NBP, w warunkach polskich aktualnie nie znajdują odzwierciedlenia przesłanki, którymi kierowały się inne banki centralne przy podjęciu dogłębnych analiz teoretycznych i rozpoczęciu testów pilotażowych w zakresie emisji CBDC (tj. znaczący i trwały spadek gotówki w obiegu i znaczenia gotówki w realizacji transakcji detalicznych, wysoki wskaźnik wykluczenia finansowego lub nieefektywność istniejących

¹⁰⁴ [Projekt \(legislacja.gov.pl\)](#) – numer z wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów: UD52.

¹⁰⁵ Tekst interpelacji poselskiej nr 10470 jest dostępny pod adresem: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/interpelacja.xsp?documentId=C6D37D779D333564C12585D7002DCC30>, natomiast odpowiedź MF na pytania przedstawione w interpelacji poselskiej można znaleźć pod adresem: <http://orka2.sejm.gov.pl/INT9.nsf/klucz/ATTBU8J5Q/%24FILE/i10470-o1.pdf>.

systemów płatności). W Polsce bowiem: od wielu lat rośnie wartość pieniądza gotówkowego, nadal duży jest udział gotówki w płatnościach detalicznych (54% w 2019 r.), polskie społeczeństwo jest przywiązane do gotówki, poziom włączenia finansowego jest wysoki (na koniec 2018 r. 91% osób w wieku powyżej 15 lat posiadało rachunek płatniczy), systemy płatności detalicznych (m.in. natychmiastowych) i wysokokwotowych działają prawidłowo i są efektywne, a gospodarka cyfrowa, w tym handel elektroniczny, posiada wiele różnorodnych i innowacyjnych metod płatności, które zapewniają konsumentom możliwość wyboru i zaspokajają ich potrzeby.

Koncepcja emisji CBDC jest analizowana przez banki centralne wielu państw świata od co najmniej kilku lat (np. w Chinach od 2014 r.) i – z uwagi na jej skomplikowany charakter i poważne konsekwencje w wielu obszarach – nie wydaje się prawdopodobne szybkie zakończenie prac implementacyjnych. Żaden z banków centralnych nie zamierza przy tym rezygnować z emisji banknotów i monet, przechodząc wyłącznie na emisję CBDC (prowadziłoby to bowiem do wykluczenia społecznego, finansowego i cyfrowego określonych grup społecznych, np. osób starszych). Powszechnie dostępne CBDC będzie traktowane w systemie monetarnym jako rozwiązanie alternatywne w stosunku do gotówki i depozytów bankowych.

7.4. Zagadnienia prawne

7.4.1. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych

Po konsultacjach przeprowadzonych w okresie od dnia 3 kwietnia do dnia 26 czerwca 2020 r.¹⁰⁶, w dniu 24 września 2020 r. Komisja Europejska wydała komunikat, kierowany do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych¹⁰⁷.

Komunikat skupia się na rozwoju płatności oraz infrastruktury płatniczej w wymiarze transgranicznym (*cross-border*), zgodnie z polityką Komisji Europejskiej, zmierzającą do dalszej integracji rynku europejskiego. Wśród wątków objętych komunikatem można wymienić m.in. kwestie dotyczące:

- paneuropejskich instrumentów płatniczych opartych na natychmiastowym poleceniu przelewu, w tym zwłaszcza pełnego wdrożenia płatności natychmiastowych w UE do końca 2021 r., poruszony w strategii zostaje wątek regulacji wprowadzającej obowiązek przystąpienia przez dostawców usług płatniczych do schematu płatności natychmiastowych SEPA (*SEPA Instant Credit Transfer Scheme*);
- interoperacyjności infrastruktur płatności natychmiastowych, w tym ewentualnej roli Komisji Europejskiej w zapewnieniu takiej interoperacyjności;
- zwiększania zaufania konsumentów do płatności natychmiastowych, w tym działania na rzecz zwiększenia ochrony konsumentów, które zapewniłyby tę ochronę na poziomie nie niższym od pozostałych instrumentów płatniczych (w strategii podaje się przykład prawa do zwrotu, względnie zrównywania opłat z tytułu płatności natychmiastowych z innymi rodzajami płatności);

¹⁰⁶ Opisowane konsultacje zostały ogłoszone jednocześnie z konsultacjami odnoszącymi się do nowej strategii na rzecz cyfrowych finansów (*Consultation on a new digital finance strategy for Europe/FinTech action plan* - https://ec.europa.eu/info/consultations/finance-2020-digital-finance-strategy_en).

¹⁰⁷ Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592&from=EN>

- wykorzystania potencjału identyfikacji elektronicznej eID do uwierzytelniania klienta w płatnościach detalicznych¹⁰⁸;
- utrzymania dostępności pieniądza banku centralnego - w tym zakresie Komisja odnosi się do konieczności akceptowania banknotów i monet euro oraz oczekuje od państw członkowskich zagwarantowania akceptacji i dostępności gotówki jako dobra publicznego; w ramach tego punktu strategii poddaje się pod rozważę m.in. zapewnienie minimalnej liczby bankomatów na terytorium państw członkowskich;
- pieniądza cyfrowego banków centralnych (CBDC – *Central Bank Digital Currency*); w tym zakresie Komisja deklaruje wspieranie prac banków centralnych, w szczególności EBC, w analizach dotyczących możliwości wydawania CBDC;
- innowacyjności i konkurencyjności, w tym związanych z wprowadzonymi wymogami w zakresie silnego uwierzytelnienia użytkownika usług płatniczych (SCA – *strong customer authentication*), dalszego rozwoju otwartej bankowości (*open banking*), standaryzacji dedykowanych interfejsów API na poziomie paneuropejskim, ryzyka związanego z nowymi rozwiązaniami technicznymi itd.; w związku z powyższym Komisja pod koniec 2021 r. planuje dokonanie analizy stosowania i wpływu dyrektywy PSD2 oraz przedstawienie stosownych wniosków legislacyjnych w odniesieniu do tzw. „otwartych finansów” (*Open Finance*) w połowie 2022 r.;
- przeglądu limitów dla płatności zbliżeniowych (*contactless payments*);
- ujednoczenia dyrektywy EMD2 i dyrektywy PSD2 oraz objęcie emitentów tokenów pieniądza elektronicznego (tzw. *e-money tokens*, o których mowa w projekcie MiCA¹⁰⁹) przepisami dotyczącymi pieniądza elektronicznego;
- potencjalnego uregulowania usług związanych z płatnościami, które do tej pory nie są objęte dyrektywą PSD2 (np. tzw. usług technicznych);
- bezpośredniego dostępu dostawców usług płatniczych (w tym tzw. niebankowych dostawców usług płatniczych) do wszystkich systemów płatności, w tym do tzw. wyznaczonych systemów płatności w rozumieniu dyrektywy SFD¹¹⁰, z zastrzeżeniem odpowiedniego nadzoru i konieczności ograniczania ryzyka;
- dostępu europejskich dostawców usług płatniczych do niezbędnej infrastruktury technicznej, np. do infrastruktury dostarczanej przez producentów urządzeń mobilnych w zakresie płatności zbliżeniowych;
- roli Komisji Europejskiej w rozwoju płatności transgranicznych z krajami trzecimi (spoza UE).

W kontekście powyżej wymienionych zagadnień warto zwłaszcza zwrócić uwagę na temat dostępu niebankowych dostawców usług płatniczych do systemów płatności wskazanych zgodnie z dyrektywą SFD, a także na ewentualny obowiązek przystąpienia do schematu płatności natychmiastowych SEPA.

¹⁰⁸ W strategii ujęto to w sposób następujący „Aby ułatwić interoperacyjność na poziomie transgranicznym i krajowym, Komisja, w ścisłej współpracy z Europejskim Urzędem Nadzoru Bankowego, zbada sposoby propagowania korzystania z identyfikacji elektronicznej oraz rozwiązań opartych na usługach zaufania, jako podstawę wykorzystując dalszą rozbudowę eIDAS, aby wspierać spełnianie wymogów w zakresie silnego uwierzytelniania klienta wynikających z drugiej dyrektywy w sprawie usług płatniczych w odniesieniu do logowania się na konto użytkownika oraz inicjowania transakcji płatniczych”.

¹⁰⁹ Projekt rozporządzenia MiCA, tj. wniosek w sprawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0593>

¹¹⁰ Dyrektywa 98/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 maja 1998 r. w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności i rozrachunku papierów wartościowych (Dz. U. UE L 166 z 11.06.1998, str. 45 – 50, z późn. zm.).

7.4.2. Pakiet dotyczący finansów cyfrowych

W dniu 24 września 2020 r. Komisja Europejska przedstawiła pakiet dotyczący finansów cyfrowych (*Digital Finance Package*). Obejmuje on strategię dla UE w zakresie finansów cyfrowych¹¹¹, a także projekty:

- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego i zmieniającego rozporządzenia (WE) nr 1060/2009, (UE) nr 648/2012, (UE) nr 600/2014 oraz (UE) nr 909/2014¹¹² (dotyczącego zwiększenia odporności cyfrowej przedsiębiorstw dzięki ustanowieniu norm i koordynacji prac regulacyjnych lub nadzorczych; dalej: rozporządzenie DORA),
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937¹¹³ (dotyczącego ram umożliwiających funkcjonowania rynków kryptoaktywów; dalej: rozporządzenie MiCA),
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru¹¹⁴ (dotyczącego szerszego wykorzystania DLT¹¹⁵ w sektorze usług finansowych; dalej: rozporządzenie DLT) oraz
- dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywy 2006/43/WE, 2009/65/WE, 2009/138/WE, 2011/61/UE, 2013/36/UE, 2014/65/UE, (UE) 2015/2366 i (UE) 2016/2341¹¹⁶ (dotyczącej wyjaśnienia lub zmiany niektórych powiązanych przepisów w zakresie unijnych usług finansowych).

W zaprezentowanej strategii sformułowano cztery priorytety wyznaczające kierunki działań UE, mające na celu promowanie transformacji cyfrowej:

- 1) eliminację rozdrobnienia jednolitego cyfrowego rynku usług finansowych w celu umożliwienia europejskim konsumentom uzyskania dostępu do usług transgranicznych i pomoc europejskim przedsiębiorstwom finansowym w zwiększeniu skali ich działalności w środowisku cyfrowym;
- 2) dostosowanie ram regulacyjnych UE w celu ułatwienia innowacji cyfrowych;
- 3) utworzenie wspólnej przestrzeni danych finansowych, wykorzystywanych przy wspieraniu innowacji;
- 4) sprostanie wyzwaniom i zagrożeniom związanym w transformacją cyfrową.

¹¹¹ Digital Finance Strategy for the EU (COM/2020/591 final),

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0591&from=EN>

¹¹² Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council on digital operational resilience for the financial sector and amending regulations (EC) No 1060/2009, (EU) No 648/2012, (EU) No 600/2014 and (EU) No 909/2014 (COM/2020/595 final),

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0595&from=EN>

¹¹³ Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM/2020/593 final), [EUR-Lex - 52020PC0593 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

¹¹⁴ Proposal for Regulation of The European Parliament and of The Council on a pilot regime for market infrastructures based on distributed ledger technology, (COM/2020/594 final),

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0594&from=EN>

¹¹⁵ DLT (ang. *distributed ledger technology*) lub "technologia rozproszonego rejestru" oznacza klasę technologii wspierającej rozproszone rejestrowanie zaszyfrowanych danych.

¹¹⁶ Proposal for Directive of The European Parliament and of The Council amending Directives 2006/43/EC, 2009/65/EC, 2009/138/EU, 2011/61/EU, EU/2013/36, 2014/65/EU, (EU) 2015/2366 and EU/2016/2341, (COM/2020/596 final),

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0596&from=EN>

Pakiet dotyczący finansów cyfrowych stanowi zestaw legislacyjnych rozwiązań, mających na celu zwiększenie konkurencyjności sektora finansowego UE poprzez zapewnienie klientom dostępu do innowacyjnych produktów finansowych przy jednoczesnym zagwarantowaniu ochrony konsumentów i stabilności finansowej.

7.4.2.1. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (DORA)

W II półroczu 2020 r. rozpoczęto prace nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (*Digital Operational Resilience Act/DORA*)¹¹⁷. Projekt rozporządzenia obejmuje wymagania w stosunku do podmiotów finansowych będących operatorami infrastruktury systemu płatniczego m.in. takich jak: instytucje płatnicze, instytucje pieniądza elektronicznego, centralne depozyty papierów wartościowych oraz kontrahenci centralni (CCP), w zakresie:

- zarządzania ryzykiem w ramach technologii informacyjno-komunikacyjnych (*Information and Communication Technologies/ICT*), zarządzania ryzykiem ze strony zewnętrznych dostawców usług ICT, wymogów dotyczących umów z takimi dostawcami oraz nadzoru nad nimi,
- zasad zgłaszania poważnych incydentów związanych z ICT,
- przeprowadzania zaawansowanych testów operacyjnej odporności cyfrowej (w tym w ramach programu TIBER-EU¹¹⁸) mających na celu skuteczne identyfikowanie istniejących oraz potencjalnych zagrożeń,
- wymiany informacji i danych w odniesieniu do cyberzagrożeń oraz podatności na nie,
- zasad współpracy właściwych organów.

Przedmiotowe wymagania wywodzą się z dokumentu *Wytyczne w zakresie bezpieczeństwa infrastruktury rynków finansowych w cyberprzestrzeni (Guidance on cyber resilience in financial market infrastructures)*¹¹⁹ i są zbliżone do tych przewidzianych w dokumencie *Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktury rynku finansowego (Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures/CROE)*¹²⁰. Obydwa dokumenty stanowią wytyczne uzupełniające, wykorzystywane przy ocenie cyberdojrzałości nadzorowanych przez Prezesa NBP systemów płatności. Narodowy Bank Polski wraz z Komisją Nadzoru Finansowego i Ministerstwem Finansów bierze udział w pracach Komisji Europejskiej w zakresie ostatecznego brzmienia przepisów rozporządzenia w sprawie operacyjnej odporności, przekazując uwagi na każdym etapie konsultacji.

7.4.2.2. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937¹²¹

Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937 (ang. *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the*

¹¹⁷ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego i zmieniającego rozporządzenia (WE) nr 1060/2009, (UE) nr 648/2012, (UE) nr 600/2014 oraz (UE) nr 909/2014 (COM/2020/595 final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0595&from=EN>

¹¹⁸ EBC, maj 2018 r., TIBER-EU FRAMEWORK How to implement the European framework for Threat Intelligence-based Ethical Red Teaming, https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.tiber_eu_framework.en.pdf.

¹¹⁹ CPMI-IOSCO, czerwiec 2016 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d146.pdf>.

¹²⁰ EBC, grudzień 2018 r.,

https://www.ecb.europa.eu/paym/pdf/cons/cyberresilience/Cyber_resilience_oversight_expectations_for_financial_market_infrastructures.pdf.

¹²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0593&qid=1614670047470&from=EN>

Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937, „MiCA”, dalej: projekt) został ogłoszony przez Komisję Europejską w dniu 24 września 2020 r. jako jeden z elementów tzw. *Digital Finance Package*¹²², czyli pakietu uwzględniającego – poza ww. projektem, także m.in. strategię dla UE w zakresie finansów cyfrowych¹²³. Projekt stanowi w założeniach pierwszą spójną koncepcję regulacji kryptoaktywów w obrocie gospodarczym. W projekcie ujęto następujące rodzaje kryptoaktywów:

- tokeny powiązane z aktywami (*asset-referenced tokens*) rozumiane jako kryptoaktywa, które mają utrzymywać stabilną wartość dzięki powiązaniu z wartością szeregu walut fiat będących prawnymi środkami płatniczymi, co najmniej jednego towaru, co najmniej jednego kryptoaktywa lub połączenia takich aktywów;
- tokeny będące pieniądzem elektronicznym/e-piędzdem (*e-money tokens*) rozumiane jako kryptoaktywa wykorzystywane głównie jako środek wymiany i które mają utrzymywać stabilną wartość dzięki powiązaniu z walutą fiat będącą prawnym środkiem płatniczym,
- kryptoaktywa inne niż tokeny powiązane z aktywami lub tokeny będące pieniądzem elektronicznym (*crypto-assets other than asset-referenced tokens or e-money tokens*), w tym tokeny użytkowe.

Jako tokeny użytkowe Komisja wskazuje kryptoaktywa, które mają zapewnić dostęp cyfrowy do danego towaru lub usługi, dostępny w technologii rozproszonego rejestru, akceptowany wyłącznie przez emitenta tego tokena.

Jeśli chodzi o zakres przedmiotowy projektu, Komisja zaproponowała wyłączenie z jego zakresu m.in. kryptoaktywów kwalifikowanych jako instrumentów finansowych w rozumieniu MIFID II oraz pieniądza elektronicznego, z wyjątkiem kryptoaktywów, które kwalifikują się jako tokeny będące pieniądzem elektronicznym na podstawie tego projektu. Projekt przewiduje regulacje odnoszące się zarówno do samych emitentów kryptoaktywów, jak też do podmiotów, które świadczą usługi z nimi związane. Będą to podmioty świadczące usługi m.in. w zakresie prowadzenia platformy obrotu kryptoaktywami, ich subemisji oraz przyjmowania lub przekazywania zleceń związanych z kryptoaktywami. Z zakresu projektowanego rozporządzenia wyłączone zostały m.in. banki centralne państw członkowskich, gdy działają w charakterze władz monetarnych, oraz osoby, które świadczą usługi w zakresie kryptoaktywów wyłącznie na rzecz swoich jednostek dominujących, swoich jednostek zależnych lub innych jednostek zależnych swoich jednostek dominujących.

Projekt przewiduje szereg obowiązków dotyczących podmiotów uczestniczących w emisji kryptoaktywów. Zróżnicowano wymogi w zależności od rodzaju kryptoaktywa, proponując bardziej rygorystyczne podejście do tokenów powiązanych z aktywami oraz tokenów będących pieniądzem elektronicznym. Projekt reguluje m.in. również wymóg uzyskania zezwolenia na publiczne oferowanie tokenów i ubieganie się o dopuszczenie aktywów do obrotu na platformie obrotu, obowiązek publikacji dokumentu informacyjnego dotyczącego kryptoaktywów (*white paper*) oraz jego standardu, kategorie znaczących tokenów w tym

¹²²https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en

¹²³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie strategii dla UE w zakresie finansów cyfrowych: [EUR-Lex - 52020DC0591 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)”

kategorię „znaczących tokenów będących pieniądzem elektronicznym”¹²⁴, konsumenckie prawo wycofania zgody na nabycie kryptoaktywów czy wymóg ustanowienia procedury rozpatrywania skarg w tej materii.

Komisja przedstawiła także w projekcie regulacje odnoszące się do dostawców usług w zakresie kryptoaktywów. Podmioty te, jak wskazano, mają być zobowiązane m.in. do uzyskania zezwolenia na prowadzenie działalności, a jednym z wymogów jej przyznania będzie posiadanie siedziby statutowej w państwie członkowskim. Ponadto ESMA¹²⁵ zostanie zobowiązana do utworzenia i prowadzenia rejestru dostawców w zakresie kryptoaktywów, który poza samymi informacjami na temat dostawcy obejmować będzie również zaakceptowane i opublikowane *white papers*.

W założeniach Komisji tokeny płatnicze, wykorzystywane jako środek płatniczy, mogą stwarzać możliwości, jeśli chodzi o realizowanie płatności w sposób tańszy, szybszy i wydajniejszy, w szczególności w wymiarze transgranicznym, poprzez ograniczenie liczby pośredników. W tym kontekście w art. 3 ust. 1 pkt 4 projektu zdefiniowano „token będący pieniądzem elektronicznym” lub „token będący e-piędzdem” jako rodzaj kryptoaktywów, który ma być wykorzystywany głównie jako środek wymiany i który ma utrzymywać stabilną wartość dzięki temu, że jest powiązany z walutą fiat będącą prawnym środkiem płatniczym.

Definicja ww. tokenów (określanych jako tzw. stabilne kryptowaluty), których wartość jest zabezpieczona przez jedną walutę będącą prawnym środkiem płatniczym, jest bliska definicji pieniądza elektronicznego zawartej w dyrektywie EMD2¹²⁶. Jak podkreśla Komisja, celem wielu stabilnych kryptowalut jest utworzenie „środka płatniczego”, a niektóre stabilne kryptowaluty, które są zabezpieczone rezerwą aktywów, mogą stać się wiarygodnym środkiem wymiany i środkiem przechowywania wartości. W tym sensie stabilne kryptowaluty i e-piędzdem mogą mieć pewne wspólne cechy. Komisja przyjęła, że wariant uregulowania stabilnych kryptowalut w oparciu o dyrektywę EMD2 oznaczałby jednak wymóg, aby emitenci stabilnych kryptowalut działali zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami, które mogą nie być odpowiednie do zamierzonego celu. Choć EMD2, a także – co za tym idzie – PSD2 mogłyby obejmować niektórych dostawców usług w zakresie stabilnych kryptowalut, jest możliwe, zdaniem Komisji, że nie przyczyniłyby się one do odpowiedniego przeciwdziałania najważniejszym zagrożeniom dla ochrony konsumentów, na przykład tym stwarzanym przez dostawców kont waluty wirtualnej. Ponadto w EMD2 nie określono przepisów szczegółowych w odniesieniu do innowacyjnych elementów infrastruktury płatniczej o znaczeniu systemowym, jakimi potencjalnie mogą stać się globalne stabilne kryptowaluty. W rezultacie Komisja zdecydowała się na zawarcie w projekcie odrębnego uregulowania, poświęconego „tokenom będącym pieniądzem elektronicznym” lub „tokenom będącym e-piędzdem”.

Kwestie dotyczące wzajemnych relacji ww. przepisów są m.in. przedmiotem toczących się prac legislacyjnych w Radzie Unii Europejskiej w ramach unijnej procedury legislacyjnej.

¹²⁴ Określa się w ten sposób kryptoaktywa, które mogą być wykorzystywane przez sporą liczbę posiadaczy oraz mogą posiadać szczególne znaczenie pod kątem stabilności finansowej, transmisji polityki pieniężnej lub suwerenności monetarnej. Z uwagi na to zostały objęte bardziej rygorystycznymi wymogami, co obejmuje m.in. wyższe wymogi kapitałowe w stosunku do emitentów, wymóg posiadania polityki zarządzania płynnością oraz objęcie nadzorem EBA.

¹²⁵ ESMA (*European Securities and Markets Authority*) - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych.

¹²⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE (Dz. Urz. UE L 267 z 10.10.2009, s. 7): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0110&from=en>

7.4.2.3. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru (DLT)

Wchodzący w skład pakietu dotyczącego finansów cyfrowych projekt rozporządzenia DLT stanowi pierwszą na poziomie Unii Europejskiej próbę uregulowania rynku instrumentów finansowych opartych o technologię rozproszonego rejestru oraz ustanowienia wymogów wobec operatorów wielostronnych platform obrotu (*Multilateral Trading Facility/MTF*) i centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW) wykorzystujących w swojej działalności technologie rozproszonego rejestru (odpowiednio MTF DLT i CDPW DLT). Projekt rozporządzenia DLT ma na celu ograniczenie przeszkód dotyczących emitowania, obrotu i rozrachunku papierów wartościowych opartych o DLT, wsparcie rozwoju innowacyjnych rozwiązań technologicznych w obszarze infrastruktury rynkowej, przy zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony konsumentów i inwestorów, uczciwości obrotu rynkowego i ograniczaniu ryzyka dla stabilności systemu finansowego.

Projekt rozporządzenia DLT zakłada wdrożenie regulacji prawnych odnoszących się do dwóch typów infrastruktur rynkowych – MTF DLT i CDPW DLT. Regulacje te określają zasady:

- 1) przyznawania i cofania zezwoleń na prowadzenie infrastruktur rynkowych opartych o technologie rozproszonego rejestru;
- 2) przyznawania, modyfikacji i wycofywania stosownych wyłączeń związanych z prowadzeniem takich infrastruktur;
- 3) upoważniania, modyfikacji i cofania związanych z zezwoleniami warunków, środków wyrównawczych lub naprawczych;
- 4) prowadzenia infrastruktur rynkowych opartych o technologie rozproszonego rejestru;
- 5) sprawowania przez organy administracji publicznej nadzoru nad takimi infrastrukturami;
- 6) współpracy między operatorami takich infrastruktur, właściwymi organami administracji publicznej i Europejskim Urzędem Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (*European Securities and Markets Authority /ESMA*).

W świetle projektu rozporządzenia DLT papierami wartościowymi obsługiwanymi przez DLT, które mogą zostać dopuszczone do obrotu na MTF DLT i zapisane w CDPW DLT, będą akcje, których kapitalizacja rynkowa lub kapitalizacja rynkowa jest mniejsza niż 200 mln EUR, lub niektóre obligacje o wielkości emisji mniejszej niż 500 mln EUR (art. 3 ust. 1 projektu rozporządzenia DLT). Na mocy art. 3 ust. 2 projektu rozporządzenia DLT obligacje skarbowe będą wyłączone spod rozporządzenia DLT.

Wymogi i zwolnienia dotyczące MTF DLT precyzuje art. 4 projektu rozporządzenia DLT, który zakłada m.in., że MTF DLT podlegać będzie wszystkim wymogom mającym zastosowanie do MTF zgodne z dyrektywą MiFID II¹²⁷ i rozporządzeniem MiFIR¹²⁸, chyba że spełni następujące warunki: otrzyma od właściwego organu krajowego specjalne zezwolenie na podstawie art. 7 projektu rozporządzenia DLT, przestrzega obowiązków określonych w art. 6 projektu rozporządzenia DLT (który to przepis precyzuje dodatkowe wymogi dotyczące infrastruktur rynkowych opartych na DLT) oraz spełni warunki dotyczące wszelkich dodatkowych środków

¹²⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014, str. 349-496).

¹²⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 600/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniające rozporządzenie (EU) nr 648/2012 (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014, str. 84-148).

wyrównawczych ustalonych przez właściwy organ krajowy udzielający specjalnego zezwolenia w zakresie rejestrowania, przechowywania i rozliczania transakcji w MTF DLT.

Podobnie wymogi i zwolnienia dotyczące CDPW DLT, określone w art. 5 projektu rozporządzenia DLT, zakładają m. in., że CDPW DLT podlegać będzie wszystkim postanowieniom mającym zastosowanie do CDPW na mocy rozporządzenia CSDR¹²⁹, chyba że spełni następujące warunki: otrzyma od właściwego organu specjalne zwolnienie na podstawie art. 8 projektu rozporządzenia DLT, przestrzega obowiązków określonych w art. 6 projektu rozporządzenia DLT oraz spełni warunki dotyczące wszelkich dodatkowych środków wyrównawczych ustalonych przez właściwy organ krajowy udzielający specjalnego zezwolenia oraz warunki związane ze zwolnieniami stosowania niektórych przepisów rozporządzenia CSDR.

Dodatkowe wymogi dotyczące infrastruktur rynkowych opartych na DLT (zarówno w odniesieniu do MTF DLT, jak i CDPW DLT) zostały określone w art. 6. Zakładają one m.in. obowiązek:

- sporządzenia jasnego i szczegółowego biznesplanu opisującego sposób, w jaki będą świadczone usługi;
- ustanowienia zasad funkcjonowania prowadzonego przez siebie DLT;
- udzielania swoim członkom, uczestnikom, emitentom i klientom przejrzystych i jednoznacznych informacji na temat sposobu wykonywania powierzonych im funkcji, świadczenia usług i podejmowania działań;
- zapewnienia odpowiednich rozwiązań w zakresie IT i cyberbezpieczeństwa;
- zapewnienia odpowiednich sposobów przechowywania środków finansowych, zabezpieczeń i zbywalnych papierów wartościowych obsługiwanych przez DLT oraz ustanowienia tzw. strategii przejścia (strategii umożliwiającej wyjście z konkretnej infrastruktury rynkowej opartej na DLT lub jej likwidację, w przypadku cofnięcia udzielonego na podstawie art. 7 lub 8 zezwolenia lub w przypadku zaprzestania działalności przez MTF DLT lub CDPW DLT).

Projekt rozporządzenia DLT zakłada 5-letni okres obowiązywania reżimu pilotażowego (art. 9 projektu rozporządzenia DLT), który pozwoli na ocenę proponowanych we wniosku rozwiązań oraz wypracowanie docelowych regulacji z zakresu DLT znajdujących zastosowanie na rynku kapitałowym.

Wskazane w projekcie rozporządzenia DLT rozwiązania mają w założeniu doprowadzić do rozwoju rynków wtórnych papierów wartościowych opartych o technologię DLT, ułatwić promocję wykorzystania technologii rozproszonego rejestru oraz umożliwić uczestnikom rynku i unijnym regulatorom zdobycie doświadczenia w zakresie możliwości wykorzystywania technologii rozproszonego rejestru oraz związanych z nimi problemów.

¹²⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, str. 1-72).

7.4.3. Prace nad aktami wykonawczymi do nowelizacji rozporządzenia EMIR

W dniu 14 lipca 2020 r. w Dzienniku Urzędowym UE opublikowano akty delegowane uzupełniające rozporządzenie EMIR¹³⁰, w tym m.in.:

- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2020/1303 z dnia 14 lipca 2020 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do kryteriów, które ESMA powinien brać pod uwagę w celu ustalenia, czy kontrahent centralny z siedzibą w państwie trzecim ma lub może mieć systemowe znaczenie dla stabilności finansowej Unii lub co najmniej jednego z jej państw członkowskich¹³¹,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2020/1304 z dnia 14 lipca 2020 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do minimum elementów, które muszą zostać ocenione przez ESMA podczas oceny wniosków CCP z państw trzecich w sprawie spełnienia porównywalnych wymogów, oraz w odniesieniu do sposobów i warunków przeprowadzenia tej oceny¹³².

W dniu 21 września 2020 r. Komisja Europejska podjęła decyzję wykonawczą 2020/1308 stwierdzającą, na ograniczony okres 18 miesięcy, licząc od dnia 1 stycznia 2021 r., że ramy regulacyjne mające zastosowanie do kontrahentów centralnych w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej są równoważne regulacjom UE, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012. Decyzja ta umożliwiła dalsze działanie brytyjskich CCP na terenie UE po wystąpieniu Wielkiej Brytanii z UE i zakończeniu okresu przejściowego w dniu 1 stycznia 2021 r.

Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA) opublikował w grudniu 2020 r. raport końcowy w sprawie regulacyjnych i wykonawczych standardów technicznych (RTS i ITS), które będą wydane na podstawie tzw. EMIR REFIT¹³³. Raport obejmuje procedury raportowania danych do repozytoriów transakcji (TR), zasady uzgadniania i sprawdzania danych dostępu odpowiednich organów do danych i rejestracji TR. Ten raport końcowy i projekty RTS i ITS w dużej mierze odzwierciedlają pierwotne propozycje zawarte w dokumencie konsultacyjnym i koncentrują się również na dalszej harmonizacji wymogów sprawozdawczych jako udoskonalenia procedur CCP i TR w zakresie zapewnienia jakości danych.

W II półroczu 2020 r. na forum ESMA i EBC były kontynuowane prace nad projektami regulacyjnych standardów technicznych (RTS), które powinny zostać wydane na podstawie art. 15 ust. 3 i art. 49 ust. 5 rozporządzenia EMIR, zmienionego w wyniku nowelizacji określanej jako EMIR 2.2¹³⁴, tj.:

¹³⁰ *European Market Infrastructure Regulation*; rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. Urz. UE L 201 z 27.07.2012, str. 1-59).

¹³¹ Dz. Urz. UE L 305 z 21.09.2020, str. 7-12.

¹³² Dz. Urz. UE L 305 z 21.09.2020, str. 13-26.

¹³³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/834 z dnia 20 maja 2019 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do obowiązku rozliczania, zawieszania obowiązku rozliczania, wymogów dotyczących zgłaszania, technik ograniczania ryzyka związanego z kontraktami pochodnymi będącymi przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, które nie są rozliczane przez kontrahenta centralnego, rejestracji repozytoriów transakcji i nadzoru nad nimi, a także wymogów dotyczących repozytoriów transakcji (Dz. Urz. UE L 141 z 28.05.2019, str. 42-63).

¹³⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2099 z dnia 23 października 2019 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do procedur i organów związanych z udzielaniem zezwolenia CCP oraz wymogów dotyczących uznawania CCP z państw trzecich (Dz. Urz. UE L 322 z 12.12.2019, str. 1-44).

- RTS wydany na podstawie art. 15 ust. 3 będzie określać, jakie kryteria lub wskaźniki powinny zostać spełnione, aby propozycja rozszerzenia działalności przez CCP została uznana za wymagającą uzyskania zezwolenia na rozszerzenie działalności CCP o dodatkowe usługi nieobjęte pierwotnym zezwoleniem;
- RTS wydany na podstawie art. 49 będzie określać, jakie kryteria lub wskaźniki powinny zostać spełnione, aby proponowane przez CCP zmiany w modelach i parametrach zarządzania ryzykiem zostały uznane za istotne i w konsekwencji wymagające walidacji właściwego organu i ESMA zgodnie z tym przepisem.

7.4.4. Zmiana terminu wejścia w życie rozporządzenia w sprawie dyscypliny rozrachunku

Zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2021/70 z dnia 23 października 2020 r. zmieniającym rozporządzenie delegowane (UE) 2018/1229 dotyczące regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku w odniesieniu do jego wejścia w życie¹³⁵, termin wejścia w życie tego rozporządzenia przesunięto na dzień 1 lutego 2022 r.

7.4.5. Prace nad przeglądem i projektem zmian rozporządzenia CSDR

W ramach konsultacji prowadzonych przez ESMA, przy udziale ESBC, w tym NBP, kontynuowane były prace nad propozycjami zmian w rozporządzeniu CSDR¹³⁶ w związku z zainicjowanym w I półroczu 2020 r. przez Komisję Europejską przeglądem tego aktu. Propozycje te obejmowały m.in. zmiany w zakresie uprawnień nadzorczych banków centralnych, wyłączeń dla banków centralnych działających w charakterze centralnych depozytów papierów wartościowych i zasad dokonywania rozrachunku pieniężnego transakcji, w tym rozrachunku pieniężnego w walutach obcych.

7.4.6. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP (projekt rozporządzenia CCPRR)

W II połowie 2020 r. kontynuowano prace nad projektem rozporządzenia CCPRR¹³⁷ w ramach prac Rady UE. Stanowisko Rady UE zostało przyjęte w procedurze pisemnej w listopadzie 2020 r. Wypracowana w toku negocjacji wersja rozporządzenia jest zgodna z najważniejszymi postulatami strony polskiej. W szczególności doprowadzono do rozszerzenia pierwotnego składu kolegium ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, dzięki czemu w praktyce KNF, NBP oraz wyznaczony w Polsce organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (*organ resolution*) będą mieć możliwość uczestnictwa w kolegiach ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji tych CCP, których funkcjonowanie jest istotne z punktu widzenia stabilności polskiego rynku finansowego.

¹³⁵ Dz. Urz. UE L 27 z 27.01.2021, str. 1-2.

¹³⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (Dz. Urz. UE L 257 z 28.08.2014, str. 1-72).

¹³⁷ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do kontrahentów centralnych oraz zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1095/2010, (UE) nr 648/2012 i (UE) 2015/2365 (COM/2016/856 final).

Ponadto doprowadzono do zamknięcia katalogu instrumentów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji. Pozostawienie tego katalogu otwartym mogłoby skutkować zastosowaniem przez *organ resolution* narzędzi o niekontrolowanych skutkach takich jak *initial margin haircutting* (IMH), tzn. obniżenia wartości wkładu członków rozliczających (np. banków) w ramach depozytu wstępnego przekazywanego do CCP.

Dodatkowo z punktu widzenia strony polskiej istotnym elementem rozporządzenia była kwestia wprowadzenia dodatkowego dedykowanego kapitału CCP w procesie naprawy (tzw. warstwy *second skin-in-the-game*). Aktualna kompromisowa wersja zapewnia zachowanie odpowiedniej równowagi, tj. odpowiednich bodźców dla CCP i innych uczestników centralnego rozliczania, z jednoczesnym zwiększeniem kapitałowego zaangażowania CCP.

7.4.7. Nowelizacja Rozporządzenia (EU) nr 1409/2013 z dnia 28 listopada 2013 r. w sprawie statystyki płatności (EBC/2013/43)

Rada Prezesów Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC) przyjęła w dniu 1 grudnia 2020 r. *Rozporządzenie Europejskiego Banku Centralnego (EU) 2020 zmieniające rozporządzenie Europejskiego Banku Centralnego (EU) nr 1409/2013 w sprawie statystyki płatności (EBC/2013/43)*. Rozporządzenie to ma zastosowanie do państw należących do strefy euro, jednak *Zalecenie EBC z dnia 28 listopada 2013 r. w sprawie statystyki płatności (EBC/2013/44)* rekomenduje, aby banki centralne z krajów spoza strefy euro przekazywały dane z zakresu statystyki płatności do EBC i aby dane te były zgodne z zakresem rozporządzenia EBC nr 1409/2013. Zgodnie z powyższą regulacją i zaleceniem Narodowy Bank Polski będzie gromadził dane statystyczne, a następnie przekazywał je do EBC.

Nowe rozporządzenie EBC nr 1409/2013 ma na celu objęcie zakresem sprawozdawczości nowych podmiotów na rynku usług płatniczych, będących wynikiem dyrektywy PSD2, jak również uzupełnienie dotychczas regulowanych obszarów o nowe dane¹³⁸. W szczególności aktualizacja rozporządzenia EBC nr 1409/2013 wynikała z:

- konieczności objęcia zakresem sprawozdawczości nowych dostawców usług płatniczych, którzy świadczą usługi na podstawie przepisów dyrektywy PSD2, tj. dostawców świadczących usługi inicjowania transakcji płatniczej i dostawców świadczących usługi dostępu do informacji o rachunku,
- rozszerzenia zakresu danych zbieranych od dotychczasowych podmiotów raportujących o nowe informacje zgodnie z *Rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniającym dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji*¹³⁹,
- potrzeb analitycznych EBC w zakresie monitorowania i oceny rozwoju innowacyjnych rozwiązań płatniczych, takich jak płatności zbliżeniowe oraz płatności mobilne.

¹³⁸ Europejski Bank Centralny (EBC) w dokumencie *Feedback statement Responses to the public consultation on the draft European Central Bank Regulation amending Regulation (ECB/2013/43) on payments statistics*¹³⁸, wskazuje, że rozporządzenie nowelizujące EBC odzwierciedla zmiany w obszarze płatności detalicznych, które miały miejsce w wyniku wejścia na rynek nowych dostawców usług oraz nowych rozwiązań i innowacji w zakresie płatności, takich jak portfele cyfrowe, płatności bezstykowe i mobilne: https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_statistics/governance_and_quality_framework/consultations/shared/files/paym_stats/Feedback_statement_ECB_draft_amending_Regulation_on_Payments_Statistics.pdf

¹³⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32018R0389>

Spełnienie nowych wymagań EBC w zakresie statystyki płatności wymaga wprowadzenia zmian przepisów w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. 2011 nr 199 poz. 1175 z późn. zm.), regulującej m.in. kwestie zbierania przez NBP danych statystycznych dotyczących płatności. Zmiana ta jest niezbędna z uwagi na rozszerzenie listy podmiotów zobowiązanych do przekazywania danych statystycznych. Poza zmianami w zakresie sprawozdawczym, wynikającymi z rozporządzenia nowelizującego EBC, przygotowany przez NBP projekt zmian w ustawie przewiduje również rozszerzenie zakresu przedmiotowego wymaganych danych przez dodanie innych zagadnień wynikających z rozwoju rynku usług płatniczych w Polsce. Informacje te są niezbędne z punktu widzenia przeprowadzania przez NBP oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego i będą stanowiły podstawę do dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych, tj. realizacji przez Zarząd NBP zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o NBP¹⁴⁰.

Pozyskanie przez NBP danych określonych w rozporządzeniu nowelizującym EBC będzie wymagać również zmiany obowiązujących aktów prawnych, tj.:

1. *Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 15 października 2014 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobu przekazywania informacji Narodowemu Bankowi Polskiemu przez agentów rozliczeniowych, wydawców instrumentów płatniczych oraz wydawców pieniądza elektronicznego (Dz.U. poz. 1427 z późn. zm.),*
2. *Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez podmioty uczestniczące w rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych danych niezbędnych do dokonywania przez Narodowy Bank Polski oceny funkcjonowania rozliczeń pieniężnych i rozrachunków międzybankowych (Dz.U. 2004 nr 107 poz. 1139 z późn. zm.).*

Gromadzenie przez NBP nowego zakresu danych będzie także wymagać wydania nowego rozporządzenia, na podstawie którego NBP pozyska odpowiednie dane od podmiotów dotąd niesprawozdających do NBP.

7.4.8. Rozporządzenie delegowane Komisji 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji¹⁴¹ (rozporządzenie RTS)

Rozporządzenie RTS odnosi się m.in. do wymogów związanych ze stosowaniem silnego uwierzytelnienia użytkowników usług płatniczych, a zatem obowiązków, które dostawcy usług płatniczych muszą spełnić w celu wdrożenia środków umożliwiających stosowanie procedury silnego uwierzytelnienia użytkownika usług płatniczych (SCA¹⁴²).

Przepisy rozporządzenia RTS, co do zasady, zaczęły być stosowane od dnia 14 września 2019 r. i od tej daty dostawcy usług płatniczych mają obowiązek spełniać wymogi wskazane w tych przepisach. Jednakże, w kontekście drugiego półrocza 2020 r., należy przywołać opinię Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego (European Banking Authority – EBA), która odnosiła się do problemów związanych z dostosowaniem do wymogów silnego uwierzytelnienia płatności kartowych w sektorze *e-commerce*. Zgodnie z tą opinią, ostateczne egzekwowanie przez właściwe krajowe organy nadzoru wymogu dostosowania się do

¹⁴⁰ <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/ocena/ocena.html>

¹⁴¹ Dz. Urz. UE L 69 z 13.3.2018, s. 23.

¹⁴² SCA – Strong Customer Authentication, które w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2020 r. poz. 794) ujęte zostało jako silne uwierzytelnianie użytkownika.

obowiązków rozporządzenia RTS powinno nastąpić najpóźniej z upływem 2020 r. Opinia EUNB została wydana w dniu 16 października 2019 r. (EBA-Op-2019-11)¹⁴³. Urząd odniósł się w niej do procesu dostosowania się dostawców usług płatniczych do wymogów SCA, w tym wdrożenia i testowania przez akceptantów odpowiednich rozwiązań, które pozwolą na spełnienie wymogów rozporządzenia RTS.

Opinia ta została wydana z powodu zaistnienia na rynku płatniczym znacznej skali zjawiska polegającego na trudnościach w dostosowaniu płatności kartowych w *e-commerce*, co było spowodowane m.in. wcześniejszym stanowiskiem EUNB, wg którego stosowanie uwierzytelniania opartego wyłącznie na protokołach, takich jak EMV® 3-D Secure oraz indywidualnych oznaczeniach karty, oceniono jako niewystarczające dla spełnienia wymogów silnego uwierzytelnienia. EUNB w reakcji na ww. trudności wydawców kart, *acquirers* oraz akceptantów w dostosowaniu się do przepisów dotyczących SCA, dopuścił możliwość współpracy nadzorów krajowych z dostawcami usług płatniczych w celu opracowania planów pełnego dostosowania tych dostawców oraz akceptantów do wymogów rozporządzenia RTS w zakresie silnego uwierzytelnienia klienta. Plany te mogły przewidywać ostatecznie dostosowanie się do ww. wymogów już po dacie obowiązywania rozporządzenia RTS, tj. po dniu 14 września 2019 r.¹⁴⁴

Jednakże, wobec oczekiwań rynku co do przyjęcia przez Urząd jednego, wspólnego w UE terminu dostosowania płatności kartowych w *e-commerce* do wymogów rozporządzenia RTS, EUNB ostatecznie wydał wyżej opisaną opinię (EBA-Op-2019-11). W opinii tej stwierdzono, że w związku z problemami dotyczącymi dostosowania do wymogów silnego uwierzytelnienia płatności kartowych w sektorze *e-commerce*, oraz w związku z tym, że większość zainteresowanych stron wskazała, że preferuje spójne i zharmonizowane wdrożenie SCA w odniesieniu do transakcji płatniczych opartych na kartach (tj. z jednym wspólnym terminem), dostosowanie się dostawców usług płatniczych do wymogów SCA, w tym wdrożenie i testowanie przez akceptantów odpowiednich rozwiązań, powinny zostać zakończone do dnia 31 grudnia 2020 r., czyli w ciągu 18 miesięcy od daty oznaczonej w rozporządzeniu RTS. Oznacza to, że od dnia 1 stycznia 2021 r. płatności kartowe w handlu elektronicznym powinny spełniać wszystkie wymogi dotyczące silnego uwierzytelnienia użytkownika.

7.4.9. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty¹⁴⁵

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/518 z dnia 19 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej w dniu 29

¹⁴³ Opinion of the European Banking Authority on the deadline for the migration to SCA for e-commerce card-based payment transactions <https://eba.europa.eu/eba-publishes-opinion-on-the-deadline-and-process-for-completing-the-migration-to-strong-customer-authentication-sca-for-e-commerce-card-based-payment>

¹⁴⁴ EBA, w pkt 13 swojej opinii z dnia 21 czerwca 2019 r. [BoS 2019 XX \(EBA Opinion on SCA elements under PSD2 - Opinion clean\).docx \(europa.eu\)](#) - stwierdza następująco „The EBA therefore accepts that, on an exceptional basis and in order to avoid unintended negative consequences for some payment service users after 14 September 2019, CAs may decide to work with PSPs and relevant stakeholders, including consumers and merchants, to provide limited additional time to allow issuers to migrate to authentication approaches that are compliant with SCA, such as those described in this Opinion, and acquirers to migrate their merchants to solutions that support SCA. This supervisory flexibility is available under the condition that PSPs have set up a migration plan, have agreed the plan with their CA, and execute the plan in an expedited manner. CAs should monitor the execution of these plans to ensure swift compliance with the PSD2 and the EBA’s technical standards and to achieve consistency of authentication approaches across the EU.”

¹⁴⁵ Dz. Urz. UE L 91 z 29.3.2019, s. 36.

marca 2019 r. i weszło w życie dnia 18 kwietnia 2019 r., natomiast jest stosowane co do zasady od dnia 15 grudnia 2019 r., jednak z pewnymi wyjątkami (zmieniony art. 15 rozporządzenia 924/2009 stosuje się od dnia 18 kwietnia 2019 r., art. 3a ust. 1-4 i ust. 7, w zakresie, w jakim odnosi się do ust. 1-4 tego artykułu, oraz art. 3b przedmiotowego rozporządzenia stosuje się od dnia 19 kwietnia 2020 r., natomiast pozostała część art. 3a, tj. ust. 5-6, odnosząca się do obowiązków informacyjnych w związku z opłatami za przeliczenie waluty związanych z transakcjami płatniczymi realizowanymi w oparciu o kartę, a także art. 3a ust. 7 w zakresie, w jakim odnosi się do ust. 5-6 tego artykułu, będzie stosowana od dnia 19 kwietnia 2021 r.).

W I półroczu 2018 r. rozpoczęto unijny proces legislacyjny związany z projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Celem projektu było zapewnienie osobom fizycznym i przedsiębiorcom z państw członkowskich spoza strefy euro możliwości korzystania ze wszystkich rozwiązań przewidzianych w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 924/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie (dalej – rozporządzenie 924/2009). Głównym celem projektowanych zmian, zgodnie z deklaracjami wnioskodawcy – Komisji Europejskiej, było zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro. W ocenie Komisji, wspomniane wysokie koszty stanowią barierę dla bardziej efektywnej wymiany handlowej między państwami członkowskimi należącymi do strefy euro a państwami członkowskimi spoza niej. Osoby fizyczne i przedsiębiorcy spoza tej strefy, jak wskazuje wnioskodawca, ponoszą wyższe koszty uzyskania dostępu do znaczącej części rynków Unii Europejskiej, a także trudniej im nawiązywać relacje z osobami fizycznymi w strefie euro. Oznacza to, że podmioty te nie mogą prowadzić wymiany handlowej ani konkurować z kontrahentami w strefie euro na takich samych warunkach. Należy zaznaczyć, że w przepisach rozporządzenia nr 924/2009 w brzmieniu sprzed jego nowelizacji wysokość opłat z tytułu płatności transgranicznych wykonywanych w walucie euro realizowanych wewnątrz Unii była zrównana z poziomem opłat za płatności krajowe w tej walucie (tj. płatności w euro w tym samym państwie członkowskim). Mimo że zakres podmiotowy tego aktu obejmował również państwa członkowskie spoza strefy euro, to możliwość implementacji tego rozwiązania jednak była opcjonalna, w efekcie czego osoby fizyczne oraz przedsiębiorcy z tych państw nie odnieśli w praktyce korzyści z wprowadzenia omawianej regulacji na poziomie unijnym. Ze wspomnianej możliwości skorzystały wyłącznie Szwecja i Rumunia¹⁴⁶.

W rozporządzeniu 2019/518 zmieniającym rozporządzenie 924/2009 przyjęto dwie zasadnicze modyfikacje:

- 1) ujednoczenie poziomu opłat z tytułu dokonywania wewnątrzunijnych płatności transgranicznych w euro z wysokością opłat za transakcje krajowe w walucie krajowej państwa członkowskiego. Dostawcy usług płatniczych w państwach członkowskich spoza strefy euro są zobowiązani do zrównania opłat z tytułu płatności transgranicznych w euro z kosztami płatności krajowych w walucie tych państw członkowskich.
- 2) ustanowienie dodatkowych obowiązków w zakresie przejrzystości w odniesieniu do praktyk dotyczących przeliczania walut, uwzględniając postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (PSD2). Wprowadzono wymagania w zakresie przejrzystości, związane z praktykami dotyczącymi przeliczania

¹⁴⁶

https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-payments-regulation-ec-no-924-2009/amending-and-supplementary-acts/extension-rules-other-eu-currencies_en

walut, szczególnie w przypadku transakcji z użyciem usługi DCC (*dynamic currency conversion*). W odniesieniu do tego rodzaju usługi płatnik będzie musiał być powiadomiony o kosztach przeliczania walut.

W lipcu 2020 r. Komisja Europejska przedstawiła wniosek dotyczący projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie płatności transgranicznych w Unii¹⁴⁷, określanego mianem „kodyfikacji” tego wycinka prawa unijnego. Zaproponowano, aby w jednym akcie prawnym zamieścić i odpowiednio dostosować postanowienia rozporządzenia nr 924/2009 oraz rozporządzeń go zmieniających (tj. rozporządzeń nr 260/2012 oraz nr 2019/518). Europejski Bank Centralny przedstawił swoją opinię do ww. propozycji w dniu 25 stycznia 2021 r.¹⁴⁸ W opinii tej podkreślono m.in., że przedstawiony do zaopiniowania projekt kodyfikacji zawiera w sobie wyłącznie kompilację dotychczas obowiązujących przepisów ww. aktów prawnych – nie zawarto w nim żadnych nowych rozwiązań legislacyjnych. W szczegółowych uwagach podniesiono m.in. wątpliwości związane z brzmieniem proponowanego art. 4 ust. 1 projektu kodyfikacji, dotyczącego chęci zapewnienia dodatkowej przejrzystości wymogów informacyjnych określonych w dyrektywie PSD2, związanych z usługami wymiany waluty. Uwagi te ogniskują się wokół ewentualnej zmiany kursu referencyjnego, przyjmowanego jako tzw. *benchmark* w trakcie usługi przeliczania waluty przez dostawców przy wykonywaniu transakcji płatniczych w punkcie handlowo-usługowym lub urządzeniu samoobsługowym (bankomacie czy wpłatomacie).

7.4.10. Rozporządzenie Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 13 listopada 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu informacji oraz rodzaju i formy dokumentów dołączanych do wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej

Z dniem 29 grudnia 2020 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 13 listopada 2020 r. w sprawie szczegółowego zakresu informacji oraz rodzaju i formy dokumentów dołączanych do wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej¹⁴⁹, określające szczegółowy zakres informacji oraz rodzaj i formę dokumentów, o których mowa w art. 61 ust. 1 pkt 4-10 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych¹⁵⁰ (dalej: UUP), dołączanych przez wnioskodawcę do wniosku o wydanie zezwolenia na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej.

Rozporządzenie stanowi wykonanie przewidzianego w art. 61 ust. 3 UUP upoważnienia, zgodnie z którym *Minister właściwy do spraw instytucji finansowych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres informacji oraz rodzaj i formę dokumentów, o których mowa w ust. 1 pkt 4-10, mając na względzie konieczność sprawdzenia, czy wnioskodawca spełnia warunki konieczne do uzyskania zezwolenia, o którym mowa w art. 60 ust. 1, oraz kompletność i wiarygodność dokumentacji dołączanej do wniosku, z uwzględnieniem wytycznych wydanych w tym zakresie przez EUNB, i zastępuje uchylone z dniem 21 grudnia 2018 r. rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie szczegółowego zakresu informacji oraz rodzaju i formy dokumentów dołączanych do wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej¹⁵¹.*

¹⁴⁷ [resource.html \(europa.eu\)](#)

¹⁴⁸ https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/en_con_2021_3_f_sign~25bb364d6b..pdf

¹⁴⁹ Dz. U. 2020 r. poz. 2225.

¹⁵⁰ Dz. U. 2020 r. poz. 794.

¹⁵¹ Dz. U. 2014 r. poz. 1805.

Prace nad przedmiotowym rozporządzeniem wynikały ze zmian wprowadzonych ustawą z dnia 10 maja 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw¹⁵², implementującą przepisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylającej dyrektywę 2007/64/WE¹⁵³.

W porównaniu do poprzednio obowiązującego rozporządzenia, uszczegółowiono zakres informacji, rodzaj i formę dokumentów, jakie należy dołączyć do wniosku o wydanie przez KNF zezwolenia na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej, z uwzględnieniem wytycznych, jakie zostały w tym zakresie wydane przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego. Zgodnie z § 19 rozporządzenie stosuje się do postępowań w sprawie wydania zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej lub jego zmiany wszczętych od dnia wejścia w życie rozporządzenia, tj. od dnia 29 grudnia 2020 r.

7.4.11. Projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa oraz ustawy – Prawo zamówień publicznych

W dniu 8 września 2020 r. w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP) na stronie Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny udostępniony został projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa oraz ustawy – Prawo zamówień publicznych¹⁵⁴ z dnia 7 września 2020 r. Większość zmian w ustawie o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa¹⁵⁵ (UKSC) wynika z potrzeby implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1972 z dnia 11 grudnia 2018 r. ustanawiającej Europejski kodeks łączności elektronicznej¹⁵⁶. Zgodnie z projektem, do UKSC ma zostać wprowadzona nowa kategoria incydentu – incydent telekomunikacyjny, a krąg podmiotów objętych krajowym systemem cyberbezpieczeństwa ma poszerzyć się o przedsiębiorców komunikacji elektronicznej, dla których wsparcia ma zostać powołany nowy CSIRT¹⁵⁷ Telco.

Jedną z głównych, projektowanych zmian w zakresie krajowego systemu cyberbezpieczeństwa jest również zastąpienie dotychczasowych sektorowych zespołów cyberbezpieczeństwa CSIRTami sektorowymi wraz z wprowadzeniem obowiązku ustanowienia przez organ właściwy CSIRTu sektorowego dla podległego mu sektora lub podsektora. Projekt zakłada także utworzenie jednostek wspierających podmioty krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, jakimi będą centra wymiany i analizy informacji na temat podatności, zagrożeń i incydentów - ISAC (*Information Sharing and Analysis Center*). Utworzone zostaną także operacyjne centra bezpieczeństwa – SOC (*Security Operations Center*), tj. zespoły działające w strukturze danego operatora usługi kluczowej, odpowiedzialne za cyberbezpieczeństwo. Ponadto podmioty publiczne będące jednostkami samorządu terytorialnego, niezależnie od obowiązku niezwłocznego zgłaszania incydentów do

¹⁵² Dz.U. 2018 r. poz. 1075.

¹⁵³ Dz. Urz. UE L 337 z 23.12.2015, str. 35-127.

¹⁵⁴ Poprzedni tytuł: Projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa, ustawy – Prawo telekomunikacyjne oraz ustawy Ordynacja podatkowa (UD68).

¹⁵⁵ Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz.U. z 2020 r., poz. 1369).

¹⁵⁶ Dz. Urz. UE L z 2018 r., poz. 321; dyrektywa zostanie implementowana do polskiego porządku prawnego *ustawą Prawo komunikacji elektronicznej* (projekt UC45 z dnia 29 lipca 2020 r.; <https://legislacja.gov.pl/projekt/12336501/katalog/12703257#12703257>), która zastąpi obecnie obowiązującą *ustawę z dnia 16 lipca 2004 r. - Prawo telekomunikacyjne* (Dz. U. z 2019 r. poz. 2460 ze zm.).

¹⁵⁷ *Computer Security Incident Response Team/Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego*.

właściwego CSIRT MON¹⁵⁸, CSIRT NASK¹⁵⁹ lub CSIRT GOV¹⁶⁰, będą zobligowane do zgłoszenia takiego incydentu, do właściwego wojewody.

7.4.12. Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw

Projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw¹⁶¹ ma na celu implementację do polskiego porządku prawnego przepisów Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE¹⁶² (V Dyrektywa AML), której wejście w życie nastąpiło w dniu 9 lipca 2018 r.

Na podstawie art. 4 ust. 1 V Dyrektywy AML, państwa członkowskie zostały zobowiązane do wprowadzenia w życie do dnia 10 stycznia 2020 r. przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania obowiązków ustanowionych w przedmiotowej dyrektywie.

Podkreślenia wymaga, że implementacja V Dyrektywy AML jest istotna w kontekście funkcjonowania kart przedpłaconych będących nośnikiem anonimowego pieniądza elektronicznego.

Odpowiednie zmiany w tym zakresie zostały zaproponowane do art. 38 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, tj. przyjęcie przez projektodawcę takiego sposobu implementacji V Dyrektywy AML, który nie polega na całkowitym zakazie akceptowania anonimowych kart przedpłaconych¹⁶³.

Dodatkowo projektodawca zdecydował się na podwyższenie do kwoty 150 euro maksymalnego miesięcznego limitu transakcji płatniczych oraz maksymalnej kwoty przechowywanej elektronicznie. Trzeba wyjaśnić, że na gruncie V Dyrektywy AML obowiązuje limit w wysokości 150 euro, ale obecnie obowiązujące w Polsce przepisy ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu mają charakter bardziej restrykcyjny niż V Dyrektywa AML i przewidują limit w wysokości 50 euro, w obu ww. przypadkach.

Należy wskazać, że możliwość dokonywania płatności przy użyciu anonimowych kart przedpłaconych może być wykorzystywana do realizacji celów społecznych, czyli programów pomocy socjalnej czy

¹⁵⁸ CISIR Ministerstwa Obrony Narodowej.

¹⁵⁹ CISIRT Państwowego Instytutu Badawczego.

¹⁶⁰ CISIRT Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

¹⁶¹ Linki do projektu z poszczególnych etapów prac:

[Projekt \(rcl.gov.pl\)](#)

[Druk nr 909 \(sejm.gov.pl\)](#)

[Prace / Druki / Senat Rzeczypospolitej Polskiej](#)

¹⁶² Dz. U. UE nr L 156/43.

¹⁶³ [333 \(4\).pdf](#) Projekt art. 38 ust. 3 (wersja projektu ustawy w wersji skierowanej w dniu 26 lutego 2021 r. do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej) brzmi następująco: „3. Organizacje kartowe w rozumieniu art. 2 pkt 19b ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych umożliwiają potwierdzenie, że anonimowa przedpłacona karta płatnicza wydana w państwie trzecim spełnia warunki określone w ust. 1 i 2. Instytucje obowiązane będące agentami rozliczeniowymi w rozumieniu art. 2 pkt 1a ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych nie akceptują płatności dokonywanych za pomocą anonimowych przedpłaconych kart płatniczych wydanych w państwie trzecim niespełniających warunków, o których mowa w ust. 1 i 2.”.

humanitarnej, jak również może stanowić element efektywnego umożliwiania konsumentom korzystania z usług finansowych. Przyjęte przez projektodawcę podejście w sprawie akceptowania anonimowych kart przedpłaconych jest zgodne z rekomendacjami Rady ds. Systemu Płatniczego w odniesieniu do rozwoju rynku przedpłaconych instrumentów płatniczych w Polsce, przy jednoczesnym zachowaniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa transakcji realizowanych z ich wykorzystaniem.

Projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw był przedmiotem szerokich uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych. W dniu 12 stycznia 2021 r. Rada Ministrów przyjęła ww. projekt ustawy¹⁶⁴.

W dniu 30 marca 2021 r. ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw została uchwalona przez Sejm (po rozpatrzeniu poprawek Senatu)¹⁶⁵ i w dniu 8 kwietnia 2021 r. została podpisana przez Prezydenta RP.

7.4.13. Projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej

Przygotowanie projektu ustawy o Systemie Informacji Finansowej¹⁶⁶ wynika z obowiązku implementacji do polskiego porządku prawnego prawa unijnego, obejmującego regulacje służące zapobieganiu wykorzystywania systemu finansowego do prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

Zagadnienia związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniem terroryzmu w prawodawstwie unijnym reguluje głównie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (IV Dyrektywa), znowelizowana dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającą dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającą dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML).

Jak wskazuje motyw 20 preambuły V Dyrektywy AML, opóźniony dostęp organów państwowych do informacji o tożsamości posiadaczy rachunków bankowych i płatniczych oraz skrytek depozytowych, zwłaszcza rachunków i skrytek anonimowych, utrudnia wykrywanie transferów środków związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniem terroryzmu. Dane umożliwiające identyfikację rachunków bankowych i płatniczych oraz skrytek depozytowych należących do tej samej osoby są rozdrobnione i w związku z tym niedostępne w odpowiednim czasie dla organów państwowych, w tym dla jednostek analityki finansowej.

Organy publiczne w celu pozyskania pełnej informacji w zakresie sprawnego uzyskiwania informacji o rachunkach bankowych, rachunkach płatniczych lub skrytkach sejfowych muszą prowadzić czasochłonne i kosztowne działania, w tym korespondencję z licznymi instytucjami funkcjonującymi na rynku finansowym

¹⁶⁴ [Projekt \(rcl.gov.pl\)](#)

¹⁶⁵ [USTAWA z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw \(sejm.gov.pl\)](#)

¹⁶⁶ [Projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej - Wykaz prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów - BIP Rady Ministrów i Kancelarii Prezesa Rady Ministrów \(kprm.gov.pl\)](#)

lub korzystać z płatnych rozwiązań komercyjnych, tj. z centralnej informacji o rachunkach, działającej przy Krajowej Izbie Rozliczeniowej S.A. Zgodnie z projektowaną regulacją, w celu ułatwienia i przyspieszenia działania ww. organów publicznych w przedmiotowym zakresie, planuje się utworzenie Systemu Informacji Finansowej (SInF). Należy zaznaczyć, że intencją projektodawcy nie jest istotna zmiana dotychczasowych przepisów określających zakres uprawnień przysługujących organom publicznym w tym obszarze ani zmiana zakresu tajemnic służbowych, w tym tajemnicy bankowej. SInF ma jedynie umożliwić, w określonych przypadkach, sprawne zlokalizowanie rachunku lub innego produktu, służącego gromadzeniu, przechowywaniu lub inwestowaniu środków finansowych, należącego do danej osoby lub podmiotu, bez możliwości uzyskania informacji o znajdujących się na nim aktywach czy dokonywanych transakcjach.

Stosownie do projektu, SInF ma być prowadzony przy użyciu systemu teleinformatycznego izby rozliczeniowej STIR, o którym mowa w art. 119zg pkt 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa¹⁶⁷. Jako organ właściwy w sprawach SInF został wyznaczony Szef Krajowej Administracji Skarbowej, który obecnie wykorzystuje STIR do przetwarzania danych i informacji i w związku z powyższym nie powstanie konieczność budowania od podstaw systemów umożliwiających odbieranie informacji o rachunku ze STIR.

W projektowanych przepisach określono typ informacji o rachunkach, które mają być przekazywane przez podmioty zobligowane do dostarczania informacji o rachunku do SInF (tzw. instytucje zobowiązane). Zakres przekazywanych informacji o rachunku zawiera między innymi: dane identyfikacyjne (w tym imię i nazwisko i obywatelstwo) posiadaczy rachunku, pełnomocników do rachunku, beneficjentów rzeczywistych posiadaczy rachunku oraz datę otwarcia i zamknięcia rachunku

Projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej był przedmiotem szerokich uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych w grudniu 2020 r.

7.4.14. Projekt uchwały w sprawie przyjęcia strategii przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Na podstawie art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁶⁸ Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF) jest zobowiązany do opracowania krajowej oceny ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (krajowej oceny ryzyka) we współpracy z Komitetem Bezpieczeństwa Finansowego, jednostkami współpracującymi i instytucjami obowiązanymi. W związku z powyższym w lipcu 2019 r. GIIF opublikował krajową ocenę ryzyka. Natomiast zgodnie z art. 31 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 ww. ustawy GIIF, na podstawie krajowej oceny ryzyka, jest zobligowany do opracowania projektu strategii przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, zawierającego plan działań mających na celu ograniczenie ryzyka związanego z praniem pieniędzy oraz finansowaniem terroryzmu, który musi zostać przyjęty przez Radę Ministrów w drodze uchwały. Mając na uwadze powyższe, został opracowany odpowiedni projekt uchwały, którego załącznikiem jest „Strategia przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu”.

¹⁶⁷ STIR - rozumie się przez to system teleinformatyczny izby rozliczeniowej spełniający minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych określone w przepisach wydanych na podstawie art. 18 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

¹⁶⁸ Dz. U z 2020 r. poz. 971, z późn. zm.

W ww. „Strategii przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu” w rozdziale 2.2. pt. „Koncepcja zmian” znalazła się propozycja wprowadzenia ewentualnych progów kwotowych dla realizacji transakcji gotówkowych przez osoby fizyczne i przedsiębiorców. Taką inicjatywę argumentowano tym, że doświadczenia organów ścigania wskazują, że gotówka nadal jest podstawowym instrumentem wykorzystywanym w praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu.

W ramach konsultacji ww. projektu NBP ocenił, że w świetle ustawowego zadania NBP dotyczącego organizacji rozliczeń pieniężnych (art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy o Narodowym Banku Polskim), do których należą również rozliczenia za pośrednictwem gotówki, ww. obszar ujęty w *Strategii* dotyczący dokonywania transakcji gotówkowych z udziałem osób fizycznych wymaga szczególnej uwagi i ostrożności w proponowaniu rozwiązań. Celem NBP jest zachowanie optymalnego funkcjonowania rozliczeń pieniężnych, a powszechny dostęp i akceptacja gotówki oraz pozostawienie konsumentom wyboru wykorzystywanego instrumentu płatniczego (gotówkowego lub bezgotówkowego) uważany jest przez bank centralny za warunek konieczny utrzymania obecnego status quo w tej materii. NBP podkreślił, że nie jest przeciwny prowadzeniu prac nad rozwojem regulacji ustanawiających mechanizmy mające przeciwdziałać praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. Jednak rozwiązania, które potencjalnie mogą przyczynić się do ograniczenia obrotu gotówkowego, powinny być uprzednio szczegółowo przeanalizowane, a ich spodziewane skutki wymagają wszechstronnej oceny, z różnych perspektyw.

Projekt uchwały w sprawie przyjęcia strategii przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu został przyjęty przez Stały Komitet Rady Ministrów w dniu 1 kwietnia 2021 r. W wersji przyjętej przez SKRM wskazano, że należy dokonać analizy funkcjonujących przepisów, która wskazałaby, czy możliwe i potrzebne jest wprowadzenie stosownych ograniczeń w stosunku do płatności gotówkowych przekraczających określone progi dla realizacji transakcji gotówkowych przez osoby fizyczne i przedsiębiorców.

7.4.15. Projekt ustawy o rozpatrywaniu reklamacji i sporów klientów podmiotów rynku finansowego oraz o Funduszu Edukacji Finansowej

W dniu 9 grudnia 2020 r. do Sejmu wniesiony został rządowy projekt ustawy o rozpatrywaniu reklamacji i sporów klientów podmiotów rynku finansowego oraz o Funduszu Edukacji Finansowej.¹⁶⁹

Projekt wprowadza zmianę w zakresie ochrony klientów podmiotów rynku finansowego (czyli przykładowo klientów banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz instytucji płatniczych), tj. proponuje likwidację instytucji Rzecznika Finansowego i przejęcie jego kompetencji przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Prezes UOKiK).

W efekcie zmian, Prezes UOKiK uzyska prawo rozpatrywania spraw indywidualnych. Jak wynika z uzasadnienia do ww. projektu, przyjęcie projektowanych rozwiązań skutkować będzie tym, że tam, gdzie Prezes UOKiK nie będzie miał podstawy do podjęcia działań pozwalających na ochronę zbiorowych interesów konsumentów na rynku finansowym, tam – dzięki przejęciu kompetencji Rzecznika Finansowego

¹⁶⁹ <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/B5A70C3CF71C9CD9C125863F00341786/%24File/834.pdf>

– będzie mógł podejmować interwencje w sprawach indywidualnych, w tym występować z powództwami indywidualnymi.

W uzasadnieniu stwierdza się, że w wyniku zmian, konsumenci oraz inni klienci podmiotów rynku finansowego, w tym rolnicy i przedsiębiorcy, uzyskają tę samą ochronę w sporze z podmiotami rynku finansowego, z której korzystają na mocy obecnie obowiązujących przepisów ustawy¹⁷⁰ (projektowanej do uchylecia wraz z wejściem w życie ww. nowych przepisów).

Projekt zakłada też powołanie Koordynatora do spraw pozasądowego rozwiązywania sporów między klientem a podmiotem rynku finansowego, działającego przy Prezisie UOKiK. Jak wynika z uzasadnienia, postępowanie przed Koordynatorem ma nie odbiegać od dotychczasowej procedury w tym zakresie. Odnotować można, że projekt przewiduje brak opłat dla klientów w tym postępowaniu (obecnie regułą jest wniesienie opłaty przez klienta w wysokości 50 zł (art. 38¹⁷¹)).

Jak wskazują projektodawcy, powyższe zmiany, w tym skupienie w jednej instytucji ochrony interesów konsumentów (zbiorowych i indywidualnych), mają zapewnić konsumentom sprawniejszą, bardziej kompleksową ochronę ich działań na rynku finansowym.

7.5. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

W dniu 30 września 2020 r. Minister Finansów, przedstawiciele Związku Banków Polskich, organizacji płatniczych – VISA i Mastercard oraz Fundacji Polska Bezgotówkowa podpisali porozumienie o współpracy przy upowszechnianiu płatności bezgotówkowych w Polsce. Porozumienie zakłada kontynuację Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego (powszechnie znanego jako Program Polska Bezgotówkowa), który ma na celu rozwój sieci akceptacji płatności bezgotówkowych poprzez finansowanie terminali płatniczych dla przedsiębiorców oraz innych podmiotów akceptujących płatności bezgotówkowe. Zgodnie z zawartym porozumieniem, przewiduje się przedłużenie finansowania terminali na rzecz podmiotów z sektora publicznego co najmniej do dnia 31 grudnia 2025 r. Ponadto zakłada się, że Fundacja Polska Bezgotówkowa będzie realizowała działania o charakterze edukacyjnym, nakierowane na uszczelnianie systemu finansowego państwa poprzez wspieranie cyfryzacji gospodarki oraz mające na celu zwiększenie efektywności ekonomicznej polskiej gospodarki.

7.5.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała w II połowie 2020 r. działania na rzecz zwiększenia akceptacji bezgotówkowych instrumentów płatniczych w administracji. W ramach Programu Polska Bezgotówkowa podmioty administracji publicznej, administracji skarbowej, urzędy samorządu terytorialnego, sądy i publiczna służba zdrowia mogą uzyskać finansowanie kosztów instalacji terminala w każdym punkcie kasowym, kosztów obsługi terminala oraz kosztów prowizji z tytułu realizacji transakcji bezgotówkowych w okresie od podpisania umowy do dnia 31 grudnia 2025 r. W przypadku pozostałych podmiotów publicznych (m.in. muzeów, szkół, przedszkoli, teatrów i przedsiębiorstw komunalnych) stosowane są w

¹⁷⁰ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2279).

¹⁷¹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. (jw.).

ramach Programu zasady obowiązujące tzw. standardowych akceptantów, tj. finansowane są koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 12 miesięcy do 100 tys. zł obrotu.

Z danych Fundacji Polska Bezgotówkowa wynika, że w okresie od dnia 1 września 2018 r., tj. od momentu rozszerzenia Programu o podmioty administracji publicznej¹⁷², do dnia 31 grudnia 2020 r. do Programu przez nią realizowanego przystąpiły 2203 różne jednostki administracji publicznej (tzw. akceptanci sektorowi), w których zostało zainstalowane 9386 terminali. W II półroczu 2020 r. zainstalowano ponad 850 terminali u 120 nowych akceptantów sektorowych. Z wykorzystaniem aktywnych terminali zrealizowano w okresie do końca grudnia 2020 r. ponad 4,2 mln transakcji o wartości ponad 576 mln zł.

7.5.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych

W II połowie 2020 r. Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych, upowszechniania i promocji obrotu bezgotówkowego, a także promocji innowacji technologicznych wspierających obrót bezgotówkowy w Polsce. Program Polska Bezgotówkowa zakłada zwiększenie w ciągu 4 lat liczby terminali płatniczych POS o ok. 450 tys. sztuk. Cel, jaki został przyjęty w tym zakresie na 2020 r., wynosił 370 tys. sztuk terminali narastająco od początku Programu (przy czym do końca grudnia 2020 r. zainstalowano 356,4 tys. terminali).

Fundacja Polska Bezgotówkowa finansuje koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 12 miesięcy do 100 tys. zł obrotu w każdej działalności oferującej możliwość dokonania zakupu i przeprowadzenia płatności. Agenci rozliczeniowi mogą zgłaszać do Programu dowolne podmioty posiadające NIP, niezależnie od branży i konstrukcji prawnej. Kryteriami przystąpienia do Programu Polska Bezgotówkowa jest brak umowy z agentem rozliczeniowym na akceptację płatności bezgotówkowych w ostatnich 12 miesiącach. Agenci rozliczeniowi mają możliwość oferowania akceptantom do trzech terminali płatniczych (wyjątkiem jest branża transportu prywatnego międzymiastowego, gdzie przysługuje do 20 terminali płatniczych w ramach Programu). Fundacja wspiera agentów w zakresie działań na rzecz zwiększenia zainteresowania Programem podmiotów działających w miejscowościach i branżach, które jeszcze nie wykorzystują płatności bezgotówkowych.

Od momentu rozpoczęcia operacyjnej działalności przez Fundację, tj. od lutego 2018 r., do dnia 31 grudnia 2020 r. do Programu przystąpiło 15 agentów rozliczeniowych, którzy reprezentują niemal cały rynek acquiringu w Polsce. Według danych na dzień 31 grudnia 2020 r.¹⁷³, w ramach Programu zostało zawartych ponad 254,5 tys. umów, na podstawie których zainstalowano ponad 356,4 tys. terminali. Z danych zgromadzonych przez Fundację wynika, że ponad 84,9% terminali realizuje transakcje, przy czym średnia wartość transakcji wynosi 53,6 zł. Średnia liczba transakcji przypadająca na aktywny terminal wynosi ponad 72 sztuki miesięcznie. Na terminalach zainstalowanych w przypadku tzw. standardowych akceptantów (akceptantów niebędących podmiotami administracji publicznej), które zostały zgłoszone do Programu, wykonano w II połowie 2020 r. w sumie ponad 151,1 mln transakcji na łączną kwotę ponad 8,2 mld zł. Z

¹⁷² Wcześniej podmioty sektora publicznego były objęte Programem upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, który był realizowany od kwietnia 2017 r. przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii oraz KIR.

¹⁷³ Źródło: Fundacja Polska Bezgotówkowa.

dofinansowania terminali korzysta blisko 350 branż w ponad 14 tys. miejscowości na terenie całej Polski, z tego blisko 52% w pięciu województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim oraz dolnośląskim. Wśród wszystkich reprezentowanych branż, w II połowie 2020 r. najwyższa średnia liczba transakcji realizowanych na terminalu była odnotowywana w przypadku sklepów spożywczych, pomimo wprowadzonych restrykcji w związku z pandemią COVID-19, a najwyższe średnie obroty na terminalu osiągały apteki.

Podobnie jak w I półroczu, także jesienią 2020 r. terminale zainstalowane w ramach Programu odczuły efekt „zamrożenia” gospodarki w związku z drugą falą pandemii COVID-19. W październiku 2020 r., kiedy zostały wprowadzone obostrzenia w stosunku do części branż i galerii handlowych, spadła zarówno aktywność zakupowa posiadaczy kart płatniczych, jak i popyt na terminale płatnicze ze strony detalistów. Listopad 2020 r. był – obok kwietnia 2020 r. – miesiącem, w którym odnotowano największy spadek liczby i wartości transakcji bezgotówkowych.

W związku z obostrzeniami z powodu pandemii COVID-19, Fundacja Polska Bezgotówkowa podjęła szereg działań edukacyjno-promocyjnych, nakierowanych przede wszystkim na wsparcie polskich przedsiębiorców. W II połowie 2020 r. program DziałamyNieZnikamy powiększył bibliotekę materiałów edukacyjnych, przeznaczonych dla małych i mikroprzedsiębiorców, na które składają się webinaria stworzone przez Fundację we współpracy z ekspertami rynkowymi o tematyce związanej m.in. z e-commerce, prowadzeniem nowoczesnego przedsiębiorstwa czy też marketingu internetowego, podręczniki podpowiadające, jak uruchamiać działalność handlową w internecie i wiele rad pomocnych w utrzymaniu działalności gospodarczej w trudnych czasach. Program ZdrowoBezgotówkowo, powtórzony jesienią 2020 r. w czasie drugiej fali pandemii, instruował konsumentów i przedsiębiorców, jak bezpiecznie realizować płatności. Jego celem było nie tylko zwiększenie transakcyjności, ale także przeciwdziałanie wykluczeniu płatniczemu konsumentów. Fundacja Polska Bezgotówkowa była także partnerem strategicznym Programu Edukacyjnego „Warto Bezgotówkowo” (realizowanego z inicjatywy Koalicji na Rzecz Obrotu Płatności Bezgotówkowych i Mikropłatności). W ramach Tygodnia Płatności Bezgotówkowych (w dniach 19–23 października 2020 r.) prowadzona była kampania edukacyjna obywateli, której celem było zachęcenie konsumentów do świadomego korzystania z bezgotówkowych instrumentów płatniczych. W II połowie 2020 r. miały także miejsce działania Fundacji nakierowane na popularyzację bezgotówkowych form płatności dokonywanych przez wiernych w kościołach i związkach wyznaniowych.

7.6. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego

7.6.1. Działania na rzecz zapewnienia dostępu do usług bankowych osobom z niepełnosprawnościami

Sektor bankowy podejmuje działania, których celem jest zapewnienie wysokiej jakości obsługi bankowej swoich klientów, także osób z niepełnosprawnościami i indywidualnymi potrzebami. Prowadzą one do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i finansowemu tej grupy klientów. Koordynacją podejmowanych inicjatyw zajmuje się Grupa robocza ds. obsługi osób z niepełnosprawnościami przez banki, która funkcjonuje w ramach Związku Banków Polskich od 2011 r.

W II połowie 2020 r. Grupa robocza dokonała aktualizacji bazy danych dotyczących bankomatów działających na terenie Polski, które posiadają udogodnienia dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Aktualizacja jest przeprowadzana w cyklu kwartalnym. Ostatnia aktualizacja została

przeprowadzona w grudniu 2020 r. Uruchomiona, w ramach projektu „Dostępny Bankomat”¹⁷⁴, w marcu 2018 r. dedykowana strona internetowa umożliwia wszystkim użytkownikom sieci internetowej dostęp do bazy bankomatów z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami, takimi jak: klawiatura numeryczna z oznaczeniem w alfabecie Braill'a, opis elementów urządzenia w alfabecie Braill'a, tryb kontrastowy, wejście słuchawkowe, wbudowany głośnik, podjazd i przestrzeń dla osób poruszających się na wózkach lub ekran dotykowy. Obecnie w bazie serwisu „Dostępny Bankomat” znajduje się około 15 tys. bankomatów należących do banków i sieci niezależnych, takich jak Planet Cash i Euronet.

Grupa robocza uczestniczyła w przygotowaniu debaty pt. „Nowe technologie dla włączenia cyfrowego”, która odbyła się w dniu 7 października 2020 r. w trakcie XV Kongresu Gospodarki Elektronicznej, zorganizowanego przez ZBP. Dyskusja panelowa była skoncentrowana wokół potrzeb i nowych rozwiązań technologicznych przeciwdziałających wykluczeniu osób z niepełnosprawnościami.

W grudniu 2020 r. ZBP przekazał Ministerstwu Funduszy i Polityki Regionalnej, wypracowane przez Grupę roboczą, stanowisko banków dotyczące implementacji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług. Przedstawione przez Grupę roboczą propozycje wdrożenia niektórych przepisów Dyrektywy opierają się na doświadczeniach banków w kwestii zapewniania dostępności, uwzględniają specyfikę polskiego systemu prawnego oraz możliwości społeczno-ekonomiczne (w tym techniczne). Grupa robocza brała przy tym pod uwagę interes beneficjentów Dyrektywy oraz najbardziej dogodne możliwości, które mogą lub powinny mieć zastosowanie w odniesieniu do osób potrzebujących zapewnienia im dostępności, jak również rozwiązania, które będą w jak największym stopniu wykorzystywane w praktyce.

W 2020 r. prace Grupy roboczej objęły również działania związane z realizacją, w ramach Partnerstwa na rzecz Dostępności, filmu, który przedstawia działania Związku Banków Polskich w tym obszarze.

7.7. Działania na rzecz SEPA¹⁷⁵

7.7.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec grudnia 2020 r. było 25 polskich dostawców usług płatniczych.

Na koniec grudnia 2020 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 18 banków (podobnie jak w I półroczu 2020 r.), które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR. Rozrachunek systemu STEP2-T (usługa SCT) ma miejsce w systemie TARGET2.

¹⁷⁴ Projekt jest realizowany przez Grupę roboczą, we współpracy z bankami i Fundacją Widzialni, przy wsparciu oraz pod patronatem Narodowego Banku Polskiego i Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii. Platforma „Dostępny Bankomat” spełnia wymagania dotyczące standardu WCAG 2.0 na poziomie AA. Dostępna jest również aplikacja na systemy iOS oraz Android. Informacje na temat bankomatów z różnego rodzaju udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych znajdują się pod adresem: <http://www.dostepnybankomat.pl/>

¹⁷⁵ Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro.

W dniu 16 listopada 2020 r. EBA Clearing dokonała zmian w zasadach funkcjonowania systemu STEP2-T polegających na przejściu z dotychczasowego sesyjnego modelu rozliczania na nowy model ciągłego rozrachunku brutto (*Continuous Gross Settlement - CGS*). Model CGS w systemie STEP2-T został operacyjnie uruchomiony w dniu 24 listopada 2020 r.¹⁷⁶, a w przypadającym na lata 2020 – 2022 okresie przejściowym będzie on funkcjonował równolegle do obecnie wykorzystywanego modelu sesyjnego. Zgodnie z nowymi zasadami rozliczanie i rozrachunek będą odbywały się w czasie rzeczywistym z wykorzystaniem rachunku technicznego EBA Clearing. Wprowadzenie nowego modelu rozliczania i rozrachunku w systemie STEP2-T wiązać się będzie z wprowadzeniem zmian dotyczących głównie zarządzania płynnością i w zakresie rozrachunku zleceń.

W dniu 23 października 2020 r. Zarząd Narodowego Banku Polskiego wyraził zgodę na kontynuowanie przez NBP uczestnictwa w systemie STEP2-T w usłudze *STEP2 SEPA Credit Transfer*, w związku z przejściem tego systemu na nowy model ciągłego rozrachunku brutto, a tym samym kontynuowanie przez NBP roli banku pośredniczącego w dostępie do usługi *STEP2 SEPA Credit Transfer* dla banków - uczestników systemu Euro Elixir prowadzonego przez KIR S.A. Zarząd NBP wyraził także zgodę na podpisanie przez NBP nowej umowy uczestnictwa w systemie STEP2-T. Stosowna umowa, umożliwiająca kontynuację uczestnictwa NBP w systemie STEP2-T, a tym samym kontynuowanie przez NBP roli banku pośredniczącego w dostępie do usługi STEP2 SCT dla banków - uczestników prowadzonego przez KIR systemu Euro Elixir, została podpisana przez NBP i przesłana do EBA Clearing.

Z uwagi na powyższe wprowadzono odpowiednie zmiany do dotychczasowych umów zawieranych z bankami, dla których NBP zapewnia dostęp do systemu STEP2-T w usłudze SCT.

Ponadto w drugim półroczu 2020 r. zarówno w NBP, jak i w KIR prowadzone były prace analityczne, których celem jest wypracowanie odpowiednich zasad wzajemnej współpracy umożliwiającej przejście na CGS w systemie STEP2-T w ramach usługi SCT. Zależnie od zdiagnozowanych potrzeb, prace te uwzględnić będą dokonanie zmian w zawartej między NBP a KIR umowie dotyczącej współpracy w zakresie wykonywania obowiązków wynikających z uczestnictwa NBP w systemie STEP2-T oraz dotyczących rozrachunku w systemie TARGET2-NBP zleceń w euro rozliczanych w systemie Euro Elixir. Wstępne analizy KIR wskazują, że po przejściu na CGS w sytuacji zachowania bardzo zbliżonego harmonogramu sesji systemu Euro Elixir, zmiany w systemie STEP2-T będą miały niewielki wpływ na uczestników systemu Euro Elixir. Zgodnie z ostatnimi analizami potencjalne przejście NBP na rozliczenia w modelu CGS w systemie STEP2-T powinno nastąpić w 2022 r.

Dzięki współpracy KIR z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu Euro Elixir mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec grudnia 2020 r. KIR wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2020 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 23,2 mln poleceń przelewu w standardzie SEPA (4,5 mln

¹⁷⁶ Data pierwszego rozrachunku w modelu CGS.

zleceń krajowych, 4,8 mln transgranicznych wysyłanych i 13,9 mln otrzymanych) o wartości 147,6 mld euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby i wartości transakcji odpowiednio o 8,4% i 8,8% (w I półroczu 2020 r. zrealizowano 21,4 mln poleceń przelewu o wartości 135,6 mld euro).

7.7.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

Na koniec grudnia 2020 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowego SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami na obszarze SEPA, było 4 polskich dostawców usług płatniczych, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) trzech dostawców, podobnie jak miało to miejsce w I półroczu 2020 r.

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2020 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 2,9 tys. poleceń zapłaty w standardzie SEPA (1 tys. zleceń krajowych i 1,9 tys. transgranicznych otrzymanych) o wartości 47,8 mln euro. W stosunku do poprzedniego półrocza liczba transakcji utrzymała się na tym samym poziomie, natomiast wartość transakcji polecenia zapłaty SEPA wzrosła o 44.8% (w I półroczu 2020 r. zrealizowano 2,9 tys. poleceń zapłaty o wartości 33 mln euro¹⁷⁷).

¹⁷⁷ Liczba i wartość transakcji polecenia zapłaty SEPA skorygowana zgodnie z aktualnymi danymi sprawozdawczymi przekazanymi przez dostawców.

8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Na mocy art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami¹⁷⁸, Prezes NBP wydaje zezwolenia na prowadzenie systemów płatności (z wyjątkiem systemów prowadzonych przez NBP, tj. SORBNET2 i TARGET2-NBP) oraz na dokonywanie zmian w zasadach ich funkcjonowania.

W II półroczu 2020 r. Prezes NBP wydał dwie decyzje zezwalające na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemów płatności. Jedną z przedmiotowych decyzji dotyczyła zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Elixir, którego operatorem jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Drugą decyzją Prezesa NBP dotyczyła zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności BlueCash, którego operatorem jest Blue Media S.A.

Ponadto w II półroczu 2020 r. kontynuowano prace nad przeprowadzanymi ocenami nadzorczymi w odniesieniu do dwóch systemów płatności - systemu płatności Elixir (ocena zainicjowana w maju 2018 r.) oraz systemu płatności BlueCash (ocena zainicjowana w marcu 2020 r.) pod kątem zgodności ze standardami ujętymi w dokumencie *Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych*¹⁷⁹ w oparciu o metodologię zawartą w dokumencie *Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych: Zasady przekazywania informacji i metodologii oceny*¹⁸⁰, uwzględniając także właściwe przepisy prawa polskiego.

W analizowanym okresie działania nadzorcze polegały także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od ich operatorów. Podejmowane działania nadzorcze miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia przez NBP zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów płatności, a w konsekwencji – stabilnego funkcjonowania systemu płatniczego.

8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi

Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania schematów płatniczych funkcjonujących na terenie Polski. Na podstawie art. 132 zm ust. 1 i

¹⁷⁸ Dz. U. z 2019 r., poz. 212.

¹⁷⁹ *Principles for financial market infrastructures (PFMIs)*, CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO), kwiecień 2012 r. <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>

¹⁸⁰ *Principles for financial market infrastructures: Disclosure framework and Assessment methodology*, CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO), grudzień 2012 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d106.pdf>

2 UUP, Prezes NBP wydaje zezwolenia na prowadzenie schematów płatniczych oraz na zmiany w zasadach ich funkcjonowania (z wyłączeniem tzw. trójstronnych¹⁸¹ oraz unijnych schematów płatniczych¹⁸²).

We wrześniu 2020 r. zakończono ocenę zasad funkcjonowania schematu płatniczego Visa Europe prowadzonego przez Visa Europe Limited oraz Mastercard prowadzonego przez Mastercard Europe S.A. pod kątem zgodności z wymogami odnoszącymi się do zapewnienia rozdzielności w zakresie rachunkowości, organizacji i procedur podejmowania decyzji systemów kart płatniczych i podmiotów obsługujących transakcje, określonymi w art. 3 - 17 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/72 z dnia 4 października 2017 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/751 w sprawie opłat interchange w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych ustanawiających wymogi, które muszą spełniać systemy kart płatniczych i podmioty obsługujące transakcje w celu zapewnienia stosowania wymogów niezależności pod względem rachunkowości, organizacji i procedury podejmowania decyzji¹⁸³. W obu przypadkach Prezes NBP stwierdził, iż zasady obowiązujące w ramach schematów płatniczych zapewniają w wystarczającym stopniu niezależność schematów płatniczych oraz podmiotów obsługujących transakcje w ww. zakresie oraz sformułował rekomendacje dotyczące poszczególnych wymogów.

Ponadto w omawianym okresie Prezes NBP wydał decyzję stwierdzającą wygaśnięcie decyzji wyrażającej zgodę na prowadzenie przez Diners Club Polska sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie schematu płatniczego Diners Club w modelu czterostronnym, w związku z zaprzestaniem prowadzenia działalności w tym zakresie. Nadzór Prezesa NBP nad schematem płatniczym Diners Club nie uległ zmianie w przedmiocie prowadzenia przez Diners Club Polska sp. z o.o. trójstronnego systemu kart płatniczych.

Pozostałe działania nadzorcze w II półroczu 2020 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania schematów płatniczych z wykorzystaniem informacji i danych statystycznych otrzymanych od organizacji płatniczych zarządzających schematami płatniczymi, w tym na analizowaniu informacji o zaistniałych incydentach.

8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

Na mocy art. 60 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych¹⁸⁴ (dalej: UUP) Prezes NBP wydaje opinie w zakresie usługi płatniczej, wymienionej w art. 3 ust. 1 pkt 5 tej ustawy (usługa *acquiringu*), którą planuje świadczyć podmiot ubiegający się o uzyskanie zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego na działalność w charakterze krajowej instytucji płatniczej. W tym celu KNF, zgodnie z art. 61a UUP, przekazuje Prezesowi NBP wnioski wraz z dokumentacją złożoną przez wnioskodawcę. Działania prowadzone przez Prezesa NBP w zakresie opiniowania wniosków podmiotów, ubiegających się o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej mają na celu ocenę wniosku

¹⁸¹ Trójstronny schemat płatniczy (w tym trójstronny system kart płatniczych) to schemat płatniczy, w ramach którego wydawanie instrumentów płatniczych oraz usługa *acquiringu* są świadczone przez podmiot prowadzący schemat.

¹⁸² Unijny schemat płatniczy (w tym trójstronny oraz czterostronny schemat płatniczy) to schemat płatniczy, którego zasady funkcjonowania na terytorium Polski zostały poddane ocenie przez odpowiedni organ nadzoru państwa członkowskiego innego niż Polska lub odpowiedni organ Unii Europejskiej.

¹⁸³ Dz. Urz. UE L 13 z 18.01.2018 r., str. 1-7.

¹⁸⁴ Dz. U. z 2020 r. poz. 794 z późn. zm.

pod kątem zgodności z prawem oraz zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności planowanego świadczenia usługi *acquiringu*.

W II półroczu 2020 r. KNF przekazała wniosek IAI sp. z o.o. w celu wydania przez Prezesa NBP opinii, o której mowa w art. 60 ust. 3 UUP, wskutek czego zostało wszczęte postępowanie o wydanie przez Prezesa NBP opinii w sprawie świadczenia usługi *acquiringu* mające na celu ocenę wniosku w zakresie zgodności z prawem oraz zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności świadczenia planowanej usługi *acquiringu*.

Ponadto kontynuowano wszczęte w I półroczu 2020 r. postępowanie o wydanie przez Prezesa NBP opinii w sprawie świadczenia usługi *acquiringu* przez Diviti sp. z o.o., mające na celu ocenę wniosku pod kątem spełnienia wymagań określonych w art. 60 ust. 3 UUP.

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych

8.4.1. Wydawanie opinii

Podstawą prawną wydawania opinii przez Prezesa NBP jest art. 50 ust. 2 w związku z art. 68h ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi¹⁸⁵ (dalej: ustawa o obrocie). Zgodnie z tymi przepisami zatwierdzenie regulaminu i jego zmian, w zakresie wskazanym w art. 50 ust. 4 pkt 1, 4-5, 11, 12 i 14 oraz art. 45h ust. 4 ustawy o obrocie następuje po zasięgnięciu opinii Prezesa Narodowego Banku Polskiego.

W II półroczu 2020 r. działania nadzorcze dotyczące systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych koncentrowały się na przygotowaniu czterech opinii Prezesa NBP w sprawie zmian regulaminów systemów rozrachunku i systemów rozliczeń papierów wartościowych, w tym:

1. dwóch zmian w regulaminie Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych prowadzonego przez KDPW S.A., które dotyczyły:
 - 1) dostosowania jego treści do regulacji unijnych i krajowych ustanawiających minimalne wymogi w odniesieniu do identyfikacji i wykonywania praw akcjonariuszy w zakresie obowiązków KDPW S.A. oraz uczestników bezpośrednich dotyczących przekazywania spółkom giełdowym informacji na temat zdarzeń korporacyjnych w spółkach giełdowych.
Przedmiotowe zmiany odzwierciedlały nowe uprawnienia spółek giełdowych do otrzymywania informacji z zakresu praw akcjonariuszy związanych ze zwołaniem walnego zgromadzenia, zawiadomień o udziale akcjonariusza w walnym zgromadzeniu, potwierdzeń uprawnień do wykonywania praw akcjonariuszy na walnym zgromadzeniu oraz potwierdzeń otrzymania, zarejestrowania i policzenia głosów oddanych na walnym zgromadzeniu. Ponadto zmiany dotyczyły określenia zasad przekazywania przez KDPW S.A. i uczestników bezpośrednich – na żądanie emitenta będącego spółką giełdową – informacji umożliwiających identyfikację akcjonariuszy oraz ustalenie liczby posiadanych przez nich akcji.
 - 2) rozszerzenia zakresu stosowania tzw. rozrachunku w częściach.
Zaproponowane zmiany obejmowały dwa zasadnicze aspekty:

¹⁸⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 89 ze zm.

- rozszerzenie zakresu zastosowania rozrachunku w częściach poprzez dopuszczenie możliwości jego dokonywania także w przypadku wystąpienia braku wystarczających środków finansowych na rachunkach pieniężnych uczestników systemu (wcześniej na gruncie regulaminu KDPW istniała już możliwość korzystania z przedmiotowej funkcjonalności, lecz jedynie w przypadkach powiązanych z brakiem wystarczającego pokrycia w papierach wartościowych zarejestrowanych na kontach ewidencyjnych uczestników),
 - modyfikację sposobu wyrażania zgody na rozrachunek w częściach dla transakcji rozliczanych przez uczestnika systemu depozytowego, dokonującego rozliczeń transakcji (tj. CCP – aktualnie jest to jedynie KDPW_CCP S.A.), o ile składane przez taki podmiot zlecenie rozrachunku dotyczy transakcji zabezpieczonych prowadzonym przez niego funduszem rozliczeniowym – poprzez wskazanie, że ww. zgodę będzie mógł wyrazić ten podmiot w treści zlecenia rozrachunku, które wprowadza do systemu depozytowego.
2. zmian w regulaminie rozliczeń transakcji (obróć niezorganizowany) i w regulaminie rozliczeń transakcji (obróć zorganizowany) prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., które w obu regulaminach polegały na:
- 1) wprowadzeniu dodatkowego sposobu komunikacji elektronicznej z uczestnikami z wykorzystaniem nowego systemu GUI, który jest systemem dodatkowym, ponieważ nadal będzie funkcjonował istniejący system SWI (System Wymiany Informacji),
 - 2) wprowadzeniu regulacji ułatwiających proces obsługi niewypłacalności uczestnika rozliczającego, będącego uczestnikiem więcej niż jednego systemu rozliczeń organizowanego przez KDPW_CCP S.A. polegających m.in. na zapewnieniu możliwości wykorzystania w procesie obsługi niewypłacalności uczestnika rozliczającego, będącego uczestnikiem więcej niż jednego systemu rozliczeń, nadwyżek w ramach depozytu zabezpieczającego, gdy środki wniesione z tytułu tego depozytu zostały zarejestrowane na koncie zabezpieczeń powiązanych z kontem pozycji własnych. Jest to uzasadnione bowiem środki własne uczestnika rozliczającego są wnoszone w celu zabezpieczenia wykonania wszystkich transakcji rozliczanych przez tego uczestnika lub transakcji zawartych i rozliczanych na jego własny rachunek.

8.4.2. Pozostałe działania

W II półroczu 2020 r. pozostałe działania nadzorcze dotyczące systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych koncentrowały się na czynnym udziale w pracach legislacyjnych, o których mowa w rozdziale 7, oraz na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania nadzorowanych systemów, w tym na analizowaniu informacji o zaistniałych incydentach.

Ponadto, w związku z uczestnictwem przedstawiciela NBP w Komitecie Nadzorczym ds. CCP działającym w ESMA, przygotowano i przesłano do ESMA stanowisko NBP w sprawie decyzji tego organu, podjętej na podstawie art. 25 ust. 1 rozporządzenia EMIR¹⁸⁶, o autoryzacji LCH Ltd jako CCP z kraju trzeciego i oceny uznającej to CCP za systemowo ważne, zgodnie z odpowiednimi przepisami rozporządzenia EMIR.

¹⁸⁶ CCP mający siedzibę w państwie trzecim może świadczyć usługi rozliczeniowe na rzecz członków rozliczających lub systemów obrotu mających siedzibę w Unii wyłącznie, gdy jest uznany przez ESMA.

8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i cyberodporności infrastruktury rynku płatniczego

W dniu 1 września 2020 r. wznowiono prace nad rozpoczętą oceną zgodności systemowo ważnego systemu płatności SORBNET2 pod kątem realizacji wymogów wynikających z *Wymagań nadzorczych w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego (CROE)*¹⁸⁷.

Ponadto, w II półroczu 2020 r. otrzymano informacje dotyczące sposobu zapewnienia przez podmioty prowadzące systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych - spółki KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A., realizacji zaleceń otrzymanych w wyniku zakończenia drugiej edycji badania ankietowego dotyczącego cyberodporności, przeprowadzonego w uzgodnieniu z Komisją Nadzoru Finansowego, zgodnie z najnowszymi wytycznymi Europejskiego Banku Centralnego.

Działania w obszarze cyberbezpieczeństwa koncentrowały się również na czynnym udziale w konsultacjach komitetu MIPC (*Market Infrastructure and Payments Committee*) m.in. w zakresie propozycji szablonów dokumentów w ramach programu TIBER-EU oraz grupy PSOWG (*Payment and Securities Oversight Working Group*).

Ocena działań nadzorczych w II półroczu 2020 r.

W omawianym okresie działania nadzorcze koncentrowały się głównie na wykonywaniu ustawowych zadań Prezesa NBP i polegały na ocenie systemów płatności, schematów płatniczych, systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, a także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury, w tym – w dużej części – na analizowaniu informacji otrzymywanych od operatorów systemów płatności, systemów rozrachunku papierów wartościowych oraz systemów rozliczeń papierów wartościowych, a także od organizacji płatniczych prowadzących schematy płatnicze.

Należy podkreślić, iż pomimo utrzymującego się na terenie Polski stanu epidemii COVID-19, zakres i intensywność podejmowanych w II półroczu 2020 r. działań nadzorczych nie uległy zmianom. Miały one na celu zapewnienie zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury. W analizowanym okresie systemy płatności, schematy płatnicze i systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych funkcjonujące na terenie Polski funkcjonowały stabilnie, nie generując zagrożeń w kontekście bezpieczeństwa i sprawności, a także świadczonych przez nie usług.

¹⁸⁷ Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego, <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/nadzor/Wymagania-nadzorcze-wz-odpornosci-cybernetycznej.pdf>
Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures (CROE), https://www.ecb.europa.eu/paym/pdf/cons/cyberresilience/Cyber_resilience_oversight_expectations_for_financial_market_infrastructures.pdf

9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim w podziale na koszty stałe i zmienne

W latach 2019-2020 NBP zrealizował projekt badawczy w zakresie kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim w podziale na koszty stałe i zmienne¹⁸⁸. Stanowi on kontynuację badania przeprowadzonego w latach 2015-2018, którego rezultatem było oszacowanie prywatnych i społecznych kosztów instrumentów płatniczych na polskim rynku za 2015 r. Raport z poprzedniego badania jest dostępny na stronie internetowej NBP¹⁸⁹.

Celem nowego projektu badawczego było oszacowanie kosztów instrumentów płatniczych na polskim rynku w podziale na koszty stałe i zmienne na podstawie danych uzyskanych dla 2015 r. oraz przyjmując nośniki kosztów, jak w 2018 r.

Pierwszy etap badania zrealizowano poprzez eksperckie rozdzielenie kosztów poszczególnych instrumentów płatniczych (oszacowanych wcześniej dla 2015 r.) na koszty stałe i zmienne. Koszty uzależniono od 9 nośników. Koszty zmienne uzależniono od: (i) liczby oraz (ii) wartości transakcji zrealizowanych danym instrumentem płatniczym. Z kolei koszty stałe powiązano z liczbą: (iii) rachunków oszczędnościowo rozliczeniowych, (iv) kart płatniczych, (v) terminali płatniczych, (vi) bankomatów, (vii) oddziałów banków, (viii) wpłatomatów. Wydzielono również (ix) koszty stałe, które nie zależały od żadnego nośnika. Opierano się przy tym na metodyce podobnych badań przeprowadzonych we wcześniejszych latach w innych krajach Unii Europejskiej.

W drugim etapie koszty każdego instrumentu płatniczego (zarówno koszty stałe i zmienne, jak i koszty prywatne i społeczne) przeszacowano, uwzględniając właściwe mu nośniki. Źródłem danych dotyczących nośników były dane statystyczne posiadane przez NBP dla 2018 r. oraz szacunki dotyczące liczby i wartości transakcji dokonywanych gotówką. Dzięki temu uzyskano nowe szacunki kosztów społecznych instrumentów płatniczych w 2018 roku.

W efekcie zmian, do których doszło na rynku polskim pomiędzy 2015 r. a 2018 r., koszty społeczne instrumentów płatniczych wzrosły w stosunku do 2015 r. o 12,4% i wyniosły w 2018 r. 25,6 mld zł. Gdyby uwzględnić rentę menniczą, której wysokość została również wyliczona dla niniejszego badania, to koszty społeczne instrumentów płatniczych wyniosłyby w 2018 r. 22,5 mld.

Pomimo nominalnego wzrostu kosztów, ich udział w relacji do PKB jednak spadł. Koszty społeczne w stosunku do PKB w 2015 r. wyniosły 1,27%, zaś w 2018 r. 1,21% (gdyby uwzględnić rentę menniczą

¹⁸⁸ <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/koszty-instrumentow-platniczych/raport-koszty-instrumentow-platniczych-podzial.pdf>

¹⁸⁹ <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/koszty-instrumentow-platniczych/koszty-instrumentow-platniczych.html>

odpowiednio 1,13% oraz 1,06%). W ujęciu jednostkowym z kolei koszt społeczny pojedynczej transakcji detalicznej spadł z 1,35 zł w 2015 r. do 1,31 zł w 2018 r. Gdyby uwzględnić rentę menniczą, to koszty te spadłyby z 1,21 zł w 2015 r. do 1,15 zł w 2018 r.

Określenie wysokości kosztów stałych i zmiennych w 2015 r. i 2018 r. pozwoliło dodatkowo na przeprowadzenie analizy kosztów transakcji w zależności od jej wartości (kwoty transakcji), co z kolei pozwoliło na oszacowanie punktów progowych, dla których koszty użycia porównywanych instrumentów płatniczych są sobie równe. Analiza taka wskazuje, od jakiej wartości transakcji użycie jednego instrumentu płatniczego w transakcjach staje się społecznie tańsze od drugiego instrumentu płatniczego. I tak, w 2018 r. kwota transakcji, od której karty debetowe stawały się tańsze od gotówki, wyniosła 35,29 zł, natomiast karty kredytowe stawały się tańsze od gotówki od kwoty 53,40 zł.

Należy jednak zaznaczyć, że koszt jest, obok bezpieczeństwa, szybkości, wygody, poziomu anonimowości czy powszechności posiadania i akceptowania, tylko jednym z czynników wyboru instrumentu płatniczego dla dokonania płatności detalicznej. Wybór instrumentu płatniczego powinien być pozostawiony swobodnej decyzji konsumentów. Należy w tym miejscu także podkreślić, że ważne jest umożliwienie dostępu do zróżnicowanych metod płatności (gotówkowych i bezgotówkowych) odpowiadających preferencjom różnych użytkowników instrumentów płatniczych. Jest to istotne również z punktu widzenia szeroko pojętego bezpieczeństwa płatności, gdyż w razie wystąpienia awarii, problemów technicznych lub w sytuacjach nadzwyczajnych (m.in. zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub zagrożenia epidemicznego, czego przykładem jest pandemia koronawirusa SARS-CoV-2) taka dywersyfikacja dostępu i akceptacji instrumentów płatniczych umożliwia łatwiejszą substytucję ww. instrumentów. Należy zatem podkreślić, że ważne jest współwystępowanie różnych środków płatniczych (w tym gotówkowych i bezgotówkowych) w gospodarce.

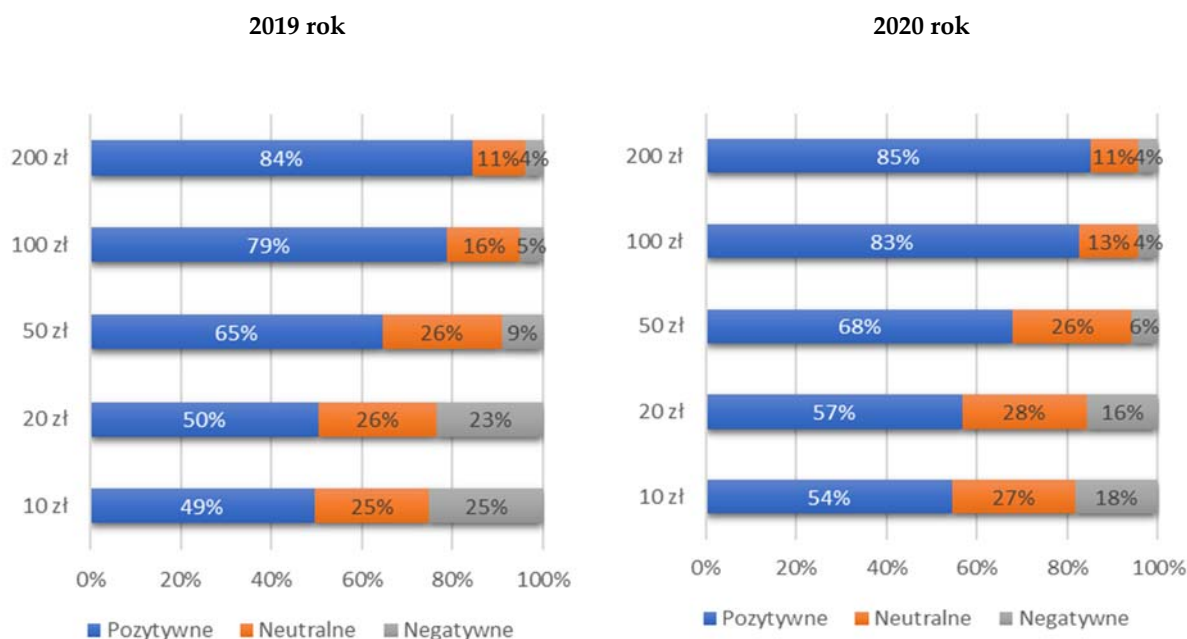
9.2. Badanie opinii publicznej dotyczące jakości banknotów powszechnego obiegu w Polsce

Narodowy Bank Polski zlecił w 2019 r. konsorcjum firm z liderem Openfield sp. z o.o. przeprowadzenie badań opinii publicznej dotyczących jakości banknotów powszechnego obiegu w Polsce. Badanie obejmowało przeprowadzenie w 2019 r. badania jakościowego (metoda focusowa) oraz 3 badań ilościowych (technika PAPI oraz CAPI), z których dwa zostały przeprowadzone w latach 2019-2020, a ostatnie zaplanowane jest na 2021 r. Celem badań jest zebranie opinii społeczeństwa na temat jakości banknotów powszechnego obiegu emitowanych przez NBP oraz określenie akceptowalnego poziomu jakości banknotów i poznanie potrzeb i preferencji Polaków w tym zakresie. Uwzględniając wydarzenia roku 2020 związane z panującym stanem epidemii, badanie opinii publicznej przeprowadzone w 2020 r. zostało uzupełnione o dodatkową część poświęconą postrzeganiu płatności w czasie epidemii COVID-19.

Na podstawie dotychczasowych wyników badań należy stwierdzić, że respondenci wysoko oceniali jakość banknotów powszechnego obiegu emitowanych przez NBP (odsetek pozytywnych ocen wahał się pomiędzy 54% a 85%), przy czym zaobserwowana została zależność, że im wyższy nominał banknotu, tym wyższa ocena jego jakości, a jednocześnie większa skłonność do weryfikacji jego autentyczności (zależność tę ilustrują wykresy nr 106, 107 i 108). Użytkownicy banknotów największą uwagę przy ocenie jakości zwracają na takie defekty jak przedarcia, brak fragmentu i wyraźnego pigmentu na banknocie. Odsetek zwracających uwagę

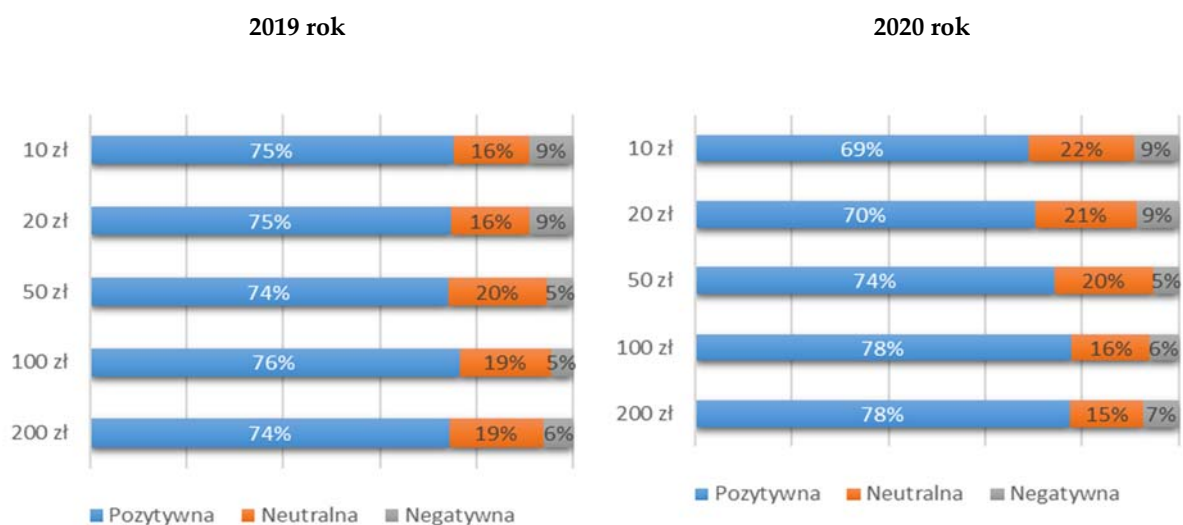
na dane defekty wzrasta wraz ze wzrostem wartości nominału (dla banknotów o nominałach 50 zł, 100 zł i 200 zł).

Wykres nr 106. Ocena jakości polskich banknotów

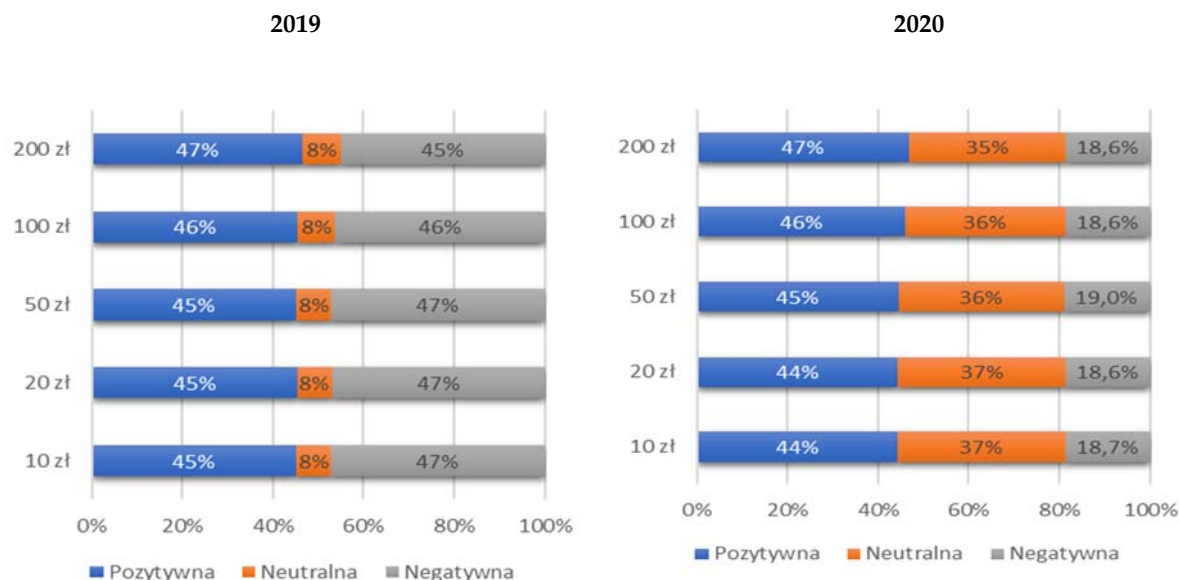
Źródło: Raport z badania ilościowego z 2020 r. Openfield sp. z o.o. (N=952)

Wykres nr 107. Ocena poczucia bezpieczeństwa przy korzystaniu z banknotów polskich

Źródło: Raport z badania ilościowego z 2020 r. Openfield sp. z o.o. (N=1080)

Wykres nr 108. Ocena tego, czy zużycie banknotu ma wpływ na możliwość oceny jego autentyczności

Źródło: Raport z badania ilościowego z 2020 r. Openfield sp. z o.o. (N=952)

Przeprowadzone w latach 2019-2020 badania wskazują, że wzrósł odsetek osób korzystających z płatności bezgotówkowych. W 2020 r. odsetek osób najczęściej realizujących płatności kartą płatniczą wyniósł 52% wobec 43% w badaniu przeprowadzonym w 2019 r. Odpowiednio odsetek osób płacących najczęściej gotówką w 2020 r. wyniósł 22% w stosunku do 30% w badaniu z 2019 r. W 2020 r. odsetek osób płacących najczęściej przy pomocy telefonu wzrósł do 9% w stosunku do 5% w badaniu z 2019 r. Płatności gotówkowe były preferowane przy transakcjach do 50 zł - w 2020 r. u 41%, a w 2019 r. 59% osób. Najczęstszym powodem wyboru gotówkowej formy płatności był brak możliwości zapłacenia innym środkiem płatniczym niż gotówką (38% w 2020 r. vs 48% w 2019 r.). Respondenci dokonujący wyboru gotówkowej formy płatności wskazywali też na poczucie większej kontroli nad gotówką niż nad pieniądzem wirtualnym (30% w 2020 r. vs 18% w 2019 r.). Podkreślenia wymaga, iż z przeprowadzonych badań wynika, że im wyższa kwota transakcji, tym chętniej używane są formy rozliczeń bezgotówkowych. Głównym powodem wyboru formy płatności bezgotówkowej była większa wygoda oraz szybkość wykonywanych transakcji (50% w 2020 r. vs 35% w 2019 r.) oraz kwestie bezpieczeństwa (po 18% wskazań w 2019 r. i w 2020 r.).

Dla większości badanych polski banknot jest ważnym symbolem narodowym (60% wskazań w 2020 r. vs 61% w 2019 r.). Emocjonalną więź z banknotami polskimi wskazało w 2020 r. 45% respondentów (w 2019 r. 51%). Zdecydowana większość respondentów wskazała, że wygląd polskich banknotów nie powinien być zmieniany (96% w 2020 r. vs 89% w 2019 r.). Ponad połowa badanych (57%) potwierdziła, że w czasie pandemii koronawirusa najczęściej płaciło kartą płatniczą lub samym telefonem (11%), podczas gdy płatności gotówkowe preferowało 18% respondentów. Respondenci preferujący płatności bezgotówkowe wskazywali najczęściej na większą wygodę, szybkość wykonywanych transakcji oraz obawę o zdrowie – minimalizację ryzyka zakażenia COVID-19. Jako przyczyny wyboru płatności gotówkowych wskazywano

najczęściej ograniczenia możliwości realizacji płatności bezgotówkowo czy poczucie większej kontroli nad wydawanymi pieniędzmi.

Podczas epidemii 9% respondentów spotkało się z sytuacją odmowy przyjęcia gotówki. Najczęściej zdarzało się to w supermarketach, hipermarketach, restauracjach, urzędach oraz stacjach benzynowych.

Podczas epidemii większe kwoty gotówki niż zazwyczaj wypłacało 9% respondentów. Kwoty wypłacanej gotówki (w skali miesiąca) najczęściej wynosiły do 1000 zł (48% badanych), następnie kwoty mieszczące się w przedziale 1001 zł – 2000 zł (25% wskazań) oraz po 14% wskazań dla kwot od 2001 zł do 3000 zł i powyżej 3000 zł. Głównymi powodami większych wypłat były względy przezornościowe (46% wskazań), jak również obawa przed ograniczeniami płatności bezgotówkowych (35% odpowiedzi). Nadmienić należy, że 44% respondentów odpowiedziało, że nadal przechowuje dodatkowe pieniądze wypłacone w gotówce.

9.3. Raport PISA 2018 „Umiejętności, postawy i zachowania finansowe młodzieży w Polsce”

Badanie PISA (EN- *Programme for International Student Assessment*, PL - *Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów*) realizowane jest cyklicznie przez międzynarodowe konsorcjum nadzorowane przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) i przedstawicieli krajów członkowskich. Jest to badanie umiejętności uczniów, obejmujące następujące obszary: rozumienie czytanego tekstu, rozumowanie matematyczne i rozumowanie w naukach przyrodniczych. Badanie realizowane jest co 3 lata, począwszy od 2000 r., we wszystkich krajach członkowskich OECD, a także w kilkudziesięciu innych krajach. Od 2012 r. badanie obejmuje również (w wybranych 20 krajach, w tym w Polsce) pomiar umiejętności finansowych młodzieży.

Polska uczestniczy w badaniu od początku, a decyzją Ministerstwa Edukacji Narodowej z 2013 r. badanie w naszym kraju przeprowadzane jest przez Instytut Badań Edukacyjnych. Pozwala to na odniesienie poziomu umiejętności finansowych młodzieży w Polsce do analogicznych parametrów w innych krajach.

W 2018 r. badaniem objęto łącznie 20 krajów, w tym 13 krajów OECD, gdzie przebadano około 117 tys. uczniów¹⁹⁰. W przypadku Polski badanie przeprowadzono na próbie losowej 4295 uczniów (w wieku 15 lat) z 236 szkół. Polscy uczniowie biorący udział w części badania dotyczącej pomiaru umiejętności finansowych młodzieży stanowili osobną próbę badawczą, a publikacja wyników z tego badania, pt. „Umiejętności, postawy i zachowania finansowe młodzieży w Polsce”¹⁹¹, miała miejsce w 2020 r.

Z przedmiotowego badania wynika, że polscy uczniowie dobrze sobie radzą w obszarze finansów, gdyż niski poziom umiejętności finansowych zdiagnozowano jedynie u co dziesiątego ucznia (9,6%). Odsetek ten był podobny w Finlandii (10%) i na Łotwie (10,6%), a jeszcze niższy jedynie w Kanadzie (8,9%) i Estonii (5,4%).

¹⁹⁰ Link do pełnego raportu z badania w 20 krajach pt.: „PISA 2018 Results ARE STUDENTS SMART ABOUT MONEY? VOLUME IV”: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/48ebd1ba-en.pdf?expires=1612963861&id=id&accname=ocid47016241&checksum=962AE9B29B565A0AAC45461890A4A1BC>

¹⁹¹ Link do raportu: https://pisa.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2020/05/Raport_PISA_umiejtnosci-postawy-i-zachowania-finansowe-mlodziezy-w-Polsce.pdf

Niezależność w sprawach finansowych

81% uczniów w Polsce deklaruje, że może samodzielnie decydować, na co wydaje swoje pieniądze – taka sama była średnia dla 13 krajów OECD uczestniczących w badaniu. Chociaż uczniowie są przekonani, że mają swobodę w wyborze celu wydawania pieniędzy, to część z nich wskazała, że musi prosić rodziców o zgodę na samodzielne wydawanie jakichkolwiek kwot. Tak jest w przypadku około 29% uczniów w Polsce – jest to odsetek niższy niż w innych krajach, ale wyższy niż w Finlandii (15%) czy Estonii (22%), gdzie uczniowie są najbardziej niezależni finansowo.

Korzystanie z usług finansowych

W Polsce w 2018 r. konto w banku posiadało 34,5%¹⁹² badanych uczniów i był to wzrost w stosunku do badań z lat ubiegłych, gdzie w 2012 r. deklarowało 15,5% uczniów, a w 2015 r. około 28%. Średnia dla 13 krajów z OECD wynosiła około 54%, a posiadanie konta przez uczniów było najpopularniejsze w Finlandii, gdzie 89% ankietowanych uczniów zadeklarowało jego posiadanie.

Odsetek badanych uczniów posiadających kartę płatniczą w Polsce wyniósł 26,2% i był to wzrost w stosunku do badań z lat ubiegłych (w 2012 r. 8,7% uczniów deklarowało posiadanie karty, a w 2015 r. 21,2%), przy czym średnia dla 13 krajów OECD wynosiła 45,4%, a posiadanie karty przez uczniów, analogicznie, jak w przypadku posiadania konta, było najwyższe w Finlandii (77,7%).¹⁹³

We wszystkich uczestniczących w badaniu krajach korzystanie przez nastolatków z usług bankowych było skorelowane z zamożnością i pochodzeniem społecznym uczniów.

W Polsce związek ten był bardzo wyraźny, zarówno w przypadku wykształcenia rodziców, jak i wielkości miejscowości zamieszkania:

- im wyższe wykształcenie rodziców, tym większy odsetek uczniów posiadających konto bankowe, kartę płatniczą oraz aplikację mobilną z dostępem do konta:

Tabela nr 19. Odsetek uczniów posiadających konto bankowe, kartę płatniczą i aplikację mobilną w Polsce w podziale na wykształcenie rodziców

	Zasadnicze zawodowe lub niższe	Średnie lub policealne	Wyższe
	%	%	%
Konto bankowe	24	30	46
Kartę płatniczą/kartę debetową	15	22	37
Aplikację mobilną z dostępem do twojego konta	15	19	27

Źródło: raport z badania PISA 2018 „Umiejętności, postawy i zachowania finansowe młodzieży w Polsce”.

- im większa miejscowość zamieszkania, tym większy odsetek uczniów posiadających konto bankowe, kartę płatniczą oraz aplikację mobilną z dostępem do konta:

Tabela nr 20. Odsetek uczniów posiadających konto bankowe, kartę płatniczą i aplikację mobilną w Polsce w podziale na wielkość miejscowości zamieszkania

	do 3 tys.	3-100 tys.	powyżej 100 tys.
	%	%	%
Konto bankowe	24	40	44

¹⁹² Źródło: Raport „PISA 2018 Results ARE STUDENTS SMART ABOUT MONEY? VOLUME IV”

¹⁹³ Źródło: Raport „PISA 2018 Results ARE STUDENTS SMART ABOUT MONEY? VOLUME IV”

Kartę płatniczą/kartę debetową	16	31	37
Aplikację mobilną z dostępem do twojego konta	15	24	28

Źródło: raport z badania PISA 2018 „Umiejętności, postawy i zachowania finansowe młodzieży w Polsce”.

Aktywność finansowa w internecie

Średnio w ciągu 12 miesięcy, we wszystkich krajach uczestniczących w badaniu, około 68% ankietowanych uczniów kupiło coś przez internet (średnia dla 13 krajów z OECD wynosi 72,6%¹⁹⁴) samodzielnie lub z pomocą członka rodziny. Polska należy do krajów, gdzie ten odsetek był bardzo wysoki i wynosił on 79%. Mniej popularne było dokonywanie płatności za pomocą telefonu komórkowego. Średnio około 40% uczniów uczestniczących w badaniu zrobiło to w ciągu 12 miesięcy. W Polsce odsetek ten wyniósł prawie 33%, a najwyższy był w Rosji i wynosił 69%.

Więcej chłopców niż dziewcząt miało doświadczenie z cyfrowymi transakcjami finansowymi. W wielu krajach zakupy online były popularniejsze wśród chłopców niż wśród dziewcząt, ale w Polsce ta różnica była nieistotna statystycznie (80% i 78%). Różnica między płciami była większa w przypadku płatności za pomocą telefonów komórkowych. Z wyjątkiem Stanów Zjednoczonych odsetek chłopców dokonujących takich transakcji był znacząco większy w każdym uczestniczącym w badaniu kraju. Polska, obok Gruzji, była krajem, w którym dysproporcja ta okazuje się szczególnie duża (dziewczęta 23%, chłopcy 42%). Nieco częściej zakupy w internecie deklarowali uczniowie posiadający konto w banku oraz uzyskujący pieniądze z różnych źródeł, w tym zwłaszcza jako prezenty od rodziny i znajomych.

W przypadku zakupów przez internet widoczne są w Polsce różnice ze względu na wykształcenie rodziców, im wyższe wykształcenie, tym większy odsetek uczniów deklarujących zakupy. Niemniej nie ma takiej zależności w przypadku płatności dokonywanych przy pomocy telefonu komórkowego. Uczniowie z obszarów wiejskich i małych miejscowości dokonują zakupów w Internecie równie często, co uczniowie z dużych miast, natomiast w mniejszych miejscowościach częstsze były płatności telefonem komórkowym.

Badanie pokazuje pozytywny obraz umiejętności finansowych młodzieży w Polsce, jednocześnie wskazuje, na bazie porównań z innymi krajami, że istnieje jeszcze przestrzeń na podniesienie efektywności edukacji finansowej polskich uczniów.

9.4. Badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym

W dniach 6-12 listopada 2020 r. firma GoMobi.pl, na zlecenie Izby Gospodarki Elektronicznej, przeprowadziła badanie rynkowe na temat zwyczajów płatniczych polskich internautów. Badanie zostało zrealizowane na grupie 2400 internautów metodą CAWI (Computer-Assisted Web Interview), przy pomocy elektronicznych ankiet responsywnych emitowanych na stronach www oraz przesyłanych za pośrednictwem poczty elektronicznej¹⁹⁵.

Jak pokazują wyniki raportu „Płatności cyfrowe 2020”, w związku z wybuchem pandemii COVID-19 i koniecznością przestrzegania obostrzeń sanitarnych, 27% respondentów zadeklarowało częstsze robienie zakupów w internecie z wykorzystaniem komputera lub laptopa, a 22% ankietowanych – częstsze zakupy w

¹⁹⁴ Źródło: Raport „PISA 2018 Results ARE STUDENTS SMART ABOUT MONEY? VOLUME IV”

¹⁹⁵ Wyniki piątej edycji badania zostały zaprezentowane w raporcie „Płatności cyfrowe 2020”, opublikowanym na stronie Izby Gospodarki Elektronicznej pod adresem: <https://eizba.pl/wp-content/uploads/2020/12/Raport-Platnosci-cyfrowe-2020-10.12.2020.pdf>

sieci z wykorzystaniem urządzeń mobilnych. Z badania wynika ponadto, że internauci, którzy w ciągu ostatnich 6 miesięcy przed badaniem dokonywali bezgotówkowych płatności za zakupy w internecie (realizowane za pomocą komputera stacjonarnego lub laptopa), postawili przede wszystkim na wygodę i szybkość określonych metod płatności. 35% respondentów wybrało szybkie przelewy przez serwis płatności (np. Przelewy24, PayU, Dotpay, tpay czy eCard), 26% zapłaciło BLIKiem, 22% korzystało z przelewów tradycyjnych, 19% dokonywało płatności kartą przy odbiorze osobistym u kuriera, a 17% respondentów zapłaciło kartą płatniczą przy składaniu zamówienia. Nadal duże, choć niższe niż w poprzednich latach, było wykorzystanie gotówki w realizacji tego typu transakcji. 18% badanych użyło gotówki przy odbiorze osobistym w sklepie (26% w 2019 r.) i tyle samo – 18% ankietowanych zapłaciło gotówką przy odbiorze u kuriera (25% w 2019 r.). W przypadku internautów, którzy kupowali mobilnie (za pomocą smartfona) szybkie przelewy przez serwis płatności okazały się równie często wykorzystywane co płatność BLIKiem (po 27%). 25% respondentów dokonało płatności przelewem tradycyjnym.

Wyniki badania pokazują, że polscy internauci kupujący w sklepach stacjonarnych najczęściej płacą gotówką za zakupy (63%). Innymi metodami płatności wykorzystywanymi przez ankietowanych w sklepach stacjonarnych są: płatności zbliżeniowe kartą (53%), płatności kodem BLIK z użyciem aplikacji mobilnej banku (18%) oraz płatność kartą wymagającą wsunięcia jej do terminala (15%). W 2020 r. wzrosło zainteresowanie konsumentów realizacją płatności mobilnych (z Google Pay korzystało 11% ankietowanych, w porównaniu z 7% w 2019 r.).

Polscy internauci nie chcą wycofania gotówki z obiegu. 64% ankietowanych deklaruje chęć pozostawienia gotówki (62% w 2019 r.), a 28% nie ma na ten temat zdania. Jedynie 8% respondentów opowiada się za jej wycofaniem. Są to przede wszystkim osoby, które na co dzień częściej płacą różnego typu metodami płatności bezgotówkowych niż banknotami i monetami. Wśród argumentów przemawiających za utrzymaniem banknotów i monet ankietowani wskazali dwa najważniejsze: (1) wycofanie gotówki doprowadziłoby do alienacji osób starszych (37% respondentów) i (2) Polska nie jest na to gotowa (35%).

9.5. Badanie pt. „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce. Białe plamy w akceptacji kart płatniczych a wykluczenie finansowe”

We wrześniu 2020 r. zrealizowano trzecią turę badania mającego na celu identyfikację „białych plam” w akceptacji kart płatniczych w Polsce prowadzonego przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu we współpracy z Fundacją Warszawski Instytut Bankowości¹⁹⁶. Jest ono realizowane w ramach kampanii społecznej pn. „Warto Bezgotówkowo”¹⁹⁷, której inicjatorem jest Koalicja na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności. Głównym celem projektu jest zebranie źródłowych danych statystycznych pozwalających na oszacowanie zakresu i rozkładu terytorialnego białych plam w akceptacji kart w poszczególnych miejscowościach. Badanie rozpoczęto w 2018 r., a jego zakończenie jest przewidziane na 2021 r.

Trzecia tura badania (wcześniejsze tury odbyły się w 2018 i 2019 r.) objęła swoim zasięgiem 810 miejscowości wiejskich (sołectw) na terenie całego kraju. Badanie potwierdziło występowanie w Polsce miejscowości

¹⁹⁶ Wyniki badania zostały zaprezentowane przez Panią dr Agnieszkę Hutorską reprezentującą Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu podczas Forum Usług Płatniczych, które odbyło się w dniu 29 października 2020 r. <https://konferencje.alebanc.pl/wp-content/uploads/2019/03/FUP-2020-Prezentacja-Agnieszka-Huterska-UMK-w-Toruniu.pdf>

¹⁹⁷ Szczegółowe informacje nt. kampanii: <https://wartobezgotowkowo.pl/>

będących „białymi plamami” płatniczymi. W niemal 56% badanych miejscowości (452 sołectwa), zamieszkiwanych przez blisko 25% ludności objętej badaniem, płatność bezgotówkowa nie była możliwa (w badaniu z 2018 r. zjawisko to występowało w 59% miejscowości, zaś w 2019 r. prawie 58%). Warto zaznaczyć, że w ponad 46% wsi (373 miejscowości) z badanej próby stwierdzono brak punktów handlowo-usługowych (w badaniu z 2018 r. wskaźnik ten wyniósł 39,21%, a w 2019 r. – 45,61%), a w przypadku niespełna 10% miejscowości (79 wsi) działające punkty handlowo-usługowe nie oferowały możliwości regulowania płatności w sposób bezgotówkowy (w 2018 r. – 19,54%, w 2019 – 12,12%).

W 2020 r. w miejscowościach objętych badaniem, w których istniał przynajmniej jeden punkt handlowo-usługowy, a mimo to mieszkańcy mogli dokonywać zapłaty jedynie gotówką, mieszkało 7,87% ludności (w badaniu w 2018 r. wskaźnik ten wynosił 14,75%, a w 2019 r. – 9,14%). Oznacza to, że co trzynasty mieszkaniec z przebadanej próby wsi miał w swojej miejscowości infrastrukturę handlowo-usługową, ale nie mógł dokonywać płatności bezgotówkowych (w 2018 r. co siódmy, w 2019 r. co jedenasty).

Z badania wynika, że „białe plamy” płatnicze w badanej grupie miejscowości to przeważnie wsie o średniej liczbie ludności. Są one wystarczająco duże, żeby miały punkty handlowo-usługowe, ale prawdopodobnie zbyt małe, aby liczba klientów i transakcji zachęcała do inwestowania w terminale płatnicze.

Zgodnie z pozyskanymi informacjami, średnia odległość do najbliższego bankomatu lub dużego punktu handlowego umożliwiającego płatność bezgotówkową w badanych miejscowościach w 2020 r. wynosiła 7-8 km, co stanowiło istotne ograniczenie możliwości dokonywania płatności bezgotówkowych. Wyniki wskazują również, że udział wsi o małym oddaleniu od infrastruktury płatności bezgotówkowych w próbie badawczej był nieznaczny. Minimalna odległość (0,5 km) potwierdziła występowanie wsi o charakterze podmiejskim, graniczących z większą miejscowością, które nie posiadają własnej infrastruktury handlowo-usługowej lub płatniczej, ale mogą z takiej korzystać w sąsiedniej miejscowości.

Badanie również wykazało, że w wyniku pandemii COVID-19 sprzedawcy zaczęli zachęcać klientów do płatności bezgotówkowych. Zachowanie takie było częściej obserwowane w miejscowościach, w których wystąpiły przypadki zakażenia (44,5%) niż w miejscowościach, gdzie takiego przypadku jeszcze nie było (32,2%). W miejscowościach znajdujących się w żółtych lub czerwonych strefach preferowanie przez sprzedawców płatności bezgotówkowych było także bardziej popularne (52,7%) niż w miejscowościach ze strefy zielonej (30,4%).

Wyniki trzeciej tury badania „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce. Białe plamy w akceptacji kart płatniczych a wykluczenie finansowe” pokazują, że akceptacja płatności bezgotówkowych na terenach wiejskich staje się z roku na rok coraz bardziej popularna. Jednocześnie zmniejsza się liczba i udział miejscowości będących „białymi plamami” płatniczymi na mapie Polski.

9.6. Badanie pt. „Płatności bezgotówkowe oczami Polaków 2020”

W dniach 6-12 października 2020 r. Instytut Badań Pollster, na zlecenie Warszawskiego Instytutu Bankowości, przeprowadził badanie rynkowe na temat zwyczajów płatniczych Polaków. Badanie zostało zrealizowane w ramach kampanii Warto Bezgotówkowo na grupie 1035 osób metodą CAWI (Computer-

Assisted Web Interview), przy pomocy elektronicznych ankiet responsywnych emitowanych na stronach [www](#)¹⁹⁸.

Z badania wynika, że w 2020 r. 62% Polaków dokonywało płatności najczęściej z użyciem karty (66% w 2019 r.) oraz gotówki (20% ankietowanych). Rzadziej płatności były realizowane przez konsumentów z wykorzystaniem bankowości elektronicznej (9%) i różnego typu urządzeń mobilnych (7%). Polacy dobrze oceniają dostęp do płatności bezgotówkowych w najbliższym otoczeniu (56% raczej dobrze i 27% bardzo dobrze). Miejscami, w których wciąż najczęściej nie można zapłacić kartą są targowiska i bazy (65% wskazań) oraz punkty usługowe. W opinii 62% respondentów, rozwój płatności bezgotówkowych jest na właściwym poziomie. Kluczowa dla konsumentów jest możliwość wyboru preferowanej formy płatności.

Polacy korzystają z bankomatów najczęściej w celu podjęcia większych kwot pieniędzy (w wysokości 101-200 zł – 30% ankietowanych oraz 201-500 zł – 22% respondentów). Z kolei z mikropłatności korzysta 60% Polaków, dokonując opłat za parking (21%), przejazd komunikacją miejską (19%), zakup drobnych towarów w automatach (18%), przejazd autostradą (15%) oraz zakup gier mobilnych i aplikacji (12%).

W opinii 38% ankietowanych pandemia zmienia zwyczaje płatnicze Polaków (45% ankietowanych jest odmiennego zdania). Konsumenty mogą częściej zapłacić kartą lub urządzeniem mobilnym w punktach handlowo-usługowych (54% wskazań). Odmowa przyjęcia gotówki przez sprzedawców należy do rzadkości (89% nie zetknęło się z tego typu sytuacją). Połowa Polaków nie ma obaw związanych z korzystaniem z gotówki w czasie pandemii. 47% ankietowanych uważa, że płatności bezgotówkowe mogą przyczynić się do ograniczania rozprzestrzeniania się koronawirusa, przy czym aż 64% respondentów nie dezynfekowało (wcale lub prawie wcale) karty płatniczej używanej do codziennych płatności, a 13% robiło to rzadko w ostatnich kilku miesiącach.

9.7. Badanie pt. „Badanie świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków”

Badanie świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków zostało przeprowadzone na zlecenie Departamentu Edukacji i Wydawnictw NBP przez konsorcjum IBC Group oraz Centrum Badań Marketingowych INDICATOR w okresie luty-kwiecień 2020 r. techniką CAPI oraz – w czasie epidemii – metodami zdalnymi na reprezentatywnej próbie 2001 mieszkańców Polski w wieku 15+ (wcześniejsze edycje badania zrealizowano w 2015 r. oraz w 2012 r.). Prezentacja wyników badania została opublikowana w dniu 1 grudnia 2020 r. na stronie internetowej NBP¹⁹⁹.

Celem badania była diagnoza stanu wiedzy ekonomicznej Polaków, a także identyfikacja realnych potrzeb edukacyjnych w tym zakresie. Przedmiotem badania były m.in. obiektywna ocena oraz samoocena wiedzy ekonomicznej, potrzeby edukacyjne, postrzeganie ekonomii i skłonność do zwiększania wiedzy, postawy wobec pieniądza i zachowania finansowe, stosunek do przedsiębiorczości.

¹⁹⁸ Wyniki badania zostały przedstawione w prezentacji opublikowanej na stronie Warszawskiego Instytutu Bankowości pod adresem: <https://www.wib.org.pl/wp-content/uploads/2020/10/201021-platnosci-bezgotowkowe-oczami-polakow-2020-prezentacja.pdf>

¹⁹⁹ Prezentacja wyników badania dostępna jest na stronie internetowej NBP: <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/edukacja/badania/wiedza-ekonomiczna-polakow.html>

Z badania wynika, że ponad połowa Polaków ma pozytywny stosunek do pieniędzy (56%), zaś 39% ma do nich obojętne nastawienie. Wśród 4% pieniądze budzą negatywne emocje. Nie odnotowano istotnych zmian w porównaniu do pomiaru z 2015 r. Nadal prawie połowa Polaków lubi banknoty – dają im one poczucie rzeczywistego posiadania pieniędzy, a 42% uważa, że to jedyne prawdziwe pieniądze i większą przyjemność sprawia im płacenie gotówką niż kartą.

Zdecydowana większość Polaków posiada konto osobiste/ROR (84% – prywatnie lub jako współwłaściciel) i kartę do niego (77%). W obu tych przypadkach widoczny jest istotny wzrost w porównaniu do pomiaru z 2015 r. (odpowiednio 78% i 69%). Wzrósł również odsetek osób posiadających produkty oszczędnościowe – konto (33% vs. 13% w 2015 r.), lokatę terminową (14% vs. 10%) oraz kredyt hipoteczny (7% vs. 3%). Najpopularniejsze produkty bankowe, czyli konto i kartę, posiadają częściej osoby od 25 do 54 roku życia, a więc te najbardziej aktywne zawodowo, uzyskujące zazwyczaj regularne dochody. Wśród najmłodszych konto osobiste posiada 58% badanych, a 56% także kartę do niego. Wśród najstarszych obserwujemy natomiast sporą dysproporcję między posiadaniem konta (79%) i karty (67%).

W porównaniu z pomiarem z 2015 r. widoczny jest istotny wzrost włączenia Polaków w system finansowy²⁰⁰. Pięć i więcej produktów posiada obecnie 8% badanych (wzrost z 3%), zaś od dwóch do czterech produktów 72% (wzrost z 69%). Żadnego lub jeden produkt posiada obecnie 19% badanych (spadek z 28%). Posiadanie poszczególnych produktów finansowych rośnie wraz z poziomem wykształcenia. Wśród osób z podstawowym wykształceniem konto osobiste posiada jedynie 45%, zaś wśród osób z wykształceniem wyższym niemal wszyscy (98%). Wysoki indeks włączenia w system finansowy mają częściej osoby w wieku 35-54 lata, z wykształceniem wyższym, aktywne zawodowo, wysoko oceniające swoją wiedzę finansową oraz osiągające wysokie i bardzo wysokie oceny w teście wiedzy, który był elementem badania.

W porównaniu z 2015 r. nastąpił istotny wzrost odsetka osób posiadających konto. Posiada je 84% Polaków, przy czym 78% posiada konto indywidualne. Wśród posiadaczy konta/ROR z karty płatniczej korzysta aż 92%. Karta przedpłacona jest nadal produktem niszowym. Posiada ją jedynie 4% Polaków, a korzysta 2%.

Konto rzadziej posiadają osoby z wykształceniem podstawowym (40%), najmłodszy (w wieku 15–24 lata – 56%) i najstarsi badani (55 lat i więcej – 72%), a także mieszkańcy wsi (74%). Osoby niekorzystające z podstawowych usług bankowych niżej oceniają swoją wiedzę ekonomiczną i uzyskują niskie i bardzo niskie oceny w teście wiedzy. Są nieaktywne zawodowo i charakteryzuje je również niski indeks włączenia w system finansowy.

Prawie połowa (45%) posiadających konto osobiste/ROR w banku deklaruje, że nie płaci za jego prowadzenie, zaś prawie 1/3 nie umie powiedzieć, jaka jest wysokość tej opłaty. Ponad połowa Polaków ma dostęp do konta przez internet i korzysta z niego regularnie. Przez ostatnie pięć lat nastąpił istotny wzrost odsetka takich osób. Niemal wszyscy posiadający dostęp do konta przez internet sprawdzają tam stan konta

²⁰⁰ Aby dokonać analizy zachowań Polaków w obszarze finansów i ich związku z subiektywnym i obiektywnym poziomem wiedzy ekonomicznej, podobnie jak w 2015 r., stworzono indeks, który scharakteryzował populację ze względu na korzystanie z produktów i usług finansowych (ROR, lokata terminowa, pożyczka gotówkowa do 10 tys. zł, pożyczka gotówkowa powyżej 10 tys. zł, kredyt hipoteczny, obligacje, akcje, jednostki TFI, konto oszczędnościowe, karta debetowa, karta kredytowa). Niskim włączeniem w system finansowy charakteryzowano osoby, które posiadają jeden produkt lub nie posiadają żadnego. Osoby o średnim poziomie włączenia mają od dwóch do czterech produktów, o wysokim – co najmniej pięć produktów.

i historię transakcji, zaś 89% dokonuje płatności i zleca przelewy. Zdecydowanie rzadziej (14%) zakładają lokaty i konta oszczędnościowe.

W porównaniu do 2015 r. nastąpił duży wzrost odsetka osób, które regularnie korzystają z dostępu do konta przez telefon komórkowy (z 6% do 36%). Warto zwrócić uwagę, że obecnie prawie 2/3 Polaków ma możliwość korzystania z takiego dostępu, podczas gdy pięć lat temu taką możliwość miało jedynie 37%. Widoczny jest również znaczny wzrost korzystania z aplikacji bankowych w telefonie. Obecnie 44% Polaków korzysta z tej formy dostępu do konta. Odnotowano również istotny wzrost częstotliwości korzystania z kart płatniczych i kredytowych: 81% Polaków używa karty płatniczej regularnie (minimum 1–3 razy w tygodniu), a 15% od czasu do czasu (1–2 razy w miesiącu). 37% posiadaczy kart nie umie podać wysokości opłaty miesięcznej, natomiast 44% nie płaci za posiadanie karty. Najczęściej badani płacą kartą zbliżeniowo (61%), następną jest gotówka (27%), dalej stykowa płatność kartą (9%), następnie płatność zbliżeniowa telefonem przy wykorzystaniu Google Pay lub Apple Pay (2%). Najrzadziej badani wymieniają BLIK (1%).

9.8. Raport pt. „PayTech – innowacyjne rozwiązania płatnicze na rynku polskim”

W 2020 r. NBP przygotował raport²⁰¹ zawierający analizę innowacyjnych rozwiązań płatniczych w Polsce, zwanych również PayTech. W raporcie dokonano przeglądu dotychczasowego krajobrazu rynku usług płatniczych w Polsce w kontekście postępującej ewolucji technologicznej oraz wskazania możliwych kierunków rozwoju w tym zakresie.

Raport składa się z ośmiu rozdziałów. W rozdziale pierwszym zdefiniowano technologiczne innowacje finansowe i dokonano ich klasyfikacji, ze szczególnym wyodrębnieniem sektora PayTech. W rozdziale drugim omówiono rolę BigTechów na rynku usług płatniczych. Rozdział trzeci jest poświęcony rozwojowi sektora PayTech w Europie w świetle dostępnych badań. W rozdziale czwartym zaprezentowano sektor PayTech na tle całego sektora FinTechów w Polsce. Rozdział piąty obejmuje bardziej szczegółowy opis rozwiązań PayTech dostępnych na rynku polskim, w tym w szczególności rozwiązań umożliwiających dokonywanie płatności zbliżeniowych, mobilnych, natychmiastowych, przy użyciu pieniądza elektronicznego oraz innych, obecnie stosunkowo mniej popularnych, rozwiązań. W rozdziale szóstym przedstawiono zakres prowadzonych prac w obszarze innowacji finansowych przez KNF i inne instytucje publiczne w Polsce. Rozdział siódmy opisuje działania wybranych międzynarodowych instytucji finansowych w obszarze innowacji finansowych, w tym płatniczych. Rozdział ósmy wskazuje na możliwe kierunki rozwoju sektora PayTech na świecie i w Polsce. Materiał kończy się podsumowaniem.

W raporcie wskazano m.in. na dynamiczny rozwój sektora PayTech w UE (niemal 3-krotny wzrost w 2018 r. liczby wydanych tego typu licencji). Pod względem poziomu zaawansowania rozwoju sektora PayTech, Polska została sklasyfikowana w grupie mniejszych krajów scharakteryzowanych jako innowacyjne (9. miejsce w rankingu 28 krajów UE pod względem liczby licencji wydanych dla instytucji typu PayTech do końca 2019 r.). Ciekawą obserwacją wynikającą z raportu jest to, że dominująca część rozwiązań PayTech w Polsce jest realizowana przez banki, które oferują swoim klientom szeroki pakiet innowacyjnych rozwiązań

²⁰¹ R. Kotkowski, K. Maciejewski, P. Maicki, *PayTech – innowacyjne rozwiązania płatnicze na rynku polskim*, NBP, listopad 2020, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/paytech.pdf

płatniczych. Dlatego cechą charakterystyczną sektora usług płatniczych w Polsce jest stosunkowo niższy, niż w wiodących krajach Europy, stopień aktywności niebankowych firm PayTech.

Wśród najważniejszych obszarów w sektorze PayTech w Polsce zidentyfikowano: zbliżeniowe karty płatnicze, kartowe płatności mobilne, niekartowe płatności mobilne, systemy płatności natychmiastowych oraz pieniądz elektroniczny. Natomiast do najbardziej perspektywicznych kierunków rozwoju sektora PayTech można zaliczyć takie obszary jak: przelewy natychmiastowe, płatności realizowane w ramach otwartej bankowości, płatności na zasadzie Internetu Rzeczy (w szczególności rozwiązania wbudowane w pojazdy), płatności „w tle”, rozwiązania biometryczne czy pieniądz cyfrowy banku centralnego.

W materiale wskazano także na rosnącą w sektorze PayTech popularność podmiotów BigTech, które oferują coraz szerszą gamę rozwiązań płatniczych. Jednak – jak zaznaczono w raporcie – w Polsce podmioty te, poza rozwiązaniami Google Pay oraz Apple Pay, nie rozwinęły dotychczas swojej działalności na większą skalę, głównie z uwagi na wysoki poziom innowacyjności polskiego sektora usług płatniczych.

W podsumowaniu podkreślono występowanie szerokiego zakresu dostępnych rozwiązań w Polsce oraz otwartość polskiego społeczeństwa na innowacje w tym obszarze. Ponadto wskazano na podejmowaną przez NBP współpracę z innymi instytucjami państwowymi, w szczególności z KNF, w zakresie identyfikowania, analizowania i możliwego rozwiązywania potencjalnych problemów dla rozwoju innowacji w Polsce.

9.9. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2019 r.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami krajów Unii Europejskiej za 2019 r. jest cyklicznym materiałem Departamentu Systemu Płatniczego²⁰². Głównym celem prezentowanego materiału jest porównanie poszczególnych parametrów z kilkunastu najważniejszych obszarów systemu płatniczego, w szczególności w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, w Polsce i w krajach Unii Europejskiej za rok 2019, a związanych głównie z dostępnością instytucji świadczących usługi płatnicze dla ludności, poziomem „ubankowienia” (mierzonego liczbą rachunków bankowych) oraz wykorzystaniem podstawowych bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych, poleceń przelewu, poleceń zapłaty) i elementów infrastruktury płatniczej (bankomatów, terminali POS). W celu dokonania analizy wybranych parametrów Polska została przedstawiona na tle krajów Unii Europejskiej. Analiza zawarta w niniejszym materiale została przygotowana w oparciu o dane za 2019 r., opublikowane przez Europejski Bank Centralny w kwietniu 2020 r., a znajdujące się w Hurtowni Danych Statystycznych EBC²⁰³.

Według raportu w przypadku sześciu wskaźników Polska znajdowała się poniżej średniej dla Unii Europejskiej, a w przypadku pięciu wskaźników zajmowała miejsca w pierwszej 10-tce (omawiane wskaźniki odnoszą się do obrotu bezgotówkowego, tj. pierwszych dwanaście pozycji w tabeli nr 21). Przykładowo, Polska w 2019 r. znajdowała się na pierwszym miejscu w UE pod względem liczby placówek oferujących usługi płatnicze. Analizując wskaźniki w zakresie infrastruktury płatniczej, czyli liczby bankomatów, liczby terminali POS oraz liczby wydanych kart płatniczych, przeliczonych na jednego mieszkańca lub 1 mln

²⁰² Materiał ten jest przygotowywany corocznie przez DSP, począwszy od 2008 r. (dane za lata 2001 – 2006). Ostatni materiał został przygotowany za 2019 r.: https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/porownanie_UE_2019.pdf

²⁰³ Dane są publikowane na stronie internetowej EBC pod adresem <http://sdw.ecb.europa.eu/>

mieszkańców, Polska plasowała się zazwyczaj poniżej średniego poziomu wskaźnika dla krajów UE, pomimo zauważalnego wzrostu większości ww. wskaźników (oprócz liczby bankomatów na 1 mln mieszkańców).

W obszarze wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych i poleceń przelewu) Polska wypada korzystniej. We wszystkich wskaźnikach dotyczących wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz instrumentów bezgotówkowych (poza liczbą poleceń zapłaty na 1 mieszkańca) Polska zanotowała wzrosty i w 2 przypadkach przełożyło się to na awans w rankingu krajów UE. W większości tych wskaźników Polska plasuje się powyżej średniej unijnej. Zaprezentowane w materiale trendy dotyczące rozwoju poszczególnych form rozliczeń pieniężnych wskazują, że Polska osiąga bardzo wysokie tempo wzrostu w takich wskaźnikach jak:

- liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca (wzrost o 21,4%),
- liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą (wzrost o 16,2%),
- udział procentowy transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi (wzrost o 2,7%),
- liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca (wzrost o 10,9%).

W tabeli nr 21 przedstawiono zestawienie analizowanych wskaźników w roku 2018 i 2019.

Tabela nr 21. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników w roku 2018 i 2019

Wskaźnik	2018	2019	Wzrost / Spadek (%)	Zmiana pozycji względem innych krajów UE		
				2018	2019	
Liczba placówek oferujących usługi płatnicze na 1 milion mieszkańców	1 388	1 391	0,22% ↑	1/24	0	1/27
Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca	1,98	2,04	3,03% ↑	9/20	-1	10/25
Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców	596	592	-0,67% ↓	14/28	+1	13/28
Liczba terminali POS w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców	20 484	23 615	15,29% ↑	16/24	-1	17/28
Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca	1,07	1,12	4,67% ↑	24/28	0	24/28
Liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca	122,7	149,0	21,43% ↑	12/25	-1	13/28
Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą	109,2	126,9	16,21% ↑	6/21	+1	5/28
Liczba transakcji zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS	5 721	5 998	4,84% ↑	7/21	-2	9/28
Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi	87,6%	90,0%	2,74% ↑	6/21	-1	7/28
Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca	73,4	81,4	10,90% ↑	14/28	+3	11/28
Liczba poleceń zapłaty na 1 mieszkańca	0,8	0,7	-12,50% ↓	18/21	-5	23/27

Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych na jednego mieszkańca	197	231	17,26% ↑	16/28	0	16/28
Udział pieniądza gotówkowego w agregacie podaży pieniądza M1	20,1	19,4	-3,48% ↓	4/10	0	4/10
Udział gotówki w PKB	9,5	9,9	4,21% ↑	5/10	0	5/10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

Wykaz stosowanych skrótów

- AFT** - *Account Funding Transaction* - transakcja finansowania konta w ramach usługi Visa Direct
- AISP** - *Account Information Service Provider* - dostawca usługi dostępu do rachunku płatniczego
- AMI-Pay** - *Advisory Group on Market Infrastructures for Payments* - grupa doradcza, która wspomaga Eurosystem w promowaniu sprawnego działania infrastruktury rynków finansowych, ułatwiając aktywny dialog z uczestnikami rynku i operatorami infrastruktury rynków finansowych w celu wspierania integracji rynku finansowego w dziedzinie płatności oraz doradzania w zakresie infrastruktury rynkowej zarządzanej przez Eurosystem i powiązanych z nią projektów
- AML** - *anti-money laundering* – przeciwdziałanie praniu pieniędzy
- API** - *Application Programming Interface* – interfejs dostępowy
- ARM** – *Approved Reporting Mechanism* - zatwierdzony mechanizm sprawozdawczy; usługa ARM polega na przekazywaniu do organu nadzoru informacji o szczegółach transakcji zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi, w imieniu podmiotów, na które obowiązek dokonywania takich zgłoszeń nakłada rozporządzenie (UE) nr 600/2014 (MiFIR)
- A2A** - *Application-to-Application*
- ARO** – *Asset Recovery Office* - biuro ds. odzyskiwania mienia (pojęcie występujące w dyrektywie 2019/1153 ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW)
- BIP** - Biuletyn Informacji Publicznej
- BUP** – Biuro Usług Publicznych
- B2B** - *Business to Business* - relacje występujące między dwoma lub więcej przedsiębiorstwami
- B2C** - *Business to Consumer* - relacje występujące między przedsiębiorstwami a klientami indywidualnymi
- CATI** - *Computer-Assisted Telephone Interview* - wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny
- CAWI** - *Computer-Assisted Web Interview* - wspomagany komputerowo wywiad za pośrednictwem strony internetowej
- CBDC** - *Central Bank Digital Currency* - pieniądź cyfrowy banku centralnego
- CCP** – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących
- CCPRR** - projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP
- CDPW** – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych
- CIT** - *Cash In Transit* – firmy transportujące gotówkę
- CNP** - *Card Not Present* – bez fizycznej obecności karty
- CPMI** - *Committee on Payments and Market Infrastructures* – Komitet ds. Płatności i Infrastruktur Rynkowych w Banku Rozrachunków Międzynarodowych
- CROE** – *Cyber Resilience Oversight Expectations for Financial Market Infrastructures* - Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego
- CSDR** - *Central Securities Depositories Regulation* - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012

- CSIRT** - *Computer Security Incident Response Team* - Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego
- DCA** – *Dedicated Cash Accounts* – Dedykowane Rachunki Pieniężne, otwierane na platformie T2S (T2S DCA) lub platformie TIPS (TIPS DCA)
- DCC** – *dynamic currency conversion* – dynamiczne przeliczanie walut
- DES** – Departament Emisyjno-Skarbcowy NBP
- DEW** – Departament Edukacji i Wydawnictw NBP
- DIT** – Departament Informatyki i Telekomunikacji NBP
- DOK** – Departament Operacji Krajowych NBP
- DSP** – Departament Systemu Płatniczego NBP
- EACHA** – *European Automated Clearing House Association* - Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych
- EBA** – *European Banking Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego
- EBC** – Europejski Bank Centralny
- ECONS** – *Enhanced Contingency Solution* - moduł awaryjny systemu TARGET2 dedykowany dla obsługi wyłącznie płatności krytycznych i uczestników krytycznych
- EMIR** – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji
- EMV** – *Europay, Mastercard, Visa* – standard określający specyfikację techniczną dla obrotu kartowego, z wykorzystaniem kart elektronicznych z mikroprocesorem
- EOG** – Europejski Obszar Gospodarczy
- ESMA** - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych
- EUA/EUAA** – *European Union Allowances/European Union Aviation Allowances* - uprawnienia do emisji zwykle (EUA) /uprawnienia do emisji dla lotnictwa (EUAA)
- FCA** - *Financial Conduct Authority* - Urząd Nadzoru Finansowego w Wielkiej Brytanii
- FGI** - *Focus Group Interview* - zogniskowany wywiad grupowy, metoda badawcza wykorzystywana w badaniach jakościowych
- FIS** - *Fidelity National Information Services, Inc.*
- FRA** - *Forward Rate Agreement* - kontrakt na przyszłą stopę procentową, instrument pochodny będący rodzajem kontraktów forward
- GIIF** – Generalny Inspektor Informacji Finansowej
- GPW** – Giełda Papierów Wartościowych
- G2C** – *Government to Citizen* - relacje występujące między administracją a obywatelami
- IBIS** - internetowy panel Kantar Millward Brown do prowadzenia badań ankietowych
- IOSCO** - *International Organization of Securities Commissions* - Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych
- IRGiT S.A.** – Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.
- IRGiT SRF** – system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.
- IRS** - *Interest Rate Swap* - swap stopy procentowej – kontrakt wymiany płatności odsetkowych, instrument pochodny, będący przedmiotem obrotu na rynku międzybankowym
- ISO** – *International Organization for Standardization* - Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna
- KDPW S.A.** – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

KDPW_CCP S.A. – izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), który z chwilą przyjęcia transakcji do rozliczenia wstępnie w prawa i obowiązki pierwotnych stron transakcji, stając się kupującym dla każdego sprzedającego i sprzedającym dla każdego kupującego

KE – Komisja Europejska

KGI AMI-Pay – Krajowa Grupa Interesariuszy AMI-Pay – grupa powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay, funkcjonująca pod auspicjami Związku Banków Polskich. W marcu 2018 r. zastąpiła Krajową Grupę Użytkowników TARGET2

KGU SORBNET2 – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2

KIP - Krajowa Instytucja Płatnicza

KIR – Krajowa Izba Rozliczeniowa

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

KSF-M – Komitet Stabilności Finansowej w zakresie nadzoru makroostrożnościowego

KSKOK – Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

KSR - Krajowy System Rozliczeń prowadzony przez First Data Polska S.A.

MF – Ministerstwo Finansów

MIC - *Market Identifier Code* – kody używane przez GPW S.A. w celu ułatwienia prawidłowego raportowania transakcji zgodnie z regulacjami MiFIR/MiFID II

MiFID – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE

MiFIR - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 600/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniające rozporządzenie (EU) nr 648/2012

MIP – Mała Instytucja Płatnicza

MIPC - Market Infrastructure and Payments Committee - Komitet ds. Infrastruktury Rynkowej i Płatności w Europejskim Banku Centralnym

MMS2 – Moduł monitorujący system SORBNET2 – aplikacja udostępniana przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem

MOTO - Mail Order/Telephone Order - transakcje dokonywane przez e-mail lub/i telefon

MO/TO/IO - Mail Order/Telephone Order/Internet Order – transakcje dokonywane przez e-mail, telefon lub internet

MSWiA - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

NBP – Narodowy Bank Polski

NFC - *Near Field Communication* – krótkozasięgowy, wysokoczęstotliwościowy, radiowy standard komunikacji pozwalający na bezprzewodową wymianę danych

OCT - Original Credit Transaction - pierwotna transakcja kredytowa w ramach usługi Visa Direct

OECD – *Organisation for Economic Cooperation and Development* - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

OTF – Zorganizowana Platforma Obrotu

PKB - Produkt Krajowy Brutto

PSOWG – *Payment and Securities Oversight Working Group*

POS – *point of sale* – punkt handlowo-usługowy

p.p. – punkt procentowy

PSD2 - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE

PISP – Payment Initiation Service Provider - dostawca usługi inicjowania transakcji płatniczej

PSP – Polski Standard Płatności

P2P – *person-to-person* – płatność (transakcja) dokonywana pomiędzy osobami fizycznymi

RP - Rzeczpospolita Polska

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych funkcjonujący do dnia 12 kwietnia 2015 r.

RTGS – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

RTS – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne w formie rozporządzeń lub decyzji Komisji Europejskiej mające charakter wyłącznie techniczny

SCA - *Strong Customer Authentication* – silne uwierzytelnianie klienta

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

SDD – SEPA Direct Debit (polecenie zapłaty w standardzie SEPA)

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SIM - *Subscriber Identity Module* - plastikowa karta chipowa z wbudowaną pamięcią i mikroprocesorem

SInF – System Informacji Finansowej

SKARBNET4 – system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP funkcjonujący od dnia 13 kwietnia 2015 r.

SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

SMS – Short Message Service

SOC – *Security Operations Center* - operacyjne centra bezpieczeństwa

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

STIR – System Teleinformatycznej Izby Rozliczeniowej

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

T2S – **TARGET2-Securities** – paneuropejska platforma rozrachunku papierów wartościowych

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

TGE - Towarowa Giełda Energii

TIPS - *TARGET Instant Payment Settlement* – usługa rozrachunku płatności natychmiastowych w euro w systemie TARGET2

TRN - Transaction Reference Numer

UE – Unia Europejska

UOKiK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

UUP – ustawa o usługach płatniczych

U2A – **User-to-Application** – forma dostępu uczestnika do modułu monitorującego systemu SORBNET2 (MMS2) z wykorzystaniem przeglądarki internetowej

VAN – Virtual Account Number

WIBOR - Warsaw Interbank Offered Rate

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis schematów

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego.....	16
Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym	16

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 (w tys. sztuk)	20
Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 (w bln zł)	21
Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020	21
Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 (w mln zł)	22
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)	26
Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	27
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)	27
Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2020 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	28
Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2020	30
Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)	31
Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)	32
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)	34
Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)	35
Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.	37
Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje	37
Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.	38
Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)	39
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od II półrocza 2018 r.	40
Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2019 r.	40

Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	42
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł).....	43
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od II półrocza 2018 r.	44
Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2019 r.	44
Wykres nr 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r.	47
Wykres nr 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (w zł)	47
Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2019 r.	48
Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2020 r.	49
Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2019 r.	50
Wykres nr 29. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r.....	53
Wykres nr 30. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł)	53
Wykres nr 31. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2019 r.....	54
Wykres nr 32. Liczba oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2020 r.	55
Wykres nr 33. Wartość (w mld zł) oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2020 r.	55
Wykres nr 34. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2020 r....	57
Wykres nr 35. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2020 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP).....	58
Wykres nr 36. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2020	62
Wykres nr 37. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2015–2020	62
Wykres nr 38. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2020	65
Wykres nr 39. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2015–2020	65
Wykres nr 40. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2020	66
Wykres nr 41. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2015–2020	67
Wykres nr 42. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2020	72

Wykres nr 43. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2020	72
Wykres nr 44. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2020	73
Wykres nr 45. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2020	74
Wykres nr 46. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2020 (w mln zł)	75
Wykres nr 47. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld szt.)	76
Wykres nr 48. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w kolejnych półroczach od 2017 r. (w mld zł)	77
Wykres nr 49. Liczba bankomatów oraz wpłatomatów na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2010 r.	78
Wykres nr 50. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od II półrocza 2010 r. (w mln)	79
Wykres nr 51. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2010 r. (w mld zł)	80
Wykres nr 52. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od grudnia 2010 r. (w zł)	81
Wykres nr 53. Średnia dzienna liczba transakcji wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2010 - 2020 (w mln)	81
Wykres nr 54. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2010-2020 (w mln zł)	82
Wykres nr 55. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	83
Wykres nr 56. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	84
Wykres nr 57. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	84
Wykres nr 58. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	85
Wykres nr 59. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	86
Wykres nr 60. Liczba punktów sprzedaży w sieci internet na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	86
Wykres nr 61. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	87
Wykres nr 62. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	88
Wykres nr 63. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2010 r.	89
Wykres nr 64. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	90
Wykres nr 65. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	90
Wykres nr 66. Średnia wartość (w zł) transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	91
Wykres nr 67. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie grudzień 2006 r. – grudzień 2020 r.	92
Wykres nr 68. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie grudzień 2006 – grudzień 2020	93
Wykres nr 69. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2011 r.	95

Wykres nr 70. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2014 r.....	96
Wykres nr 71. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe, obciążeniowe i przedpłacone na koniec I półrocza 2020 r. oraz II półrocza 2020 r.....	96
Wykres nr 72. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od grudnia 2015 r.	97
Wykres nr 73. Liczba transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r.	98
Wykres nr 74. Wartość transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r.....	98
Wykres nr 75. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od 2010 r.....	99
Wykres nr 76. Średnia dzienna liczba (w mln) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r. oraz procentowy wskaźnik zmiany w porównaniu do poprzedzającego półrocza.....	100
Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)	100
Wykres nr 78. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.....	101
Wykres nr 79. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od II półrocza 2011 r.	101
Wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.	102
Wykres nr 81. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2013 r.	103
Wykres nr 82. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od II półrocza 2011 r.	103
Wykres nr 83. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.....	104
Wykres nr 84. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.	105
Wykres nr 85. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2011 – 2020	115
Wykres nr 86. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków	116
Wykres nr 87. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków	117
Wykres nr 88. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I półroczu 2020 oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków.....	118
Wykres nr 89. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków ..	118
Wykres nr 90. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków	119
Wykres nr 91. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od banków.....	120

Wykres nr 92. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 – dane od agentów rozliczeniowych	121
Wykres nr 93. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od agentów rozliczeniowych	121
Wykres nr 94. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2011 – 2020 – dane od agentów rozliczeniowych	122
Wykres nr 95. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I półroczu 2020 r. oraz II półroczu 2020 r. – dane od agentów	123
Wykres nr 96. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2013-2020 (w mld zł).....	125
Wykres nr 97. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2013-2020 (w %).....	126
Wykres nr 98. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2013 - 2020 (w mld zł).....	127
Wykres nr 99. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2013 - 2020 (w %).....	128
Wykres nr 100. Wartościowy udział poszczególnych nominałów banknotów w obiegu banknotów	130
Wykres nr 101. Kształtowanie się wartości pobrań waluty polskiej z NBP i odprowadzeń waluty polskiej do NBP w 2020 r.	130
Wykres nr 102. Struktura nominałowa wartości banknotów w pobraniach z NBP w 2020 r.	131
Wykres nr 103. Liczba wykonanych ekspertyz* w NBP i liczba stwierdzonych fałszyfikatów znaków pieniężnych w latach 2016-2020.....	141
Wykres nr 104. Udział fałszyfikatów banknotów lub monet w obiegu (szt./mln) – wskaźnik PPM.....	141
Wykres nr 105. Liczba banknotów zatrzymanych we wpłatomatach vs liczba stwierdzonych fałszyfikatów w latach 2018-2020	142
Wykres nr 106. Ocena jakości polskich banknotów.....	178
Wykres nr 107. Ocena poczucia bezpieczeństwa przy korzystaniu z banknotów polskich	178
Wykres nr 108. Ocena tego, czy zużycie banknotu ma wpływ na możliwość oceny jego autentyczności ...	179

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2020 r.	22
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2020 r.	23
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2020 r.	28
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2020 r.	29
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I i II półroczu 2020 r.	33
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2020 r.	36
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I i II półroczu 2020 r.	41
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2020 r.	45
Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I i II półroczu 2020 r.	51
Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w I i II półroczu 2020 r.	56
Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2020 r.	59
Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2020 r.	59
Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2020 r. i grudnia 2020 r.	70
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2020.	71
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2020.	74
Tabela nr 16. Porównanie liczby i wartości transakcji płatniczych w schematach płatniczych w I i II półroczu 2020 r.	77
Tabela nr 17. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2020.	94
Tabela nr 18. Wskaźnik rotacji banknotów w NBP i na rynku na koniec 2020 r.	136
Tabela nr 19. Odsetek uczniów posiadających konto bankowe, kartę płatniczą i aplikację mobilną w Polsce w podziale na wykształcenie rodziców.	181
Tabela nr 20. Odsetek uczniów posiadających konto bankowe, kartę płatniczą i aplikację mobilną w Polsce w podziale na wielkość miejscowości zamieszkania.	181
Tabela nr 21. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników w roku 2018 i 2019.	189

www.nbp.pl

